

Disertační práce
České vysoké učení technické
Fakulta architektury
Ústav navrhování I.
Doktorand: Ing. Daniel Brachtl
Školitel: Prof. Ing. Arch. Ján Stempel
Studijní program: Architektura a urbanismus
Studijní obor: Architektura – teorie a tvorba

VÝZNAM A
ROLE SKICI
V SOUČASNÉM
NAVRHOVÁNÍ A
PREZENTACI
ARCHITEKTURY

*Na příkladech současných
českých architektů*

Čestně prohlašuji, že tuto disertační práci: Význam a role skici v současném navrhování a prezentaci architektury, Na příkladech současných českých architektů, jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a pramenů.

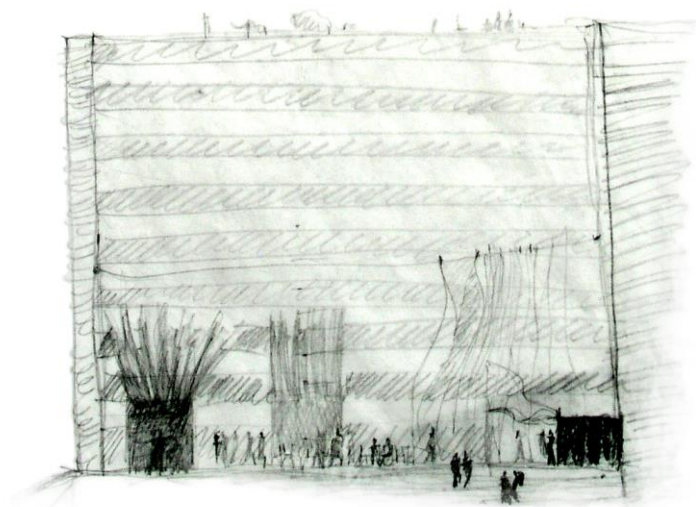
Ing. Daniel Brachtl
Praha, leden 2019

Tímto bych chtěl poděkovat svému školiteli za neopakovatelnou příležitost dozvědět se mnoho nového, za možnost nahlédnout do světa architektury.

Zároveň děkuji a vážím si času, který mi věnovali architekti při poskytování rozhovorů a za poskytnutí skic, bez kterých by se tato práce neobešla.

Děkuji rodině za zázemí a podporu.

Ing. Daniel Brachtl
Praha, leden 2019

Význam a role skici v současném navrhování a prezentaci architektury

Na příkladech současných českých architektů

České vysoké učení technické v Praze,
Fakulta architektury
Ústav navrhování I.

Doktorand: Ing. Daniel Brachtl
Školitel: Prof. Ing. Arch. Ján Stempel
Studijní program: Architektura a urbanismus
Studijní obor: Architektura – teorie a tvorba

Praha, leden 2019

English Summary

The topic of the “architectural sketch” initially appeared to be something everyone knows well, something about which a great deal has already been written, and about which one doesn’t have to think and seek meanings and consequences. However, the development of modern technologies has taken us ever faster into newer and newer contexts, and thus every thing, even something seemingly certain and explored, gains new meanings with new links.

The aim of the research is to find an answer about the extent to which sketching is a dispensable or indispensable part of architectural design. The information gathered can then help find a balanced solution for contemporary architectural teaching – whether, in what form and to what extent sketches can be included in the study program.

I used four basic sources of information for the research. The main sources were: Sketches from practicing Czech architects (about 1,000 sketches from 107 architects), their written statements on what sketches mean (from 50 architects) and 17 interviews with selected architects. Research into the literature dealing with architectural sketches and the literature contemplating the influence of the internet and electronic media on our behaviour was a matter of course.

In many cases, contemporary architecture is not based on a simple formation of space, but rather from the taming of numerous possibilities of designing in the virtual world of the computer, often in surprising forms, whose existence tends to be their justification. The question is whether or how much such designing has something in common with our physical needs and what is the role of the sketch in such designing.

Today the architectural sketch fulfils several functions. Use of the sketch depends on every architect’s individual approach – from the initiation phase through the phase of working tools for dealing with construction details up to sketching after completing construction as an ex-post documentation of the design’s development. Computers are of course a current element of architectural design, and that partially changes the use of sketches. In particular, current architecture students design directly on the computer and do not use sketches as a working tool, or use them minimally.

It is important to be aware of what is being lost if sketches are not used. Statements from architects show the following – that eliminating sketches from the process of designing is limiting, or that creating designs only on a computer does not enable:

- the ability to **think in scale**
- the ability to **quickly** express “what I mean”
- the possibility for **rapid alterations to the design**
- **randomness** in designing (coincidence does not exist in a computer)
- **expressing and archiving the idea** of the building.

When comparing a large number of sketches and assigning them to individual realisations, one more thing emerged – a clear parallel exists between the sketches and the buildings of individual architects: The way someone sketches is how they design architecture. The lightness of the drawing, the level of detail, the number of modifications of the same design, the colour, the playfulness, the purpose of the drawing and other parameters of the sketch are directly reflected in the implemented buildings of individual architects. The sketch thus represents **a fingerprint of the architect's method of design**. The hand plays a crucial role in this process of individualisation, due to hand-brain interaction.

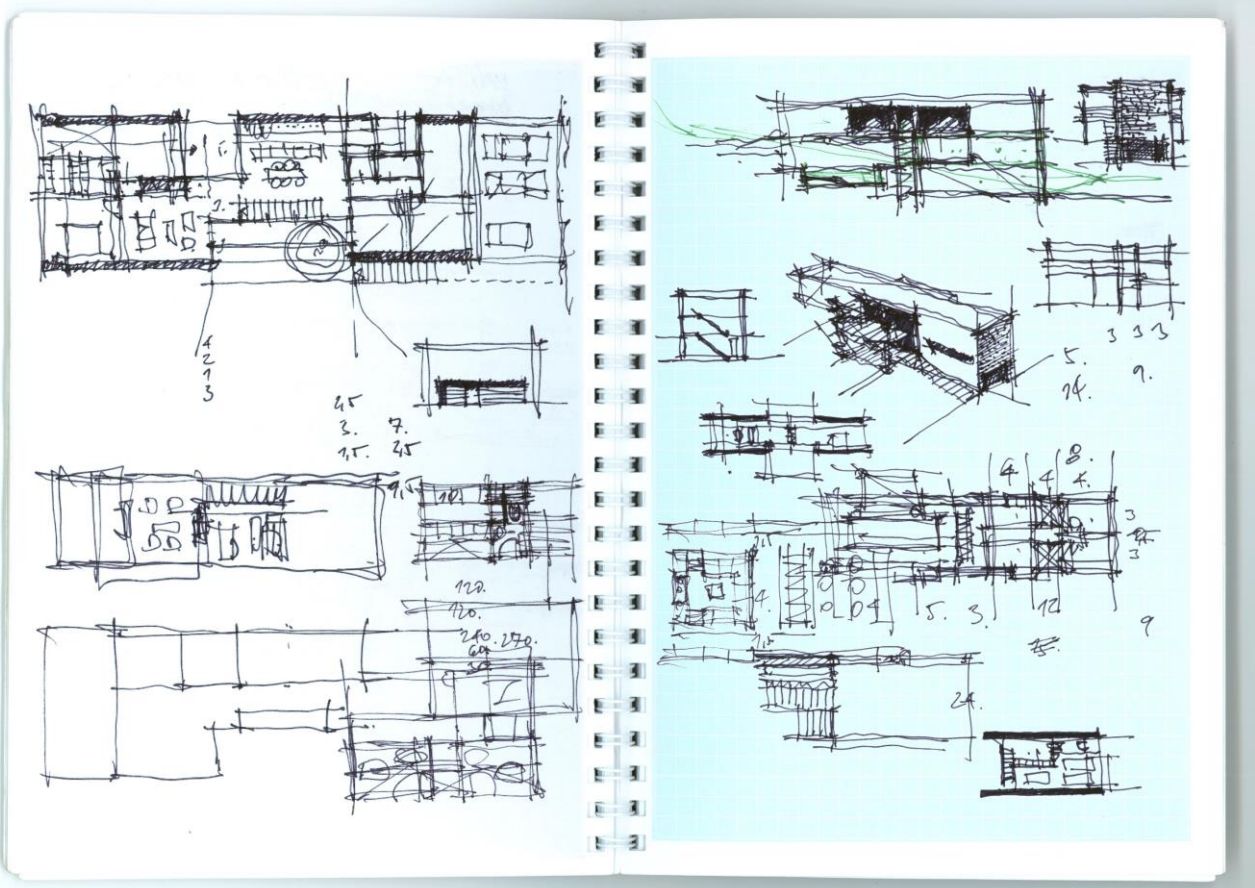
It is difficult to categorically summarise the dispensability or indispensability of the sketch in the process of designing architecture. Because the sketch takes many forms, it can be said that the sketch is, in some form, always present when designing. What is certain is that it is present as an architect's working tool. It is the interface between an architect's mind and their surroundings, the physical world. Today and more so in the future, the process of designing is and will be a collective matter involving many specialists. The language of these specialists is a quick, matter-of-fact sketch, detail of a solution or an alteration to the printed plan. In this form, it is indispensable for designing.

The future of the sketch is unclear, as is everything in today's rapidly-changing world. The influence of the internet has changed society, and the expectations and requirements for architectural design have also changed with it. Architecture reflects the society in which it emerges. In the future, we can with certainty expect an architecture which, using the surface features of architecture, will only pretend to be architecture, and it is possible that such an architecture will be created without sketches. There will certainly be an architecture where the sketch will play its indispensable role, an architecture for people, an architecture that will last for more than a few years.

In the process of a person's design, the sketch represents a unity with the physical dimension. A person is a unique expression of being, and to date irreplaceable by technology, and for this reason the sketch cannot be replaced by any technical means. By abandoning sketching from the architectural design process, we are losing a link to the real world. The world architects design for.

Obsah

1. Úvod	2
2. Předmět výzkumu a hypotéza	4
3. Metodika	6
4. Historie skici	7
5. Faktory současnosti a skica	11
6. Role skici u současných architektů	19
7. Eliminace skici z procesu tvorby – možnosti, výhody, nevýhody	29
8. Budoucnost skici	37
9. Rozhovory s architekty	40
Jakub Cigler	42
Stanislav Fiala	50
Petr Hájek	64
Jan Jehlík	74
Eva Jiříčná	82
Michal Krištof	88
Michal Kuzemenský	100
Ladislav Lábus	110
Radek Lampa	118
Josef Pleskot	126
Martin Rajniš	138
Vladimír Sitta	146
Jindřich Smetana	154
Alena Šrámková	164
Prokop Tomášek	172
Viktor Vlach	178
10. Závěr	186
11. Literatura a prameny	188
12. Seznam vyobrazení	193
13. Kredit	196

Skica 2 - Ján Stempel - rodinný dům, Bratislava

1. Úvod

SKICA V DOBĚ TECHNOLOGICKÉ

Téma „architektonická skica“ se zpočátku jevilo jako něco, co všichni dobře znají, něco, o čem bylo již mnoho napsáno a o čem již není nutno přemýšlet a hledat významy a konsekvence.

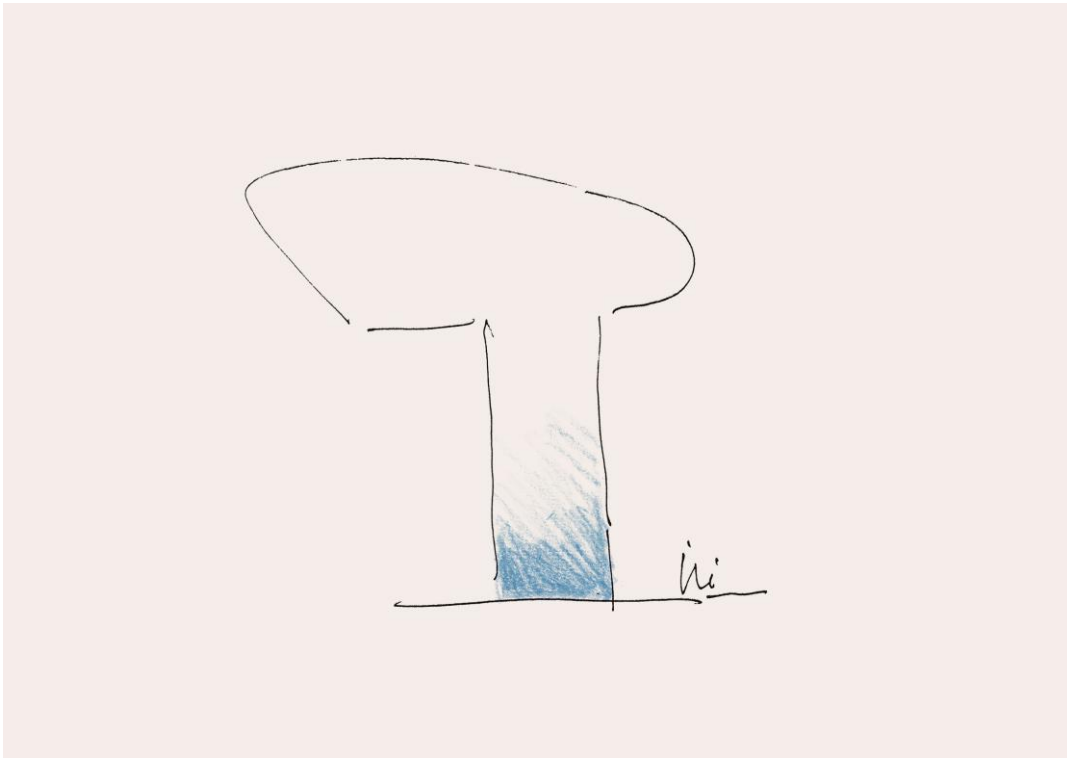
Vývoj moderních technologií nás ovšem dostává stále rychleji do nových souvislostí a každá věc, zdánlivě zřejmá a prozkoumaná, dostává novými vazbami zcela nové významy. Na moderních technologiích se stáváme čím dál více závislími, jak v profesním, tak soukromém životě. Moderní technologie přinášejí mnoho nových příležitostí, ale každá věc má i svojí odvrácenou tvář.

Současná architektura v mnoha případech nevychází z jednoduchého formování prostoru, ale spíš ze zkrocení mnoha možností navrhování v nekonečném virtuálním světě počítače, často do překvapivých forem, jejichž existence bývá jejich opodstatněním. Otázka je zda takové navrhování má něco společného respektive kolik má společného s našimi fyzickými potřebami a jakou roli v takovém navrhování hraje skica.

Odkrýváním nových souvislostí se ukázalo, že současná skica má v práci českých architektů mnoho významů, její role je různorodá a v některých ohledech stále nenahraditelná.

Čeká ovšem klasické skicování postupné vytěsnění používáním počítačů při navrhování architektury?

Nebo se skicování přeneso díky technice do nějaké zcela nové formy, přímého napojení na mozek architekta? Anebo se ani v moderní době neobejdeme při tvorbě architektury bez haptických a fyzických fází návrhu, protože naše moderní dějiny jsou příliš krátké v porovnání s návyky, které si neseme z milionů let vývoje člověka?

Skica 3 - Jan Kaplický - Lord's Media Centre, Londýn

2. Předmět výzkumu a hypotéza

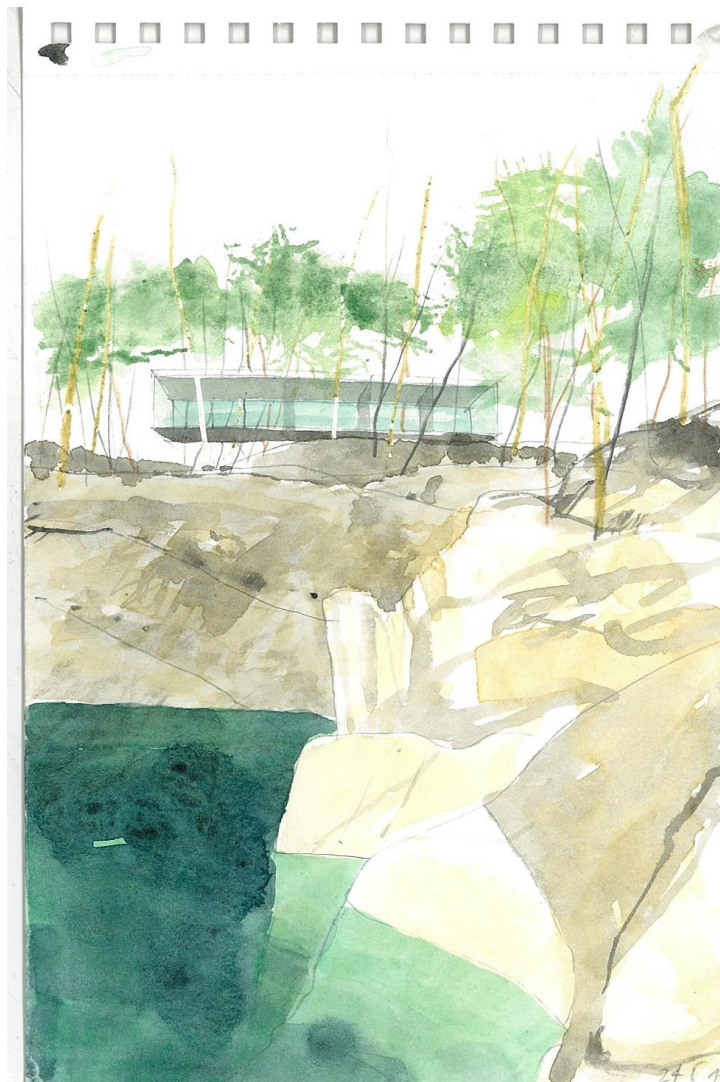
PŘEDMĚT VÝZKUMU

Navrhování architektury je v současnosti jako všechno kolem nás ovlivněno IT technologiemi. Využívání počítačů se stalo tak přirozenou věcí, že fyzické kreslení plánů, které bylo v době mého studia naprosto přirozené, je pro současné studenty něco zcela zbytečného. Do nové role a nových souvislostí se dostává i skicování návrhů rukou. Proto je předmětem výzkumu zmapování role skici v současném navrhování architektury. Ve výzkumu jsem se zaměřil na praktikující české architekty a zjišťuji, jakým způsobem využívají a zapojují skicu do svojí práce.

HYPOTÉZA A CÍLE

Stanovení hypotézy bez subjektivního názoru se ukázalo jako velmi těžké. Z mého pohledu generace odrostlé a vystudované bez počítačů se zdá zapojení skici do procesu navrhování jako zcela logické a nenahraditelné. Z fenomenologického hlediska je ovšem problematika složitější a vyvstává zde otázka, zda nejsme aktuálně v jakési přechodné fázi, ve které sice skica ještě má svojí roli, ale mladými architekty není považována za nezbytnou, protože nyní se vše odehrává v počítači, tedy mimo fyzický svět kreslení rukou. Zda je skutečně ještě nutné používat ruku, nebo bude vše začínat a končit v neohrazeném prostoru počítačového navrhování.

Cílem je najít odpověď do jaké míry je skicování postradatelnou či nepostradatelnou součástí navrhování architektury. Sebrané informace pak mohou pomoci najít vyvážené řešení pro současnou výuku architektury - zda, v jaké podobě a v jaké míře zapojit skicu do studijního programu.

Skica 4 - Prokop Tomášek - dům v lomu

3. Metodika

ČTYŘI ZDROJE INFORMACÍ

Pro výzkum jsem využil čtyři základní zdroje informací. Hlavními zdroji byly: skici praktikujících českých architektů, jejich písemná vyjádření co pro ně skica znamená a rozhovory s vybranými architekty. Samozřejmostí byla rešerše literatury zabývající se architektonickou skicou i literatura zamýšlející se nad vlivem internetu a elektronických médií na naše chování.

Na začátku bylo oslovení většiny v České republice praktikujících architektů s požadavkem na zaslání skic. Oslovení proběhlo ve věstníku komory architektů a částečně osobně Prof. Ing. Arch. Jánem Stempelem. Motivací pro zaslání skic byla plánovaná publikace přehledu současné české architektonické skici. Celkem se podařilo nashromáždit zhruba 1000 skic od 107 architektů. Ne všechny zaslání skici vyhovovaly původnímu záměru – vypracovat přehled skic, které dokumentují využívání ruky při navrhování – od spontánních skic na útržku papíru po akvarelové náčrty. Z výběru jsme vyřadili takové výkresy, které neměly charakter spontánnosti, jako například rýsované plány a perspektivy a tudíž neodpovídaly zadanému kritériu, vyřadili jsme také autory, jejichž podklady nebyly dostatečné rozsahem. Vybraní architekti byli následně osloveni s požadavkem na písemné vyjádření – co pro ně znamená skica, jak a proč jí používají.

Zpřesnění významu skici následně probíhalo v individuálních rozhovorech se šestnácti vybranými architekty. I když jsem se snažil o zachování stejné struktury rozhovoru, od prvních rozhovorů po poslední, s ohledem na zjišťování a ověřování tezí jsem musel upravovat detaily otázek. Pozdější rozhovory tedy reflektovaly a rozvíjely informace z předchozích rozhovorů.

Sběr informací probíhá od roku 2015.

4. Historie skici

POČÁTKY SKICOVÁNÍ

Kresba provází lidstvo od jeho zrodu. První výtvarné projevy se objevují už před 40 000 lety. Potřeba předávat informace v procesu stavby - sdělit a zaznamenat plán, stavební detail, pohled - existuje od počátku realizace velkých staveb. Podle Kendry Schank Smith¹egyptští stavitelé používali pro záznamy papyrus a kůži, pro zaznamenání stavebních plánů používali rytiny do vápencových desek. V Číně se pro plány staveb používalo hedvábí a papír, v pátém až třetím století př. n. l. se pro kresby používala také technika leptání do bronzu.

Papír, který byl v Číně vynalezen už sto let před naším letopočtem, se do Evropy dostal o více než tisíc let později (kolem roku 1151 do Španělska a kolem roku 1256 do Itálie). Hojně dostupným se papír v Evropě stal až na začátku 14. století, jak uvádí Smith².

Lze se tedy domnívat, že ačkoliv stavitelé odjakživa měli potřebu nakreslit např. stavební detail pro řemeslníky, tak nedostatek použitelného materiálu pro kreslení znamenal nutnost kreslit na to, co bylo po ruce – uhlíkem na jakýkoliv rovný podklad, vyrýt na zemi, vyrýt na stavební kámen.

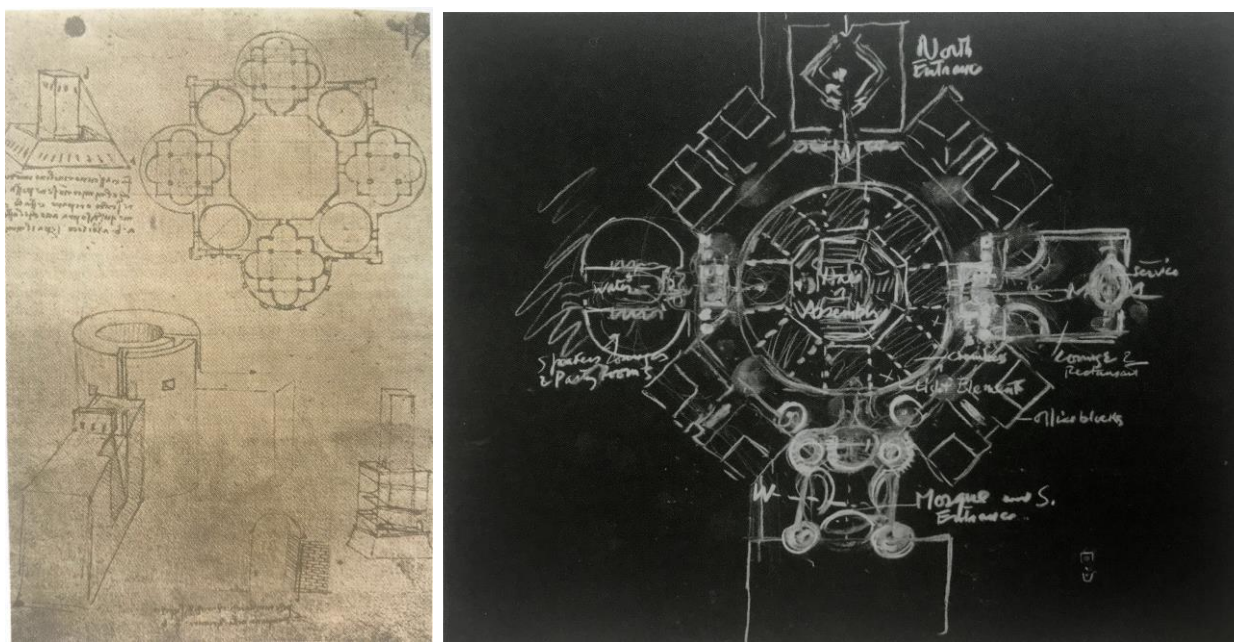

Skica 5 - Villard de Honnecourt – skica ke katedrále v Kolíně nad Rýnem

¹ Architects`Drawings, Kendra Schank Smith, Elsevier Ltd. 2005, s. 7, ISBN 0 7506 57197

² Architects`Drawings, Kendra Schank Smith, Elsevier Ltd. 2005, s. 7, ISBN 0 7506 57197

Za nejstarší evropské skici týkající se architektury lze považovat kresby Villarda de Honnecourta. De Honnecourt sice nebyl stavitel-architekt, ale stavitele doprovázel a pořizoval skici. V období středověku si cechy nechávaly pořizovat kresby jako záznamy stavebních postupů, které následně střežily a předávaly jako cenné znalosti nabyté praxí. Ve skicáku Villarda de Honnecourta „Pro katedrálu v Kolíně nad Rýnem z období kolem roku 1230 najdeme náčrtky lomeného oblouku a dvou do sebe zapřených bojovníků. Poučka z oblasti fyziky o rovnováze sil je zde uplatněna v žebrové klenbě, novém stavebním prvku, který křížením dvou oblouků umožňuje lépe rozložit tíhu, odlehčit stěnám a stavět výš.“³ V této podobě má tedy kresba poprvé povahu skici, postřehu zachyceného v procesu myšlení. Je třeba ovšem dodat, že z kreseb nelze odvodit, zda byly pořizeny před stavbou nebo po stavbě jako záznam skutečnosti. Skicování jako mentální proces navrhování lze bezpečně datovat až v období renesance.

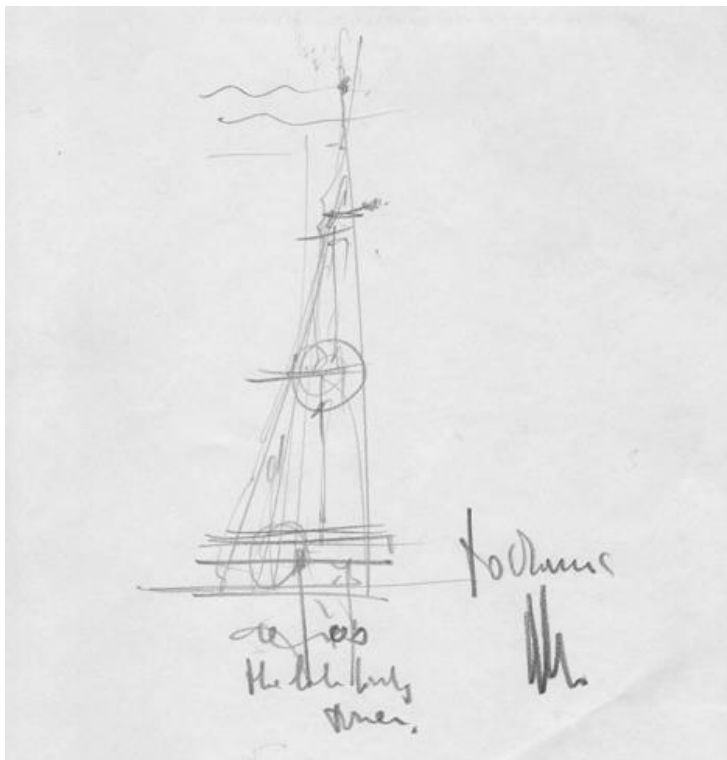
Obr. 6 – Rukopisy Leonarda da Vinci / Louis Kahn – skica k Sher-e-Bangla Nagar

„Louis Kahn byl pravděpodobně inspirován skicou kruhového kostela Leonrda da Vinci, ale bylo by hloupé předpokládat jeden jediný zdroj nebo význam vzhledem k obecné povaze Kahnovo forem.“ Louis Kahn, *The power of architecture*, vydavatelství Vitra Design Museum and Authors, 2013, s. 239, ISBN 978-3-931936-92-1

V renesanci se toho stalo mnoho, co změnilo význam a způsob kreslení. V první řadě šlo o expanzi svobody myšlení, rozkvět potřeby poznání. Už nebylo žádoucí kopírovat zaběhlé způsoby, ale objevovat nové cesty. Ve středověku neměla skica coby záznam myšlenkového procesu navrhování staveb opodstatnění. Žádoucí bylo kopírovat osvědčené stavební postupy a pokud se kresby používaly, tak pouze jako stavební plány u složitějších staveb. Renesanční uvolnění mysli dalo prostor pro hledání nových cílů. Dostupnost papíru a

³ Česká televize, ČT art, Architektura 6/13, Richard Copans, Stan Neumann, Gotická katedrála v Kolíně nad Rýnem, 24. 2. 2015, 9'52"

vynález perspektivního zobrazování napomohl rozvinout tuto novou přirozenost. Pro architekty se najednou stalo samozřejmé ověřovat a rozvíjet myšlenky ve dvourozměrné podobě na papíru. „Ovládnutí kresby, ne stavění, uvolnilo status architekta - ustavením principu, že architektura nevzniká z nashromážděných znalostí týmu anonymních řemeslníků pracujících na staveništi, ale uměleckým tvořením individuality - architekta, který ovládá kresbu a stavbu navrhuje ve studiu.“⁴

Skica 7 – Renzo Piano – The Shard

Od renesance se rýsování - kreslení rukou používalo jako standardní pracovní nástroj. S rýsováním plánů se souběžně skicování používalo jako komunikační nástroj. Rychlé záznamy myšlenek, architektonické skici, tak jak je známe nyní se objevují v období moderní architektury. To že se objevují až v období modernismu však příkládám spíše tomu, že dříve podobné skici nikdo nepovažoval za důležité k uchování, přestože je zřejmé, že architekti si podobné skici dělali pro sebe už mnohem dříve.

V současnosti slouží skica architektům v mnoha podobách. Veřejně je často zneužita jako marketingový nástroj zjednodušené popularizace navrhování architektury či glorifikace některých architektů. Příkladem může příběh, který se váže k nejvyšší stavbě západní

⁴ Design Research in Architecture: An Overview, Murray Fraser and the contributors 2013, Ashgate Publishing Limited, s. 15, ISBN: 9781409462170

Evropy – The Shard v Londýně. „Když se developer Irvine Sellar poprvé setkal s Renzo Pianem a diskutovali návržení něčeho, co má být spíše vertikální městská část než jen budova, Piano nakreslil řadu malých skic, které jevíly pozoruhodnou podobnost s realizovanou budovou.“⁵ The Guardian dokonce uvádí: „Podle všeho nakreslil Piano svou ideu na ubrousek z restaurace“.⁶ Takovýto zjednodušený pohled může být odbornou veřejností chápán naopak v neprospěch skicování, protože důležitost skici nevzrůstá tím, že je nakreslena na ubrousku.

⁵ The Shard, The Official Guidebook, Thames & Hudson Ltd, 2013, s. 20, ISBN 978-0-500-34284-8

⁶ The Guardian/Art & Design/Architecture, Tom Lamont - Renzo Piano: my inspiration for the Shard, Sunday 30 December 2012, <
<http://www.theguardian.com/artanddesign/2012/dec/30/shard-renzo-piano-inspiration> >.

5. Faktory současnosti a skica

CO JE SKICA

V dnešní době kategorizace informací si pod pojmem architektonická skica většina veřejnosti laické i odborné představí kresbu domu provedenou rychlými lehkými tahy. Do této polohy se skica dostala patrně jako součást glorifikace povolání architekta jako umělce. Démona v černém, kterému stačí ukázat místo nového domu a on pohotově vymyslí a načrtne, jak bude dům vypadat. V publikacích tomu napomáhá prezentování jen těchto rychlých skic, často použitých jako výtvarné ilustrace. Pracovní skici, skici detailů stavby jsou často nesrozumitelné pro jinou osobu než je sám autor a proto se v publikacích neobjevují a ani sami autoři nemají důvod si je schovávat a zveřejňovat. Přesto existují a jsou to skici. Nakreslit si návrh rukou je přirozená věc. Nejpřirozenější způsob vizualizace myšlenek.

Skicou může být také model, objekt, ale také text. Skicou může být cokoli, co vyjadřuje podstatu, ideu stavby nebo části stavby. Skicování dvourozměrné se často kombinuje se skicováním trojrozměrným. Skicování psané se nejčastěji využívá jako textový záznam myšlenky pro autora samotného.

Tak jako mnoho jiného i skica je v současnosti pod tlakem komerce a to z ní často dělá něco jiného než ve skutečnosti je. Může to být tím, že je součástí pracovního procesu a často bývá skryta. Naopak protipólem je glorifikace významných skic významných architektů, která odvádí pozornost od skutečného významu skici v procesu navrhování.

Skica 8 - Roman Brychta – Národní technická knihovna

SKICA V PUBLIKACÍCH

Dalo by se očekávat, že bude existovat mnoho materiálů popisující minulost, současnost i budoucnost skicování. Relativně hodně publikací se dá najít v zahraniční literatuře - publikace popisující jak historii skicování, tak skicování současných zahraničních architektů. Obsah zahraničních publikací je víceméně podobný - přehled skic od jednotlivých architektů - ovšem těžko přenositelný do českého prostředí.

Překvapivé je, že v České republice neexistuje žádná publikace, která by uceleně mapovala českou architektonickou scénu ve vztahu ke skicování (vyjma námi vydané knihy *Skici/Sketches*). Jedinými publikacemi zabývajícími se skicami jsou knihy: *Sketches se skicami* Jana Kaplického vydaná v roce 2005 a *Martin Rajniš Skici - Sketches* vydaná v roce 2016.

Skicování je samozřejmě zmiňováno v odborné literatuře zabývající se architekturou. Časté je využívání skic architektů jako estetického prvku, jako doprovodného grafického ozvláštňení, na místo argumentu, o který by se opíralo vysvětlování vzniku návrhu dané stavby.

DIGITÁLNÍ SVĚT, ARCHITEKTURA A SKICA

Vše je v počítači. Náš život je závislý na technologiích. Technologiích, které život usnadňují, zpříjemňují, ale také dělají méně svobodným. Evidence nás jako osob, našich majetků, výplat, úspor i dluhů existuje jako nehmotné číslo. Elektrická energie, bez které by se současná společnost propadla do středověku během pár týdnů je také řízena elektronicky. Ve všech ohledech jsme závislí na čípech, na počítačích. Na strojích, jejichž masový rozvoj zdaleka není tak dlouhý jak by se mohlo zdát. Pokud porovnáme dobu vývoje např. automobilů (130 let) a počítačů (37 let pokud uvažuji historii osobních počítačů nikoliv sálových), je jasné, že rychlost s jakou jsme přijali počítače jako nepostradatelné je až zarážející. Vše je tedy v současnosti závislé na počítačích, celý náš život.

Vše je rychlé a dočasné. Rozvoj technologií umožnil zrychlení výroby všeho, co nás obklopuje. Zrychlená výroba však znamená více možností, více tvarů, barev, zvuků, světla, více komunikace, což však zároveň vyžaduje více naší pozornosti. Množství možností, které se nám nabízejí už nelze vnímat se stejnou pečlivostí jako před 30 lety, v době bez aplikací a počítačů. Proto se vnímání zploštilo na zkratovitě monitorování reality, bez větší hloubky poznání. Výraz surfování (sjíždění po povrchu) na internetu se tak po letech užívání stává překvapivě právoplatným názvem toho co se při zjišťování informací na internetu děje.

Informace mnohem rychleji vnímáme vizuálně, proto hraje velkou roli vizualita a tomu odpovídá rozvoj vizualizace komunikace. „Nadvláda vizuality je v dnešní době posílena spoustou technologických vylepšení a nekonečnou multiplikací a produkcí obrazů -

„nekonečnou záplavou obrazů“, jak to nazývá Italo Calvino⁷ Protože smyslem, který je schopný vnímat vše kolem nás tak rychle je zrak. S rychlostí vnímání však také přichází zjednodušení vnímání, jakoby na ostatní smysly nezbýval čas. Čas v podstatě nezbývá na nic. Vše se zplošťuje, zjednodušuje, Generace Z vnímá informace ve zrychlené zkratce. Už není třeba číst celé knihy, stačí si vyhledat zkrácený obsah na internetu. Už není třeba učit se fotografovat, stačí si stáhnout nenovější aplikaci s největším počtem přednastavených filtrů. Už není třeba psát dopisy, zprávy těm, kterým chceme něco sdělit, stačí použít emotikony. Opět lze za vším nalézt počítač.

Co všechno se dá nyní rychleji vytvářet na počítači? Učit se, malovat obrazy, natáčet filmy, skládat hudbu, vyvolávat fotky, ale samozřejmě také vidět dříve neviditelné (například ve virtuální nebo rozšířené realitě aplikované v lékařství nebo právě v architektuře).

Dobrym pomocnikem, ale špatnym pánem je internet „(...) na internetu se oproti reálnému světu více lže a podvádí, a v důsledku toho se tak často chováme sami. Kdo si kliknutím myši zpřístupní virtuální svět, dokáže o něm výrazně hůře (protože výrazně pomaleji) uvažovat než ten, kdo chápe reálný svět.“⁸ Internet nás také naučil vnímat informace bez větších souvislostí. Omezujeme se na čtení titulků, na rychlé scanování webových stránek. „To, co děláme při řešení více úkolů najednou, je, „že se učíme být povrchně zruční“. Římský filosof Seneca to před dvěma tisíci lety vyjádřil nejlépe: „Ten, kdo je všude, není nikde.“⁹ „Mocné nástroje pro objevování, filtrování a rozesílání dat vyvinuté společnostmi, jako je Google, zajišťují, že už navždy budeme zaplaveni informacemi, které nás okamžitě zaujmou – a to ve velkém množství a za hranicemi naší mozkové kapacity.“¹⁰

Zrychlené a povrchní vnímání informací tak považuji za nejvíce negativní projev používání elektroniky, která nás doprovází životem.

Vše musí být překvapivé. Protože jsme zahlceni nestravitelným množstvím informací, snaží se autoři informací zaujmout překvapivostí, šokovat. I to zapadá do povrchního způsobu podávání i konzumace informací. A tak i naše životy musí něčím překvapovat své okolí. Už nestačí obyčejné zážitky, obyčejné vjemy, obyčejné vzpomínky. Když výstup na sopku tak jedine činnou, když výlet, tak náročný, dlouhý, vyčerpávající. Ani chléb nemůže být jen obyčejný chléb, musí být z hipsterské pekárny, aby chutnal lépe. Kyselé zelí se pod nadvládou moderní komunikace mění na fermentované zelí a stává se tak mnohem lepším.

⁷ Juhani Pallasmaa, *The eyes of the skin, Architecture and the Senses* Wiley-Academy, vydání z roku 2008, str. 21, ISBN 978-0-470-01579-7

⁸ Manfred Spitzer, *Digitální demence*, Host – vydavatelství, s.r.o., s. 70, ISBN 978-80-7294-872-7

⁹ Manfred Spitzer, *Digitální demence*, Host – vydavatelství, s.r.o., s. 196, ISBN 978-80-7294-872-7

¹⁰ Manfred Spitzer, *Digitální demence*, Host – vydavatelství, s.r.o., s. 236, ISBN 978-80-7294-872-7

Podobná „vylepšení“ a překvapení očekává a vyžaduje laická veřejnost i po architektuře a nepřímo tak motivuje architektky vymýšlet stavby, kde efekt vládne nad užitečností. Příkladem mohou být muzea v Bilbao a Los Angeles od Franka Gehry. Přilákat pozornost neobvyklostí se stává důvodem pro stavbu samotnou. Bilbao efekt je toho praktickým příkladem. Mladí architekti jsou tak ve všech aspektech svého bytí nuceni k vymýšlení překvapivé architektury. Rozporuplnost jejich chápání navrhování architektury dokládá i vyjádření děkana FA Ladislava Lábuse, když komentuje práce studentů: „Ale oni jsou posedlí tím, že musí vymyslet něco nového a zvláštního, a když se netrefí, tak prostě občas dokážou vymyslet i úplnou, na první pohled evidentní blbost, kterou je ovšem v dnešním pluralitním světě někdy opravdu těžko rozeznat od zvláštního a nového.“¹¹

Chceme být baveni v každém okamžiku. A tak už nestačí plán a pohledy pro schválení stavby. Prezентuje a schvaluje se vizualizace - žánrový obrázek budoucí stavby emotivně podbarvený zapadajícím sluncem, doplněný šťastně se procházejícími lidmi a skotačícími dětmi. Architektura je zdrojem zážitku, kulisou v zábavním parku života.

Noviny, televize, reklama, obchody – to všechno nás zavaluje vizuálními podněty. „[Vše je] měřeno schopností ukázat nebo být ukázán a přeměňuje komunikaci na vizuální cestu. Zhoubné šíření povrchních architektonických obrazů, postrádajících tektonickou logiku, smysl pro hmotnost a vcítění je přirozeně součástí tohoto procesu.“¹² A v tomto světě je pramálo prostoru pro skicu. Skica není překvapivá. Proto není v popředí zájmu médií, tedy laické veřejnosti, tedy adeptů architektury, pro něž je výzvou pouze navržení něčeho, co ještě nikdo nepostavil, resp. nebylo prezentováno v médiích.

Necháváme počítače přemýšlet za nás. Se zvýšením rychlosti vnímání, je na nás také kladen tlak na zvýšení rychlosti našeho konání. Očekává se, že i my budeme chrlit spousty informací o nás, o našem okolí. „Kakofonie internetových podnětů zkratuje vědomé i nevědomé myšlenky a brání nám přemýšlet hlouběji nebo kreativněji. Náš mozek se mění na jednoduché jednotky zpracovávající signály a rychle vhání informace do našeho vědomí a zase zpět.“¹³ A v tu chvíli přicházejí vstřícní počítače na zrychlují naše konání. Přestáváme používat mozek a „práci“ přenecháváme počítačům. Bez navigace v telefonu nebo autě už si nikdo nedovede představit orientaci v neznámé oblasti. Místo zdlouhavého retušování fotografií se nám nabízí široká paleta předdefinovaných filtrů. Necháváme si bez povšimnutí vnutit vzory řešení. Počítače nám doporučují, na co se máme dívat na Youtube, sestřihávají za nás domácí videa a vybírají a řadí fotografie našich vzpomínek. Máme zkrátka příliš mnoho možností, příliš mnoho očekávání a abychom vše stihli, potřebujeme

¹¹ Petr Kratochvíl, Rozhovory s architektky 01, s. 17, vydavatelství Prostor – architektura, interiér, design, o.p.s., 2005, ISBN 80-903257-6-9

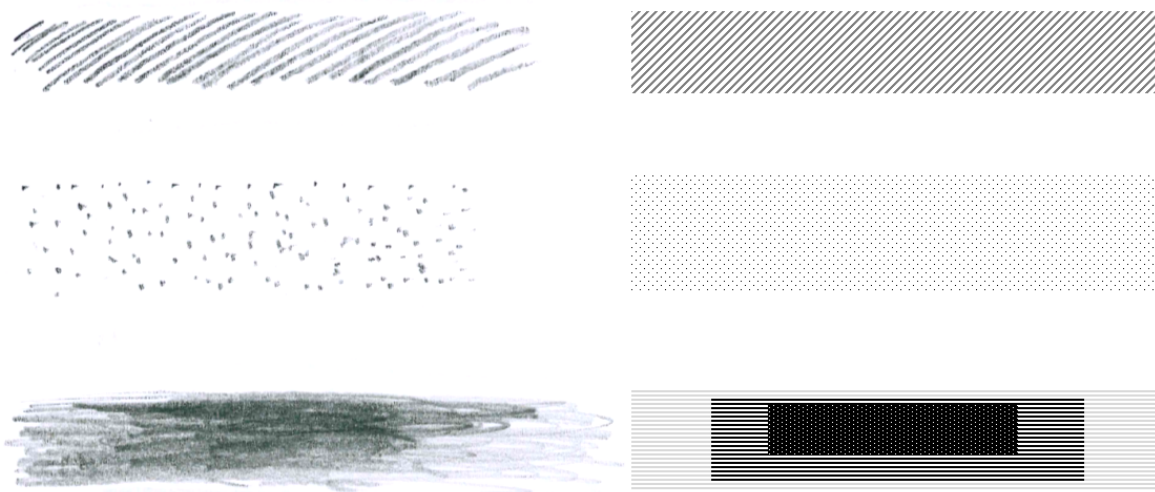
¹² Juhani Pallasmaa, The eyes of the skin, Architecture and the Senses Wiley-Academy, vydání z roku 2008, str. 21, ISBN 978-0-470-01579-7

¹³ Manfred Spitzer, Digitální demence, Host – vydavatelství, s.r.o., s. 166s, ISBN 978-80-7294-872-7

pomoc počítačů, tedy zjednodušení, zploštění a mnohdy nechtěné vynechání podstaty a ponechání povrchnosti.

Problematika je ovšem širší. Lidský mozek je schopen učení pouze pokud si předměty učení osvojuje prací. „(...) informace se v mozku zpracovávají tak, že jsou coby elektrické signály vedeny přes synapse z jednoho neuronu do druhého. Tímto způsobem se mění síla synapsí a její růst vede k tomu, co obecně nazýváme učením. Tím ale ještě všechno v mozku nekončí; kromě toho existují centra pro zrak, sluch, hmat, řeč, plánování a mnohá další. Každá z těchto funkcí přesně vzato závisí na souhře někdy méně, někdy více desítek takových center. Při vidění je například aktivních několik desítek mozkových center, nejen „centrum zraku“. Dvě centra zodpovídají za vnímání barev, jedno za vnímání pohybu, jiné za rozpoznávání obličejů a ještě jiné za čtení písmen.“¹⁴

Jsme tedy sami sobě přímo zodpovědní za to, co umíme. A skutečně umíme jen to, co trénujeme. Výzkumy v oblasti neurovědy ukazují, že práce s počítačem ovšem snižuje míru naší zainteresovanosti, míru „zaměstnávání“ mozku, míru schopnosti vrýt si zkušenost do paměti.

Obr. 9 - Při vyplňování plochy tužkou na papíře a v počítači musí mozek řešit zcela odlišné operace. Zatímco tužkou na papíře je vyplňování intuitivní, v počítači nedochází k postupnému vyplňování plochy a úkol musí být počítači zadán najednou a zcela racionálně.

Virtuální prostředí počítače totiž nepředstavuje skutečné zacházení s věcmi, které je tak důležité pro důkladné osvojení čehokoliv. Jde vlastně o posilování neuronových spojení (jak je uvedeno výše), silnější neuronová spojení představují lepší schopnosti v dané

¹⁴ Manfred Spitzer, Digitální demence, Host – vydavatelství, s.r.o., s. 62, ISBN 978-80-7294-872-7

„disciplíně“. S tím souvisí také další zajímavý jev. „(...) vzorec odpovědi [výzkumu] naznačuje, že lidé si pamatují, kde je informace uložena, třebaže její obsah si vybavit nedokážou. To poskytuje první důkaz toho, že lidé si s větší pravděpodobností vzpomenou, kde lze něco najít, než na detaily věci samé, pokud předpokládají, že mají informace stále k dispozici, jak jsme zvyklí s přístupem k internetu.“¹⁵ Zdá se tedy, že pokud má mozek možnost odpočívat, bez výjimky toho využívá.

Vývoj mozku probíhá po celou dobu života a mozek je dokonce schopný měnit se v reakci na naše chování, sensorické vjemy, asociace a zpětné vazby. „V roce 2009 vyšel v časopise Science článek uznávaný vývojové psycholožky Patricie Greenfieldové vyučující na UCLA, ve kterém shrnula více než padesát studií účinků různých typů médií na lidskou inteligenci a schopnost se učit. Došla k závěru, že „každé médium rozvíjí určité kognitivní dovednosti na úkor jiných“.“¹⁶

Počítače formují navrhování architektury. Pro generaci současných studentů připadá naprosto přirozené řešit navrhování architektury od začátku po finální dílenské detaily v počítači, kde se dá všechno najít a ze všech stran pohlédnout. Jak zmiňuje Prokop Tomášek: „Ale ti mladší, protože jsou uzavřeni v monitoru, v nějakém virtuálním světě, tak oni prostě nedokážou vytisknout výkres, aby byl srozumitelný. My jdeme na jednání a nemáme řez, protože oni ho nepotřebují, oni ho mají uložený v počítači někde v tom 3D a když je potřeba, tak si ho vygenerují.“

Udělat si nejdříve poznámky rukou se nehodí do digitálního světa. Už jsme si zvykli, že nemáme papírové kalendáře a papírové poznámkové bloky, šanony s poznámkami. Vše máme na harddiscích ať už virtuálních nebo v našich počítačích a telefonech.

Ivan Vosecký, vedoucí ústavu výtvarné tvorby na ČVUT FA dělal průzkum mezi architekty, učiteli a studenty a na otázku: „co schází studentům architektury nejvíce, byla jednoznačná odpověď: schopnost rychlé skici, schopnost formulovat kresebně základní ideu, formulovat jednoduše prostor ale i půdorys, detaily, atd.“ Přesto jsem se přesvědčil, že interakce mezi počítačovým navrhováním a korekturami rukou existuje. Například ve studiu CHYBIK+KRISTOF pracují systémem ručních korekcí do vytištěných návrhů z počítače a takto opakují cyklus několikrát dokola. Korekce tedy nedělají rovnou do počítače, ale do vytištěných plánů. Rozdíl oproti starší generaci architektů je, že plány netisknou v chtěném měřítku, ale náhodně tak aby kresba ideálně vyplňovala formát papíru. To následně přináší obtížné hledání poměrové správnosti, kterou si musí ověřovat v modelech.

Jiný způsob kombinace skici a navrhování v počítači využívá například Jakub Cigler. On skicuje a navazující navrhování zpracovávají architekti/projektanti v týmu na počítačích.

¹⁵ Manfred Spitzer, Digitální demence, Host – vydavatelství, s.r.o., s. 97, ISBN 978-80-7294-872-7

¹⁶ Manfred Spitzer, Digitální demence, Host – vydavatelství, s.r.o., s. 196, ISBN 978-80-7294-872-7

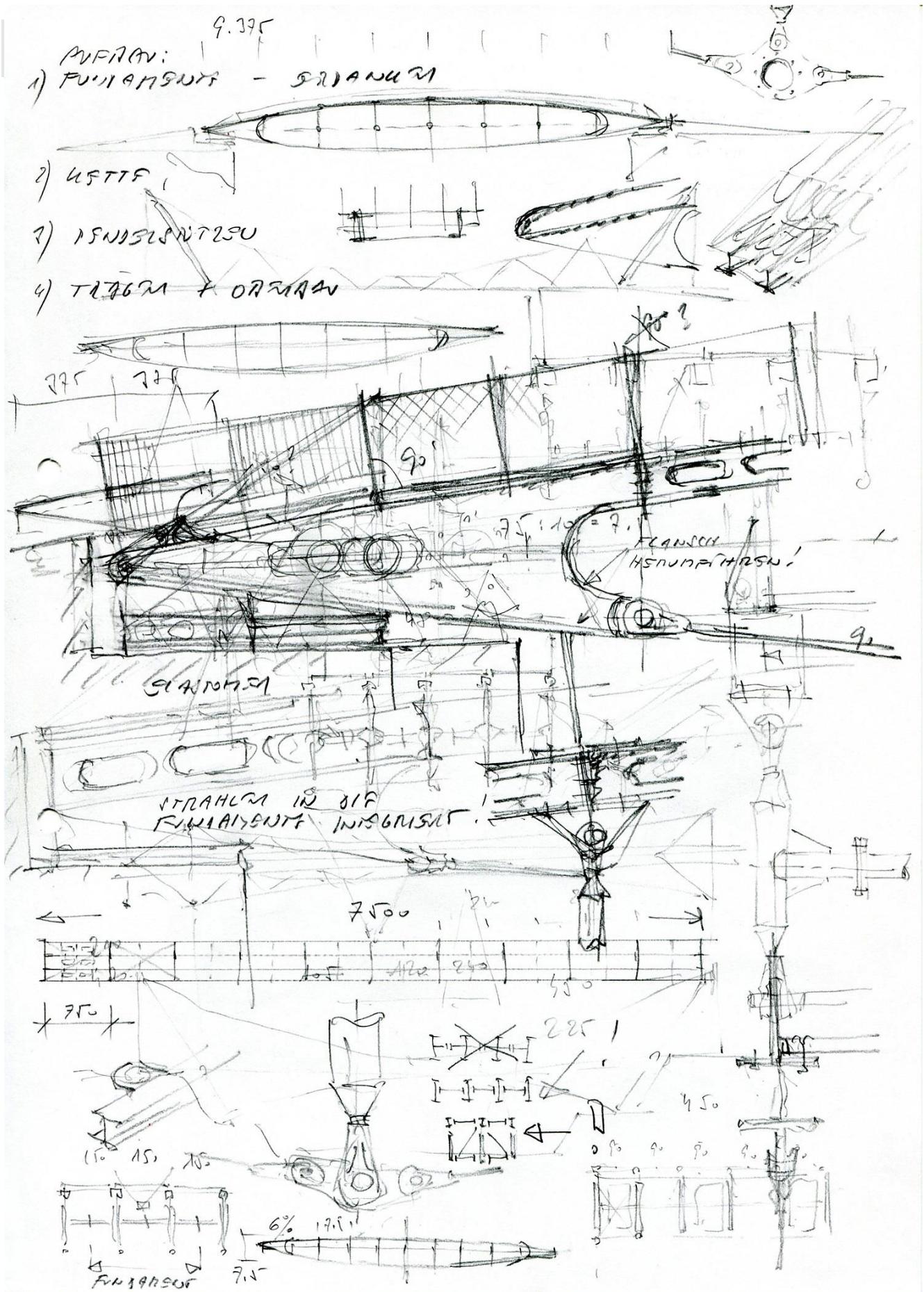
Skicu využívá jako ideový základ, jak říká: „používám tento systém, že to kreslí někdo jiný s tím, že já si udržuji odstup a kontrolojuji, jestli je to v linii toho návrhu. Pak je tam spousta věcí, které mě nevdá, když někdo umístí jinak, ale základní element, to DNA se z toho nesmí vytratit.“

Způsob využití skicování v procesu navrhování je individuální a je popsán na následujících stránkách.

ROLE RUKY V DIGITÁLNÍ DOBĚ

Je zřejmé, že ruka je důležitý prostředek pro přenos myšlenek z nehmotného světa do fyzické podoby. Jak uvádí Radek Lampa: „Ruka je další myslící nástroj.“ Mozek ovlivňuje ruku, výsledek činnosti ruky ovlivňuje zpětně mozek, který ve zlomcích vteřiny koriguje ruku. Je zřejmé, že při skicování rukou se dá získat mnohem rychleji fyzická podoba myšlenky, než při obdobném procesu navrhování na počítači. Eva Jiříčná říká: „Myšlenka se zrodí v onom úžasném megapočítači zvaném lidský mozek, a proto je lidská ruka tou nejrychlejší cestou, jak ji zaznamenat na papír. Ruka někdy rozumí ihned, někdy zaváhá a někdy si kreslí po svém. Opakovanými tahy, čmáráním se myšlenka přenesla na papír, ubrus, zaprášené okno nebo do písku na pláži. Potom ji zachytí oči, zaregistrují a uchovají – to je začátek její existence.“ Ruka je nepostradatelným nástrojem pro pochopení architektonické myšlenky. Prostřednictvím ruky řídíme zpětně svoje vědomí. „Už výraz *chápání* poukazuje na význam ruky při učení.“¹⁷ Alena Šrámková uvádí: „Mám ráda kreslení rukou. Mám totiž pocit přímého spojení mezi papírem, člověkem a jeho představou. To spojení je jaksi tělesné a možná i srdečnější. A taky to déle trvá a během kreslení se to dá měnit, upravovat i přeškrtnout.“

¹⁷ Manfred Spitzer, *Digitální demence*, Host – vydavatelství, s.r.o., s. 167, ISBN 978-80-7294-872-7

Skica 10 - Mirko Baum - lánka přes Labe

6. Role skici u současných architektů

SOUČASNÉ FUNKCE SKICI

Skica za celou svojí historii neprošla fyzicky žádnou zásadní změnou. Již několik století stačí ke skicování papír, uhel, rudka, tuš, tužka a ruka. Významově prošla změnou v době, kdy se začala využívat také při prezentaci architektonického návrhu. Spontánní skica se mohla stát součástí prezentace architektonického návrhu až v době po odeznění akademismu, do té doby byla jistě považovaná za něco nehotového a zřejmě ani nebyla chápána jako svébytný objekt. Naopak v modernismu mohla sehrát roli nového vyjadřovacího prostředku v duchu demonstrace mentálního pokroku. V každé době však plnila funkci pohotového prostředku pro řešení konstrukčních detailů při samotné stavbě. V současné době zůstává vedle práce na počítači pracovním nástrojem s mnoha různými funkcemi. Současní čeští architekti využívají skicu v několika významech:

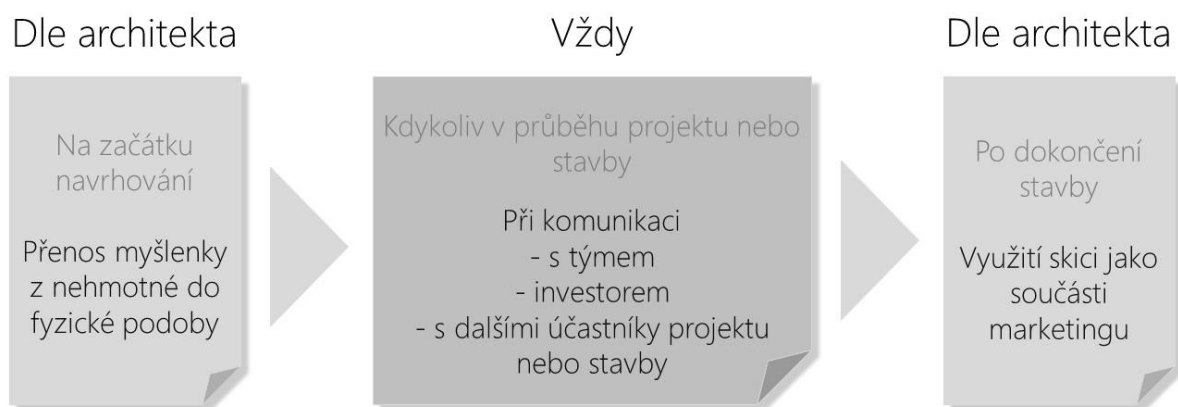
- Vizualizace dispozice, objemů,
- Řešení konstrukčních detailů,
- Vizualizace ideje symbolem, zjednodušením,
- Komunikační nástroj s kolegy / s klientem,
- Evidence nápadů /idejí,
- Prezentační nástroj.

SKICA A POČÍTAČ

Vzhledem k současnému rozvoji digitálních technologií je u mladých architektů skica vytlačována na okraj výčtu pracovních prostředků a teprve čas ukáže, kam vývoj povede. Je otázka zda se změní „kreslící“ prostředky, zda bude papír a tužka nahrazena nějakým digitálním perem a neohrazeným prostorem v počítači. Už nyní je možné díky virtuální technologii skicovat v prostoru. To ovšem podle mého názoru mění původní význam skici. Počítače nám umožňují vytvářet třídimenzionální návrhy, které dříve možné nebyly. Skica ovšem neslouží a nesloužila pouze k ověřování prostorových otázek.

Počítače jsou hlavním vyjadřovacím prostředkem mladé generace, tedy i současných studentů architektury. Ti skicu ve většině nepovažují za prostředek navrhování. Návrhy zpracovávají rovnou v počítači a tím „přeskakují“ fázi ručních poznámek nebo hledání s pomocí tužky a papíru a prakticky už rovnou navrhují hotové součásti stavby. Protože je pro ně počítač přirozeným nástrojem, nejsou schopni objektivně vidět nevýhodu počítačů pro první fázi navrhování, kterou je přesnost. V počítači nelze navrhovat „jen tak“. Čára buď existuje nebo neexistuje a buď je definovaná jako přímka, nebo jako křivka. Zatímco čáry rukou a tužkou nevedou naši pozornost na detail jestli je čára absolutně rovná nebo mírně zvlněná, čára vytvořená v počítači je definitivní.

Martin Rajniš k racionalitě a logice počítačů poznamenává: “ta logika není logikou, kterou potřebuji na magické myšlení. Proč? Protože logika, která je i ve skicách, je daná iracionální tříprvkovou logikou. Není to výroková logika, na které je postavená věda, na které jsou postaveny některé věci, které jsou doveditelné, prokazatelné a existující jiné logické důkazy. Jsou další logiky a ta nejklassičtější je iracionální tříprvková logika, kde kromě ANO a NE je MOŽNÁ. To je logika, která je v základu našeho magického myšlení a stejně tak architektury. A na iracionální logiku ty stroje vůbec nemají.” Eva Jiříčná k témuž říká: „(...)tužku považuji jako komunikaci mojí ruky s mozkem, takže počítač je nakonec v cestě. A ruka sice počítač ovládá, jenže ten počítač není tak ovladatelný jako ruka.“ „Naše všechny tvořivé vlastnosti jsou v ruce a všechno navíc mezi rukou a očima tvořivosti překáží.“

Obr. 11 – Schema využití skici v průběhu navrhování a realizace stavby

INDIVIDUÁLNÍ ROLE SKICI V PROCESU NAVRHOVÁNÍ

Využívání skici v procesu navrhování je individuální a každý architekt má svůj způsob práce. Skicování samozřejmě navazuje na jednotlivé části procesu navrhování. Je jedním dílem celého procesu navrhování. Pro jednotlivé architekty je podle jejich zvyklostí více či méně nepostradatelnou částí celého procesu navrhování. Funkce skici se u všech architektů prolínají, nicméně u některých je možné sledovat větší důraz na některé funkce skici.

Následující rozdělení samozřejmě není ultimativní, slouží jen ke zvýraznění individuálního užití skici podle toho k jakému užití skici se architekti v rozhovorech výslovně „přihlásili“:

- kreslení při přemýšlení a hledání – Jehlík, Sitta, Smetana,
- přemýšlení a potvrzení prostorových souvislostí – Šrámková, Vlach,

- přemýšlení a následné zkonstruování celého návrhu – Fiala, Rajniš, Pleskot,
- samostatné řešení dílčích konstrukčních detailů – Jiříčná proklamativně,
- přemýšlení a navazující vizualizace návrhu – Tomášek, Fiala, Rajniš, Vlach,
- schematické vyjádření konceptu návrhu – Hájek, Pleskot, Šrámková,
- přemýšlení a navazující fixace konceptu – Cigler, Šrámková,
- evidence ideje – Cigler, Hájek, Sitta,
- skicování pro terapii – Sitta, Pleskot, Vlach,
- komunikace při vývoji návrhu, při řešení s dodavateli – všichni,
- komunikace při vyjasnění návrhu s investorem – všichni.

(všichni - myšleno všichni architekti, se kterými jsem vedl rozhovor – Jakub Cigler, Stanislav Fiala, Petr Hájek, Jan Jehlík, Eva Jiříčná, Michal Krištof, Michal Kuzemský, Ladislav Lábus, Radek Lampa, Josef Pleskot, Martin Rajniš, Vladimír Sitta, Jindřich Smetana, Alena Šrámková, Prokop Tomášek, Viktor Vlach).

Z rozhovorů s architekty uvádím vybrané citace charakterizující užití skici v jejich práci:

Martin Rajniš

„Skicování je určitá metoda komunikace svého podvědomí se světem plným magie.“

„Skica není identickým obrazem toho, co mám v hlavě, ale je určitým přiblížením se k vlastnímu konceptu, který člověk v hlavě má a potvrzením jestli ten koncept skutečně k něčemu je, anebo není.“

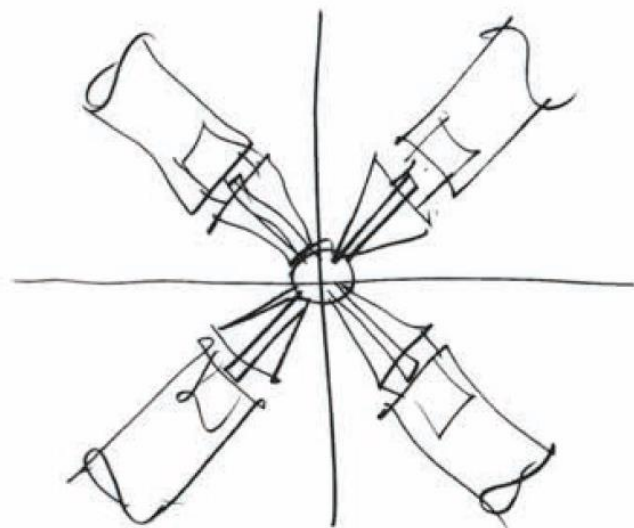
„(...) protože hledání formy a její zaznamenávání rukou na papír vede k obrovským změnám v mozku, vidění proporcí, vidění vztahů, vidění stínů, světla. Všechno toto je úplně jiné než když to člověk jen pozoruje.“

Eva Jiříčná

„Naše všechny tvořivé vlastnosti jsou v ruce a všechno navíc mezi rukou a očima tvořivosti překáží.“

„(...) a já opravdu detaily kreslím 1:1 a každého tady nutím všechno vytisknout 1:1, aby všichni věděli co dělají a všichni mě za to nenávidí, ale nakonec to všichni ocení.“

„Neumím si představit žádný tvůrčí proces bez skici.“

Skica 12 - Eva Jiříčková – detail spojení, Oranžerie na Pražském hradě

Viktor Vlach

„Sám pro sebe, rád si tu cestu myšlení začínám skicama. Už sice nehledám, formu, kterou chci do návrhu dostat, nebo tu myšlenku, tu už musím v hlavě mít. Po nějaké době zraje teprve přistupuji k papíru. Je to vlastně vyjadřovací prostředek spíše než cesta hledání.“

„Jestli nápad vůbec funguje a má cenu takto pokračovat, na to je skica úplně skvělá.“

„Pro spoustu lidí je konkrétní obrázek mnohem snadněji uchopitelný, než když jim ukazujete nějakou dispozici nebo něco konkrétního na centimetry vymyšleného. Zvlášť pro ty manželky.“

„Skicování je proces hledání, záznam myšlenek a možností.“

Josef Pleskot

„(...) kreslím detaily, i koncepci nějakého uskupení částí stavby a skicuju i objemy, ale pravda je, že nejzásadnější teď a možná celý život pro mě byly významy. Neboli takové nějaké grafické zkratky, které mi slouží jako řeč k tomu abych mohl předat daleko možná komplexnější informaci o tom, co chci, aby vzniklo (...)“

„(...)moje kresby nejsou často prostorové, vůbec mě nezáleží na perspektivní správnosti, nebo tu perspektivu dokonce deformuji nebo prostorové vztahy (...)“

Vladimír Sitta

„Já si myslím, že to je taková forma terapie.“

„Možná, že to je taková databáze.“

Prokop Tomášek

„kresba pro mě znamená interakci v rámci přemýšlení o problému, protože tam dochází k nějaké zvláštní vazbě myšlenky a toho jak jede ruka, která tvoří a mnohdy tato interakce různých věcí, které se do toho procesu zapojují, nevím kde se berou, jsou hrozně inspirativní. Mám pocit, že lidi, kteří koukají jen do počítače, že se o ten moment ochuzují.“

Jan Jehlík

„Visualising Invisible, to je přesně ono, něco je neviditelné a nějak se musí vizualizovat.“

„(...) kreslím abych si něco uvědomil.“

Jakub Cigler

„A je to takový nejokamžitější záznam něčeho co v mozku kmitá a ověření dalších souvislostí a pomáhá mi to vytvářet zpětně obraz v mozku. Je to prvotně moje vlastní interakce a druhotně s kolegy.“

„(...) varianty řešení odbývám v hlavě a potom vlastně už si skicami ověřuji to, co už mám vyargumentované v hlavě, kdy už pracuji na vybraném řešení. Nebo případně na dvou variantách ale ne že bych si začal skicovat deset, dvacet variant a z těch si vybíral, protože ty si probírám v hlavě.“

Petr Hájek

„Za skicu považuji téměř všechno co je fyzickým projevem, protože svět je rozdělen na dvě části – na duchovní uvnitř v nás v myšlenkách a fyzický.“ „Tím myslím skicu jako kresbu, ale skica může být cokoliv, může to být nejenom kresba ale i model.“

Radek Lampa

„Hodně lidí to bere tak, že skicování je zhmotňování nějaké myšlenky. Já to tak ale nevidím, pro mě je to pracovní nástroj. Po celou dobu až do konce skicuji.“

Michal Kuzemský

„Já skoro neumím mluvit bez tužky. Se studenty jediné s tužkou, najednou když zadržnu tak musím mít vedle sebe stoh papírů a hned jim to vysvětluji na tužce, takže tužka je pro architekta součást dialogu.“

„Jako architekt se skic nezbavím, ani nechci.“

Michal Kryštof

„Skicování je způsob, kterým se urychlí rozmýšlení. Architekti se rozmýšlejí mozkiem a pravá ruka mozku je ruka, takže když člověk nad něčím rozmýšlí, tak je strašně rychlé si něco nakreslit a něco si rozmýšlet.“

Skica 13 - Michal Křištof - hotel Banská Bystrica

Ladislav Lábus

„[Když skicuji, tak] většinou používám propisku. Nejde o efekt, ale je to vlastně vyjádření vyabstrahované myšlenky nebo nějaké tendence, kterou chcete do projektu zahrnout.“

Jindřich Smetana

„Skica je důležitá pro dialog mezi mozkiem papírem a rukou což architekti potřebují.“

„Ručně kreslené věci mají licenci priorit. Že potlačíte to, co je zbytečné a vytáhnete to, co je, třeba pro kompozici, podstatné.“

Alena Šrámková

„[Můžu se vztahovat k jedné myšlence] k něčemu pevnému, což je ta skica. Já myslím, že skicování je hodně důležité.“

„Vlastně jsem rozmýšlela při skicování.“

Stanislav Fiala

„Architektura, která ještě potěší lidi a nezotročí je, tak ta se podle mě dá dělat jenom skicami. Zatím. I když je to možná příliš kategorické tvrzení. Totiž všechno co člověk vysloví tak si najednou řekne, že to nemusí být pravda.“

VAZBA MEZI SKICOU A REALIZACÍ

Příprava knihy Skici mi umožnila nahlédnout do skicáků více jak stovky architektů. Překvapením pro mě bylo zjištění, jak může skica reprezentovat osobitý intimní svět každého architekta. To je samozřejmě zřetelné až při srovnání tolika skic. Intimnost kresby byla pro mě překvapením zejména s ohledem na technickou povahu oboru (architektura přecejen není volné umění). Ve skicách je však viditelný naprosto osobitý způsob přemýšlení jednotlivých architektů. Žádné dvě z více jak tisíce skic, které jsem měl dispozici nebyly stejné. Liší se nástroje skicování, technika, důvod skicování, systematičnost, náhodnost. Skica odhaluje způsob přemýšlení architekta. Je přímým protikladem racionálna reprezentovaného počítačem. Jakoby se ve skice zhmotňoval a obnažoval emocionální rozměr architektury.

V architektuře nejde o stavební přesnost, primárním cílem není technická dokonalost, ale pocit z místa vycházející z naší tělesnosti. Jak píše Juhani Pallasmaa: „V době masivní průmyslové výroby, neskutečné spotřeby, euforické komunikace a fiktivních digitálních prostředí stále žijeme v našich tělech, stejně jako obýváme naše domy.“¹⁸

Ve skice je však patrná ještě jedna věc – způsob jakým architekti nahlíží na svět. Při porovnání staveb jednotlivých architektů a jejich skic lze nalézt jasnou paralelu: jak kdo skicuje, tak navrhuje architekturu. Lehkost kresby, míra detailu, počet modifikací téhož návrhu, barevnost, hravost, účel kresby a další parametry skici se přímo odrážejí v realizovaných stavbách jednotlivých architektů. Skica tak představuje daktyloskopický otisk architekta způsobu navrhování. Zásadní roli v tomto procesu individualizace hraje zřejmě ruka, díky opakující se interakci mozek – ruka.

¹⁸ Juhani Pallasmaa, *Myslíci ruka, Existenciální a ztělesněná moudrost v architektuře*, Archa, 2012, s. 12, ISBN: 978-80-87545-09-6

Navrhování architektury je velmi komplexní proces skládající se z mnoha činností. Tak jako jazyk a písmo ovlivňuje podobu a zvyklosti jednotlivých národů, tak je možné vidět paralelu mezi skicováním architekta jako projevem do venkovního světa a jeho výsledky práce. Monika Mitášová v rozhovoru s Stanem Allenem polemizuje: „Neovlivňuje řeč a psaní také způsob, jak jsou budovy stavěny? Adolf Loos napsal, že dobrý dům se dá postavit čistě z čísel, diktovaných staviteli – nevyžaduje nezbytně žádný systém konvenčních výkresů nebo jiné kodifikované zobrazovací techniky. Ve skutečnosti Loos často chodil na staveniště, konzultoval se staviteli osobně a užíval přitom také gesta, řeč těla.“ Stan Alen v myšlence pokračuje na příkladu Le Corbusiera, opaku skeptického Loose k významu výkresu a grafiky. „Není žádný logický důvod, proč by kaligrafie profilů v Corbusierových výkresech a malbách měla mít tak velký vliv na kvalitu prostoru v jeho budovách, ale ona má; je tu něco, co přenáší grafiku do zkušenosti prostoru.“¹⁹ Je těžké kvantifikovat, do jaké míry dochází k ovlivňování mezi užíváním nástroje a výsledkem. Stejně tak je těžké v přeneseném smyslu prohlásit co vytvořilo dřív charakter a individualitu architekta navrhování - jestli skica nebo stavba. Stejně jako na skicách je však i na stavbách zřetelný způsob architekta přemýšlení a proto mezi skicou a stavbou existuje přímá vazba.

Otázka je, zda se dá zpětně odvodit, že skica jako pracovní nástroj determinuje individualitu architekta uvažování. A jaká bude architektura, pokud budou architekti navrhovat jen na počítači v prostředí unifikovaných modulů? „Prozatím (...) - nevíme na jak dlouho - se člověk nachází na této Zemi v nebezpečném postavení. Proč?“ táže se M. Heidegger a odpovídá: „toto nebezpečí platí do té míry, do jaké může revoluce techniky rozvíjející se v atomovém věku člověka spoutávat, očarovávat, oslňovat a zaslepovat tak, že jednoho dne zůstane kalkulující myšlení jedině platným a jediným, které bude užíváno.“²⁰ A tak bychom měli pamatovat na citát Alberta Einsteina: „Všechno co je skutečně velkolepé a inspirativní je vytvořeno tím, kdo může pracovat svobodně.“²¹

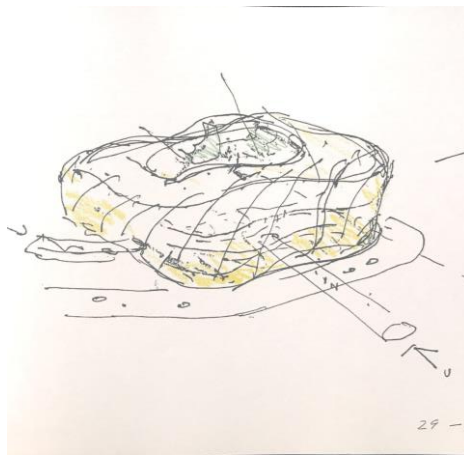
Na následujících příkladech je naznačena vazba skica –realizace.

¹⁹ Monika Mitášová, Oxymorón a pleonasmus II, Rozhovory o kritické a projektivní teorii architektury, Vydavatelství Zlatý řez, s. 192, 193, ISBN 978-80-903826-5-7

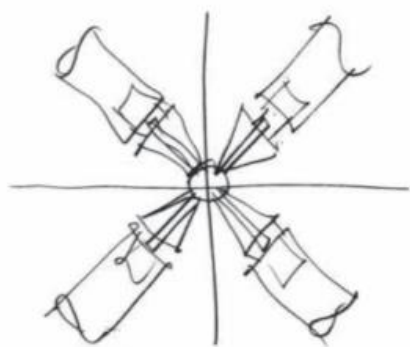
²⁰ M. Heidegger: Gelassenheit – Zdrženlivá uvolněnost. Filosofický časopis, r. 49, 2001, str. 78-79

²¹ Albert Einstein Site Online,
<http://www.alberteinstainsite.com/quotes/einsteinquotes.html>

Pro zřetelnější demonstraci stylu skicování a realizací jsou uvedené příklady zvoleny tak, že skica neodpovídá realizaci (skica příslušející k dané realizaci má vždy podobné znaky).

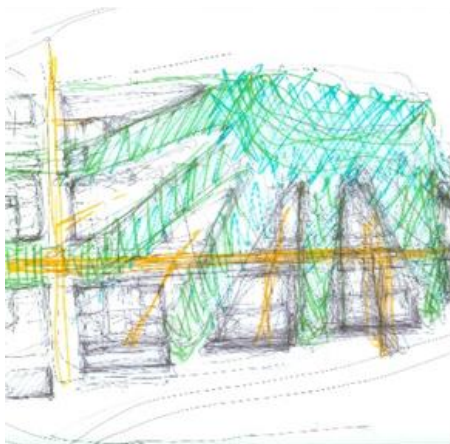
Obr. 15 – Jan Kaplický – Malator House / skica Selfridges

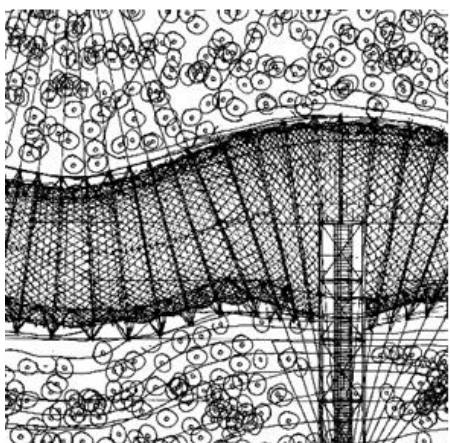
Obr. 14 – Eva Jiříčková – skica detailu spojení – Oranžerie / Somerset House

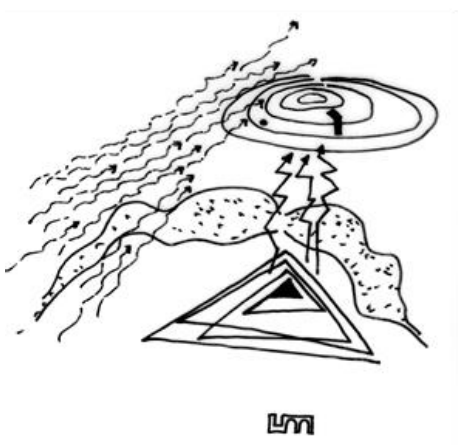
Obr. 16 – Vladimír Sitta – zahrada Eastern Suburbs, Sydney / skica pro Fusionpolis, Sky garden

Obr. 17 – Jakub Cigler – prvotní úvaha nad masterplanem Waltrovky v Radlicích/ Florentinum

Obr. 18 - Martin Rajniš – skica urbanismu Radlického údolí / Guliver

Obr. 19 – Josef Pleskot – skica k vinařství Sonberg / pavilon Zoo Praha

7. Eliminace skici z procesu tvorby – možnosti, výhody, nevýhody

NAVRHOVÁNÍ BEZ SKICOVÁNÍ

Na začátku výzkumu jsem byl přesvědčen, že skicu z procesu navrhování nelze vypustit, tedy pokud jde stále o navrhování architektury a ne jen prostého projektování staveb. Během rozhovorů jsem pokládal otázku, zda je možné navrhovat architekturu bez skicování. Jak se dalo čekat, odpovědi byly různé. Od téměř militantního postoje zastávajícího nevyhnutelnost využití ruky, tužky a papíru po teoretické úvahy, že lze navrhovat bez skic. Pokud se položí kategorická otázka, zda jde navrhovat bez skicování, je možné kategoricky odpovědět, že ano. Například Michal Kryštof popisoval nedávnou zkušenost s konceptuálním navrhováním, kde pro nalezení konceptu a následně tvaru posloužil proces fermentace, který byl převeden do 3D jako základ objemu stavby. K dokončení projektu sice použili skicování detailů a interiérů, ale Michal Krištof výslovně uváděl, že si dovede představit zpracování celého projektu i bez skicování.

Otázka ovšem nestojí tak, zda jde technicky možné navrhnout dům bez využití skici, ale spíše jak se proces navrhování změní, pokud se do procesu nezapojí kreslící ruka. Je zřejmé, že nástroje, které využíváme, mění výsledky naší práce.

Když kopáč vymění lopatu za bagr, zvětší se jistě objem zeminy, které dokáže za stejný čas přemístit. Změní se však také jeho citlivost k tomu co dělá. Podobně jako když srovnáme jízdu na kole a jízdu v automobilu. Při jízdě na kole vnímáme svoje okolí, ale ujedeme menší vzdálenost, než za stejný čas v autě. Rychlost pohybu v autě ovšem ruší hlubší kontakt s okolím.

Druhým důsledkem využívání nástrojů je naše přizpůsobení se využitému nástroji. „Když tesař zvedne kladivo, kladivo se stane součástí jeho ruky na tak dlouho, jak se mozek činností zaobírá. Když voják zvedne k obličejí dalekohled, jeho mozek se dívá novými očima, které se okamžitě přizpůsobí velmi odlišnému zornému poli.“²² Výsledek konání je ovlivněn použitým nástrojem. To, jak mění využití nástrojů výsledek ukazuje například Michal Kuzemský svým studentům, když jim zadá zpracování návrhu domu pomocí tvrdé hlíny. Návrhy pak odpovídají možnostem hrubého zpracování. Říká: „s tím nejde nic jiného udělat než silnou špachtlí a tím pádem výsledné domy jsou celé těžké a když se postaví tak to tak vypadá“. Podobné je to i s využitím počítačů jako prostředku navrhování. Každý program svojí logikou ovlivňuje výsledek. „Každý nástroj má své

²² Nicholas Carr, Nebezpečná mēlčina, Jak internet mění náš mozek, s. 285, vydavatelství W. W. Norton & Company, 2011, ISBN 978-80-7272-780-3

možnosti i omezení. Čím víc ho používáme, tím víc se přizpůsobujeme jeho formě a funkci.“²³

Počítače samozřejmě přinesly mnoho pozitivního jak v rychlosti zpracování, tak v prostorových možnostech navrhování. Výzkumy neurovědy však poukazují na ještě složitější stránky proces myšlení. V roce 2003 klinický psycholog Christof van Nimwegen provedl studii o počítačem asistovaném učení. Van Nimwegen zadal dvěma skupinám dobrovolníků úkol s využitím počítače. Jedna skupina využívala k řešení software, který byl co nejvíce nápomocný, druhá skupina využívala program bez nápověd a nápomoci. Rébus byl založený na přemísťování barevných míčů krabic podle pravidel, která určovala, jaký míčem se má pohnout. Dle očekávání byla skupina s nápomocným programem rychlejší, ovšem pouze v začátcích pokusu. Později se výkonnost obou skupin srovnala a na konci pokusu byla skupina se základním programem dokonce rychlejší. Dokázali totiž sami vypracovat strategii, protože museli, zatímco skupina spoléhající na pomoc softwaru mentálně „odpočívala“ a řešila problém bezcílným klikáním.

Po osmi měsících Van Nimwegen pokus opakovat a zjistil, že skupina využívající základní software vyřešila rébus dvakrát rychleji. „Nimwegen došel k závěru, že když přenášíme řešení problému a jiné kognitivní práce na počítač, snižujeme schopnost mozku vytvořit stabilní vědomostní struktury, jinými slovy schémata - která může později aplikovat na nové situace. Polemici by to možná řekli jízlivě: čím inteligentnější software tím tupější uživatel.“²⁴ K tomuto názoru lze přidat další, který popisuje vliv zapojení fyzické aktivity ruky a schopností mozku. František Vyskočil, profesor Akademie věd v oblasti neurofyziologie popisuje vliv psaní rukou na rozsah zapojení mozku: „Na ruce máme 29 kostí, 123 šlach, 30 tepen a 48 nervů. Když píšeme na klávesnici tak používáme extensor a flexor, to znamená dva pohyby prstem. To je všechno. Když píšeme, když kroužíme ta písmenka, to bylo prokázáno tlakoměry pod papírem, tak každé písmenko má svojí dynamiku. Když napíšete A tak začínáte rychle pak zpomalíte pak zase zrychlíte. A to všechno se odráží na svalech, které to posílají do mozku. A mozek potřebuje mechanický pohyb, musí mít kontakt s tělem. Aha tady se děje něco zajímavého, tak já zapojím další oblasti. A tak se rozvíjí oblast, která se jmenuje Fuziformní vřetenovitá kůra, kde je propojení významu symbolů, že A znamená A a není to jen trojúhelníček a že to má nějakou logiku. To znamená, že v tomto Fuziformním vřetenovitém závitě dochází k integraci, seskupení všech těchto podnětů a dokonce se do toho zapojí i tvořivost.“²⁵ Samozřejmě je těžké kvantifikovat vliv použití počítačů na míru kreativity.

²³ Nicholas Carr, *Nebezpečná mělčina, Jak internet mění náš mozek*, s. 287, vydavatelství W. W. Norton & Company, 2011, ISBN 978-80-7272-780-3

²⁴ Nicholas Carr, *Nebezpečná mělčina, Jak internet mění náš mozek*, s. 296, vydavatelství W. W. Norton & Company, 2011, ISBN 978-80-7272-780-3

²⁵ Rozhovor s Prof. RNDr. Františkem Vyskočilem, DrSc. v pořadu Host Lucie Výborné: *Rodiče, pozor. Na děti se přenášejí i vaše zkušenosti*, říká známý neurobiolog a fyziolog,

Vliv virtuálního světa na naše schopnosti můžeme také odvozovat z příbuzných studií, ne v absolutním smyslu, ale ve smyslu nekonečných a rozptylujících možností digitálních nástrojů na naše omezené lidské možnosti. Například studie popisující vliv hraní na Playstation ukazovaly na vliv studijních výsledků ve škole. Studie PISA z roku 2009 ukázala, že „počítačové hry mají negativní dopad na výkon v oborech čtení, matematika a přírodní vědy v hodnotě mezi 0,10 a 0,18 (pro představu „u 25 milionů počítačových hráčů v Německu lze vypočítat, že velikost účinku 0,18 má zřetelné negativní důsledky pro schopnost číst asi u 2,5 milionů lidí“²⁶).

Dalším faktorem doby je časové hledisko zpracovávání architektonického návrhu. Digitální svět nám pomáhá, ovšem včetně svých negativních důsledků - nás nutí k rychlé reakci a rychlému rozhodnutí. Současné okolnosti nás tlačí, že „potřebujeme pracovat ve „světě čísel“ Googlu, také ale potřebujeme čas stáhnout se do „ospalé díry“. Dnešním problémem je, že ztrácíme schopnost balancovat mezi těmito dvěma odlišnými stavy mysli. Mentálně jsme neustále v pohybu.“²⁷ Jakub Cigler k otázce rychlosti zpracování návrhu poznamenává: „Člověk si říkal – bylo nějaké období klínového písma, potom se začalo psát na oslí kůži a potom přišel knihtisk, takže věci jdou dopředu a na druhou stranu je otázka co ten překotný vývoj počítačů a softwarů znamená. Já si uvědomuji, že i když to někdo v počítači udělá za odpoledne, tak stejně potřebuje mentální čas, aby ta věc vyžrála.

Odpověď na otázku zda se dá navrhovat bez využití skici je ano. Zůstávající otázka je k jakému výsledku takové navrhování povede. Stanislav Fiala k aktuálnímu stavu navrhování poznamenává: „Zdá se mi, že vývoj architektury se teď trochu promíchává s úplně jiným oborem. Pořád si tvrdošjně myslíme, že je to architektura a ono už to třeba architektura vůbec není a třeba je to už jen stavitelství. Takovéto businessové stavitelství. Jako nástroj růstu. Nemyslím superstavby, myslím normální užité stavby, které se staví pod rukama architektů, ale velmi často se omezují na velmi mělké povrchové znaky, které z toho dělají architekturu. Ale ty domy bývají často nadiktovány přiblblou ekonomikou. Takovou neehospodárnou ekonomikou, protože je to jenom modla ušetření. Teď už je to všechno jenom spotřební zboží, takový blbý z okénka koupený hamburger, který musím rychle v autě sníst, abych se něčím zaplácnul.“

Je nepopíratelné, že ruka a tužka představuje fyzický nástroj, fyzický protipól k našim digitálním životům, protože architekt musí přemýšlet také pomalu - fyzicky - najít čas a

Český rozhlas 30.11.2018, 21'06" – 24'28", <https://radiozurnal.rozhlas.cz/rodice-pozor-na-deti-se-prenaseji-i-vase-zkusenosti-rika-znamy-neurobiolog-a-7693776>

²⁶ Manfred Spitzer, Kybernemoc, Jak nám digitalizovaný život ničí zdraví, s. 87, Host – vydavatelství, s.r.o., 2016, ISBN 978-80-7491-792-9

²⁷ ²⁷ Nicholas Carr, Nebezpečná mělčina, Jak internet mění náš mozek, s. 233, vydavatelství W. W. Norton & Company, 2011, ISBN 978-80-7272-780-3

ELIMINACE SKICI Z PROCESU TVORBY – MOŽNOSTI, VÝHODY, NEVÝHODY

prostor na zastavení mysli - mít čas uspořádat si myšlenky, což práce na počítači a přemýšlení v digitálním světě výrazně potlačuje.

Měli bychom tedy být pozorní k tomu, jaké nástroje využíváme a být si vědomi výhod a nevýhod, které nám pracovní pomůcky poskytují. Je výhodné odlehčit si přetížení informacemi. Alena Šrámková k eliminaci skicování říká: „Já myslím, že to bez toho nejde. Že člověk musí mít z něčeho radost a já teprve na nějaké dvacáté skice si najednou uvědomím něco, co mám ráda, co je krásný, co mě vzrušuje. A to se stane při skicování. Na tom je něco vzrušujícího, takto to bude.“

SHRNUTÍ – MOŽNOSTI, VÝHODY, NEVÝHODY

Eliminace skici z procesu navrhování omezuje, respektive vytváření návrhu jen v počítači neumožňuje:

- schopnost **uvažovat v měřítku**
- schopnost **rychle** vyjádřit „co tím myslím“
- možnost **rychlé opravy návrhu** (například oprava dispozice v počítači je mnohem časově náročnější)
- **náhodnost** při navrhování (v počítači neexistuje náhoda)
- **vyjádření a archivace ideje** stavby.

Architekti v rozhovorech uváděli názory, které dokládají výše uvedená tvrzení:

Schopnost uvažovat v měřítku

Eva Jiříčná: „A počítač protože nemá měřítko, tak sice obdivuji, protože některé věci udělá daleko lepší než my jsme kdy mohli, ale na druhé straně lidi vůbec nemají ponětí co dělají, protože pracují na malinkém kousku a když já jim pak řeknu a jak je to veliké, tak se musí zeptat počítače jestli je to 30 centimetrů nebo tři metry.“

Prokop Tomášek: „Když přijde někdo nový do kanceláře a chci po něm vytisknout výkres tak mi říká - je to v nějakém měřítku, jedna ku třistatřicettři, nebo něco podobného, ale to že potřebuji výkres ve stovce, to je nezajímá. Oni to mají v počítači, tam je to ve skutečné velikosti.“

Jan Jehlík: „Jedna z věcí co studenti neumí díky počítačům je, že neumějí pracovat s proporcí a s měřítkem, oni většinou neví, v jakém měřítku kreslí. Tím pádem mají domy z měřítka, mají divné proporce, okna, zdi. Když kreslíte v nějakém měřítku, tak extrahujete. Když máte kresbu malou, tak kreslíte podstatné věci, takže třeba nenakreslím kliku nebo záchod. A takovou informaci studenti při práci na počítači nemají, takže nevědí, v jakých vztazích věci mají.“

Jakub Cigler: „V počítači buďto vidíte celek a nevidíte detail, anebo si to zazoomujete a pak nevidíte celek. A to mi naprosto diskvalifikuje to, jak já potřebuju vidět celkové rozměry i detail a myslím si, že to je základní problém kreslení v počítači.“

Radek Lampa: „Ke mně chodí studenti, kteří neumějí udělat půdorys. Pohled na dům aby byl v proporcích – oni to vždycky namalují, že ten dům je třikrát vyšší nebo nižší než ve skutečnosti.“

Michal Kuzemenský: „Na monitoru si s tím hraje tou pacičkou a když řeknu ukaž to celé a když to odjede, tak je z toho palačinka. Pak si říkám kruci to by chtělo monitor velký jako stůl. (...) je nebezpečné, že si neprožijete velký plán. Velký plán je důležitý.“

Michal Kryštof: „Starší architekti měli zřejmě tak skvělou prostorou deskriptivní představivost a měřítko v ruce, že když dělali čáru, tak věděli, že je v takovém a takovém měřítku. To my neumíme. Když něco nakreslím tak nevím kolik to měří. Problém s měřítkem máme všichni mladí a snažíme se to pak vychytávat 3D modely, vizualizacemi a skutečnými modely a postavičkami v modelech abychom našli to správné měřítko.“

Stanislav Fiala: „[Měřítka na tabletu] postrádám, ale mám na to metodu. Mám tam vloženou mřížku, jako čtverečkový papír a ten mi dává představu jak to je. Ale je pravda, že když to zvětšuji, tak se lehce nakreslí třeba židle nebo dveře mimo měřítko. Čili to uvědomění je horší než na papíře.“

Ladislav Lábus: „Třeba když je něco nakreslené v padesátině, tak hned vidím, když to někde skřípe. Když je to bez měřítka, tak to samozřejmě taky poznáte, ale studenti se musí naučit měřítko vidět a navrhovat v měřítku. Oni mají problém, že ztrácí rozlišovací schopnost. Jak s velikostí domu, tak detailu. Přejde mi strašně důležité, jestli madlo je trubka s průměrem tři centimetry, nebo čtyři, nebo osm a už se nedá chytout. To je obrovský rozdíl. Kdežto když to mydlí v počítači, tak to nevidí. Nebo co mě taky vadí, když se zeptám jak je to veliké, tak oni nevědí.“

Schopnost rychle vyjádřit „co tím myslím“

Viktor Vlach: „Jestli nápad vůbec funguje a má cenu takto pokračovat na to je skica úplně skvělá.“

„Pro spoustu lidí je konkrétní obrázek mnohem snadněji uchopitelný, než když jim ukazujete nějakou dispozici nebo něco konkrétního na centimetry vymyšleného.“

Josef Pleskot: „(...) když konzultuju u stolu, tak na okraji papíru kreslím detaily, i koncepci nějakého uskupení částí stavby (...)“

Radek Lampa: „(...) rozmýšlet na počítači je strašně složité protože vyžaduje přesnost. A detaily, takže vás to blokuje. Mám zeď udělat tady nebo tady? Od ruky je to rychlé.“

ELIMINACE SKICI Z PROCESU TVORBY – MOŽNOSTI, VÝHODY, NEVÝHODY

„Architekti musí komunikovat mezi sebou nebo s klientem. Nelze všechno říct a je třeba při jednáních skicovat a rychle.“ „Prostě je třeba udělat půdorys během 5 minut, nebo překreslit u klienta, nebo mezi kolegy – takto jsem to myslel, takto jsem to chtěl mít. Aby to bylo v proporcích, v měřítku, aby se v tom někdo vyznal.“

Michal Kuzemský: „Skicuji účelově z důvodu, když vysvětluji. Když si vysvětlujeme s kolegy v práci, co máme na mysli.“

Jindřich Smetana: „Když jsem konzultoval, tak jsem měl vždycky štos průklepáků a aniž bych ruku kontroloval, tak jsem se studenty rovnou mluvil také kresbou.“

Stanislav Fiala: „Třeba někomu něco nakreslím během povídání, protože mi dává nějakou svojí představu co by chtěl udělat. A já to rychle zkusím vyjádřit, ale nejsou to žádné pěkné kresby a vůbec to neschovávám.“

Možnost rychlé opravy návrhu

Radek Lampa: „No, [při navrhování bez skicování] se právě [celkový proces] zpomaluje. Zrychluje se odevzdání studie, ale nezrychluje se tvůrčí činnost, tak tím pádem se to zpomaluje. Počkejte až já to tady vyrýsuju na počítači, jak jsem to myslel... A přitom to jde krásně naskicovat během tří vteřin.“

„Když se mění dispozice tak si to rychle naskicuju, s kolegy, s hasičem. Je to pořád potřeba. Až do úplného závěru. Když třeba opravuji jednotlivé věci, půdorysy když je třeba vytištěný, tak je lepší to udělat od ruky.“

Jan Jehlík: „Skica je nezávazná v tom, že jich můžu tisíc vyhodit a vůbec nic se neděje. Na počítači sice také, ale studenti nejdou tímto směrem, oni spíš modifikují.“

Náhodnost při navrhování

Martin Rajniš: „Protože logika, která je i ve skicách, je daná iracionální tříprvkovou logikou. Není to výroková logika, na které je postavená věda, na které jsou postaveny některé věci, které jsou dovoditelné, prokazatelné a existující jiné logické důkazy. Jsou další logiky a ta nejklassičtější je iracionální tříprvková logika, kde kromě ano / ne je „možná“. To je logika, která je v základu našeho magického myšlení a stejně tak architektury.“

Vladimír Sitta: „Počítač dělá jen to co dokáže, tam se eliminuje náhoda, tedy pokud u toho neusnete. Ale jinak mám skoro pocit, že studenti mají strach z náhody. Počítač z vás dělá někoho kdo je posedlý kontrolou. Ona ta čára má falešnou autoritu. Ona je třeba blbě, ale vypadá precizně a pak vznikají nepostavitelnosti.“

„Počítač není intuitivní, dělá to, co mu říkáte, že má dělat.“

Prokop Tomášek: „[navrhování v počítači] Je (...) systém kontroly věcí, které umožňují opravdu globální přístup, ale o to víc ztrátu individuality, je to prostě diktát eurodesignu. Všechny softwary k tomu nejen nabádají, oni vám prostě nedovolí nic jiného. Aplikace knihovnických prvků, který lidi používají už ze školy, jsou tak okleštěné, jsou to nasazené stroje.“

Jan Jehlík: „Zadávání do počítače je vždycky vědomé, vždycky je tam x, y, z. Jsou dvě počítačové možnosti. Jedna možnost je skládačka, že to máte v hlavě srovnané a nějak to skládáte z objemů. Druhá, jakkoliv se mohou prolínat, je algoritmický skript. Že si do návrhu dáváte výchozí parametry, požadavky, a ono vám to generuje nějaké tvary. Řeknete si, že to chcete mít nějak velké, tak počítač vám ukáže od koule až po něco, tak řeknete, že chcete, aby se to chovalo nějakým směrem. Tím se do toho vnáší náhodnost. Nejzajímavější je, že abyste docílil tvaru, tak tomu mechanismu musíte něco sdělit, něco mu prostě říct. A u počítače to vlastně paradoxně musíte říct přesně. Kdežto u skici to ani sdělit nemusíte, protože to vzniká z nějakého vnímání všeho možného.“

Možnost rychlého záznamu během přemýšlení

Viktor Vlach: „Jestli nápad vůbec funguje a má cenu takto pokračovat na to je skica úplně skvělá.“

Michal Kuzemenský: „A abych některé věci nezapomněl, principy, nebo prostorové řešení tak jsem si to kreslil na takové malé papírky, nebo jsem měl sešit a tam jsem si to zaznamenával. Teď to dělám tak, že mám takové žluté lístečky a na ty si to zaznamenám a nalepím si to na zeď a pak to občas sundám a vyhodím, když už to pomine.“

„Když toho dělám víc, tak si to musím zaznamenat, protože jinak bych zapomněl. A možná ukotvit je to správné, protože pak se mi v hlavě rozjede jaké ještě by to mohlo mít verze a já se pak podívám na začátek jak jednoduché to bylo.“

Vladimír Sitta: „Někdy [skicuji] nápad abych ho nezapomněl, Myslím, že člověk spíš čmárá aby nezapomněl. Možná, že to je taková databáze.“

Alena Šrámková: „[skica mi pomáhala] abych si něco zafixovala.“ „Když je to v představách tak nemám nic pevného. A v tom je skicování důležité. Že si představuju a můžu pokračovat dál, protože něco mám zafixované nakreslením.“

„Myslím, že skici jsou nutné, aby si člověk sám zafixoval smysl toho domu. V tom to je. Protože kolikrát malá skica je přesně ten výsledek. I když to má třeba jinde sloupy a jinde nohy a něco jinde. Ale obsahuje to smysl.“

Vyjádření a archivace ideje stavby

Tým není myšlen stavební „výkres“ ale skica předmětu, diagramu, změti čar, ... – čehokoliv co vyjadřuje podstatu myšlenky stavby. Podstatu myšlenky lze samozřejmě vyjádřit také jinými způsoby, může to být slovní zápis, maketa nebo fyzický předmět.

Eva Jiříčná: „Protože skica je víceméně obsah myšlenky. Když já chci říct, že třeba pes má velké břicho, tak namaluju třeba špatného psa, ale udělám velké břicho, takže okamžitě nikdo nekouká jestli má pes hlavu jezevčíka nebo vlčáka, ale vidí, že pes má velké břicho.“

Ladislav Lábus: „Skica (...) abstrahuje problém a ukazuje jen to podstatné.“

Josef Pleskot: „(...) nejzásadnější teď a možná celý život pro mě byly významy. Neboli takové nějaké grafické zkratky, které mi slouží jako řeč k tomu abych mohl předat daleko možná komplexnější informaci o tom co chci aby vzniklo.“

Jan Jehlík: „[esenci domu] může ukázat jen kresba. V počítači to prostě neuděláte. Ono to vlastně neděláte vědomě. Kdežto zadávání do počítače je vždycky vědomé, vždycky je tam x, y, z.“

Jakub Cigler: „[skica je symbol stavby] (...) jakési DNA, základní znak, to co nejvíc charakterizuje stavbu (...)“

„(...) skica víc vystihuje celek. A ani bezvadné vizualizace nejsou přesnější. Snažím se držet, aby se návrhy neodchýlily od té původní myšlenky.“

Petr Hájek: „Moje skici jsou diagramy, který zobrazují určité vztahy. Tím myslím skicu jako kresbu, ale skica může být cokoliv, může to být nejenom kresba ale i model.“

Skica 20 - Petr Hájek – studie ateliéru pro bratry Sopkovi

8. Budoucnost skici

SKICA JAKO SOUČÁST NAVRHOVÁNÍ BUDOUCNOSTI?

Pokud by měl někdo před třiceti lety předpovědět, jak se bude navrhovat architektura v roce 2019, určitě by se spletl. Nemohl by totiž tušit, jak významně změní počítače naše životy. Využívání technologií mění naše návyky i schopnosti. Jsme schopní dohlédnout dál i hlouběji. Vesmírná sonda New Horizons zkoumající okraj sluneční soustavy a nanotechnologie, dva protiklady reprezentující současné schopnosti člověka - příklady našeho virtuálního dosahu. Na oba extrémy nejsme schopní si fyzicky sáhnout, pouze jsme odkázáni na důvěru v techniku a technologie. Architektura – prostředí, které nás obklopuje, však zůstává svojí fyzickou povahou stále stejné již od pravěku. Kdysi jsem četl, že fyzická velikost pravěkého člověka a velikost plamene způsobila rozvoj člověka jako živočišného druhu. Plamen je totiž k velikosti člověka tak „malý“, že ho člověk může ovládat a zároveň tak velký, že dokáže člověka zahřát. Dá se tedy říci, že fyzická velikost toho co nás obklopuje je v přímé závislosti k našemu rozvoji. Proč tedy potřebujeme vidět předměty vzdálené přes šest a půl miliardy kilometrů nebo blízké 10^{-9} (miliardtinu metru)? Jakou roli mohou mít současné technologie v procesu navrhování architektury, v procesu jehož výsledkem je fyzická věc? Nemohou se technologie stát spíše prostředkem odklonu od lidského rozměru? Nemůže přenos návrhu architektury do virtuálního neomezeného prostoru počítače znamenat ztrátu kontroly nad výsledkem navrhování?

Každá nová technologie vzbuzovala vždy nadšení i obavy zároveň, měla zastánce i odpůrce. V roce 1620 napsal Francis Bacon ve své knize *Novum Organum*, že Gutenberg „změnil vzhled a stav věcí na celém světě tak, že žádná civilizace, náboženství ani bytost neměly nad lidstvem větší moc“²⁸ Vynález knihtisku umožnil masově rozšířit psaný text a tím se změnil obsah toho co se psalo. Knihy už nebyly používány úzkou skupinou učenců, ale staly se běžně dostupnými. Dostupnost knih umožnila do té doby nemožné sdílení a šíření informací. „Díky knihám mohli čtenáři porovnávat svoje myšlenky a zkušenosti, a to nejen s náboženskými pravidly, ať už zakotvenými v symbolech nebo zprostředkovanými duchovními, ale s myšlenkami a zkušenostmi jiných lidí.“²⁹ Čtení knih rozšířilo schopnost abstraktně přemýšlet, rozšířilo slovní zásobu.

Knihy však reprezentují lineární způsob přijímání informací. A nyní jsme díky internetu v nové éře, kde informace vnímáme nelineárně. V neprospěch nelineárního čtení mluví výzkum, který „nadále ukazuje, že lidé čtoucí lineárně víc rozumí, víc si pamatují a víc se toho naučí než čtenáři textů posetých hyperlinky.“³⁰ Pro generaci M (ročníky narození

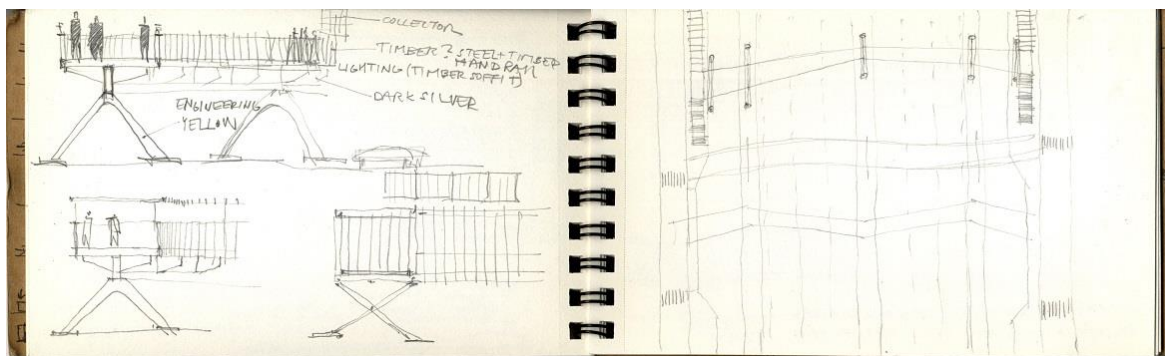
²⁸ Francis Bacon, *The New Organon*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 100

²⁹ Nicholas Carr, *Nebezpečná mělčina, Jak internet mění náš mozek*, s. 103, vydavatelství W. W. Norton & Company, 2011, ISBN 978-80-7272-780-3

³⁰ Nicholas Carr, *Nebezpečná mělčina, Jak internet mění náš mozek*, s. 177, vydavatelství W. W. Norton & Company, 2011, ISBN 978-80-7272-780-3

1984–2005) je internet a elektronická zařízení běžnou součástí života. Denní používání počítačů, smarthonů, vyhledavačů a jiných nástrojů „podněcuje změnu mozkových buněk, uvolňování neurotransmiterů a postupně posiluje nové nervové dráhy v našem mozku a oslabuje staré“.³¹ Znamená to, že noví architekti budou schopní jinak a lépe využívat technologie pro navrhování architektury?

Stanislav Fiala říká: „Nemůžu vědět jestli náhodou ta mladá generace nemá v hlavě ty závity úplně jinak. Pro ně už je počítač tužka. Oni jsou tak rychlí, že je to pro ně tužka. Ale myslím si, že tam je po cestě mnoho záludných bludišť, kam se zabloudí a trochu se odpoutá pozornost od podstaty. Tužka je tak jednoduchá, že s ní není kam zabloudit, kromě toho že zabloudím v myšlenkách. Ale když budu otevřený vůči vývoji lidstva, tak si klidně řeknu, že schopnost mozku je jiná než bývala, u těch mladých lidí. Že se třeba dokážou zorientovat tak, že odbourají myšlenky stranou a udělají koncept na počítači. Protože počítač jim zase umožňuje daleko větší zobrazení. Protože zobrazení toho konceptu je tak rychlé, že například zmnožením a využitím nějaké funkce se to natáhne a najednou mají dlouhý dům se žebry. A tohle než já bych nakreslil tak budu starej. Otázkou je, jestli to má dostatečnou vazbu na realitu.“

Skica 21 - Pavel Nasadil - Bus Rapid Transit System - návrhy mostu pro pěší, Lagos, Nigérie

Je těžké představit si, jak se vyvinou technologické možnosti kreslení a navrhování architektury v počítači. Jak budou systémy intuitivní, respektive jaká omezení jako každá technologie ponесou. „V sedmdesátých letech minulého století, když školy dovolily studentům používat kalkulačky, mnoho rodičů protestovalo. Obávali se, že když se budou děti spoléhat na stroje, oslabí se tím porozumění matematickým konceptům. Následné studie ukázaly, že obavy byly z velké části neopodstatněné. Studenti už nemuseli trávit tolik času rutinními výpočty a získali hlubší porozumění principům, na nichž byla cvičení

³¹ Gary Small a Gigi Vorganová, *iBrain: Surviving the Technological Alternation of the Modern Mind* (New York: Collins, 2008), 1., ISBN-10: 0061340340

postavena.“³² Už nyní je vidět pozitivní vliv využívání počítačů při navrhování. Jak říká Michal Krištof: „Tím, že jsme zruční v počítačích, je kolečko jedné ideji včetně překreslení velmi rychlé. My dokážeme udělat za 3 hodiny to, co starší architekt dělal dva dny tím, že něco nakreslil, pak to někomu dal překreslit a pak korigoval. Dokážeme tedy rychle a efektivně pracovat. A to není nic nenormálního. Myslím, že takto pracuje hodně lidí z naší generace.“ Stále je ovšem aktuální otázka do jaké fáze má být návrh vytvářen v hlavě, do jaké fáze má být formován neomezenými možnostmi mysli a od jaké fáze má být zpracován v počítači, tedy od jaké fáze počítač pomáhá a neomezuje. „Zkušenost studentů matematiky ukázala, že kalkulačka usnadnila mozku přenášet myšlenky z pracovní paměti do dlouhodobé a zašifrovat do pojmových schémat, které jsou pro vytváření vědomostí tak důležité.“³³ Je však příliš brzy na vyslovování závěrů jestli se podobný proces děje při navrhování architektury v počítači.

Skica v budoucnosti může reprezentovat přetrvávající sepětí s fyzikem, nemluvě o vlivu využívání ruky na procesy v mozku a tedy možném vlivu na kreativitu. Již nyní vidíme na příkladech navrhování s aplikováním inovativních materiálů, extrémních tkanin, zpěněných struktur, prostorových skořepin založených na principech parametrického o generativního designu, že jde prozatím o návrhy mimo stávající reálné možnosti stavitelství. Stanislav Fiala přehnanému využívání počítačů při navrhování poznamenává: „otázkou je, jestli to má dostatečnou vazbu na realitu, protože to je v dalekém předstihu před tím co lidi dokáží později prodiskutovat, zaplatit a postavit“. Pro mě osobně představuje takový způsob navrhování prozatím spíše cíl než nástroj. Ze všech uvedených souvislostí je možné odvodit, že využívání skicování i navrhování v počítači lze využívat jako dvou vzájemně se doplňujících veličin. „Howard Rosenbrock, věří, že člověk a počítač mají odlišné doplňující se schopnosti. Lidská mysl vyniká v rozpoznávání schémat při posuzování komplexních situací a intuici vytvářet nová řešení, počítač vyniká v analýzách a numerických výpočtech.“³⁴

³² Nicholas Carr, Nebezpečná mělčina, Jak internet mění náš mozek, s. 266, vydavatelství W. W. Norton & Company, 2011, ISBN 978-80-7272-780-3

³³ Nicholas Carr, Nebezpečná mělčina, Jak internet mění náš mozek, s. 267, vydavatelství W. W. Norton & Company, 2011, ISBN 978-80-7272-780-3

³⁴ Alan J. Brookes a Dominique Poole, Innovation in Architecture, s. 11, vydavatelství Spon Press, 2004, ISBN 9780415241335

9. Rozhovory s architekty

Rozhovory jsou řazeny abecedně, tedy ne tak jak jsem je postupně realizoval. Některé rozhovory jsou zkrácené o části, které se netýkaly skicování. V některých případech jsem ponechal nespisovné výrazy pro emocionální vyznění sdělení. Některé rozhovory nejsou autory redigovány. Rozhovorů je celkem šestnáct v následujícím pořadí: Jakub Cigler, Stanislav Fiala, Petr Hájek, Jan Jehlík, Eva Jiříčná, Michal Krištof, Michal Kuzemský, Ladislav Lábus, Radek Lampa, Josef Pleskot, Martin Rajniš, Vladimír Sitta, Jindřich Smetana, Alena Šrámková, Prokop Tomášek, Viktor Vlach.

Rozhovory neredigovali: Jakub Cigler, Stanislav Fiala, Petr Hájek, Eva Jiříčná, Michal Kuzemský, Radek Lampa, Josef Pleskot, Martin Rajniš, Vladimír Sitta, Jindřich Smetana, Alena Šrámková.

ROZHOVOR – JAKUB CIGLER**12.1. 2017, ATELIÉR JAKUB CIGLER ARCHITEKTI****Jak používáte skici?**

Skici používám převážně pro sebe a pro komunikaci se svými kolegy v kanceláři. A je to takový nejokamžitější záznam něčeho co v mozku kmitá a ověření dalších souvislostí a pomáhá mi to vytvářet zpětně obraz v mozku. Je to prvotně moje vlastní interakce a druhotně s kolegy. A třetí role je, že ze skici vznikají počítačové skici, které dělají kolegové a ty potom slouží zpětně jako iterace do dalších rovin. Když jsem se díval na skici Martina Rajniše nebo Helmuta Jahna, tak to jsou už obrazy hotových věcí, často nakreslených jako projekt. Tak to je něco jiného než ten interní proces.

Takže používáte skici ke tříbení myšlenek?

Většinou, a nevím jestli je to dobře nebo špatně, si varianty řešení odbývám v hlavě a potom vlastně už si skicami ověřuji to, co už mám vyargumentované v hlavě, kdy už pracuji na vybraném řešení. Nebo případně na dvou variantách, ale ne že bych si začal skicovat deset, dvacet variant a z těch si vybíral, protože ty si probírám v hlavě.

Z toho se dá odvodit, že neskicujete symboly staveb.

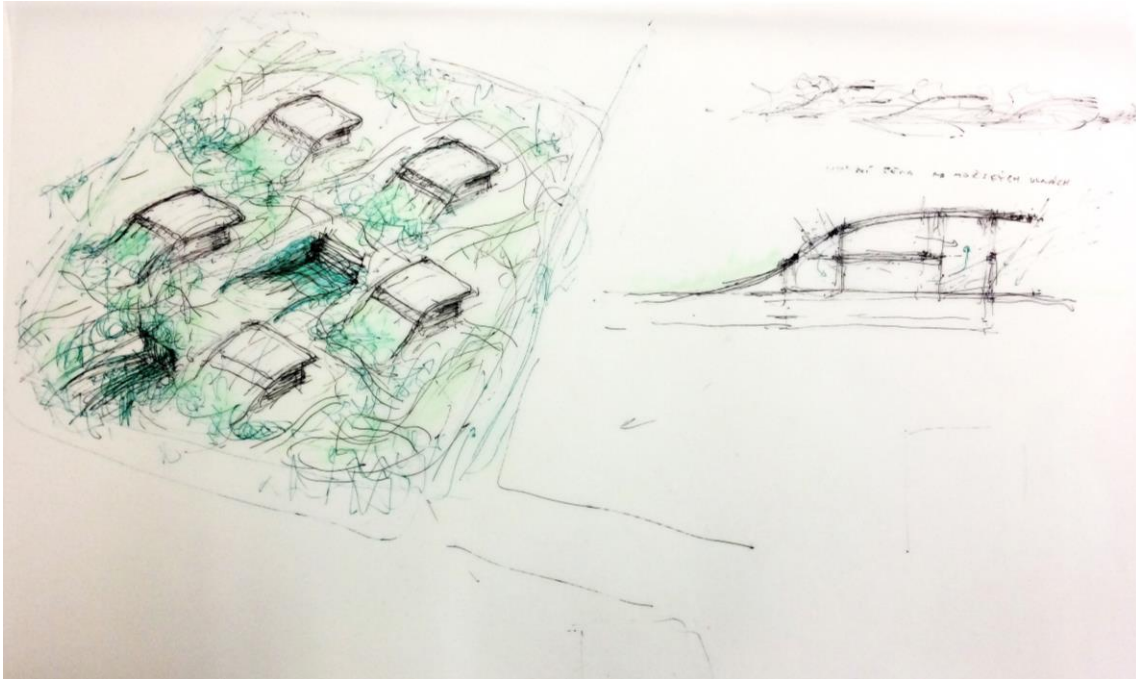
Ano, protože ten základ, jakési DNA, základní znak, to co nejvíc charakterizuje stavbu vzniká nejdřív v hlavě a na to se pak nabalují další věci, ale není to přes nějaké příběhy.

Já jsem zjistil, že někdo symboly používá i jako identifikátor celé ideje i pro komunikaci s kolegy, že si nakreslí symbol, například knihu a k tomu se pak vztahují. A ten symbol ani nemusí být podobný domu, stačí význam.

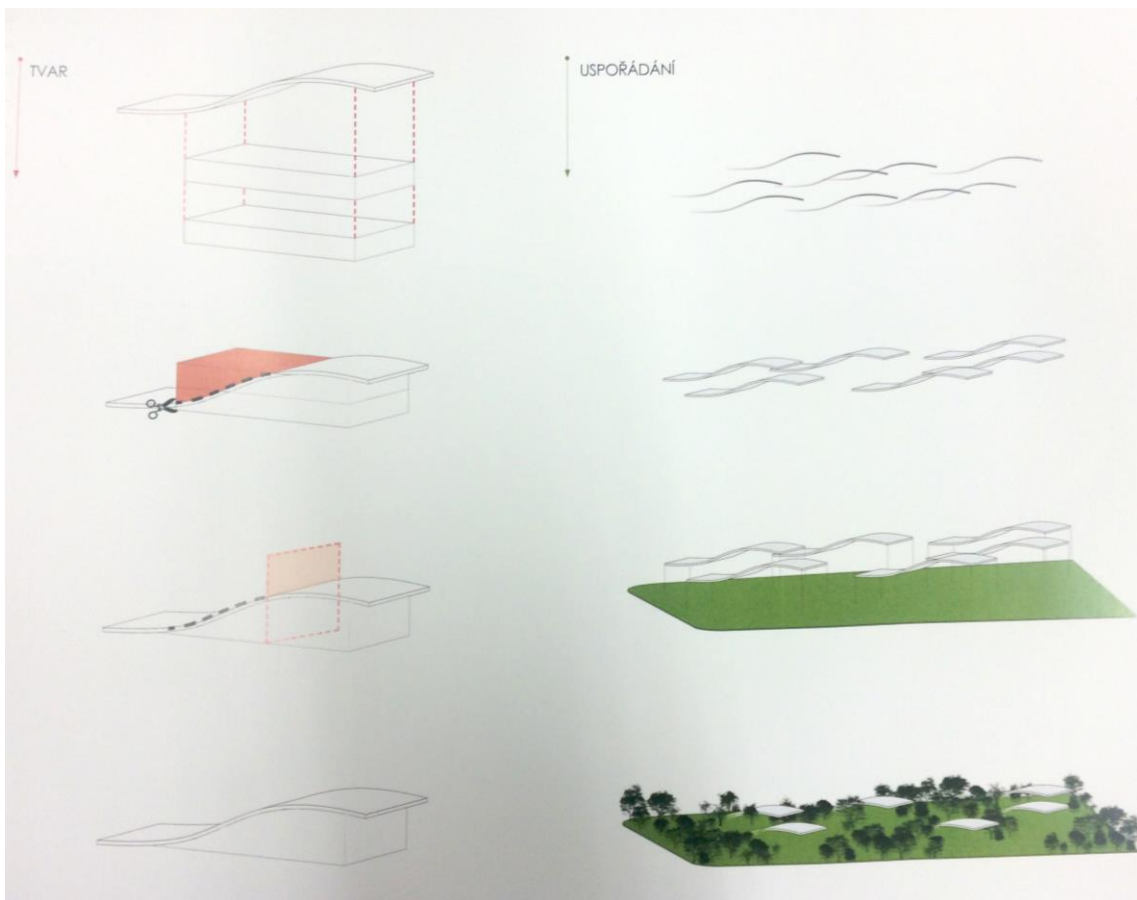
Například tady na tomto projektu je vidět jak jsem postupoval. Tady byla první skica takové vlny v zeleni a další kroky už dělali kolegové postupně na počítačích a pak si kreslíme do počítačových skic.

Takto když to vidím tak to znamená, že si skici schováváte?

Ano, protože si hned vzpomenu, jak jsem to myslel, když si tu skicu vezmu, například když se od projektu odloučím třeba na 14 dnů. A často mám pocit, že takováto skica víc vystihuje celek. A ani bezvadné vizualizace nejsou přesnější. Snažím se držet, aby se návrhy neodchýlily od původní myšlenky.

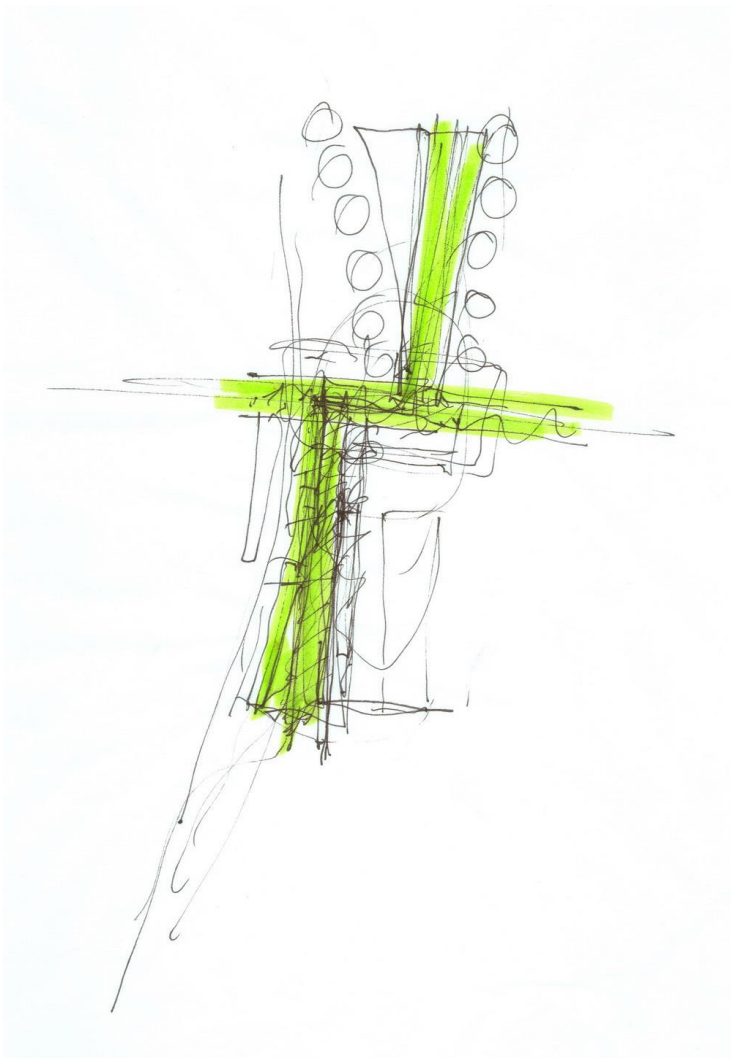

Skica 22 - Jakub Cigler - první skica ke konceptu vlny v zeleni - Osnice

Obr. 23 - Jakub Cigler - rozpracování konceptu vlny v zeleni - Osnice

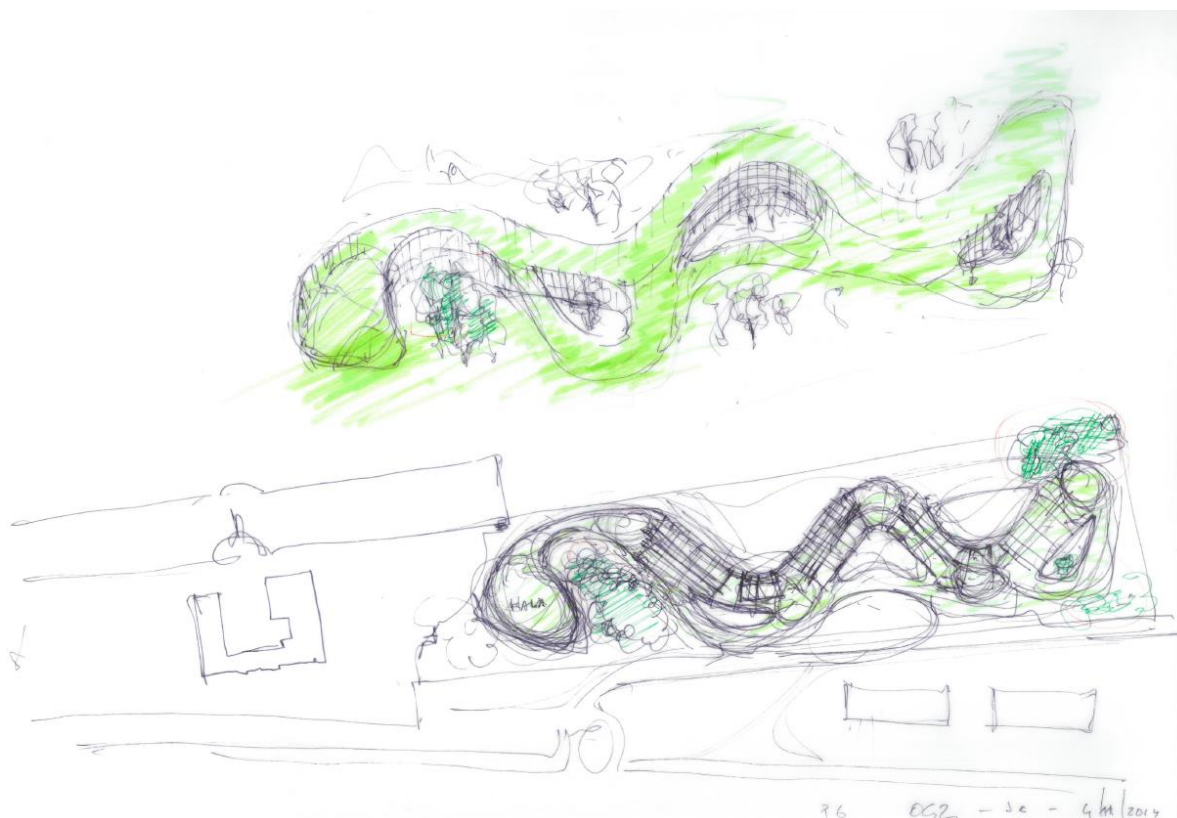
Já jsem byl paradoxně jeden z prvních, kdo kreslil na počítači, protože ještě před revolucí jsem pracoval na zakázce v Holandsku a tam jsem vydělal valuty a koupil jsem si PC, takže jsem měl jako jeden z prvních v Česku AutoCad. Tehdy byly počítače embargované a nesměly se dovážet. Vlastně mě to hrozně štvalo, protože když jsem dělal výkres na pauzáku a udělal si detail a tak jsem to pořád viděl celé, kdežto v počítači buďto vidíte celek a nevidíte detail, anebo si to zazoomujete a pak nevidíte celek. A to mi naprosto diskvalifikuje to, jak já potřebuju vidět celkové rozměry i detail a myslím si, že to je základní problém kreslení v počítači. A proto spíš používám tento systém, že to kreslí někdo jiný s tím, že já si udržuji odstup a kontroluji jestli je to v linii toho návrhu. Pak je tam spousta věcí, které mě nevadí, když někdo umístí jinak, ale základní element, to DNA se z toho nesmí vytratit.

Skica 24 - Jakub Cigler - Holešovice Bubny Zátory, náměstí a park spojující ulice Dělnickou a Veletržní – urbanistická studie

Takže po tom co máte první verzi návrhů v počítači, tak je zpětně korigujete podle původních skic?

Ano, je to taková korektura počítačového zpracování. Když kolegové začnou kreslit v počítači tak většinou některé věci se musí vyřešit, protože ve skice jsou nepřesné, takže dochází ke krokům, které se pak musí korigovat.

Skica 25 - Jakub Cigler - Open Gate II - Evropská ulice - soutěžní projekt

A nejsou nutné korekce důsledkem, že vedete velký tým a jinak to vlastně dělat nelze a kdybyste všechno zpracovával sám, tak to trefíte i v počítači?

Já jsem samozřejmě dřív pracoval se staršími programy a teď už jsou lepší, ale pořád je to na principu, že si to zoomujete a nevidíte celek a přijde mi, že toto je problém. Samozřejmě to částečně souvisí s velkým týmem. Proto jsem třeba říkal, že možná vzniknou nějaké sofistikované softwary, které budou umět reagovat i na jiný pohyb rukou než jenom tužkou po papíře, protože třeba už jsou hudební softwary na dirigování, které přepisují pohyb do not pomocí soustavy scannerů a senzorů.

Třeba budou někdy nástroje, které budou převádět myšlenky do fyzické podoby.

Ano, ale to si myslím, že by mohlo být v některých situacích nebezpečné.

A neztratilo by pak navrhování architektury to co je pro architekturu důležité – přímý hmatový a prostorový zážitek? Skicování se právě do virtuálního nehmatatelného prostoru nevzdaluje.

Myslím, že zřejmě máte pravdu a když jdete po městě a koukáte se co a jak naši předchůdci stavěli a jak to všechno projektovali, tak je z toho vidět, že v dnešní době se v architektuře spoustu věcí neučíme. Pamatuji si, že v padesátých letech, když studoval můj tchán, tak kreslili a rýsovali všechny ty antické chrámy a někomu to může přijít jako takový podivný dril, ale na druhou stranu ty stavby mají v sobě tektoniku a je z toho cítit, že architekt prošel klasickým vzděláním. Dneska se na spoustu věcí pohlíží jako na takovou minulost co už není potřeba a že vlastně počítačové programy hodně ovlivňují podobu architektury, protože vlastně umožňují víc než parametrické projektování. Ale často je to z oblasti virtuality, protože ani stavební materiály a možná ani i člověk na to není připravený. Nevím jestli teď nemluví jako 55 letý stařec, který je příliš konzervativní, ale prošel jsem si tím prostým zápallem i inspirací Jana Kaplického a teď vlastně postrádám tektoniku a řád. Myslím, že taková symetrie, pevnost a jednoduchost jsou základní. A je to asi konzervativní přístup, ale čím dál víc mi to přijde jako logický pohled.

Jak vnímáte vztah ke skicování u mladých architektů?

Já myslím, že spousta věcí se počítačem dá urychlit a že se dá počítačovým navrhováním mnohé odhalit. Posledních pět let děláme plně ve 3D. Ty 2D výkresy se pak zpětně generujeme ze 3D výkresů. A myslím, že je dobré, že vás to přinutí vyřešit spoustu věcí, už v prvopočátku, což je náročné na počáteční fáze, protože vám to neumožní to nedomyšlet. Zase, má to svoje plusy a mínusy. U 2D projektování si člověk řekne, vím, že to tady ještě nemám dořešený, ale vím jak to udělat a vím, že to vyjít musí. Kdežto u toho 3D to tam nedostanete, pokud to není domyšlené. Což si myslím, že je dobré, protože je to takové pravdivější ověření skic, protože mozek si to často přizpůsobí. Někdy ta zkušenost je taková, že skica, je víceméně při převedení do počítačového výkresu potvrdí správnost úvahy a někdy ne, protože v některých situacích se člověk mylí, že si to tak přikrášluje, rukou tomu jak by chtěl, aby to bylo a ono se to do konkrétní situace nevejde. A v tomto si myslím, že to samozřejmě urychlí tu slepou uličku. Ale těžko říct, třeba když jsme se o těchto věcech bavili s Kaplickým před pár lety, tak tehdy byl nezměrný obdiv k rozvoji techniky. Člověk si říkal – bylo nějaké období klínového písma, potom se začalo psát na oslí kůži a potom přišel knihtisk, takže věci jdou dopředu a na druhou stranu je otázka co ten překotný vývoj počítačů a softwarů znamená. Já si uvědomuji, že i když to někdo v počítači udělá za odpoledne, tak stejně potřebuje mentální čas, aby ta věc vyžrála. Naštěstí tím že naše kancelář dělá paralelně víc věcí najednou tak je to rozdíl oproti tomu když děláte jeden, dva projekty. Kdežto když je to víc projektů, tak vám to umožní si vzít některou věc a měsíc o ní přemýšlet jestli je to správná cesta, aby vyžrála ještě před grafickými výstupy. Já mám pocit, že když člověk vezme tužku do ruky, tak už by to měl mít srovnaný. Že by to

nemělo být bohapustý hledání nebo vytváření variant, ale že už by to mělo být takové potvrzení, že je to správná cesta. Těžko říct, celý život nevím, jestli je to správná cesta.

Používáte skici při prezentacích klientům?

Užívám je u některých, u některých, u kterých vím, že to pochopí.

A máte už v prezentaci cíleně zařazené skici?

Většinou ano.

A když říkáte u některých klientů, tak podle čeho se rozhodujete?

Podle toho jestli je odhadnu, jestli skicu ocení, jestli v ní uvidí to, co mají a jestli skica vyjadřuje podstatu projektu a nějaký způsobem pomáhá.

A skicujete při prezentaci?

Ne.

Aby klient viděl, jak se dá návrh rozvíjet? Což může být někdy manipulativní?

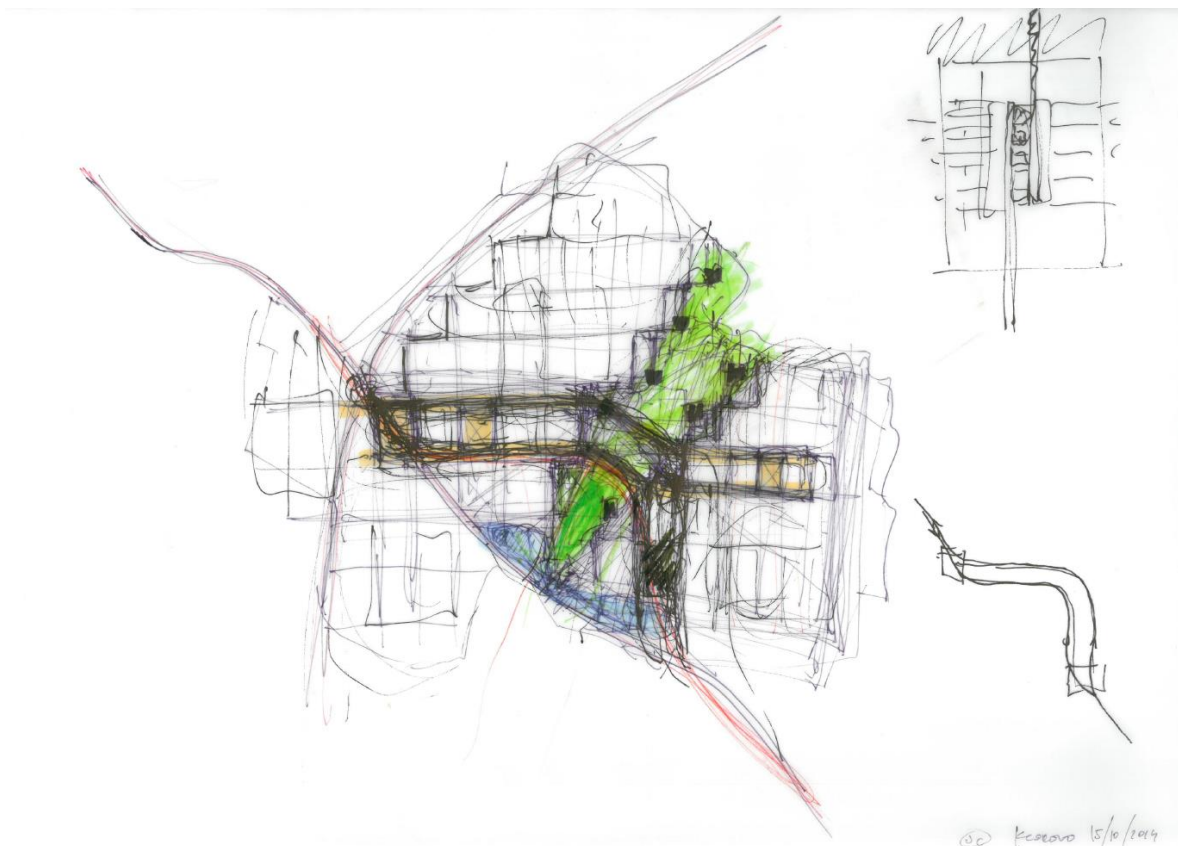
Ne. Je jasné, že při prezentacích kreslíme, ale není to jako manipulace. Já totiž nejsem bravurní kreslíř. Řada lidí umí kreslit a dělá hezké kresby. Ale já to nepovažuju za nutnost, že to má být hezká kresba, je to něco co hledám, tvar a podstatu.

Někdo vlastně skicuje tak, že to jsou opravdu hezké výkresy, prostě jako hotové věci, ale k tomu já to rozhodně nepoužívám. A to je vidět v knize o skicách, že se to dá rozdělit na dva druhy přístupů. Jsou tam lidi, kteří nepotřebují vizualizaci a odevzdají kresbu jako třeba Martin Rajniš.

Zajímá mě, jestli klienti vidí toho, kdo skicuje, a nemusí to být hezký obrázek a nemusí se to podobat vizualizaci, tak jestli se dá říct, že pro klienty je to potvrzení profese architekta? Jestli podle Vás platí takové klišé, že architekt musí skicovat? A jestli ten kdo neskicuje je horší architekt?

Hlavní architekt New Yorku Carl Weisbrod říkal, že pokud si to nakreslí, tak tím nakreslením si to vyzkouší a potvrdí. Je určitý typ myšlení, že si musím něco napsat a vidět to vizuálně a tím si to zafixuju. Když slovo jen slyším tak mu rozumím, ale nepoužívám. A se skicou je to také tak, musím si to nakreslit. Když to neudělám, tak jako kdyby to nebyl můj projekt. A v každém projektu musím sám osobně být zapojený kreslením a tím jsem schopný projekt vnímat.

Myslím si, že to tak je se vším. Třeba když člověk umí dobře mluvit, tak je to pěkné, ale někdy máte pocit, že je to pravda, protože je to pěkně řečeno a ve skutečnosti je to pitomost. A stejně tak je to se skicou. Když je hezká, tak vás zaujme svojí formou a nemusí to být dobrý dům. A já si myslím, že je to o podstatě věci, že to není povrch.

Skica 26 - Jakub Cigler - Klokovo, nová Moskva - residenční čtvrť s vybaveností včetně obchodů, mateřských a základních škol a nemocnice

A to je myslím rozhodující pro studenty architektury, že není podstatná forma, ale obsah. A není na místě se ostýchat skicovat, pokud si myslím, že neumím kreslit a raději dělat vizualizaci.

Ano. Je to jako pravěcí lidé v jeskyních - neměli nic vystudovaného, ale dokonale dokázali vyjádřit dynamiku běžícího zvířete. A jsou to desetitisíce let staré věci a bez vysoké školy. To si myslím, že je neneuvěřitelnější skica. Je v tom emoce a zkušenost a prožitek lovce, který se potřeboval vyjádřit a zaznamenat. A to si myslím, že pokud máte v sobě tu energii, myslím energii vnitřního přesvědčení, tak jí dáváte jednak do skici a jednak při prezentaci. Protože vy musíte tu energii předat klientovi. Mám třeba několik klientů, kteří jsou o strach.

Chtějí mít vždycky pravdu?

No, když máte projekt, který třeba vzniknul rychle a není to moc odpřemýšlené a není za tím to hluboké přesvědčení, že je to správně, tak oni okamžitě ze mě vycítí ze mě ten nedostatek vnitřního přesvědčení, té energie, kterou nedostanou a tím pádem ať už s tím souhlasí nebo ne vás tlačí do dalšího přemýšlení. Prostě necítí ten náboj.

Prostě jistotu, že je to to nejlepší?

Ano, i když třeba nevědí jestli je to dobré nebo ne. A ani nevím jestli si to uvědomují. Prostě je to zkušenost – není dostatek energie, tak domů a předělat.

A je nějaký rozdíl mezi národnostmi? Jak jste říkal, že pro někoho máte skicy a pro někoho ne. Není to tak, že by zahraniční klienti dokázali ocenit více skicu, i když nemusí být úplně dokonalá? Češi rozumí všemu a snadno řeknou, že to umí nakreslit každý.

Řeknu vám, že park na Chodově byl projekt, který dělali různí architekti roky a klient byl Američan vystudovaný architekt v roli investora a on prostě říkal „jo a dobrý“ a pořád nás zkoušel a trvalo to nekonečně. A jednou jsem si o víkendu na chalupě říkal, tak teď to udělám jednoduše – rovnou stěnu, skleněnou a za ní budou racionální domy a bude tím prorůstat park. A bude to o jednoduchém lego systému a v něm prorůstá jen ta organická parková část a vůči dálnici je to jednoduchá stěna, protože tam projedu rychle, tak nemá cenu tam dělat milion různých nápadů. A nakreslil jsem to, jednoduchá skica od ruky a přišel jsem do kanceláře a on zrovna říká „odjíždím na dovolenou, nemám čas“ a já jsem položil skicu na stůl a on řekl „jasný“. A přitom spouště jiným lidem děláte brožury, pozice schodišť a tabulky. Ale když je někdo profík, tak okamžitě pozná, že to funguje.

A není to spíš o důvěře?

Ne, to ne. To byl člověk, který nás jindy nechal věc desetkrát předělat dokud nebyl spokojen. Bylo to prostě o tom, že to pochopil.

A máte tu skicu ještě?

Ano.

Ale ta knížka skic je hezká a člověk si uvědomí, že stavby architektů nejsou až tak rozdílné jako jejich skici.

Pro mě bylo překvapení, jak intimní svět skici představují. Když jsem otevíral soubory se skicami co přicházely od jednotlivých architektů, tak jsem zjistil, jak osobní věci skici jsou a že odkrývají duchovní část navrhování.

Proto já si připadám před kolegy i před klientem jako když stojíte nahý před odvodovou vojenskou komisí a koukají se na vás. A na škole je profesor ta odvodová komise a studentík neví o architektuře v prváku a druháku nic a teď přinese nějakou skicu a kantor – no prosím tě, to je blbost, prostě jak před tou odvodovou komisí.

Teď tady mám čtyři studenty z techniky a já jim nechci říkat já bych to dělal takto nebo jinak, ale chci, aby si uvědomili, že je to hledání, že není rozdíl mezi tím, že jsem v prváku nebo mám třicet let praxe, nebo neměl by to být v určitém smyslu rozdíl. Protože vlastně jako když jste na začátku, tak něco hledáte úplně stejně, máte sice nějaké praktické znalosti, ale ten zápas je stejný. Se studenty pracujeme – oni pracují na projektu s námi a chci, aby viděli jaký je proces tvorby, s tím, že potom když budou znát proces, což škola

neučí, tak si do toho systému dát jakoukoliv stavbu nebo úkol. A zároveň vidí, že kolegové taky nevědí, jak to ze začátku má být a trápíme se s tím stejně jako v tom prváku. Tak se trochu jakoby svléknout, jinými slovy, aby tady nestál ten vojáček a já jsem byl oblečený, tak se taky jakoby svléknu.

Jak vnímáte v dnešní době tolik nadhodnocené vizualizace?

To je lhaní, protože to je jako kdybyste šel kolem domu, měl zavřené oči, na vteřinu je otevřel a zase zavřel a odešel, tak to je vizualizace. Vy máte ale normálně zážitek v čase a vidíte věci, které se nedají zobrazit. My teď' děláme různé průlety, jsou na to programy a to je výrazně lepší, když si v tom Lumionu rejdíte a uděláte trochu iluzi materiálu, tak to si myslím, že je dobrá skica.

Otázka je jestli se vizualizacím dá vyhnout?

Je pravda, že jsem ještě zažil v 80., 90. letech, že takové věci vůbec neexistovaly. Že klientovi musel stačit půdorys, řez a pohled a maximálně axonometrie, ale perspektivy to bylo tak maximálně ve škole.

Já vizualizace chápu jako takový reklamní svět. Ale ve světě reklamy žijeme obecně, nejenom v architektuře. Děkuji za rozhovor.

ROZHOVOR – STANISLAV FIALA
5. 10. 2018, PALÁC ŠPORK

Zajímá mě jaký máte vztah ke skicování, ale Vaše skici, které jsem měl možnost vidět jsou spíš výkresy než skici.

No právě já jiné neskicuju. Rychlé skici já vlastně celý život, celou praxi nedělám, moc jsem jich neudělal. Spíš si buduji dům nejdříve z vnitřní struktury, udělám si představu v hlavě a postupně mi tam narůstá hromada obrazů, které si v hlavě nosím a pak si je potřebuji začít ověřovat na půdorysu na objemu, který se řeší půdorysem a řezem. A u domů mi víceméně nezáleží tolik jak budou vypadat a jak bude hmota vytvářet nějakou fantastickou kompozici. Já si jí vytvářím v tý palici a pak potřebuji, aby dobře fungovala z vnitřku, což se pak velice dobře projevuje na vnějšku. Pořád chodím v mysli tam a zpátky a pochybuji.

Podobný princip má i Jano, že konstruuje domy z vnitřku.

Ono, podle mě je to taková metoda, která vás nezavede někam na scestí, když si uděláte nejdřív modlu jak to bude vypadat, jakou to bude mít formu a pak do toho začnete ty věci cpát a teď to nevychází. Čili já jsem k tomuto nepotřeboval ty slavné skici jako mívají ty velké hvězdy. A trochu jsem je podezíral, že je to udělané ex-post. Ale možná, že to tak není. Že to opravdu tak udělají. To jsou ty známé příběhy starých zbrojnošů, že to namalovali na ubrousku při kafi. A já nevím jestli se to dá vůbec zjistit. Já jsem to nikdy neudělal. Teď jsem v situaci, když třeba někomu něco nakreslím během povídání, protože mi dává nějakou svojí představu co by chtěl udělat. A já to rychle zkusím vyjádřit, ale nejsou to žádné pěkné kresby a vůbec to neschovávám. Mám teď jednoho klienta, který si to schovává, ale pro mě to zůstává za oponou a já to nemám a jenom jsem už zažil a říkal podívej co tady mám od Tebe. Ale to nejsou ani skici forem domů, to jsou skici organizace prostorů. Organizace prostorů ano, to je schema, které se používá i pro kolegy, kterým chce vyjádřit čeho bychom měli dosáhnout.

Pak je to komunikační nástroj.

Ano naprosto. A ještě v sobě cítím, čím jsem starší a uondanější z toho procesu architekta, tak tím méně se mi chce chopit tužky. Úplně k tomu mám skoro odpor. Musím se překonat abych jí čapnul a dal to.

A jak pak předáváte myšlenky.

No prostě se musím překonat. Pak když už se do toho ponořím tak to jede a baví mě to. Těžko hledám čas na tu klidnou kreslící práci. Pořád koordinuji nějaké různorodé síly. Lidi. Ale nejenom kancelář. Práce architekta je podle mě, když to chce dotahovat do reálných domů, totální mix všeho. Psychologie, úřednických debat, dodavatelských debat až po posledního řemeslníka, který drží v ruce zednickou lžici. Vlastně se s nimi potřebujete

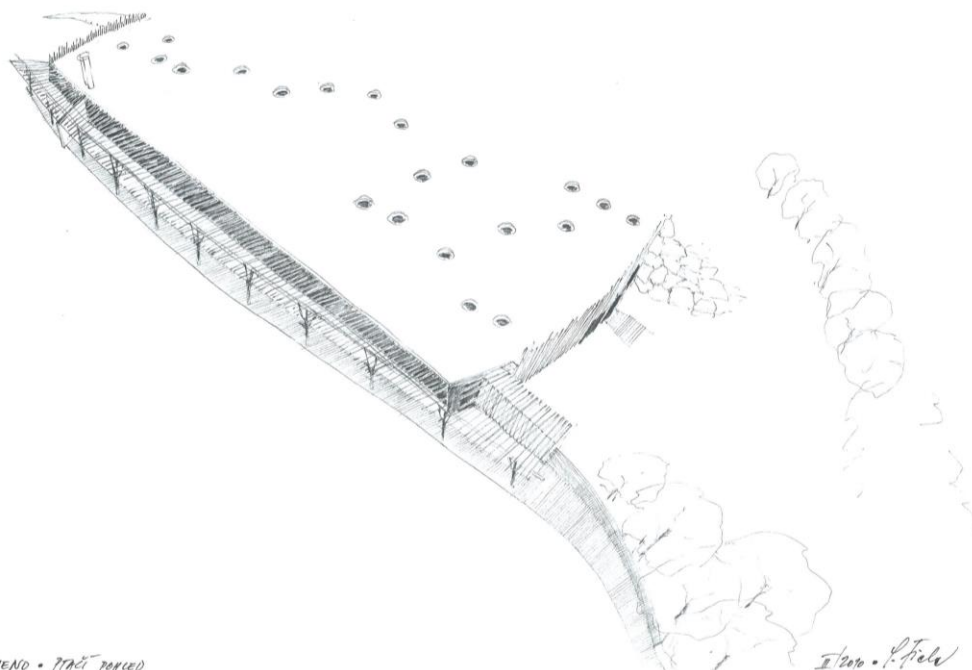
domlouvat. A když se v tomto někdo nechá zastupovat tak podle mě jsou ty domy pak jiné. A nejsou to domy, které mě zajímají.

To mě samozřejmě napadlo, že vaše domy jsou dodělané do velkého detailu. Znamená to, že musíte být pořád na stavbě?

Jsem, já jsem v tom hodně ponořený. A tím pádem jsem také nepolapitelný. Nejsem nepolapitelný businessman, který má pořád schůzky. Já jsem pořád někde, kde se něco odehrává kolem těch mých staveb. Občas se na to musím obléknout úřednický. A často jsem na stavbě, nebo někde v dílnách, nebo něco někde zkoumám. Je to prostě totální mix a připadá mi to trochu až bláznivý kolotoč, který se kolem toho pak strhne a moje okolí na to nekouká úplně rádo. Protože tomu třeba nerozumí jestli je to opravdu nutné. Ale já vnitřně vím, že je to nutné a jinak to neumím. Určitě existují lidé, kteří to dokážou dělat nějak jinak. Já jsem na to prostě nějaký pohodlnější recept nenašel.

V takovém procesu tvorby se, ale přece skica hodí vždycky.

Ano já jsem kdysi, když jsem nastupoval do školy, tak jsem kreslil výjimečně. A neříkám to proto, že bych se chtěl chlubit, ale že jsem tuto schopnost skoro ztratil během studia. Já jsem začínal s tím, že jdu na architekturu, protože umím kreslit a že mám nějaké technické myšlení. Zajímalo mě to. Rodina to nechápala, ale zkrátka, začínal jsem s tím, že mojí slinou stránkou byla kresba, ale tu jsem vlastně potom nepoužíval ke skicám.

GOLF KLUB ČERTOVO BŘEMENO • PRAHA, POKLAD

Skica 27 - Stanislav Fiala - Golfový klub Čertovo břemeno

Skici, které jsem od Vás viděl jsou spíš kresby než skici. V jaké fázi projektu je děláte?

To dělám ve fázi kdy to mám vybudované a pak už začínám ukazovat třeba i klientovi jak to bude vypadat. Aby byl klidný. Někdo to potřebuje, někdo ne.

Takže je to jako vizualizace, ale kreslená.

Ano je to více méně vizualizace, kterou já si zároveň uvědomuji věci. Tu vizualizaci, kterou já nezpracovávám, ale dělají to lidi na to specializovaný.

Když říkáte, že si na té kresbě věci uvědomujete, tak třeba kresba ukazující pohled shora na Čertovo břemeno je už hotová a není opravovaná. Jako kdyby to byla finální vrstva.

Já samozřejmě pracuji s průsvitkami. A neuvědomuji si jestli toto vzniklo tak, že bych obkresloval podklady. Ale je to možné. Když už jsem se rozhodnul, že něco nakreslím a věnuji tomu čas, protože to je pomalý proces, tak už to zase dopadlo tak, že kresba se pak dávala na titulku jako hlavní image projektu. A i v té kresbě mi záleželo na detailu. Parametr, který znám do té kresby vložím a kde to neznám tam je to třeba takové trošku zamlžené.

To je přece výhoda kresby.

No právě. Není tak závazná a dá se tam lecos omluvit. Zatím co vizualizace, které se dělají teď jsou k nerozeznání od fotky. Když to někdo vytiskne v časopisu tak se ptáte jestli je to už hotové nebo co to vlastně je, pokud to neprozradí nějakou podivnou stafáží.

Takže klasickou skicu nepotřebujete. Jak tedy dostanete nápad z hlavy do počítače?

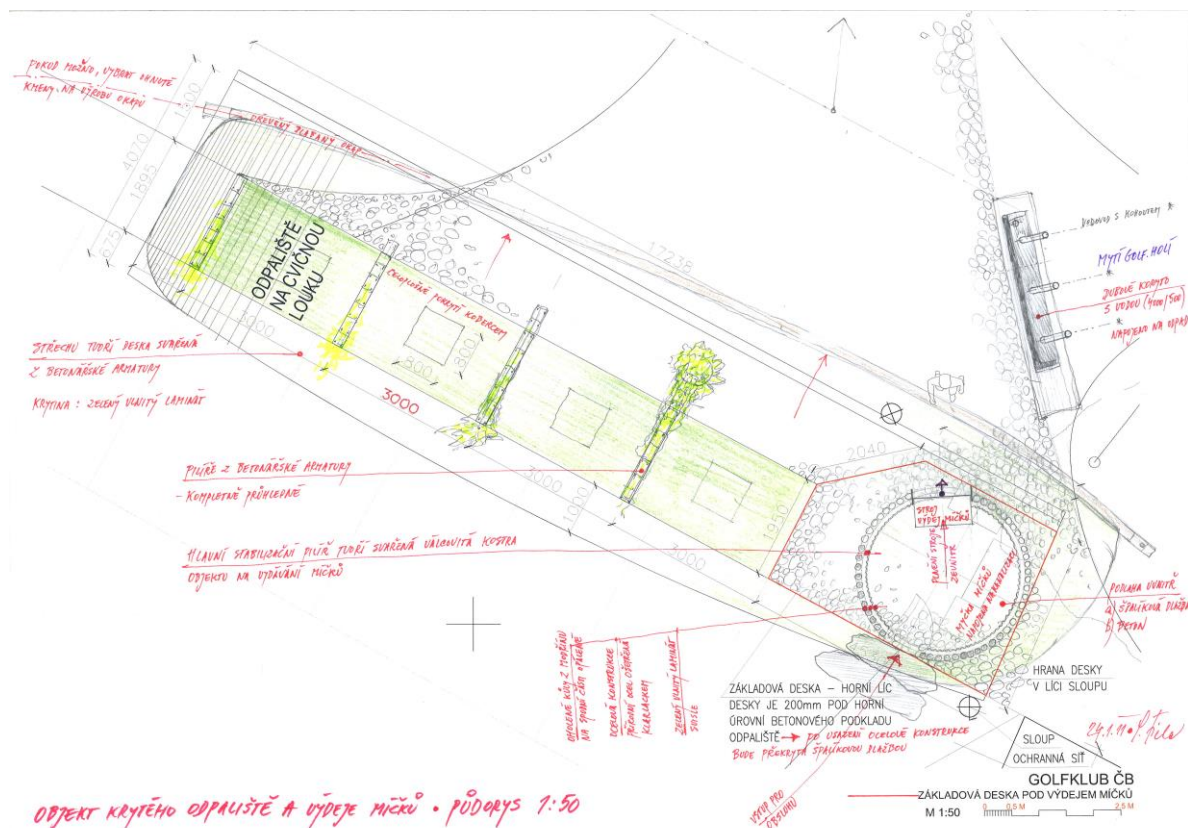
Přes postupně budované půdorysy.

Takže kreslíte klasicky rukou půdorysy?

Kreslím rukou, mám tady Isisku tady v kanceláři. Tu teď, ale už pár let nepoužívám. Dělali jsme paralelně dva domy v centru Prahy, které jsou dělané metodou improvizace. Základní půdorysy se vyloupily, tehdy ještě na Isisce a pak se z nich ten dům začal budovat. Půdorysy, řezy. Kolegové pak samozřejmě tomu dávají potřebnou přesnost. A já to pak dostanu, mám k tomu zázračný iPad, mám na něj tužku a tou kreslím.

Takže takto korigujete?

Třeba celou část překreslím. To není jen korekce. Třeba jsou základní obrysy domu a do toho já vykresluji třeba dispozice, fasády, objemy.

Skica 28 - Stanislav Fiala - Golfový klub Čertovo břemeno

A nepostrádáte na tabletu měřítko?

Postrádám, ale mám na to metodu. Mám tam vloženou mřížku, jako čtverečkový papír a ten mi dává představu jak to je. Ale je pravda, že když to zvětšuji, tak se lehce nakreslí třeba židle nebo dveře mimo měřítko. Čili to uvědomění je horší než na papíře. Ale výhoda, že s sebou nenosím hromady papíru a netisknu a nenosím šanony, ve kterých bych hledal. To všechno ulehčuje archiv všeho co dělám. Je to tedy pro mě pomocník a po letech jsem vzal na milost stroje. Já jsem je neuměl a neumím používat. Ted' už píšu emaily, ale jinak jsem neuměl ani psát na počítači.

Pak je tedy zvláštní, že texty k Vaším stavbám jsou mnohem podrobnější než u ostatních architektů.

Já jsem je psal v ruce. Bylo pro mě důležité, aby moje písmo někdo přečetl. Ted' už to častěji narvu do počítače sám. Čím dál více. Modernizuji se.

Někdo používá skicu jako svojí externí paměť. Když dělá hodně domů najednou a ke každému má ideu, tak si jí načmárá rychlou skicou. Tohle Vy nepotřebujete?

Ne. Pro mě projekt, ten dům nebývá charakterizovaný nějakým jednoduchým znakem. Bývá to pelmel všech různých. Nevím jestli bych to uměl takto jednoduše. Bud' je to znak

toho, že ty domy nemají silný koncept. Anebo je to znak toho, že mi na formě nezáleží. V zásadě veškerá věc, která se týká formalismu, formy, formálních jednání. Všechno co se této oblasti týká, tak já čím dál víc vytěsňuji. A není mi to milé a příjemné. A hodně mě to brzdí. Takže já nenacházím potřebu dělat si skicu.

Každý používá skicu jinak a podle svého. Ale jde také o to, že mladí architekti dělají všechno v počítači a nemají potřebu skicovat.

U mě dělají hodně mladí lidi, což vzniklo díky tomu, že jsme začínali s touto partou, která má možnost nenechat se vláčet formami, které jsou v předpisech. A tahle skupina lidí vznikla úplně nově v souvislosti se Šporkem a se stavbou na Národní. Hodně mladých lidí, někteří rovnou po škole, někteří sem chodili i během konce školy. A oni se těmi mými kresbami nechali ovlivnit. I můj kolega, letitý spolupracovník Jirka Václavů, technik, stavař, starej bard, on si detaily kreslí. Ne do počítače.

Rýsuje?

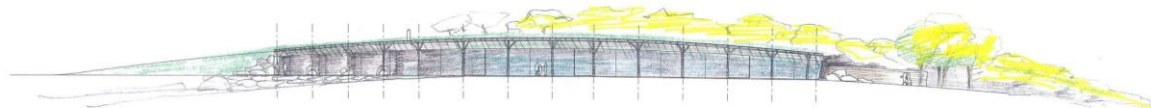
Rýsuje, nebo kreslí. A potřebuje všemu rozumět. Třeba, když kreslí střešní plášť. Tak to má celé vymyšlené, aby mu tam neteklo. A to má v kresbách. A mladý lidi, když přišli, kteří samozřejmě umí perfektně na počítači, se na to koukají a Jirka jim říká. Tady máš na počítači toto, ale jak napojíš toto? Tak si to nakreslí. Tak oni si začínají kreslit. A najednou kreslí tužkou víc než já. Takže ze školy nebyli nacvičení, možná se mýlím, ale teď mají všichni svoje bloky a kreslí. A vliv Jirky i mě možná je takový, že tady kresby vznikají. Ale zase jsou to kresby, ne skici. Někteří z nich jsou zvyklí, možná i ze školy, skicovat. Máme tady extrémně zdatného kreslíře, který kreslí detaily, ale ten studoval UMPRUM.

Takže se všichni učí mít zažité měřítko na papíře? To nyní studenti nemají. Když jim řeknete vytiskni půdorys v měřítku, tak oni vůbec netuší proč by to měli dělat.

Ano. To se stává u technicky myslících bytostí, že jim nezáleží na měřítku, protože oni to znají z počítače a vědí, že si to vždycky změří. Takže najednou dostanu do ruky výtisk a je to úplně mimo měřítko. Nebo když mi tisknou někdy detaily, což se spíše týká výrobní dokumentace, tak se ptají 1:2? Tak říkám 1:2 mi opravdu nedávejte. To je tak matoucí měřítko. Bud' je to 1:5, to už je zcela mimo, to už si musím uvědomit v jakém měřítku se nacházím. A 1:1 je nejlepší. Když potřebuji vyřešit detail a být si jistý. Tyto nešvary se postupně učíme a postupně to dáváme do kupy abychom si rozuměli.

Co říkáte na úvahu, že se nacházíme v jakési přechodné době během, které skicování úplně vymizí a vše se bude dělat v počítači?

Jestli se to změní, nemáme podle mě šanci předpovědět. My jsme opravdu ovlivněni tím co máme za sebou a už jsme vlastně staří. Já si nedělám právo na pravdu. Já si myslím, že to škodí. Můžu si to myslet, ale zároveň vyznávám otevřenou filosofii, která mi připadá

Skica 29 - Stanislav Fiala - Golfový klub Čertovo břemeno

přirozená a ta říká: otevři se všemu a nevěř ničemu. Protože já nejsem schopen se přebrat tím množstvím pravd. Tím pádem nemůžu vědět jestli náhodou ta mladá generace nemá v hlavě ty závity úplně jinak. Pro ně už je počítač tužka. Oni jsou tak rychlí, že je to pro ně tužka. Ale myslím si, že tam je po cestě mnoho zálužných bludišť, kam se zabloudí a trochu se odpoutá pozornost od podstaty. Tužka je tak jednoduchá, že s ní není kam zabloudit, kromě toho že zabloudím v myšlenkách. Ale když budu otevřený vůči vývoji lidstva, tak si klidně řeknu, že schopnost mozku je jiná než bývala, u těch mladých lidí. Že se třeba dokážou zorientovat tak, že odbourají myšlenky stranou a udělají koncept na počítači. Protože počítač jim zase umožňuje daleko větší zobrazení. Protože zobrazení toho konceptu je tak rychlé, že například zmnožením a využitím nějaké funkce se to natáhne a najednou mají dlouhý dům se žebry. A tohle než já bych nakreslil tak budu starej. Otázkou je, jestli to má dostatečnou vazbu na realitu.

Na fyzikou realitu?

Ano, protože to je v dalekém předstihu před tím co lidi dokáží později prodiskutovat, zaplatit a postavit. Samozřejmě lidstvo už má milióny důkazů jak krásně umí víc a víc, na druhou stranu se víc a víc vzdaluje od toho, co vlastně člověk na planetě dělá, co je jeho úkolem. Indiánská filosofie říká, že do matky země se nesmí rýt a základ je nenechat po sobe nic. Základ naší západní filosofie je přesný opak. Vyrabovat všechno a nahrabat si pod sebe. A tohle my děláme, protože jsme příslušníci bílé civilizace a jsme možná úplně mimo. A je úplně jedno jestli někdo dokáže dělat architekturu z počítače bez skici anebo ne, protože možná rozmnožuje tu apokalypsu ničení planety.

Tu nekontaktnost?

Ano, protože to co v podstatě nejvíc lidem škodí je růst, růst, růst, růst, růst, ... až na Mars. Když už jsme to tady po...li, tady na Zemi, tak teď hledáme nějakou alternativu pro lidi na Marsu? Když tam mrzne, nikdo neví jestli tam dohlídne nebo ne, jestli informace, které máme nejsou podstrčené? Existují teorie, že je to tam skvělé a přitom vědecké informace jsou takové, že je to zmrzlá planeta.

Neustálý růst ženou korporace, protože ty musejí pořád vykazovat navýšení čehokoliv.

Myslím, že základní problém je, že v tomto duchu se dá vytvářet architektura. V duchu růstu. Ale architektura, která ještě potěší lidi a nezotročí je, tak ta se podle mě dá dělat jenom skicami. Zatím. I když je to možná příliš kategorické tvrzení. Totiž všechno co člověk vysloví tak si najednou řekne, že to nemusí být pravda.

To neví nikdo co je pravda.

To je právě ono a proto mě třeba debaty na jakékoliv téma připadají úplně plané. Já se jich neúčastňuji. Když mě třeba někdo zve na panelové diskuse, tak já vždycky s díkem odmítám. Protože když z toho vždycky vidím nějaký záznam tak si říkám ježiši ještě, že jsem tam nešel.

Ale vždyť je s Vámi natočený jeden díl seriálu o architektuře. Tak jak se to stalo?

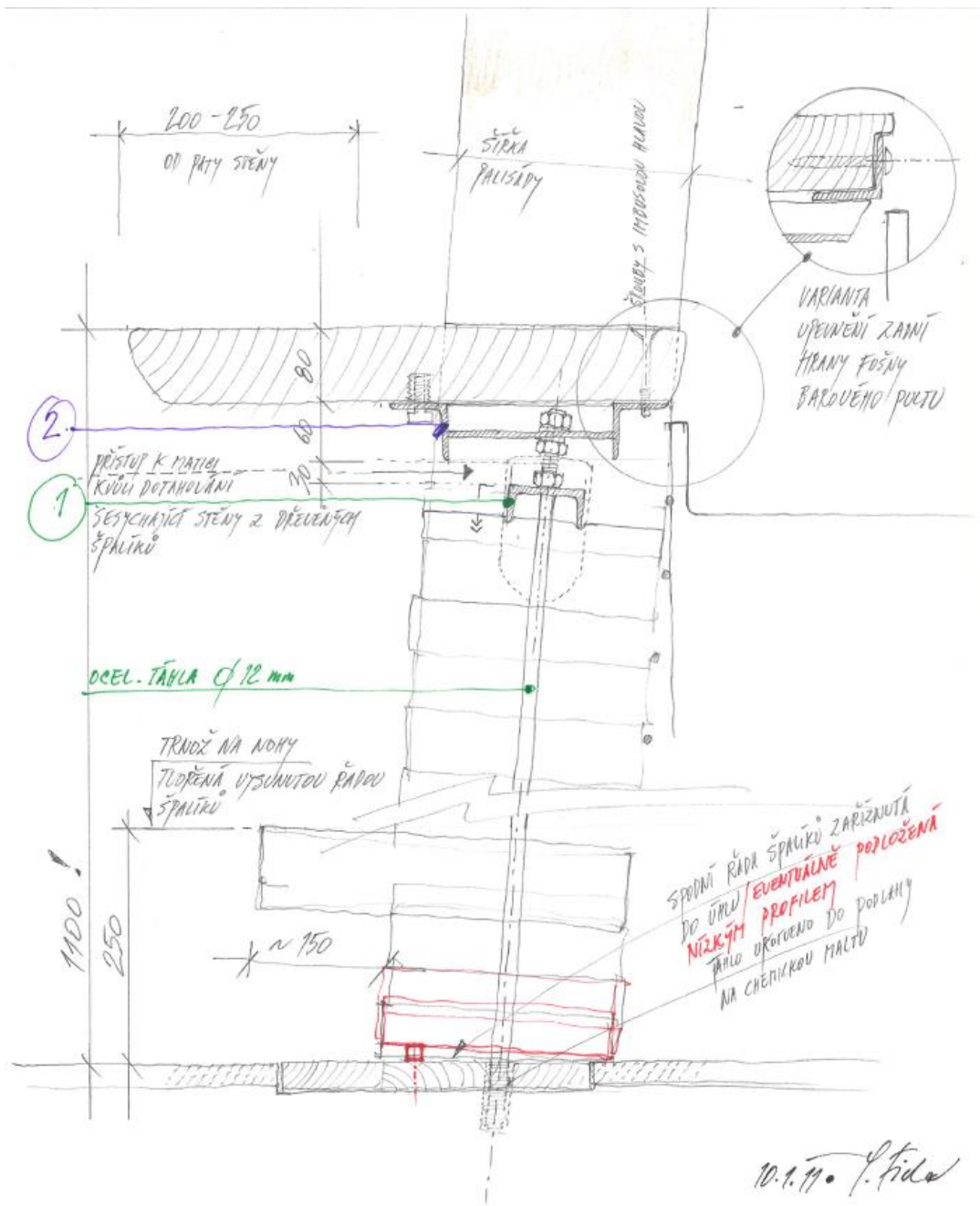
To je jiná věc. Když má někdo chuť natáčet a osloví mě, tak proč ne. Já můžu říct co si myslím, zároveň tam zazní moje pochybnosti, že si těch svých pravd zas tak moc nevážím. Tomuto se nebráním, protože když mě někdo v klidu vyzpovídává, třeba jako si teď povídáme my, tak já se nezdráhám říct názor. Ale připadá mi zbytečné se sejít ve skupině třeba třicet lidí a tam si to tak jako říkat a překřikovat se a pouštět ega. Prostě si uvědomuji, že tam nevzniká dost klidu na to, aby se vlastní názor ještě korigoval. Protože jsem vlečený de facto, tím, že před někým mluvím tak něco řeknu, ale v podstatě moje přirozenost říká, že všechno co říkám bych i já sám klidně hned v další minutě zpochybnil. A pokud si to někdo o sobě nemyslí a myslí si, že jeho názor má tvrdou platnost tak myslím, že je na nejlepší cestě do pekel.

A takových je spousta.

Hrozně moc, speciálně na vedoucích pozicích a vedou společnost někam. A možná to vědí, že je předepsaný bonton, že se musí chovat tak, aby bylo jasné, že mají pravdu. Ale podle mě nejsme daleko od tématu skicování, které se ptá na základní otázku, jestli náhodou není možné vynechat skicu z tvorby architektury. A možná, že to je taková jenom náповěda, že ano, že lze vynechat skicu. Ale jestli se nám náhodou nevytváří jiný typ architektury, která se vzdaluje od lidí, stejně dobře jako se vzdaluje systém řízení společnosti, od lidí od lidství. To je vlastně možná stejné.

Pak je otázka jestli společnosti, které existovaly dřív byly lidštější, protože dnešní společnosti jsou mnohem ohleduplnější ke slabším.

Ano v tomto jsme se posunuli. Musíme si uvědomovat pozitiva toho, co se všechno stalo v oblasti demokracie a schopnosti vnímat.

FIALA + NĚMEC s.r.o.

GOLFklub ČERTOVO BŘEMENO • BAROVÝ POKRYTÍ • VERTIKÁLNÍ ŘEZ - DETAIL • 1:5

Skica 30 - Stanislav Fiala - Golfový klub Čertovo břemeno

S architekturou je to ale jiné, protože to je fyzická věc, která nás obklopuje, tak je otázka jestli virtuální prostředí počítače umožňuje dohlédnout až k podstatě návrhu.

Myslím, že jsme jako lidské bytosti v počítačovém světě ztraceni. Že počítače v mnoha ohledech předběhly schopnost lidského mozku a lidi pořád mají pocit, že svojí práci mají pod kontrolou a přitom se jim v počítačích ztratilo tolik dat, že jí pod kontrolou nemají.

Třeba u dětí je to vidět. Já mám vážné obavy, jestli jsou schopné vnímat to co se děje kolem nich, protože jsou tolik zahlcené tlakem vnímat svět přes telefon, nebo přes nějaký displej, takže jsou nakonec nesoustředěné a neschopné vnímat svoje fyzické okolí.

To je právě to, co je podstata. To je to vzdalování se od lidství.

Ano, že realita okolo je méně důležitá než to, co je například na sociálních sítích. Dneska je pro mnoho lidí důležitější to jak vypadají na sociálních sítích než jaký bohatý život ve skutečnosti vedou.

Z pohledu starejch pardálů je to smutné, ale celá tato nová generace si to nemyslí. Takže možná je to stejné, jako to bylo vždycky, že staří si o mladých mysleli, že jdou špatnou cestou. A všechna taková pravidla a poučení z minulých let říkají, že starci jsou mimo a nepřinášejí vývoj. A to je ono. Oni nepřinášejí vývoj, ale třeba u indiánů je rada starších zdroj moudrosti. Stařec nebyl odepsaný. Je to nějaký druh silnějšího vnímání, pokory, chování jak svojí existenci neposlat někam pryč. Z této planety.

Nezbláznit se?

Zdá se mi, že vývoj architektury se teď trochu promíchává s úplně jiným oborem. Pořád si tvrdošíjně myslíme, že je to architektura a ono už to třeba architektura vůbec není a třeba je to už jen stavitelství. Takovéto businessové stavitelství. Jako nástroj růstu. Nemyslím superstavby, myslím normální užité stavby, které se staví pod rukama architektů, ale velmi často se omezují na velmi mělké povrchové znaky, které z toho dělají architekturu. Ale ty domy bývají často nadiktovány příblblou ekologií. Takovou nehospodárnou ekologií, protože je to jenom modla ušetření. To znamená dát co nejméně a získat co nejvíce. A to musí být po nějaké době existence domu vidět, že prostě stárne jako nějaká perníková chaloupka u moře. A společnost to více méně nezajímá, protože se staví pořád nové domy a velké korporátní firmy se stěhují z jednoho domu do druhého. Je to princip jejich existence, jejich ekonomického modelu. Oni kašlou na to, že dům vybydlí a jdou pryč, protože jinde jim nabídnou slevu a mají nový dům. Já o tom moc nevím, ale když jsem teď přičichnul tomuto světu, tím víc jsem z toho našťvaný. Nevěděl jsem, že to tak chodí. Že to řídí agenti, kteří posílají firmy z jednoho domu do druhého. Že je lákají na slevy, aby dostali svojí provizi. Takže nejde o to mít hospodárně a pěkně udělaný dům, který si kultivují a čím déle jsem v něm tak mám větší radost, že zraje. Teď už je to všechno jenom spotřební zboží, takový blbý z okénka koupenny hamburger, který musím rychle v autě sníst, abych se něčím zaplácnul.

A pak skica není potřeba?

Ne, není potřeba. Cítím, že obor architektury se docela slušně změnil. A je to diktováno charakterem společnosti. Architektura je obrazem současné společnosti.

To si pak můžeme povídat jak je to s architekturou u nás a jak jinde.

Necítím, že bychom na tom byli hůř. Mám pocit, že horší kontakt s pokrokem může být právě záchranná brzda. Protože jsme byli pozadu, tak to mohlo být i k dobru. Když se to vezme na příkladu Prahy, jak vypadala, když nebyly peníze, tak byla stokrát lepší než teď. Podle mě. Když se podíváte na hodnoty staré Prahy, tak to bylo skvělé. Ted' se z Prahy pod ochranou UNESCO stal Disneyland. Dnes nemá smysl jít středem Prahy. Určitě pro mě není žádná modla, že UNESCO způsobilo, že máme větší obrat z turismu. To je destrukce prvního řádu. Když nemůžu přejít z jedné strany Karlova mostu na druhý. Pokud si budu chtít prohlídnout Karlův most tak tam musím jít ve čtyři ráno. Jinak to nemá smysl. Ještě nedávno jsem jezdil do Krumlova. Už tam nepojedu. Je normálně zničený turisty.

Ale to se přece děje na celé planetě. Takovéto vytěžování.

Tohle všechno je pesimistická vize, ke které jsme se dostali, přes skici. Skici v této debatě víceméně reprezentují sepětí s realitou, s nezrychleným, nerychlakvašným světem. Když to vezmu do kontra punkce s tím, že se dá skica vypustit a dá se na počítači vybudovat architektonický koncept.

Jak plánujete, že budete dělat s rýsovacím prknem dál?

Já nechci rýsovací prkno opustit. Může mi v tom bránit třeba to, že budu mít méně prostoru, že se mi nevejde do kanceláře, kterou mám malou.

Není rýsování v dnešní době příliš zdlouhavé? Není ta překážka spíš časová?

Právě, že když budu chtít dům z gruntu promyslet, tak si pořád rozpomenou na to, jak jsem navrhoval. Ted' jsem ale dlouho nedělal koncept nového domu, tak nevím jak to bude, až nový dům budu muset udělat. Už ale zkouším jak prkno vypustit a kreslit rovnou do stroje. Ale nevím, jestli to dopadne.

Ale prostřednictvím koho? Nebo kreslíte na počítači sám?

Sám ne, ale když se dostanu do situace, když nemám dostatečně sladěné spolupracovníky, kdybych náhodou v té situaci byl, tak bych si to zase vybuoval pěkně na rýsovacím prkně, kde si pěkně po milimetrech všechno kontroluji. Například kvůli tomu neumím používat brýle, které bych už ve svém věku správně měl mít. Ale já se pořád udržuji v situaci, že je nechci a nemůžu mít. Nechal jsem si brýle udělat, začal je používat a mělo se mi takzvaně ulevit, že lépe uvidím čáry. Ale najednou jsem ztratil kontrolu, protože když kreslím tak pořád střídám focus. Vždycky nakreslím detail, třeba napojení nějakého rohu, na který potřebuji vidět a pak se na to dívám z dálky a přimhouřím si oči a říkám si, kam ten výkres

poroste a s brýlemi jsem se cítil možná podobně jako když jsem v počítači, že vidím perfektně pořád část kresby a když jsem se vzdálil, tak jsem najednou ztratil kontrolu. Tak jsem dal brýle do krabičky a už tam jsou asi pět let. A radši si беру vitamín A a koukám se do zeleného abych byl schopen si oči udržet v dobrém stavu. Vždycky když kreslím na tabletu a pak jdu třeba ven, tak vidím, že vidím hůř. Kreslení prostě neumím opustit, zatím. A možná nějaké další okolnosti mě k tomu donutí. Ale bude to sada okolností, ne jen že jsem to zavrhnul. Velký podíl na to má prostor, který je potřeba. Prostor na papíry, šanony, na prkno, velký stůl na rozložení. Zatímco tablet vezmu kamkoliv se hnu. Všude kam jedu tak mám tablet s sebou, protože jsem v kontaktu. A i když odjedu na dovolenou, tak jsem v kontaktu s kanceláří. Cítím, že zrovna v této části života mi to pomáhá, protože mám úkoly, ke kterým jsem se zavázal a nechci být nespolehlivý partner. Takže vím, že je to třeba chyba, že bych měl stroj nechat stranou a vím jak je osvěžující, když ho nemám a šanony se mi s sebou nevejdou. Třeba když jsem na lodi, ve stroji, když přistaneme tak umím odpovědět pár emailů a opravit nějaký výkres. Pro lidské zdravím je to chyba, je to dobré jedině pro to, že se člověk chová jako spolehlivý článek.

Ano zapadá do vzorce businessu, že nesmí vypadnout a musí být pořád výkonný.

No ale já po pravdě myslím, že mám svědomí čisté. A pořád je cítit pochybování, že to nemám kvůli businessu, ale nechci být nespolehlivý partner.

Myslel jsem to tak, že společnost nás tlačí do businessového modelu chování.

To ano. Já mám naštěstí partnery, kteří umožňují abych se zabýval věcmi, které mě baví, jako třeba tvorba nového prostředí. Kvůli tomu jsem šel do školy a rozhodnul se, že budu dělat tento obor. A možná až budu starší, tak možná dospěji, k tomu, že to byla chyba, že jsem přispíval k tomu růstu. Člověk prostě neví. Ohlédnete se a řeknete si, vždyť já jsem té planetě nepomohl.

Pak, ale jiná verze je, že byste musel odjet do Himálaje a tam žít v souladu se Zemí.

Ale všichni nemůžou být v Himálaji. To by byla taky apokalypsa.

Děkuji za zajímavé povídání.

ROZHOVOR – PETR HÁJEK
7.4.2016, FA ČVUT**Skicujete významy, koncepty, objemy nebo konstrukční detaily?**

První otázka souvisí s tím co to skica je. Pro mě je zajímavá věc, že za skicu považuji téměř všechno co je fyzickým projevem, protože svět je rozdělen na dvě části – na duchovní uvnitř v nás v myšlenkách a fyzický. A abychom mohli myšlenky převést do fyzického světa a vůbec mezi sebou komunikovat, tak to musíme nějak udělat, nějak myšlenky zobrazit, aby to někdo mohl zase přečíst. Já se přikláním k tomu, co říká Monika Mitášová, že skica je text v uvozovkách, takže já pokládám svoje skicování za psaní textů. Moje skici jsou diagramy, které zobrazují určité vztahy. Tím myslím skicu jako kresbu, ale skica může být cokoli, může to být nejenom kresba, ale i model.

Na vašich webových stránkách máte u každé stavby ilustrační obrázek.

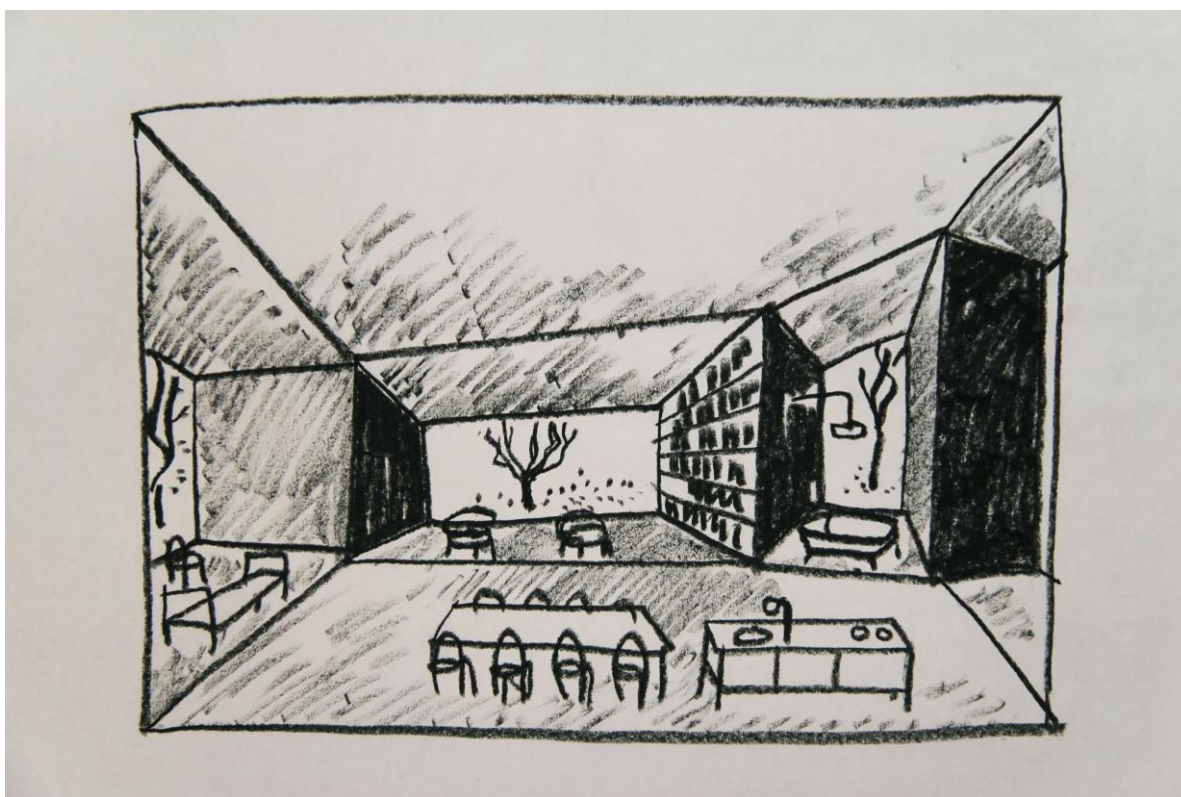
Ano inspiraci. Vychází to z toho, že inspirace, které používáme a které jsme začali používat v kanceláři HŠH byla v podstatě nezbytnost. Protože když pracujete v týmu, tak abyste se donekonečna nehádali, tak se musíte k něčemu vztáhnout, abyste na dané práci mohli pracovat jako skutečný tým. Když si řeknete, že dům je například inspirovaný displayem počítače a shodnete se na tom všichni, tak takovou inspiraci můžete použít jako vodítko nebo jako scénář. Pak můžete také vést větší tým například studentů, nebo to můžete mnohem lépe vysvětlit většímu publiku, nebo investorovi. Všichni pak vědí o čem daná věc je. Ve chvíli kdy neumíte jednoduše říct o čem daná práce je tak tomu sami nerozumíte a hlavně tomu nemůže porozumět ani nikdo další.

První smysl skicování je převést duchovní představu v hlavě do fyzického světa a to umožňuje skica. Ruka je rozhraní a skica je nejpřirozenější věc, kterou to můžete udělat. Výhoda, že je skicu může někdo přečíst, přes svoje rozhraní pro svůj vnitřní duchovní svět. Dalo by se to přirovnat k překladu v jazyku. Když máte českou větu a přeložíte jí do angličtiny a pak jí přeložíte zpět do češtiny, tak byste měl dostat stejnou větu. Pokud jí někdo správně přeložil do angličtiny. Skica funguje stejně. Pokud máte jasnou představu a přenesete jí do skici, tak když danou skicu někdo uvidí, tak jí dokáže zpětně přeložit pro sebe. Skica je pro mě komunikační rozhraní. Protože neumíme číst myšlenky, tak nemáme jinou možnost a skica je prostředníkem. Myšlenky jsou to nejcennější, co máme a abychom pochopili myšlenky jiných lidí tak potřebujeme prostředníka. Proto pro mě skica není jen kresba, protože ta se dá číst jen očima. Vy to nakreslíte rukou a pak to někdo přečte, seskenuje očima a dostane do sebe přes sensorické nervy do svého duchovního světa. Ale zrovna tak můžete udělat sochu jako skicu a někdo jí může hapticky přečíst a představit si ji, přesto že si jí nemusí prohlížet a může pochopit váš intelektuální záměr. Stejně jako když vy čtete text. Ale ten kdo nevidí, tak může přes brailovo písmo text přečíst dotykem. A pro mě může být skica třeba i hudba nebo báseň, nebo cokoli, co je rozhráním, co umožní

pochopit myšlenky ostatních. Takže můžete do skici zaznamenat pocity což je úžasné. Takže můžete začít brečet, když si něco přečtete nebo shlédnete film, protože to ve vás probudí emoce a asociace a to je obrovská moc skici jako záznamu. Pro mě je tedy skica záznam myšlenek, je to duchovní svět převedený do fyzického světa.

Podle toho co říkáte, tedy skicu používáte spíše jako nástroj ke komunikaci, než pro sebe pro tříbení myšlenek.

Ale to je stejné.

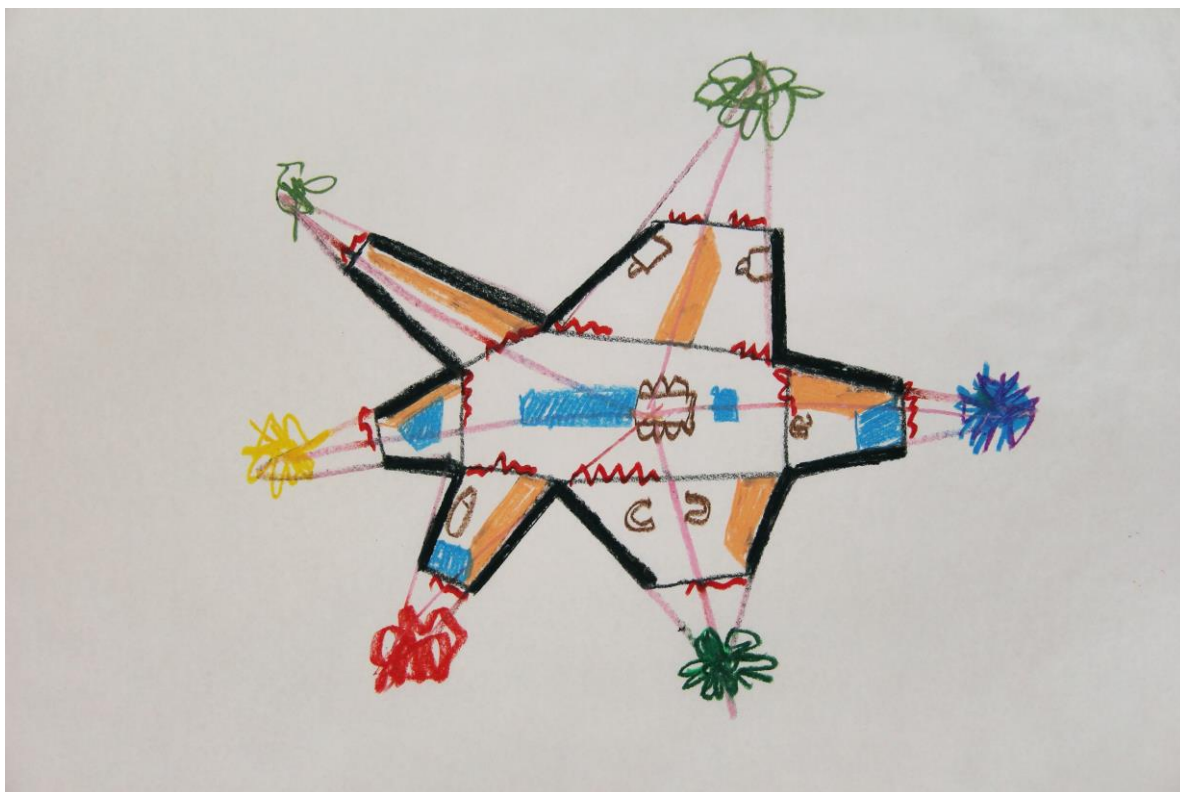

Skica 31 - Petr Hájek - Chameleon

Já se na to dívám, možná zjednodušeným způsobem, že skica se používá pro sdělování informací, které se mají následně používat. Investor pochopí, jakou bude mít stavba atmosféru, tým pochopí k čemu směřovat.

Ale problém je, že abyste záměr vysvětlil investorovi, tak se bez skici obejdete a tudíž není důležitá.

A to je otázka, která mě zajímá. Mladí architekti se možná bez skici obejdou, protože udělají vizualizaci.

Skica 32 - Petr Hájek - Chameleon

Je jedno, jestli je někdo mladý nebo starý. Základní otázka zní, jestli je daná věc natolik důležitá, že s ní pro dosažení cíle musím počítat. A pokud jde o třídění myšlenek, tak jsou lidi, kteří si je třídí skrze skici a jsou lidi, kteří na ty nejlepší věci přijdou ve sprše a jsou lidi, kteří poslouchají hudbu, ale v zásadě na to není jedna metoda. Tudíž ani skica není univerzální metoda abych si třídil myšlenky.

Jak si tedy třídíte myšlenky vy?

Já si je třídím skrze všechno. Někdy na řešení přijdu ve sprše, někdy si myšlenky třídím, když kreslím, někdy když poslouchám hudbu a někdy při řízení auta. A pamatuju si přesně okamžik, kdy se to stalo a musím říct, že je to pokaždé jinde a jinak.

Takže je to tak, že když Vás to napadne ve sprše, při hudbě, tak nakonec si potřebujete nápad zaznamenat fyzicky ve skice, nebo skicu přeskočíte a rovnou nápad dáváte do počítače.

Můžu to dokonce někomu do telefonu popsat, můžu mu to slovy nafxovat, aby to udělal tak, jak chci. Je řada lidí, kteří pracují v týmu a někdo kreslí na počítači a mezi sebou se domlouvají a říkají, tady to uděláme trochu jinak. Je přece jedno jestli to někomu zatelefonuji a pak se na to podívám.

Ano a já právě zjišťuji jaké výhody a nevýhody má skicování. Když jsem toto téma probíral Janem Stempelem, tak jsem nabył dojmu, že když se fáze skicování přeskočí, tak je samotné navrhování o něco chudší, o fyzičnost, která je ovšem v architektuře důležitá.

Ano je to jiné, je to jako se vším. Když posloucháte hudbu z desky nebo když jí máte komprimovanou na MP3 tak můžete říct, že komprimovaná hudba je horší než z desky, ano je to jiné. MP3 má zase jiné výhody, které otevírají jiné možnosti, jak s hudbou nakládat pro mnohem větší publikum můžete pak hudbu snáz nahrát, streamovat, měnit. Někdo jiný by zase řekl, že deska je úpadek, protože přece není nic lepšího než poslouchat hudbu na živo. Takže odpověď není řešení. Ano je to jiné, ale nemůžu říct, že ten kdo neskicuje dělá horší architekturu, než ten kdo skicuje.

Když používáte skici pro investory, tak jak se vyrovnávají s tím, že Vaše skici jsou hodně jednoduché, vlastně jako ilustrace do dětské knížky. Obzvláště v dnešní době dokonalých vizualizací může být jednoduchá kresba pro nevytvárné lidi nesrozumitelná.

Nevím jak je to jinde, ale investoři, kteří chodí za mnou chtějí mojí práci a je jim přehnaně řečeno jedno, jestli to kreslím klackem do písku anebo jestli jim to předkládám na počítači. Je zajímavý myšlenky a nic víc. A forma jakou jim myšlenky předkládám je různá podle příležitostí. Jestli to ukazuju jednomu člověku nebo jestli komunikuji před plénum. To je pak velký rozdíl. Třeba generálnímu řediteli nebudu předkládat infantilní skici, když vím, že hledá partnera a že ho zajímá úplně jiná stránka návrhu a úplně jinak budu předkládat práci před odbornou porotou architektů, kteří jsou schopní číst věci jiným způsobem. Takže pro každé publikum to měním. Dokonce když někdy prezentuji, tak se rozhodnu, že změním obsah těsně před přednáškou. Úplně změním prezentaci. Formu prezentace vyberu jinou, protože vidím, že třeba bude méně lidí nebo jsou jinak naladěni, takže improvizuji nebo i v průběhu někdy přednášku zkrátím nebo nechám na některé obrázky delší dobu. Takže je to různé.

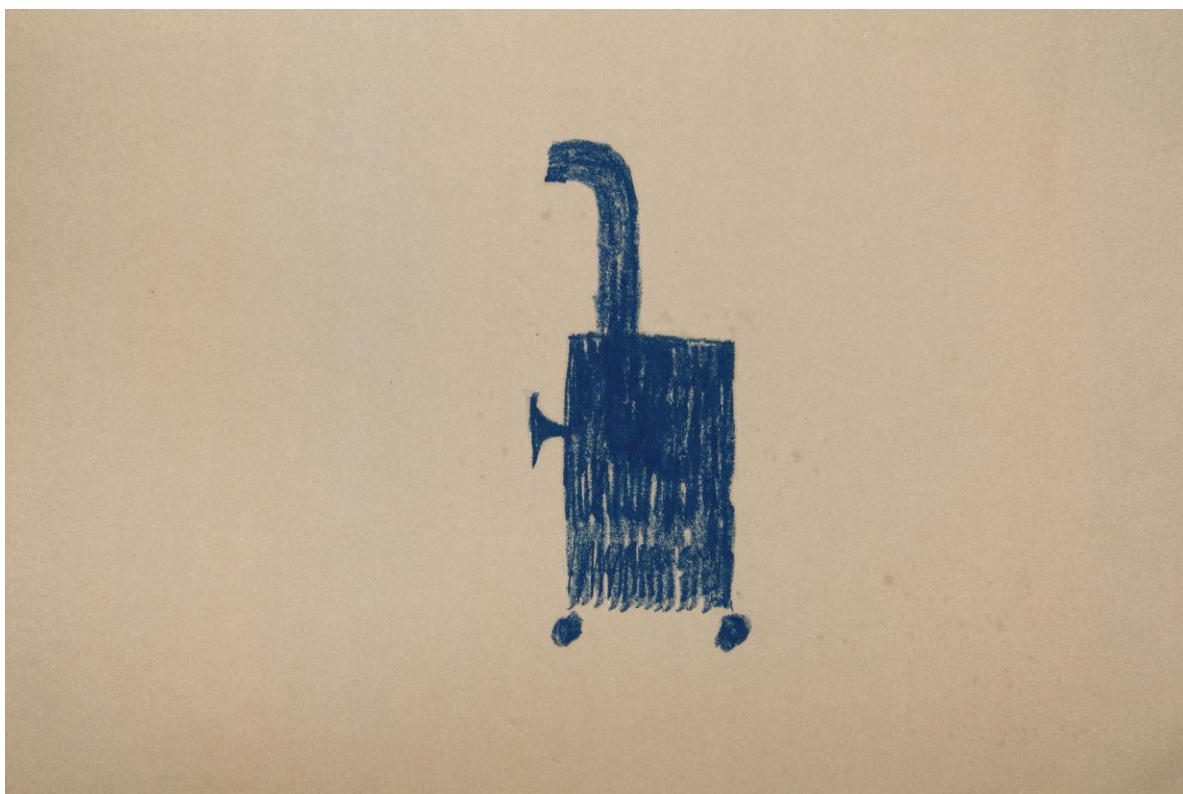
Pro koho jste dělal skicu chameleona? Pro sebe nebo pro nějaké další využití? V jaké fázi projektu skica vznikla?

Chameleona jsem investorům popsal, že mám představu domu, který by se koukal na stromy a udělali jsme jednoduchý model z papíru. A to bylo všechno. Kreseb vzniká v průběhu času spousta. Někdy nevznikají žádné, někdy si kreslím jenom pro radost jen obraz domu spíš než, že bych chtěl něco vysvětlovat, ale to pak nepovažuju za skicu, ale za obrázek.

Tak to je určitě právě skica periskop. Pod tím si dům opravdu nedokážu představit.

Je to věc, která slyší, vidí a pohybuje se. Taky to je text, který se dá přečíst. Jako například, řada vědců se dívá s despektem na práci Danikena, který mimochodem napsal úžasný text „zmatení jazyků“, který pojednává o tom samém. Říká, že po neblíže určené katastrofě přestalo lidstvo existovat, zůstali jen roztroušené zbytky komunit někde v horách a

dochovalo se jim jen pár předmětů: tužka, sportovní bota a další věci a oni založili vědecká centra, která zkoumala, k čemu dané věci jsou. Část knihy pojednává o tom k čemu je běžecká bota Reebok s hřebama. Což pro civilizaci, která začíná od nuly nedává příliš smysl. Vypadá to tak trochu jako zbraň protože to má drápy a dá se s tím šplhat po stromech, ale možná i běhat. Takže bota Reebok je svým způsobem skica a záznam myšlenky, protože to má drápy, tkaničky a můžeme tu informaci nějakým způsobem číst.

Skica 33 - Petr Hájek - dům periskop č.1, Museum Quartier, Vídeň

A zrovna tak vy, když se podíváte na tuto skicu (dům periskop), tak vám to může připomínat žirafu, ucho, může vám to připomínat, že je to hlava, která se natáčí a někam dívá, kolečka, že se to pohybuje a to je to, co mě na tom zajímá, že to takto můžete přečíst. Tohle (skica ateliéru pro Jiřího Sopka) jsou dva ateliéry jeden pro malíře Sopka jeden pro sochaře, jsou to dvojčata a jsou úplně stejní, protože každému umělci nedávají nic navíc ani nic méně, žádnému nedávají výhodu, jenom prostor a oni tam můžou tvořit a je to pro dva lidi a tím se vyjadřuje, že jsou na tom rovnocenně. Zase když se na to podíváte, tak vidíte dvě věci, které jsou úplně stejné a které spolu přesto komunikují, někdo v tom může vidět dvojčata, někdo dvě zvířata, cokoliv. Zrovna tak tento dům (skica domu pro pianistku), pro něj je důležité světlo, protože tam jsou fáze slunce, když se pohybuje a je tak moc důležité, že zasahuje do stavební podstaty, protože se plášť domu otevírá.

A pak je ještě důležité, že ten dům se kouká, je celý otočený na les. Takže je to zase věc, kterou můžete přečíst jako nějakou informaci, není to jenom kresba. A toto je třeba víc obrázek než skica (skica vzdělávacího centra KCEV), protože to je jenom nějaký pocit z toho domu, víc než že by v tom byla nějaká informace. Tohle je obrázek, to pro mě není skica.

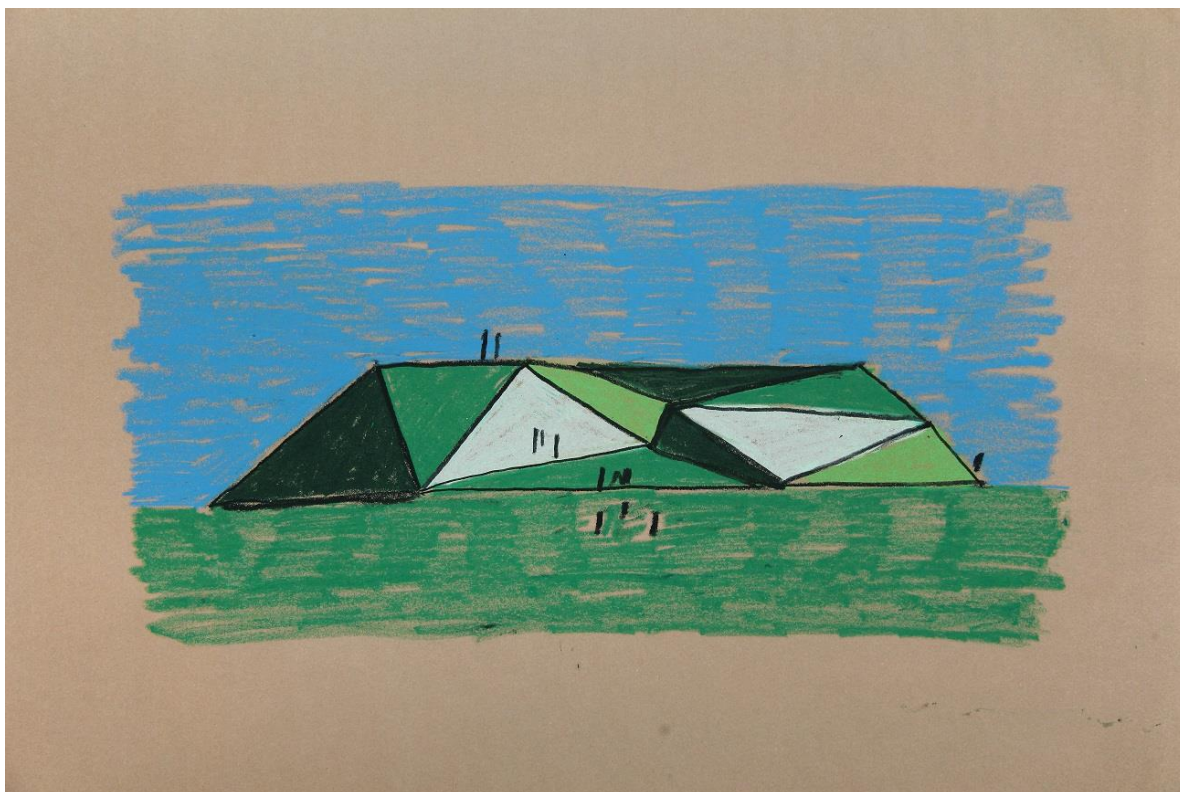
Skica 34 - Petr Hájek - dům pro pianistku

Pak ovšem nedokážu rozlišit rozdíl mezi tímto a tímto protože i tato skica, jak říkáte obrázek (skica centra KCEV), má samozřejmě spoustu významů, které se dají do nekonečna číst.

Ano ale jsou zavádějící. Já to rozlišuji.

Toto tedy vzniklo později?

Ne to vznikalo jako nálada, která je pro mě také důležitá.

Skica 35 - Petr Hájek - KCEV vzdělávací centrum

A v které části projektování?

Když se to stavělo. Když se stavba dokončuje, tak pořád hledáte, jak ten dům má působit. Tak jsem zvažoval, jestli v každém tom trojúhelníku nemá být třeba trochu jiná skladba rostlin.

No ale pak je to opět skica, protože tak jako někdo kreslí detail, aby si domyslel jak je to poskládané, tak toto je podobné upřesnění myšlenky.

Ano, to je pravda, to mě vlastně nenapadlo. Je pravda, že je to skica.

Myslím si, že když je architektura fyzická věc, tak se bez skic víceméně neobejde.

Pro mě je skicování a kreslení rovnocenná disciplína jako stavět domy, pro mě v tom není rozdíl. Ale já ani nerozlišuju mezi tím, když někdo komponuje hudbu. My se snažíme některé domy komponovat i jako hudbu. Proto se mi těžko odpovídá co je skica, protože já v tom nemám hranice, já mám jen vnitřní a vnější svět. A veškeré lidské projevy považuju za rozhraní, kdy se vnitřní svět stane hmatatelným. A to je pro mě jakákoliv skica a platí to nejen pro lidi. Třeba i můj pes když zvedne hlavu, tak já vidím co chce a že ji nezvednul jen tak. Poznám, kdy jí zvednul, aby se podíval, že jsem přišel, poznám jestli jí zvednul když hrozí nějaké nebezpečí a poznám jestli je zvědavý. A poznám to v tisícíně vteřiny, takže on mi vlastně píše zprávu ve vzduchu.

A je fotograf, který to zachytí jako skicu, zachytí třeba okamžik, když se pes něčemu diví a vy si ten okamžik vybavíte. Protože my máme ten vnitřní svět podobný a skrze takové věci si ho vzájemně ujasňujeme. Přece jen je trochu odlišný, ale my skrze něj komunikujeme. Třeba když něco vznikne v mé hlavě a já to přenesu na papír. A protože vy to uvnitř znáte a máte představu, že takto by svět měl vypadat, je to pro vás určitá harmonie, tak to přivítáte, protože vám to udělá radost. A ještě je na tom jedna úžasná věc, přestože nemáte schopnost skládat hudbu ani kreslit obrazy, tak máte schopnost to poznat.

No, někdo méně, někdo víc.

Všichni. Všichni to umíme poznat.

Anebo někdo si to připouští méně a někdo víc. Protože všichni to podvědomě poznají, ale někdo si říká, že tomu rozumí víc.

Přesně tak. Pokud je ale daná věc opravdu skvělá, tak se na tom shodnou skoro všichni.

Děkuji za rozhovor.

ROZHOVOR – JAN JEHLÍK
25.4. 2016, FA ČVUT

Skicování není jen kreslení tužkou na papír, ale vlastně cokoliv co usnadňuje přenos myšlenky do fyzické podoby.

Přesně tak. Jako architekti hledáme tvar. Tedy nejen jako architekti, ale když mluvíme o architektuře, tak slovo tvar je taky od slova tvořit. Existuje pěkná kniha Visualising Invisible, to je přesně ono, něco je neviditelné a nějak se musí vizualizovat.

A týká se to architektury?

Ano, samozřejmě. Jsou tam tři momenty. Jeden moment je, že prostředí vnímáme tak, že si uvědomujeme: mix lidí, činností, atmosféry, atd., to je jeden balíček. Druhý balíček je, že to musíme nějakým způsobem abstrahovat a převést do grafického formátu a těch výstupů může být x, od velmi abstraktních věcí až po konkrétní plány. A potom se podle toho věci staví. To znamená, že vlastně jde o dvojí transkripci, převod. To je až skoro záhadné. Stejně je to se slovem, když někdo píše. Sice je to něco jiného, ale principiálně je to to samé. Pořád se snažíme o vyjádření té esence.

Dá se tedy říct, že když máte nějakou představu a chcete vytvořit požadovanou atmosféru, tak skica je nejbližší výsledku, který má vzniknout?

Já si myslím, že to není tak, že člověk vytváří atmosféru skicou. Myslím si, že každý architekt to má trochu jinak, ale principiálně jde o tvar. Já si myslím, že je to tak, že budoucí atmosféra se v hlavě, nebo někde v nás, už částečně formuje do tvaru. To znamená, že já když začnu kreslit, tak usiluji o tvar, protože čára nebo plocha usiluje o tvar. A buď je to tak, že člověk dělá relativně pevnou linkou, protože to v sobě má už hodně pevné, což může být tím, že toho hodně ví, nebo naopak pracuje s nějakou prefabrikací. Všichni v sobě máme nějakou míru prefabrikace, protože máme nějaké ideály, vzory, nějakou představu. Může to být úplně obyčejná lenost, nebo nějaká omezenost. A tím pádem někdo to dělá hranatý nebo někdo šišatý, to znamená, že myšlenku převádí skrze nějaký prefabrikát. A tudíž v tom případě může mít hodně pevnou linku.

Mě říkali na škole, že mám „senózní“ kresbu. Že se prokresluju skrz, že se mi nechce mít ten pevný tvar už v prefabrikátu. Ale teď je otázka, co člověk vlastně kreslí? Jestli tou přibližnou kresbou, skicováním, tím přibližováním se přibližuje tvaru? Já si myslím, že ano. Anebo jestli kreslí ještě nějakou myšlenku. Což může být relativně velmi abstraktní, protože člověk napřed musí kreslit, potřebuje „seismogram“, že tam bude třeba rušno nebo, že to bude spíš kulaté ve smyslu pocitu. Ne, že to bude kulaté ve smyslu tvaru, protože to může být nakonec hranaté. Tak si dělá kolečko, ale nakonec zjistí, že to jsou takové diagramy.

Takže je to hledání?

Ano je to hledání. Skoro bych řekl, že je to takové dobývání. V textech v knize o skicích často zaznívá a často se opakuje, že je to záznam. Je to takový ping pong. Možná kdo udělá kolik kroků ping a pong? To znamená, že nechá ruku kreslit a skrze ruku kreslí podvědomí, nejen vědomí. Jako jsou automatické kresby. To znamená, jde do toho automatická i vědomá kresba a nějak spolu kooperují a postupně se to vyjevuje. Cílem je racionalizovatelný tvar. Já můžu začít, že se mi nechce kreslit formu a nechám ruku jen tak šmrdat, protože vím, jak to místo vypadá a co chce klient.

Anebo je také zajímavé, jestli člověk kreslí perspektivu nebo půdorys, to jsou taky záhadné věci. Já si myslím, že mnoho architektů by potvrdilo, že někdy kreslí to, někdy ono. Já jsem to často dělal tak, že jsem kreslil obraz, jako že už ta věc existuje. Není to vizualizace, jak jsou díky počítačům studenti zvyklí.

Myslíte si, že se dá navrhovat jen v počítači?

Když za tím je nějaký proces, tak se dá navrhovat také jen na počítači. Ale myslím, že TO musíte vidět a myslím, že TO člověk vidí, až když TO ruka nakreslí, ve smyslu interpretace budoucnosti. Myslím, že počítač skládá a je neadekvátně přesný. Dneska v zásadě technologie spějí k tomu, aby člověk mohl pomocí nich kreslit, ale myslím, že tomu chybí souznění - kreslení malinkatých kresbiček na baličák nebo na nějaký ošklivý šmírák (člověk-ruka-tužka-papír), fyzičnost a materialita jsou zásadní. V knize o skicích mám malinkatou kresbičku, je zvětšená a je velmi působivá, ale jen pro mě. I když, klient vlastně na ní přesně viděl o co jde.

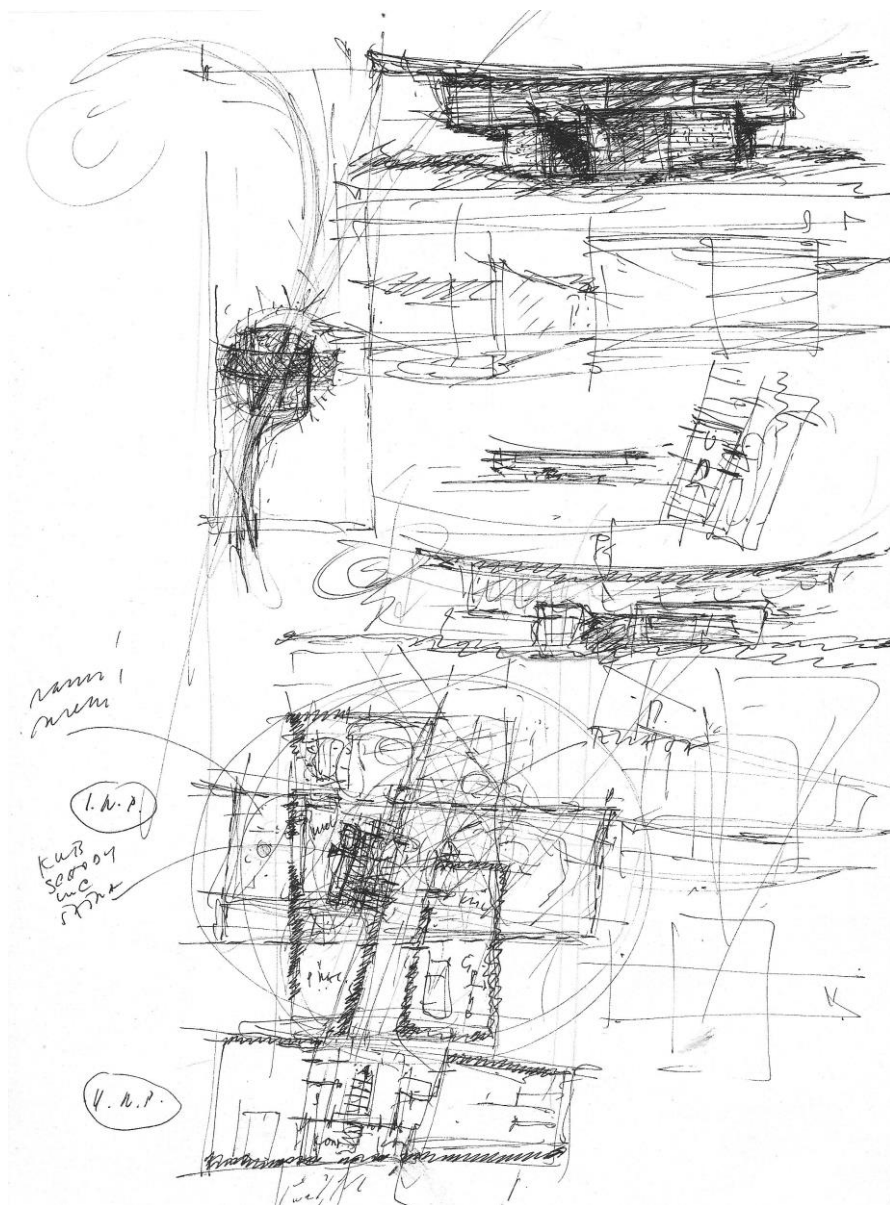
Skica 36 - Jan Jehlík - víkendový dům Břežany

Je to tedy jako třibení myšlenek?

Ano. To není tak, že já jsem si uvědomil a teď to nakreslím. Ono to je obráceně. Já jsem nakreslil, abych si uvědomil, abych viděl něco, co vůbec nevím, že vím.

Takže v kresbě se to zhmotňuje?

Spíš se to formuluje, než zhmotňuje. Všechny vstupy, které v tom jsou, jdou, jak bych to řekl freudovsky, skrze nevědomý svět. Že to trošku jako nevíte a najednou vidíte. Že když člověk umí kreslit, tak vlastně estetizuje a dostává do toho kouzlo, které není nějaký okultismus, ale normální vyjevování krásy. Já když si to tady tak jako šmrdlám, tak najednou si kreslím stín a atmosféru jak tam budu bydlet a jak tam budu žít.

Skica 37 - Jan Jehlík - rodinný dům, Přerov nad Labem

A to už je také trochu kreslení myšlenky. Ale na kresbách architektů je vidět, že se dají rozdělit na tři kategorie. Někdo kreslí jenom myšlenku, to znamená, že nakreslí např. holubici a řekne, to bude dům s atributy holubice. Někdo kreslí objemy, protože si to tak skládá dohromady. A někdo kreslí detaily. U Vás jsem měl pocit, že je to o objemech.

Je to o objemech, je to o formě a prostoru. Třeba na příkladu tohoto domu. Já jsem hledal dům, který stojí sám v poli (pozn. rodinný dům v Přerově nad Labem). Moje zadání bylo udělat to tak dobře, aby dům mohl stát sám v poli. Něco abstraktního, co bude komunikovat s velkým měřítkem krajiny a bude tak jako sedět. K tomu jsem potřeboval kříž, který vlastně stabilizuje. Dům jsem potřeboval usadit, v lánu kde kolem jezdí kombajny. A je to taková oáza, ostrov. Takže v kresbě je odraz života, že jste v nějaké oáze, ale je to spíš reakce na nějaké místo. U mě je skica mnohem více o formě, než že bych si kreslil symboly. Možná, že někde plynou, ale není to alegorie. Ta mi není blízká. Pro mě je vždycky důležité stavění.

Takže už rovnou přemýšlíte, jak to jde postavit?

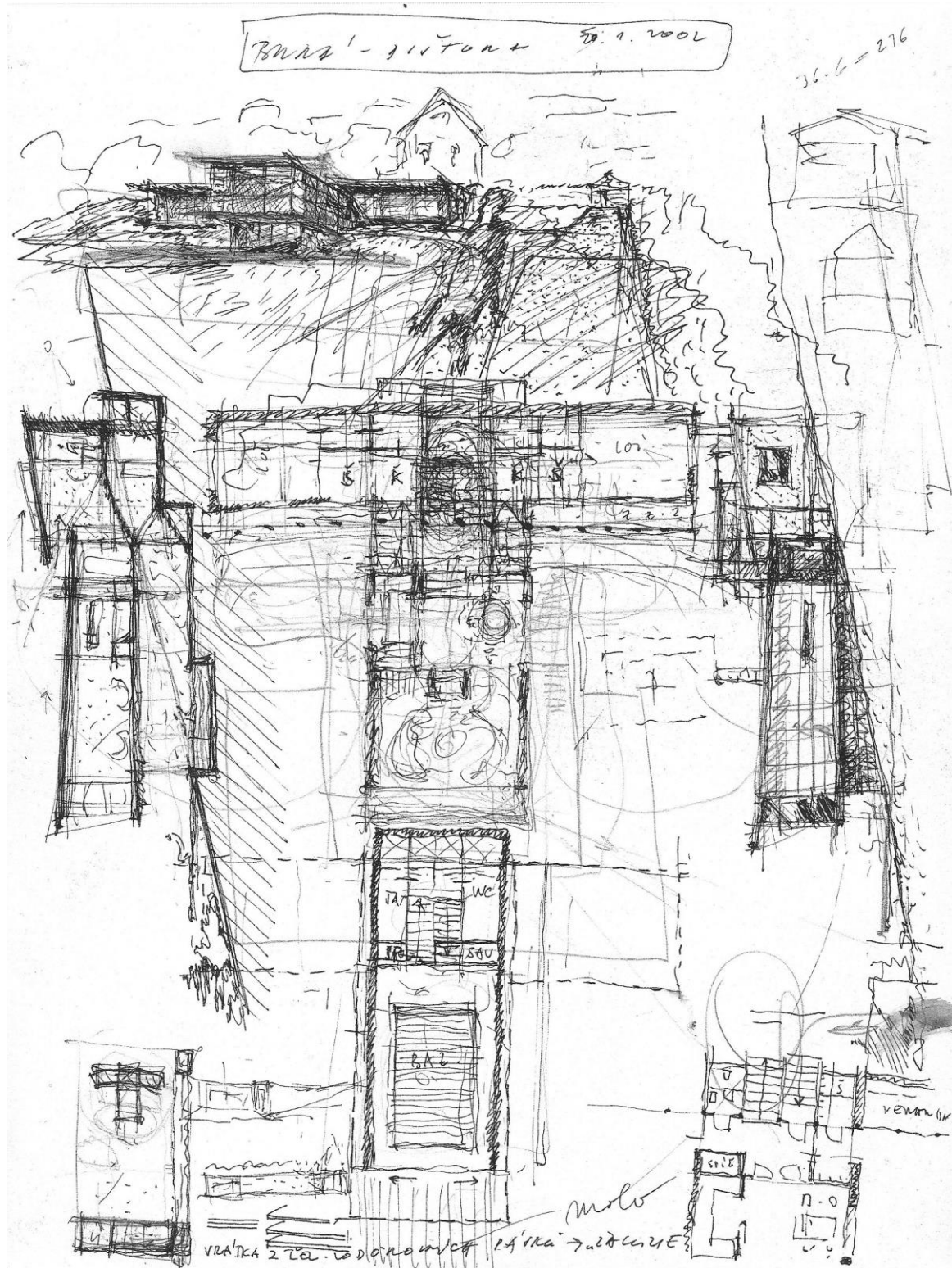
Ano. Ne úplně v detailech, ale myslím, že kresba vždycky souvisí se stavěním. Já uznávám architekturu jako stavění, nemyslím si, že to je jediný způsob myšlení o architektuře, ale stavění je naše doména. Proto jsou také ty věci relativně konzervativní, i když mají určité specifické tvary. A hodně jde o stavění prostoru.

Ve které fázi projektu skicujete?

Pořád. Totiž takovouto kresbou se dají udělat i velmi precizní detaily. Takže když třeba dělám vnitřek a ladím schodiště. Jako třeba tady na rekonstrukci domu v Břežanech jsem velmi složitě ladil, abych prošel schodištěm skrz záchody a koupelnu, to se točíte na pětníku. Současně, aby tady v přístavbě vzniknul velký vzdušný prostor. Já mám vlastně rád procházení, že si to představuju a točím se uvnitř a tím pádem musím skicovat, podobně jako když filmaři dělají storyboard, jakousi animaci.

Používáte skici pro prezentace?

Kresbu vždycky. A pak podle klienta, protože někdy s klientem debatuju a rovnou kreslím. A také při mých přednáškách. Já povídám a současně kreslím a přitom pouštím Power point. A vysvětluji takovým rychlým kreslením, protože nic jiného než ruka to neumí. S některými klienty kreslím, protože říkám: „myslíte toto“? Ale někteří klienti, kteří nemají představivost, potřebují fotografickou, realistickou kresbu. Co je evidentní a to říkám i studentům, dnes klienty nedostanete na 3D, to umí pomalu oni sami, ale když budete dobře kreslit, tak se z vás podělají. Klienti chtějí 3D, aby to bylo jako živé, ale pro posouzení architekta, jestli je dobrý nebo jestli je schopný profesionálně sloužit, tak to jsou skici, protože vidí, že o tom architekt přemýšlí, neskládá to jako obrázky.

Skica 38 - Jan Jehlík - rodinný dům - Ústí nad Labem, Brna

Takže je to takové potvrzení profese?

Ano. Já si myslím, že skrz skicování je člověk architekt. To není nějaké patetické klišé, ale myslím si, že bez skicování to nejde. A je vidět, že to zní celou knihou o skicách. Ale na druhou stranu jsou i dobří architekti, kteří řeknou, že skicování je blbost.

Děláte si také poznámky textem místo skicou?

Hodně, říkám to i studentům, to jsou dvě nohy architekta. Musíte kreslit a vedle toho pořád psát. Třeba poznámky „tudy se půjde“, nebo „vzájemné vztahy částí“, nebo „bude to ze dřeva“.

Ale já jsem myslel dlouhý text, který by něco popisoval.

Ne to ne. Ale popisky nebo záznamy myšlenky abych nezapomněl. Myslím si, že čím líp člověk umí tu věc kresebně zaznamenat, ne líp kreslit, ale zaznamenat, tak nepotřebuje příliš textu. Text je dobrý pro následné vyčištění myšlenek pro obhajobu nebo vysvětlení. Toto je také typický příklad. Mám tady dvě perspektivy, řez, pohled půdorys a ještě pod tím je půdorys spodku. To znamená, že na jednom obrázku mám všechno (pozn. rodinný dům v Ústí nad Labem).

Chci říct, že když si udělám půdorys s nějakými detaily a udělám pohled, tak o tom domě vím více méně všechno. A někde v povzdálí dokonce vím, z čeho bude, ne detailně, ale tuším atmosféru, jestli je měkký, chlupatý. Na začátku si představuji prvotní charakter. Nějakou metaforu, ale není formalizovaná v konceptuálním smyslu.

Někdo to úplně převádí do symbolů, které nemají charakter domu.

Studentům říkám, že záznam může být jakýkoliv. My jsme vlastně skladatelé i interpreti současně. A říkám udělejte si doma zpaměti to, co jste přes den rýsovali. Jedna z věcí co studenti neumí díky počítačům je, že neumějí pracovat s proporcí a s měřítkem, oni většinou neví, v jakém měřítku kreslí. Tím pádem mají domy z měřítku, mají divné proporce, okna, zdi. Když kreslíte v nějakém měřítku, tak extrahujete. Když máte kresbu malou, tak kreslíte podstatné věci, takže třeba nenakreslím kliku nebo záchod. A takovou informaci studenti při práci na počítači nemají, takže nevědí, v jakých vztazích věci mají.

Takže ztrácejí odstup a nadhled?

Přesně tak. Ztrácejí hloubku. A další věc, neumějí oddělit podstatné od podružného a to je přece v architektuře důležité. Podružné neznámá zanedbatelné, ale pozici v hierarchických vrstvách. Jako má paní Šrámková tady na budově prostorové a světelné principy a jde to dál a ostatní vrstvy tomu slouží. Ví, že chce mít barák těžký a má ráda pravidla a řád, tak použije lícovku a pořád to slouží té první myšlence. Tento barák (pozn. budova FA ČVUT) jde také vlastně nakreslit jednoduchou skicou, ale všechny další potvrzují tu první skicu. Ale když to dělám na počítači, tak jak mám udělat, aby to vyznělo? To bych musel namalovat každou cihlu.

Ano všimnul jsem si, že některé skici jsou vyabstrahované do maxima a přesto je v nich poznat konkrétní dům. A nejde o symbol, ale o esenci toho domu.

A to může ukázat jen kresba. V počítači to prostě neuděláte. Ono to vlastně neděláte vědomě. Kdežto zadávání do počítače je vždycky vědomé, vždycky je tam x, y, z. Jsou dvě počítačové možnosti. Jedna možnost je skládačka, že to máte v hlavě srovnané a nějak to skládáte z objemů. Druhá, jakkoliv se mohou prolínat, je algoritmický skript. Že si do návrhu dáváte výchozí parametry, požadavky, a ono vám to generuje nějaké tvary. Řeknete si, že to chcete mít nějak velké, tak počítač vám ukáže od koule až po něco, tak řeknete, že chcete, aby se to chovalo nějakým směrem. Tím se do toho vnáší náhodnost. Nejzajímavější je, že abyste docílil tvaru, tak tomu mechanismu musíte něco sdělit, něco mu prostě říct. A u počítače to vlastně paradoxně musíte říct přesně. Kdežto u skici to ani sdělit nemusíte, protože to vzniká z nějakého vnímání všeho možného.

A skica je nezávazná v tom, že jich můžete tisíc vyhodit a vůbec nic se neděje. Na počítači sice také, ale studenti nejdou tímto směrem, oni spíš modifikují. Kdežto s tužkou - znám pozemek, požadavky klienta, vezmu si papír a můžu si v pohodě jen tak skicovat – těžit z hlubin.

Děkuji za rozhovor.

ROZHOVOR – EVA JIŘIČNÁ
12. 10. 2016, ATELIÉR AI DESIGN

Skicujete významy, koncepty, objemy, konstrukční detaily?

Všechno.

V které fázi projektu skicujete?

Od začátku do konce.

Aha, vidím, že budete rychle hotoví. Tak třetí otázka: používáte skici při prezentacích investorům?

Někdy je dělám přímo při jednání.

A jak vnímáte fakt, že začínající architekti moc neskicují.

No to je katastrofa, ale oni už se trochu začínají orientovat, že ruka má přece jenom jakýsi smysl a já mám velkou důvěru v to, že budoucí počítače umožní lidem skicovat a přenášet myšlenky přímo do počítače, takže skici budou mít mnohem důležitější význam. Protože skica je víceméně obsah myšlenky. Když chci říct, že třeba pes má velké břicho, tak namaluju třeba špatného psa, ale udělám velké břicho, takže nikdo nekouká, jestli má pes hlavu jezevčíka nebo vlčáka, ale okamžitě vidí, že pes má velké břicho.

Skici někdy přehánějí, někdy vysvětlují, někdy se snaží ukázat různé možnosti. Já když chci říct klientovi, že má čtyři nebo pět možností, tak je mám během dvou minut naskicované s tím, že se soustředím na to, kde se ty možnosti od sebe liší. Čili nejen, že musím udělat detaily kolem, ale že soustředění je na to podstatné. Já skicuju pořád. Ale já jsem ze staré školy, takže jsem vyrostla s tužkou. A počítač sice obdivuji, protože některé věci udělá daleko lepší než my jsme kdy mohli, ale protože nemá měřítko, tak na druhé straně lidi vůbec nemají ponětí, co dělají, protože pracují na malinkém kousku a když já jim pak řeknu a jak je to velké, tak se musí zeptat počítače jestli je to 30 centimetrů nebo tři metry. Když kreslím, tak si kreslím třeba pohled, všechno v měřítku, protože měřítko mám v hlavě a málokdy se spletu.

Tužku opravdu považuji jako komunikaci mojí ruky s mozkiem, takže počítač je nakonec v cestě. A ruka sice počítač ovládá, jenže počítač není tak ovladatelný jako ruka. Já čmáru něco pořád.

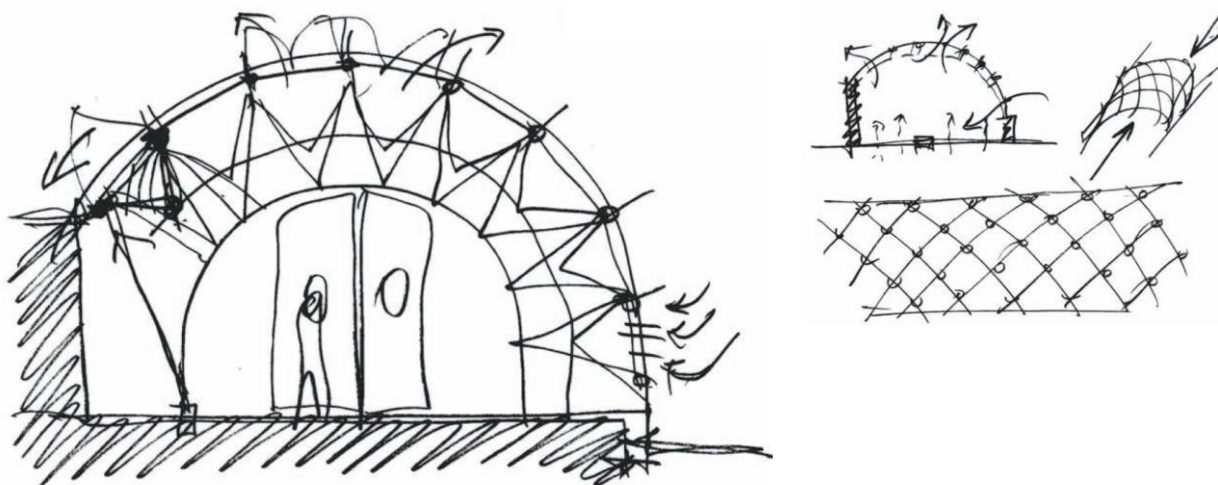
A kreslíte významy? Někdo kreslí věci, které vůbec nejsou podobné domům a přesto to může domy vyjadřovat.

Víte někdy dělám jenom diagram, co a jak spolu souvisí. Někdy je to jako hodina logiky. Co je důležité.

Ano a to se na počítači udělat opravdu nedá.

Ale většinou když návrh přejde do architektonické roviny, tak tam už se zabývám čistě detailem a já detaily opravdu kreslím 1:1 a každého v ateliéru nutím všechno vytisknout 1:1, aby všichni věděli co dělají. A všichni mě za to nenávidí, ale nakonec to ocení. Třeba teď, případ výstavy - my se domluvíme se, že tam budou vitríny, ve kterých budou modely a já se na ten výkres dívám a ptám se jak je to vysoko? No je to v půlce. Tak říkám, no to mě nezajímá, ale když před tím stojím, tak kde to mám? U kolen, nebo v pase nebo u očí? No a tak teď to začnou měřit. Toto když skicuju, tak mě taková otázka ani nenapadne. Víím, že když se na něco chci dívat, tak to musím mít v úrovni očí nebo kousek pod nebo nad. Ale když si dám něco ke kolenům, tak bych si musela sednout na zem abych to viděla. A takovouto chybu neuděláte, když skicujete, protože si v hlavě řešíte - nakreslíte si člověka, pak si uděláte úhel očí a do toho pak dáte cokoliv. Kdežto když to děláte na počítači, tak vidíte plochu a lupnete to, kde se vám to v té ploše líbí.

Někdy taky na všelijakých skicách vysvětluji klientům co je dražší, někdy jim říkám, že můžeme udělat toto a toto a to znamená, že strop bude takovýto. A třeba jenom udělám ten obrys stropu.

Skica 39 - Eva Jiříčná - Oranžerie na Pražském hradu

Takže používáte skici při prezentacích, při přesvědčování?

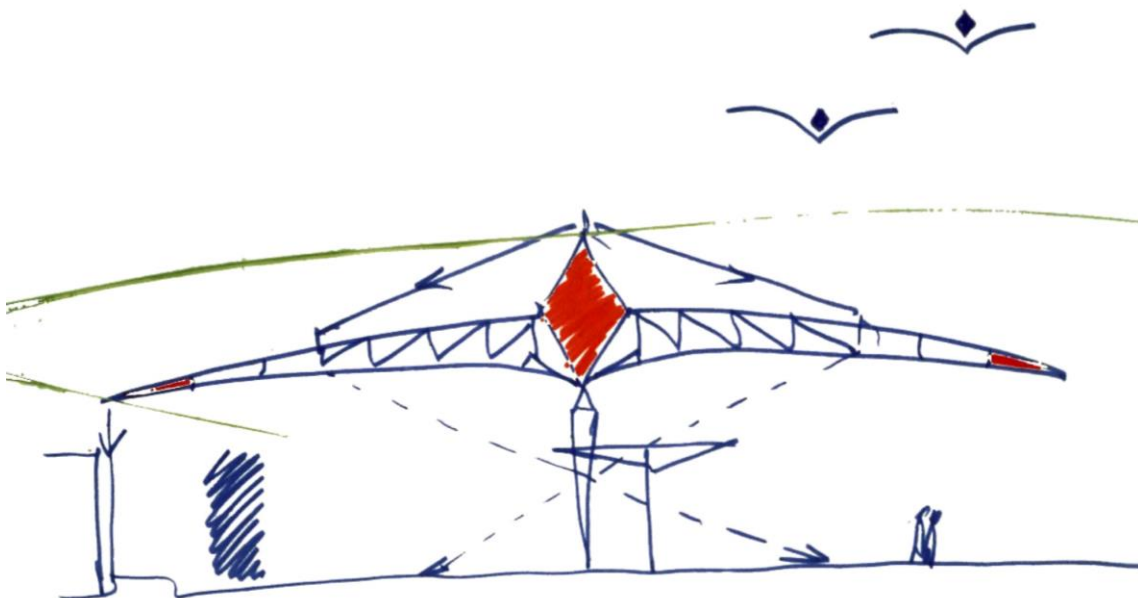
Ano.

A přistupujete k tomu tak, že si říkáte, že nemá cenu dělat výkres s pohledem nebo vizualizaci protože skica to podá rychleji?

Absolutně. Protože vizualizace je falešná. Když se podíváte třeba tady na ty vizualizace, tak ten dům nikdy nebude takto vypadat. My se snažíme dát klientovi jakousi představu a ještě

to děláme přes někoho kdo je specialista na vizualizace. Ty budovy nejsou navržené, jsou v embryonickém stavu a my děláme něco, co vypadá, jako kdyby tam ten barák vždycky stál. To je absolutní faleš od začátku do konce. Dům než se dotáhne, než se vyřeší všechny detaily, tak bude vypadat úplně jinak.

Když dělám skicu, tak třeba řeknu - má to čtyři patra a když se díváte z tohoto pohledu, tak to vypadá takto a z dálky to vypadá takto. A se znalostí perspektivy řeknu - podívejte se, tento ostrý roh, když budete blízko, tak se vám budova bude zdát strašně vysoká a z dálky se vám bude zdát spíš široká a placatá. A to všechno pořád při tom rozhovoru kreslím. Ale jak říkám, já jsem stará bába. Ale všechny studenty nutím, aby vzali tužku do ruky a většinou jsou za to vděční.

Skica 40 - Eva Jiříčková - autobusové nádraží Canada Water

Já beru vizualizace jako nutné zlo dnešní doby, je to takové šidítko.

Ano, přesně tak.

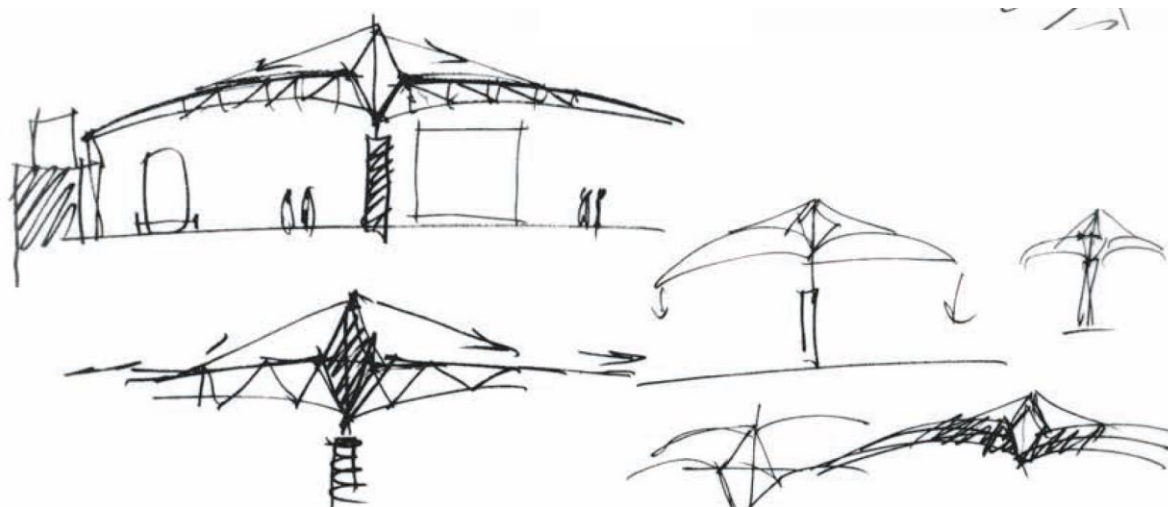
Otázka je jestli se tomu dá vyhnout.

V dnešní době ne, protože to všichni klienti chtějí. Dříve architekt závisel na tom, že svým ústním podáním a svou skicou víceméně projekt prodával a skica se vyvíjela celou dobu až do konce, takže klient byl pořád s architektem na stejné úrovni. Kdežto teď dáte klientovi vizualizaci na začátku a on řekne dobře, tak já utratím miliony. A pak celou dobu musíte

říkat - ale tady já musím změnit toto a tady přijde komín a tady já nevím co a to je špatné. Já se tomu velice bráním, ale bohužel všichni vizualizace vyžadují.

Prostě žijeme v takové reklamní bublině.

Nejhorší je, že vizualizace děláme v době, kdy jsme tu budovu nenavrhli a pak to zpětně navrhujeme podle té vizualizace, abychom klienta přesvědčili, že dostane to co zaplatil, nebo to co se rozhodl zaplatit. Angličani říkají: to je jako postavit koně za vůz.

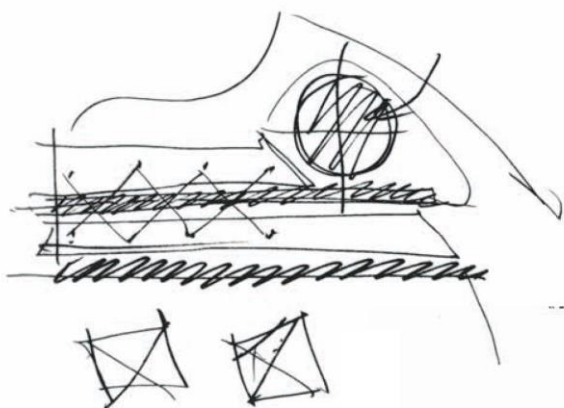
Skica 41 - Eva Jiřičná - autobusové nádraží Canada Water

Vidíte rozdíl mezi tím jak přijímají skicování a proces navrhování investoři v Čechách a v Anglii?

Víte to záleží. Lidi jsou různí, ale většinou jsou různí tady i tam. Někteří klienti jsou spokojení, když jsou u projektu od začátku do konce. Involvovaní v každé fázi, kde jsou otázky, na které se hledá odpověď a posouvá se vše o stupínek dál. Takže na tom schodišti stoupáte, až jste na konec v posledním patře. A některé lidi to nebaví a už to chtějí mít hotové a říkají - udělejte si to jak to chcete, já jsem vám řekl co chci. Ale klient nikdy neví co chce a je na architektovi, aby mu dokázal, že vlastně on neví co chce a že má různé možnosti a že o tom musí zapřemýšlet a že se prostě do toho procesu musí dostat a prožít to s architektem. Lidí, kteří vědí co chtějí je strašně málo. Ale skici pomáhají, protože klient ze skic dostane syntézu otázek. Když udělám třeba tři čáry, tak z toho vznikne jen jedna otázka a když udělám třeba takovouto vizualizaci (pozn.: vizualizace položená na polici v ateliéru), tak má klient otázek moc – budeme řešit vchod, nebo osvětlení horního patra, nebo přístupovou cestu.

Já jsem to myslel ještě tak, že Češi rozumí všemu, že si doktor práv umí vlastníma rukama postavit chatu, takže do procesu navrhování víc kecaj. Cítíte rozdíl, že lidi v zahraničí říkají, vy jste profesionál, tak mi poradte, jak to má být?

No, bylo by to báječné, kdyby to byla pravda, ale bohužel. Někdy se to stane, já si nemůžu stěžovat, my jsme měli řadu vynikajících klientů, ale taky řadu obtížných a to na obou stranách kanálu. Některý lidi prostě neradi ustupují z toho, že mají vždycky pravdu.

Skica 42 - Eva Jiříčková - autobusové nádraží Canada Water

Říkala jste, že skicujete v jakékoliv fázi návrhu. Znamená to, že začínáte skicou?

Ano začínám.

Zjistil jsem, že někdo si návrh nejdřív promýšlí a pak teprve skicuje, někdo zase tak dlouho čmárá, když to přeženu, až se z toho něco zrodí.

Někdy tak a někdy tak. Když přemýšlím o návrhu, tak přemýšlím vizuálně. Já nepřemýšlím jako když čtu knihu, ale přemýšlím, že tady mám určité funkce, tady mám jiné funkce, tady třetí funkce, takže kolem mě to je v prostoru. A potom se mi to na papír jednoduše předává. A nejsem jako někteří kolegové, kteří jsou schopní napsat popis toho, co udělají. To já v životě nemůžu napsat. Já tu ruku potřebuju a papír také.

Ano to je pravda, že někteří architekti si kromě skic píšou explikace. Návrh si naskicují, ale také napíšou explikaci.

Tak to já si pokud možno nepíšu nic. Nemůžu říct, že bych nebyla schopná něco napsat, já občas něco sesmolím, ale dělám to nerada a pokud to můžu udělat čarou, tak to vždycky udělám čarou. To už opravdu musím být přinucena, abych ta slova nějak využila.

Naše všechny tvořivé vlastnosti jsou v ruce a všechno navíc mezi rukou a očima tvořivosti překáží.

Děkuji za rozhovor.

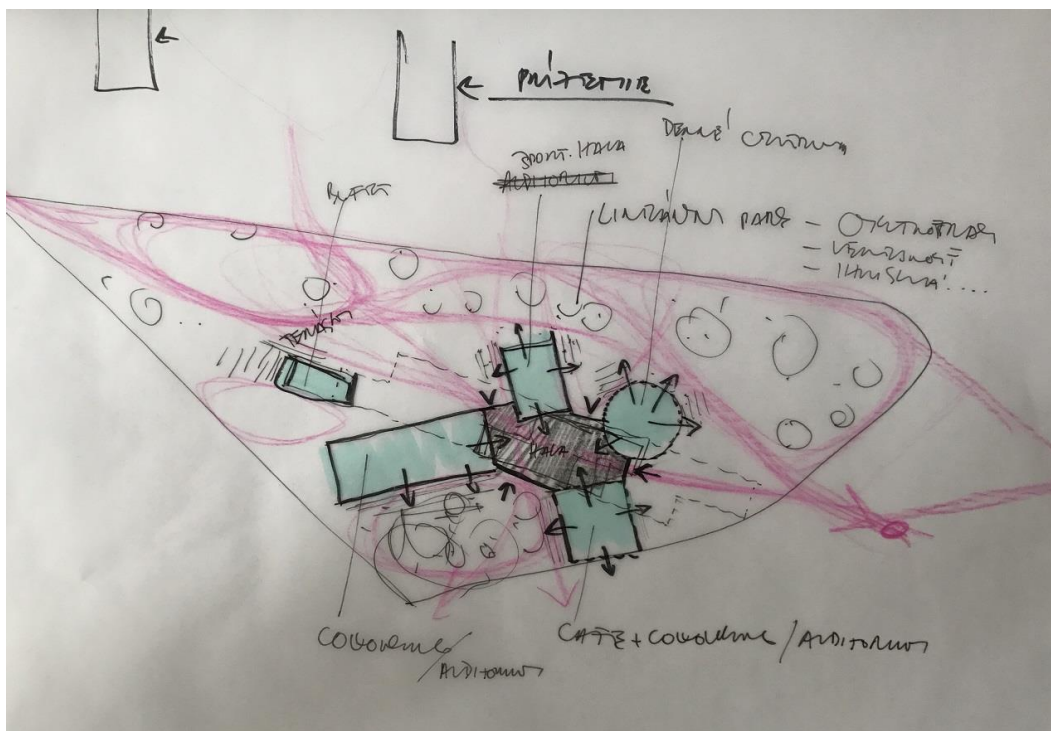
ROZHOVOR – MICHAL KRIŠTOF

3. 10. 2018, RESTAURACE KANTÝNA

Michale, skicuješ a jaký máš vztah ke skicování?

Skicuju, skicoval jsem vždy. Myslím si, že učitelé jsou důležití, že nás k tomu dotáhli, že to prostě musíme dělat. A my jsme rychle pochopili, že skicování je způsob, kterým se urychlí rozmýšlení. Jako architekti se rozmýšlejí mozkiem a pravá ruka mozku je ruka, takže když člověk nad něčím rozmýšlí, tak je strašně rychlé si něco nakreslit a něco si rozmýšlet. Prostě rozmýšlet rukou je věc, kterou umožňuje skicování. Člověk když hledá a kreslí nebo když sochař kutá svoje věci, tak hledá tvar, nebo hledá nějakou proporci. A myslím si, že bez skicování to úplně nejde.

Takže skicujeme, naučili nás to naši učitelé, vysvětlili klady, zápory. Je to nepřesné, ale člověk má trochu svobodu, že když tahá čáry v Autocadu tak tam není to zjednodušení čáry nebo tloušťky čáry. Ale pro zjednodušení nápadu je to dobré. Samozřejmě je pak problém s překreslováním. Když člověk něco vymyslí rukou, tak potom když to překresluje do počítače tak to nikdy napoprvé nefunguje. Takže standardně děláme, že si děláme kolečko, že něco naskicujeme, hodíme do počítače a potom vytiskneme a znovu do toho něco dokreslíme a znovu se upravují věci, šířky, tloušťky a zase a zase. Je to takový kolotoč.

Skica 43 - Michal Krištof - Innovatics headquarters, Bratislava

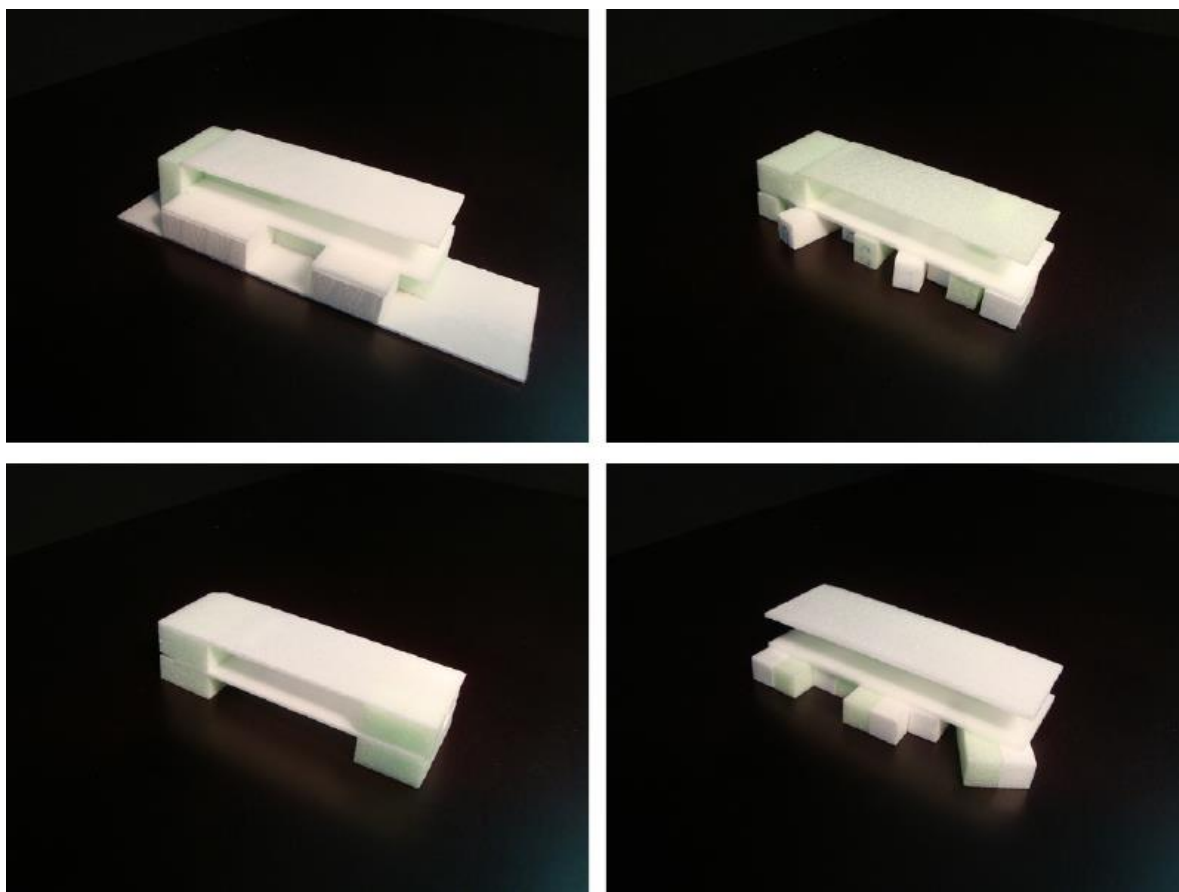
Takže skicujete do vytištěných návrhů?

Ano do prvních vytištěných věcí. Někdy začínáme tím, že si vytiskneme situačku a do toho něco nakreslíme a potom to překreslíme a znovu a znovu se to kreslí do vytištěných věcí. A k tomu doprovázíme návrhy například kreslením pohledů a prostorů a tak tvoříme celkovou představu. A to byla věc, kterou nás naučili naši učitelé, že skicovat je důležité a my jsme si to přisvojili. Tím, že pracujeme na počítačích, tak v podstatě ten neustálý kolotoč nakreslit, překreslit, vytisknout, překreslit je rychlý. Starší architekti to nedělali, protože neměli možnost tak rychle a efektivně v počítači překreslovat návrhy, znovu vytisknout a znovu upravit. Tím, že jsme zruční v počítačích je kolečko jedné ideji včetně překreslení velmi rychlé. My dokážeme udělat za 3 hodiny to, co starší architekt dělal dva dny tím, že něco nakreslil, pak to někomu dal překreslit a pak korigoval. Dokážeme tedy rychle a efektivně pracovat. A to není nic nenormálního. Myslím, že takto pracuje hodně lidí z naší generace. Ale potom bylo zajímavé, že když jsem odešel do BIGu, tak jsem se setkal s trochu jinou věcí. Tam se skicovalo prostřednictvím 3D modelů. To jsem moc u nás na škole nezažil.

Hrubé objemové modely?

Jakékoliv modely, z čehokoliv z extrudáků, z tenkých věcí z papírů. Člověk když rozmýšlí, když kreslí nejen rukou a kreslí v počítači a vytváří i 3D modely. Byli jsme nuceni každou ideu zkusit v 3D modelu, reálném. U nás v našem prostředí bylo běžnější, že se vymyslel projekt a potom se dělal jen finální model pro klienta. A vlastně v Dánsku je běžné, že se používají modely jako skici. V tom člověk častokrát uvidí spoustu věcí, a hlavně komplikované prostorové věci nemá možnost jednoduše nakreslit a domyslet si souvislosti. Je lepší když to vidí ve 3D modelu přímo před sebou. Z jakéhokoliv materiálu – plasty papíry, takové ty foamy, extrudáky různých tloušťek. Takže to co jsme se naučili bylo myslím důležité a když jsem přišel zpět do Čech a založili ateliér, tak jsme začali používat stejné postupy. Pracujeme s tím úplně běžně. Například když mám situaci, nakreslím si do ní pár věcí rukou a tu začnu používat jako podklad, který si naskenuju. A buď do toho dál překresluju, nebo řežu skalpelem a vytahuju z toho modely. Takže skicování u nás je i takovéto. To znamená skutečné reálné 3D skicování. A je to pracovní postup, není to finál. Pak také děláme finální modely. V minulosti to myslím nebylo tak běžné. Starší architekti měli zřejmě tak skvělou prostorou deskriptivní představivost a měřítko v ruce, že když dělali čáru, tak věděli, že je v takovém a takovém měřítku. To my neumíme. Když něco nakreslím tak nevím kolik to měří. Problém s měřítkem máme všichni mladí a snažíme se to pak vychytávat 3D modely, vizualizacemi a skutečnými modely a postavičkami v modelech abychom našli to správné měřítko.

dále rozpracovává, tak se prověřuje na více věcí. Také už máme zkušenosti, takže už víme co a jak má být. Neustálým proměřováním věcí víme. Snažíme si osahat prostor přes všechny možné věci. Opravdu je toho víc. Například když děláme okna tak chodíme po městě a měříme si tloušťky věcí a zjišťujeme co je málo a co je moc. Nemáme takovou školu jakou měli ti staří fachmani a snažíme se to vychytat dalšími způsoby. A důkazem může být, že když přijdeme na nějakou stavbu, kterou realizujeme, tak mě nikdy nepřekvapí. A je to skoro škoda. Protože všechno vidím dopředu na 3D modelech analogových i digitálních, tak to mám osahané, každý centimetr, že když přijdu na stavbu, tak je to tak, jak jsem si myslel. Což je samozřejmě dobré, ale na druhou stranu přicházím o ten moment prvního překvapení. Že člověk přijde, má nějaké očekávání a řekne si wow. Tak to nemám, protože jsem v tom tak dlouho žil.

Obr. 45 - CHYBIK+KRISTOF - modulární jídelna KOMA

Vy také používáte vývojové diagramy - skládání a ubírání hmot pro vysvětlování myšlenky. Takovéto didaktické popsání myšleny děláte až pro investory až když už máte projekt hotový? Nebo máte obdobnou věc už při vývoji ve skicách?

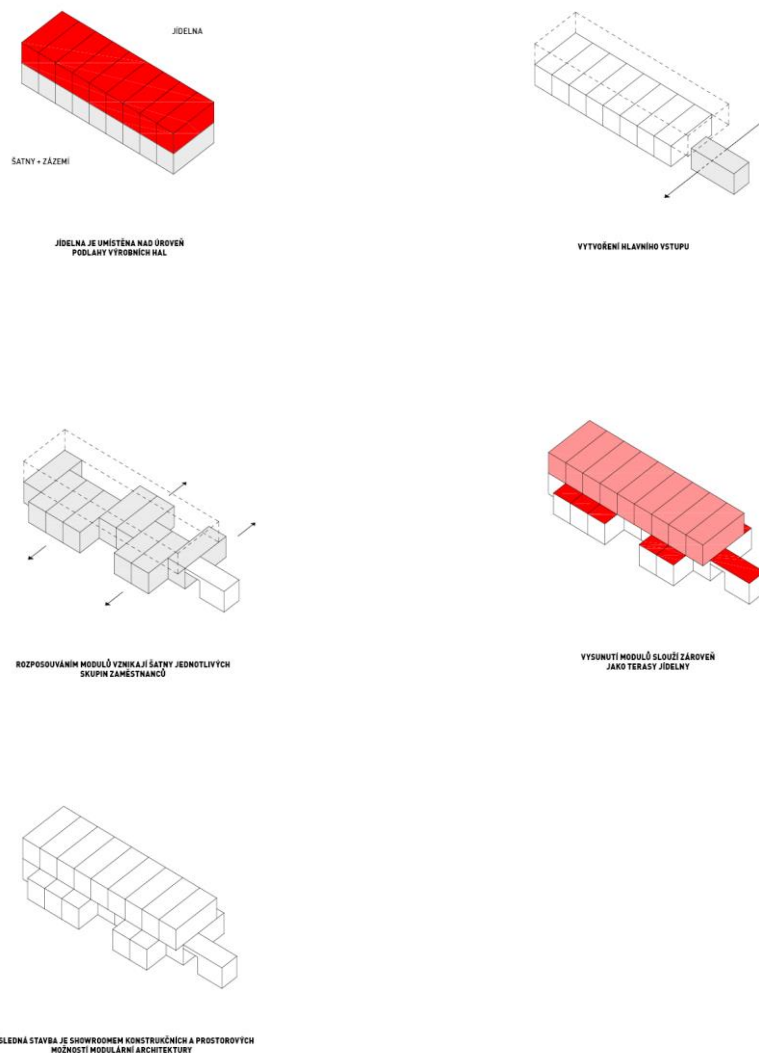
Běžné workflow je, že si dáme první workshop, kde se bavíme s ostatními o co jde, udělá se analýza zadání, potom se to ještě dopracovává – zkoumá se program, kontext a tak dále a to vše pak ukládáme to do takového A3 knížky – všechny informace a to je pak podklad pro první designový workshop, kdy se ještě snažíme dostat do tematiky do zadání a buď spolu nebo samostatně zkusíme navrhnout varianty co by se dalo udělat? A to jsou skici. Začíná to skicami vždycky. V první fázi se vytvoří podklad pro rozmyšlení. A rozmyšlení začíná skicováním tak, že máme situace nebo fotky a začneme do toho vymýšlet a jsou to většinou v první fázi skici. Vždycky jde o ideu a koncept. A těch máme třeba tři, čtyři, pět a ty pak spolu procházíme a rozpracováváme, resp. někdy spojujeme, někdy posouváme dál, někdy se snažíme najít kvalitní věci v jednotlivých ideách a ty potom ideálně spojujeme do finální varianty, která je tím pádem komplexní, protože má nejlepší prvky a atributy z myšlení více lidí, ze širšího přemýšlení nad tématem. Potom to prezentujeme klientům ve fázi variant. Samozřejmě do toho pouštíme klienta, který nám říká co si myslí, co je dobře a co špatně. A z toho potom vaříme další varianty, nebo finální variantu. A varianty prezentujeme prostřednictvím diagramu.

Ale ty diagramy jsou detailně nakreslené a někdo to musí pečlivě překreslovat.

Všechno máme jako skici. Když máme prezentaci pro klienta tak to překreslujeme do počítače, aby to vypadalo víc profesionálně. Každý kreslíme jinak a prezentace musím být unifikovaná ve výraze, takže to dáváme do štábní kultury, aby to vypadalo. A finální prezentace, pro ní se diagramy vytvářejí čistě pro klienta nebo veřejnost abychom co nejjednodušeji dokázali popsat koncept nebo vývoj, aby to bylo co nejpochoptelnější, protože nemáme žádného klienta, který by byl architekt, takže mu nemůžeme dát jen tak něco co by hned chápal. Prezentace se vždycky používá pro přesvědčování dalších partnerů, klienta nebo dalších projektantů a profesí, které na tom pokračují dále, takže je dobré ukázat o co nám jde.

A to jsi také začal používat v Dánsku? Tady to není úplně obvyklá metoda přesvědčování.

Asi ano, ale myslím že jsme to měli jako určitý standard už když jsme byli na škole a dělali soutěže buď profesionální nebo studentské. Protože když je koncept, nápad, idea tak je třeba napsat průvodní zprávu. Ale texty nikdo nečte, to nám bylo jasné. A jen výkresy - půdorysy pohledy a řezy nestačí, protože v porotách jsou často různí lidé. Architektům by to stačilo, ale častokrát ve studentských soutěžích jsou různí zastupitelé, starostové a to jsou lidé, kteří nechápou, ale když se jim ukáže pár jednoduchých diagramů, na čem je založená idea, tak oni se pak můžou zapojit do diskuze, protože to pochopí a ví o čem návrh je.

Obr. 46 - CHYBIK+KRISTOF – vývojové diagramy - modulární jídelna KOMA

Potřebují příběh?

Příběh, respektive vysvětlit. To je jednoduchá věc. Architekt navrhuje objekt, který vzniká přemýšlením a vzniká z řady důvodů. A tyto důvody je důležité pojmenovat a zobrazit. A když to člověk dokáže, tak je to u klienta o hodně jednodušší na pochopení a schválení. A o to vlastně jde. Aby něco klient pochopil. Setkáváme se s tím běžně. Pokud klienti něco nepochopí tak to neberou v potaz a neberou, že je to důležité a třeba to zadají někomu jinému a tím se to předělá. Oni musí všechny důležité věci pochopit, vzít je za svoje a potom je mít pojmenované. Vědí proč co je, co je důležité. A pak když častokrát i jednají bez

nás, protože nemůžeme být úplně vždy u každé věci, tak už ty důležité věci ví a hlídá si je. Ví co je důležité pro architekta a co není a to co není, tak si mohou promýšlet a rozvíjet.

Viděl jsem, že máte v kanceláři 40 lidí. To je hodně.

Tak nějak 40, 50.

A co ti co přijdou ze školy. Skicují, nebo zjistí, že musí skicovat?

Já ani nevím.

Ale pokud se diskuse odvíjí nad skicami tak musí.

Ano přicházejí se skicami. Ale na rovinu je to tak, že většinu ideových věcí děláme my.

Ty a Ondřej?

Já a Ondra respektive náš tým. Kreativní přemýšlení a skicování se odehrává mezi námi dvěma i ostatními z atelieru, především ale se zkušenějšími architekty, s lídry týmů, kteří jsou asi tak stejně staří jako my a pracujeme spolu dlouhodobě a víme, že to funguje. Každý atelier je tak trochu školou pro všechny lidi, kteří se vzájemně učí. I my se učíme, jak to dělat lépe, efektivněji, víc šíleně, víc inovativně. Každý člověk, student, čerstvý absolvent nebo zkušený architekt, mohou přinést do diskuse zajímavé nápady. Od každého to očekáváme.

A myslíš si, že skicování může do budoucna úplně zmizet z procesu navrhování a že se vše bude navrhovat rovnou v počítači?

Tak všechno je možné. Klidně, proč ne. A hodně lidí takto tvoří.

S těmi co jsem mluvil, si to nemyslí, ale jsou to, řekněme, starší architekti.

Jde to, proč by to nešlo. Můžu si sednout a udělat komplet projekt v počítači. Ale vždycky jde o výsledek a jaké grémium architektů ohodnotí jestli to co vznikne je kvalitní nebo není.

Ale jde přece také o to, že se pak přizpůsobuješ knihovnám a rozměrům.

To až tak ne, všechno se dá dělat atypicky.

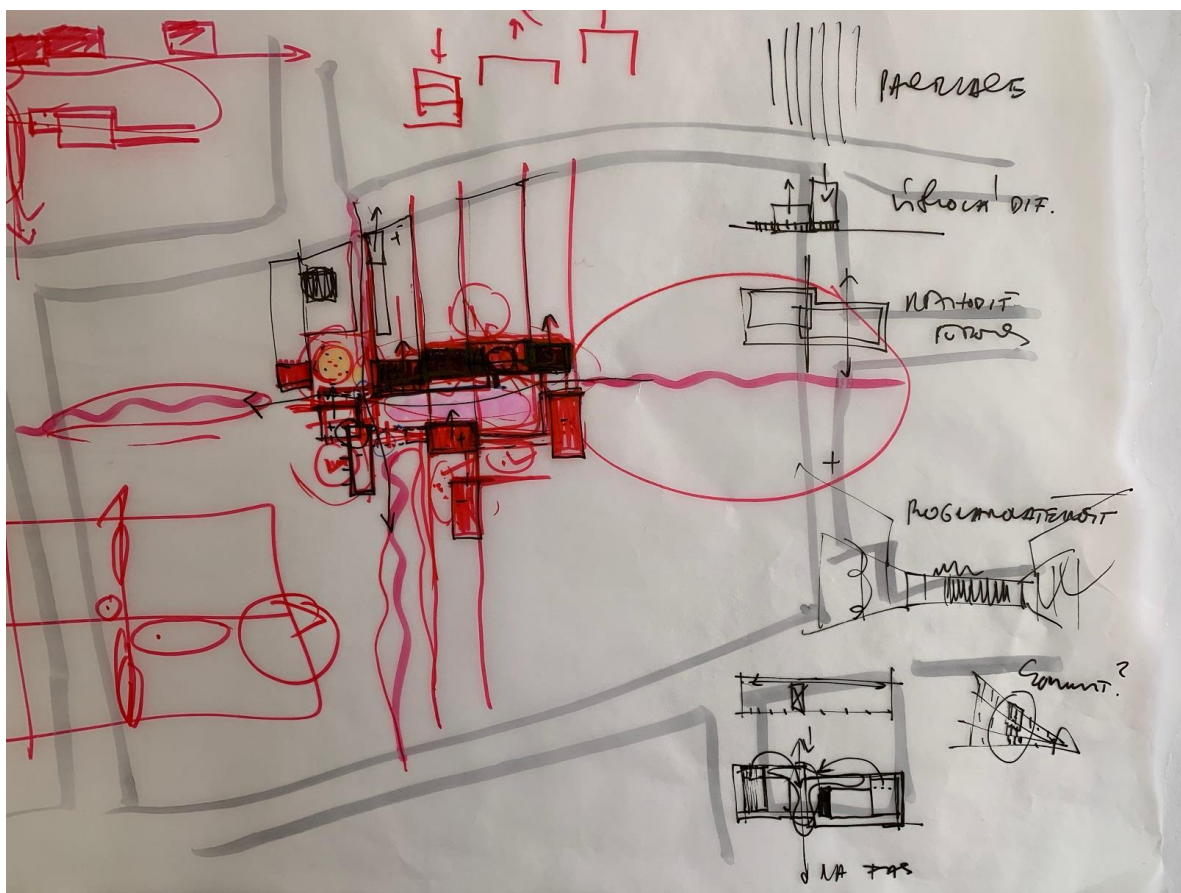
A netrvá to déle než když si návrh ověříš rychle ve skice a dá se rychle změnit?

Myslím si, že určitě to jde. Kdybych chtěl tak dokážu udělat projekt bez toho, abych skicoval.

A je to pak architektura?

Klidně může být. Podle mě to určitě jde. Proč by to nešlo. To se pak ale dostáváme do diskuse co je to architektura, kdo má monopol na to aby řekl to je a není architektura. A to je úplně jiná disertační práce. Já ani nemám jednu ucelenou definici architektury. Adam

Gebrian jednou říkal, že architektura je inteligentní proces přemýšlení, nebo tak nějak. Já si myslím, že to tak nějak je. Je to výsledek intelektuálního přemýšlení v kontextu se zadáním. Výsledkem je stavba, která kultivuje prostředí a je zasazená do kontextu, udržitelná v čase. A v žádné definici architektury jsem neslyšel slovo skica. Jako, že to není nutná podmínka.

Skica 47 - Michal Křištof - nájemní bydlení Brno, ulice a vnitroblok

Jenže skica se bere jako samozřejmost, nebo respektive brala se jako samozřejmost procesu navrhování.

Ano, ale myslím si, že vůbec nemusí být použita. Že se dá celý projekt udělat tak, že se začne dělat skica ne tužkou, ale 3D skici z reálných věcí a to se pak začne digitalizovat. Ale jde také o úhel pohledu, jaký dům se vlastně vytváří. Záleží na konceptu. Například, když je konceptem silná konceptuální myšlenka, která nepotřebuje ověřování ve skicích, tak to klidně může fungovat. Zním tvorbu, tuším, brazilských architektů, kteří mají silné věci. Oni vlastně dělají domy tak, že přijdou na pozemek, vykopou díru, vylejou to betonem, zdvihnou to nahoru a potom mají dům, který osekají a osadí skla a dovnitř dají nábytek a je barák. A to je velmi silná konceptuální site specific architektura, kde architektura vzniká

více z reálné tvorby, než procesem nějakého vymýšlení jako skicování, kreslení výkresů a tendrové dokumentace.

Otázka je, jestli je to snazší cesta?

To nevím jestli je to snazší, ale je to důkaz toho že se dá architektura dělat bez skicování akorát proces tvorby je jiný. Je takový, že tvořím reálně rukama a reálně v prostoru a využívám jiné prostředky. Například teď děláme jeden dům. Je to vinařství. Když jdu ateliérem, tak vidím hodně věcí, všechny projekty, které děláme standardním způsobem, kdy je idea, kterou nakreslíme, překreslíme, řešíme, kreslíme. A každou čáru jsme vymysleli my lidé a to nás trochu omezuje a štve. A u toho vinařství jsme přišli s konceptem, co kdyby vinařství jsme nevytvořili my, ale proces fermentace, který vytváří víno. Takže jsme fermentovali u nás v ateliéru nějaké věci a zkoušeli jsme fermentaci z vína a ono to dělalo takové zajímavé reakce, to jsme naskenovali a sken jsme zvětšili a vytvořili dům, který je v základu vytvořený experimentem. Pak jsme se tím dále bavili a ano někdy jsme i skicovali věci z interiéru.

No, ale museli jste doskicovat detaily?

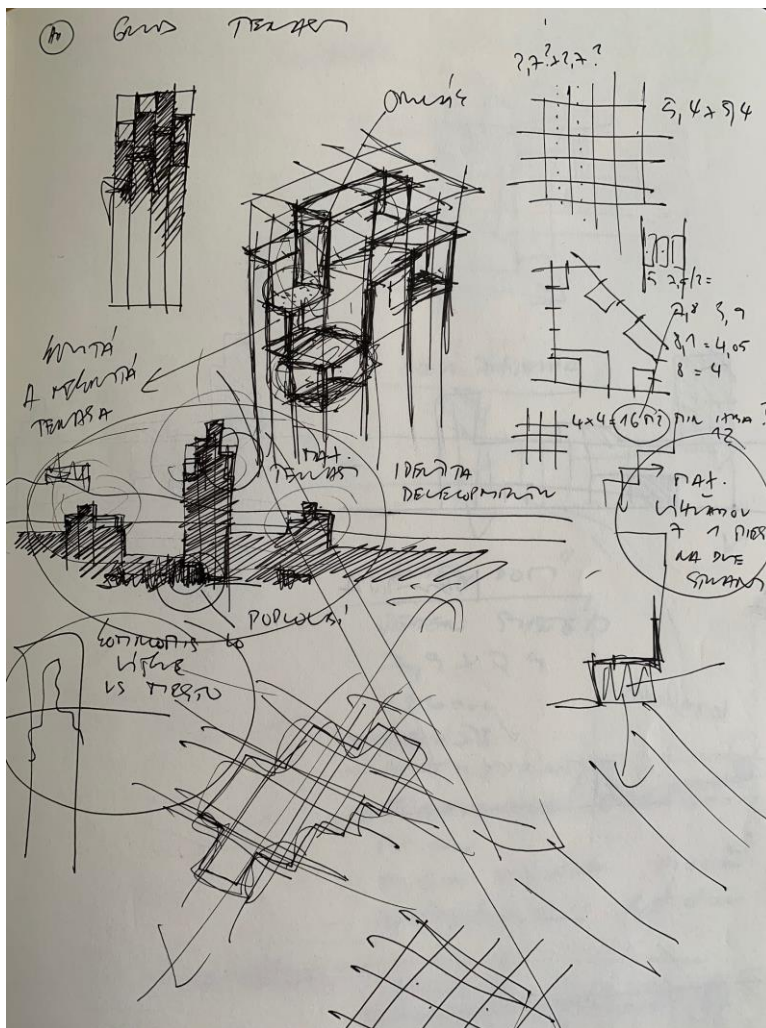
Něco k tomu doskicuješ, ale například je to taková postranní úvaha nad tím, že základ toho domu, ten koncept byl navržený bez skicování.

Ale skica je pak přece nejjednodušší komunikační nástroj.

Ano je vždycky je, ale nemusí být. Je to jen naším stylem práce, jak jsme zvyklí. Já jsem třeba zvyklý na to mít poznámky v notesu a kalendář v notesu. A koupil jsem si první iPhone před x lety, udělal si kalendář do počítače a kalendář tištěný jsem zahodil. Taky jsem si nedokázal představit jak to budu zapisovat. Nedokázal jsem si představit jak to bude, protože rukou si to zapsat je rychlejší a najít některé věci je rychlejší.

Ale elektronický kalendář přináší jiné výhody a proto se tak rychle začal používat.

Ano, ale určitě je možné pracovat bez skic. Sám to asi dělat nebudu, že bych tvořil bez skicování. Ale myslím si, že klidně za 10, 20 let to tak nemusí být, můžou se změnit lidi a styl přemýšlení. Je to vidět u mnoha věcí. Říká se, že když přišly extrudované modely, tak to začalo před asi patnácti lety v Holandsku a to je to takový fenomén, protože do té doby se takové modely nedělaly a byla taková relativně nová věc a ono to také trochu změnilo pohled na architekturu a tvorbu architektury v rámci zjednodušení a nevím čeho všeho ještě. Také si myslím, že když se dívám na dvouletou dceru, která umí ovládat iPhone a pustí si video na Youtube. Ona ještě neumí ani pořádně mluvit a ovládá software úplně jinak než my dva dohromady. Takže klidně se myšlení může posunout úplně jinak.

Skica 48 - Michal krištof - bytový komplex, Brno

Ale existují teorie, že chápání světa se děje fyzicky a což elektronická média neumožňují, takže děti, které vyrůstají na elektronických médích chápou svět mnohem omezeněji, než ty které se učí fyzicky.

Ano a architektura je fyzická věc. No nevím. Myslím si, že záleží hodně na konceptu, že když vymyslíme nějaký koncept, třeba silný koncept architektury, tak se skica nemusí použít.

A znamená to zjednodušení? Když se skica nepoužije? Já myslím, že zatím ne, že zatím nejsou takové nástroje.

Nevím. Myslím si, že může existovat architektura, která je silně konceptuální a která nepotřebuje ani jednu skicu v rámci celého procesu. Takže není nutné mít skicu jako nástroj. Ale to je jen odpověď na otázku, jestli je skica potřebná při navrhování architektury.

Nevidím do toho co bude za 20 za 30 let. Ted' se mluví o tom, že my už ted', respektive naše děti budou myslet úplně jinak než jak mysleli lidi starší školy. Podle jedné studie, kterou jsem četl, ovlivňuje internet myšlení lidí. Myšlení předcházejících generací bylo lineární, to znamená, že čtu a jdu dál a dál lineárně. Je to práce vždy jen s jednou informací a jednou věcí. Ted' je člověk zahlcený miliony informací, takže myšlení dnešních dětí je více síťové, jako pavučina. Že dokážou vnímat více věcí najednou a spojovat je do jednoho výsledku. A to zase znamená, že vliv technologií na architekturu bude a velký. A záleží kam se pohne i lidské chápání a myšlení. Technologie prostě mění myšlení z lineárního na síťové. Lidi jsou schopní se tomu přizpůsobit a možná to bude něco znamenat i v architektuře. Možná ano, možná ne. A fyzická zkušenost. Ano to si všichni přejeme, aby to neskončilo v nějaké creepy věci, že děti budou mít virtuální realitu na hlavě a budou takto chodit do zoologické nebo někam jinam. A bude se jim to zdát tak realistické, že budeme moci být jen ve virtuální realitě, kde se budou všechno objevovat nejen zvuky, ale i vůně, takže zážitek bude skoro reálný.

Potom uvidíme, co bude. Proto bych chtěl žít co nejdéle, abych viděl, jak to dopadne. Ale to nikdo neví. Pokud architekturu změnilo extrudované modely, které přišly z Holandska před asi dvaceti lety, tak nevím, co může způsobit, například virtuální realita pro navrhování a i pro vnímání věcí.

Tak to už je vidět u současné architektury. Věci, které se navrhují dnes dřív nebylo možné navrhovat kvůli prostorovým souvislostem. Otázka je, jestli nejsme v nějaké přechodné fázi podobně, jako když se v renesanci objevil papír.

Je to možné a myslím, že ve fázi když se bude dít nějaký přerod ještě víc, tak my budeme ta nejstarší generace architektů, která bude říkat, jak bylo skvělé skicovat. A ti mladí budou jen s brýlemi zapojenými do počítače a budou navrhovat jen přes virtuální realitu a přes pokročilé BIM systémy, anebo tak něco. Jsem zvědavý, jak to bude. Je nutné se toho dožít.

Děkuji za rozhovor.

ROZHOVOR – MICHAL KUZEMENSKÝ
3. 12. 2018, FA ČVUT

Když jsme dávali dohromady knihu o skicách, tak jsme od Vás žádné nedostali. Je to proto, že neskicujete?

Nemám žádné skici.

A nemáte je protože si neschováváte, nebo neskicujete?

Trochu od obojího. Jednak jsem generace, která potřebovala nezbytně skici aby někomu vysvětlila vůbec jak to funguje. Aby dokonce byla schopná odevzdat studii. Neměli jsem 3D a počítače, takže součástí odevzdání byly ručně udělané výkresy. Většinou jsem to dělal tužkou. Strašně jsem si oddechnul, když jsem nemusel. Dnes to mají mladí jinak.

Druhá věc. Skicuji účelově z důvodu, když vysvětluji. Když si vysvětlujeme s kolegy v práci, co máme na mysli. Děláme teď většinou veřejné zakázky, takže tam skicování klientovi víceméně odpadá, protože to jsou promítané prezentace zastupitelstvu. A u individuálního klienta je skicování strašně důležité, tam si s ním sednu a kreslím mu to, co zrovna on nechytá, tak mu to kreslím. A když ten hovor skončí tak ty skici sbalím a hodím do koše.

Skici co máte asi Vy na mysli, tak jsou skici osobní důležité, iniciační, když se vymýšlí dům, tak ty jsem nedělal nikdy. Protože hlava si to umí představit lépe než se to nakreslí. Takže jsem to nosil spíš v hlavě. A abych některé věci nezapomněl, principy, nebo prostorové řešení tak jsem si to kreslil na takové malé papírky, nebo jsem měl sešit a tam jsem si to zaznamenával. Teď to dělám tak, že mám takové žluté lístečky a na ty si to zaznamenám a nalepím si to na zed' a pak to občas sundám a vyhodím, když už to pomine. Takže skicám nepřikládám nějakou velkou důležitost.

No ale vždyť říkáte, že je používáte. Skica nemusí být jen ideová, jde o pracovní nástroj.

Já to myslím jinak trochu. Já skoro neumím mluvit bez tužky. Se studenty jediné s tužkou, najednou když zadrhnu tak musím mít vedle sebe stoh papírů a hned jim to vysvětluji na tužce, takže tužka je pro architekta součástí dialogu. Ale představte si tu obrácenou variantu, že si schovávám svoje nějaké důležité skici a říkám si tahle jednou bude důležitá, ta jednou vyjde v knížce. To si nedovedu úplně představit.

Je to pracovní nástroj.

Ano tak, nikam dál to nesahá. Takže skici nemám. A opravdu je to tak půl napůl protože je ani nedělám. Dělám vyloženě pracovní skici, které ani není důležité vidět.

V jednom z posledních rozhovorů paní architektka Šrámková říkala, že si přemýšlení potřebuje ukotvit. To co vymýšlí v hlavě a je toho hodně, tak si to ukotví skicou, aby se k tomu mohla vrátet. Tak podobný význam mají ty Vaše lístečky?

Možná ano. Protože prostě když toho dělám víc, tak si to musím zaznamenat, protože jinak bych zapomněl. A možná ukotvit je to správné, protože pak se mi v hlavě rozjede jaké ještě by to mohlo mít verze a já se pak podívám na začátek jak jednoduché to bylo. Tak si tak jako dávám takové pořadíčko, že si lepím, když mě něco nového napadne, tak si nalepím papírek a pak vidím jak to jde a hele jak je možné, že to začalo takto jednoduše a končí to takovým bulshitem.

U studentů vidím, že někteří mají jednu skicu důležitou a nosí si jí s sebou pořád a při odevzdávce jí tam také dají. Já jim to nerozmlouvám. Mají v tom něco ikonického. A někdy jim říkám, že ta skica je hezká – tam jsi to dokázal líp než potom na tom baráku. Někdy jim říkám ať si dají torturu a tu skicu vyhodí. Že trochu kecají, protože to ve skutečnosti nedokázali udělat. Že tak trochu vymývají divákovi mozek, protože to pak není tak navržené. Tak mám trochu strach ze sebestřednosti architektů.

Zjistil jsem, že mladí architekti, kteří jdou po škole do ateliérů, tak neskicují a všechno dělají rovnou v počítači. Třeba Radek Lampa říkal, že skicuje 10 % studentů.

Procento neznám, ale studenti mají takové notýsky, dokonce i módní notýsky a nosí to s sebou a nekecaj a opravdu si tam zaznamenávají. A mísí se tam zaznamenávání úplně něčeho jiného s projektem. Oni dělají jeden projekt, takže je pro ně důležitý a také si zaznamenávají kde co. Já jsem ze začátku chtěl, aby otiskovali pracovní deník a blíže jsem to nijak nspecifikoval. A dost z nich kopírovalo ten notýsek a tam se střídaly, na boku nákup, nebo nějaké telefonní číslo a do toho se prolínalo jak vymýšlí dům. Také si tam nalepují fotky. A hrozně hezké záznamy a bylo jich spíš většina, těch kteří si to takto dělali. A za těch osm let se to nezměnilo. Studenti jsou jiní, ale v tomto se moc nezměnili. Třeba když konzultují a sedí s námi, tak si s sebou vezmou nějaký notýsek, každý to má jinak a ukazují nám sice něco, nebo si to vytisknou ale ten notýsek mají vedle sebe jako takového pomocníka a když s nimi mluvíme tak oni občas zalistují zpátky a to jsem dělal, ale utekl jsem od toho .., takže nemyslím si, že by se to změnilo. Spíš je to věkem, u mě je to věkem. Když jsem byl v jejich věku tak jsem také měl notýsek a tam jsem si skicoval všechno včetně toho, že půjdu na nějakou kapelu. Oni si tam dávají také kdeco. A dá se tomu hodně věřit.

Tak kde se pak skicování vytratí? Když jsem mluvil s majiteli ateliérů, tak říkali, že mladí neskicují. Nebo je při skicování jen nevidí? Nebo je taková doba, že na to není čas a všechno musí být co nejrychleji v počítači?

Může to být mnoha věcmi. Třeba, že je u toho nevidí. U nás je dobrá atmosféra, já si se všemi tykám, obě strany se plazíme tím úkolem, že na něj přicházíme společně. Já se jim trochu odkryju a oni mi ukazují svoje obrázky. To znamená, že jsme víc jako v jedné partě, v jedné kanceláři a společně na něco přicházeli. A pak na konci jim říkám, tak a teď už to chceme vidět jenom bez vašich intimních obrázků, ten výsledek, protože ten budete dávat v soutěži. Tam na vaše skici není čas a místo. Možná je to právě tím, že jim to v určitou

chvíli zakážeme tak uděláme větší stříh, mezitím, že to existuje. Tím pádem si užívají, kdy ještě můžou a kdy je nesmějí ukázat. Je tam víc kontrast mezi tím, že ukazují nějaké sny, jak by to mělo vypadat a jak to nemůže vypadat.

Za dobu rozhovorů s architekty jsem prošel různými názorovými stádii, kdy jsem byl skálopevně přesvědčený, že není možné navrhovat architekturu bez skicování, pak jsem o tom začal pochybovat, pak jsem mluvil také s Michalem Křištofem jako jedním z generace mladších architektů a nabyl jsem dojem, že skicování z procesu navrhování mizí. Z různých důvodů. Takže jsem došel k otázce, jestli je možné navrhovat architekturu bez skicování.

Je. Pokud takto položíte otázku tak je. Já jsem to také tak dělal, ale kooperace s ostatními lidmi to ruší. Takže já nemám skici intimní, iniciační a ani jsem je nikdy neměl. Ale v momentě když je nás v kanceláři devět z toho pět je nás společníků a musíme si něco říct, tak se semnou, když jsem introvertní a vymýšlím si to sám v hlavě, velmi špatně spolupracuje. Vlastně není nikdo, kdo by se jak napojil nebo jak bych to komu předal. Ale když jsem si s Davidem Krausem najímal stejný domeček ve dvoře, kde jsme každý nějakou dobu sami vedli kancelář o jednom člověku, tak to bylo fascinující období, kdy jsem nemusel nikomu nic vysvětlovat, tedy nic komunikovat a tam jsem si užíval to, co mám rád, že se soustředím na nějaký dům a jediný komu ho mám vysvětlit je klient a tomu ho, když přijde za tři týdny, ho ukážu víceméně hotový a vysním si ten dům v hlavě. Když jede kancelář tak se musíme neustále vysvětlovat všichni všechno všem a tam jsou skici nutné.

Takže jestli ode mě chcete odpověď na tuto otázku, tak je to způsobem celé praxe, protože je teď mnohem víc než kdy jindy kolektivní. Víc a víc je to kolektivní činnost. Od začátku na tom participuje někdo, kdo je přes teplo, vodu a podobné věci, protože to vyžaduje dejme tomu ekologie. Neexistuje, že bych si dumal v posteli a postupně mi to vylezlo z hlavy.

A myslíte si, že hypoteticky jde navrhovat tak, že z hlavy to rovnou dáváte do počítače, který vás trochu tlačí do svojí logiky?

Ano, protože jsem to tak dělal. Já jsem neuměl na počítači, tedy uměl, ale pomalu. Můj kolega uměl výborně a když byla nová zakázka, tak jsem si jí nosil v hlavě, vysoustředil jsem si jí a tak nějak nehlášeně jsem mu o tom začal vyprávět. Seděli jsme se u počítače, on to tam dával, v podstatě tak rychle jak jsem mluvil a dům jsme udělali během odpoledne. Během odpoledne bylo na monitoru to, co jsem měl v hlavě. Ale bylo nutné se soustředit. To se dějí zvláštní věci, třeba, že máte dům projitý ze všech stran, něco jako kdybyste točil film a podíval se na něco z obou stran a mezi jedněmi dveřmi to nesedělo o metr a půl. Měl jsem vysněné chození po tom domě a na jednu věc jsem zapomněl. Pak je to takový stříh v realitě. Ty představy můžou být i nepřesné. Že najednou zjistíte, že máte tři kusy domu, které trochu nesedí. Ale od toho je pak počítač, aby se to vymyslelo. Máme to ozkoušené, že to šlo, že to jde vymyslet v hlavě.

Ještě jedna věc souvisí se skicováním. Když se navrhovalo na prkně, tak měli všichni zažité měřítko. Ted' když se všechno dělá v počítači, tak tam měřítko chybí. A mladí se třeba vůbec netrápí s měřítkem, když si něco tisknou.

Když jsem se naučil dobře na počítači, tak jsem z toho byl tak vytřeštěný, že jsem hned volal kamarádovi do Holandska. A to bylo během asi dvou odpolední, kdy jsem řekl klukům z kanceláře, že to potřebuji, že ztrácím pracovní nástroj, že tužka už nestačí. Byl jsem neurotik, že mikrotužka, koupil jsem si 0,3 už ve škole, nedosahuje přesnosti. V počítači existuje měřítko – 1:1, absolutní což mě strašně vyhovuje. Já jsem z toho byl úplně na maděru, když jsem to zjistil. Nejenom, že ve 3D, ale že to po mě vyžaduje 0,0000 přesnost. Tak mě to fascinovalo a když scroluju, tak to jde pořád zvětšovat. Takže to má absolutní měřítko 1:1.

To ano, ale pak můžou vznikat věci, které nedávají smysl. Když se kreslí na papíře tak je pořád vidět poměrná velikost. Kdyžto v počítači se to nepozná.

To máte pravdu a funguje to hlavně u velkých věcí a u urbanismu. V počítači to nikdy nevidíte v celku. Vlastně spíš narážíte na zobrazení než na měřítko. Fascinující je, že když se kreslily dřív ručně plány, tak jste na stole měl město a nikdy jste ho neviděl jen kousek. Na monitoru všeho vidíte kousek a to je nebezpečné. Ať už to bylo v libovolném měřítku, tak na stole to město pořád leželo a když se kusy barvily, tak lidi přímo viděli jak to vypadá dohromady. Na monitoru si s tím hraje tou pacičkou a když řeknu ukaž to celé a když to odjede, tak je z toho palačinka. Pak si říkám kruci to by chtělo monitor velký jako stůl. Jo to máte pravdu, to je nebezpečné, že si neprožijete velký plán. Velký plán je důležitý.

A jak řešíte se studenty, aby nedělali chyby v poměrech, aby nedělali záchod dvakrát tak velký než je potřeba.

My vždycky před začátkem semestru hrozně dlouho probíráme měřítko. Všichni mají přikázané stejné měřítko. Děláme vždycky stejnou úlohu. Ukázalo se skvělé, že se celý ateliér soustředí na jednu věc, na jednu úlohu. A strašně dlouho vybíráme, než studenti přijdou na důvod toho, jak my říkáme, zobrazení. Žádám po všech, aby měli tento výřez mapy, je jedno že to umíte zmenšit, zvětšit, prostě vždycky po vás budu chtít tento výřez 1:300, protože vím, že se v něm objeví jak půdorys tak situace. Celý semestr po všech studentech chci, aby nevyřezávali a vždycky promítali stejný výřez abychom neztratili souvislost. A strašně dlouho s tím hýbeme. V momentě když všichni celý semestr pracují na stejném výřezu, tak nikdy neztratí pojem, co jejich kolega navrhuje, nevidí úseky stavby. Takže to trvá týden najít měřítko, aby se nám nerozjely, aby nedělal každý úplně jiný úkol. A už od začátku mají délky uličních profilů a já jim řeknu odkud kam, protože tam jsou referenční výšky. Takže přesně toto, na co jste kápnul, je důležité.

Aby se rychle dostali do jiného měřítko, tak taky děláme to, že hned třetí prezentace je byt. To znamená, že dělají dům, který je 300 metrů dlouhý a najednou dělají tři byty a tam mají parkety, židle, všechno. A dostanou se najednou do 1:1 a ptám se jich na to, jestli světlo je

přesně uprostřed stolu a proč není. A tím pádem ten výlet do 1:1 je šok a oni se pak hned z něj vrátí zpátky, protože na další prezentaci, což je za čtrnáct dní, prezentují zpátky celek, ale už nemůžou zapomenout na ten výlet. Takto jsme si to vymysleli, aby uměli zoomovat měřítkem a aby vždycky věděli v jakém jsou.

Takže je to taková výuka citu, když odpadlo rýsování na papíře, které mělo učení citu v sobě samo obsaženo?

Ano. To pak někdy, když jde člověk po ulici tak vidí, že dům je navrhovaný maximálně 1:100. Jdete a říkáte si, ve 3D toto muselo být skvělé, nějaký rám toho domu, ale on je tak velký, římsa na normálním domě je tak akorát pěkně, ale tam najednou je to jinak.

Ztrácí to pak přirozenou velikost pro člověka, jakousi kontaktnost?

My jedem rychle 1:1 nebo 1:20 a studenti mají v tu samou dobu byty 1:20, aby věděli co je za dveře, jak bouchají, jestli jsou prosklené, nebo neprosklené, jak hluboko jsou prosklené a zároveň mají udělat pohledy a řezy fasády a třeba vstupní dveře. A v ten moment si tam ještě nakreslí člověka. Takže se musí dostat do měřítek a neulítnou v tom co celou dobu kreslí, že římsa je půl člověka. Takže to mě hrozně baví.

Během semestru jim také dáváme takové mikropřednášky a jedna je o zobrazení. A děláme to prostřednictvím hyperrealistů, kteří měli kalifornské světlo a Schikanedra, který si vymýšlel světlo. Tak jim ukazujeme různé typy zobrazení, na malířích, nebo na neorealistických fotografech z 1950. Ukazujeme co je důležité a jak zobrazovat, aby to ještě mělo pointu. Že dejme tomu když se díváte z okna, tak leckdy váš pohled je vždycky jen ráno. Tak co kdybys to udělal z okna ráno, protože vedle je vysoký dům, který nikdy nedokážeš zabrat, ale vysoký dům bude vždycky házet stín a bude vždycky přítomný tím stínem. A ukazujeme obrazy, které jsou právě takové. Nebo dělám výřezy z obrazů, kde dům už není a je tam jenom jeho stín a všichni tuší, že je tam vysoký dům.

Když pracujete s takovouto emocí, tak není rychleji postihnutelná skicou než počítačem, který je hrozně přesný?

Myslím, že Kokolia říkal „když chcete být přesní na obrázku, tak musíte trochu lhát“, nebo něco v tom smyslu. Že tam musí být nadsázka. Jsou geniální lidi, kteří kreslí nádherně. Kopča (Prokop Tomášek) kreslil ve škole a my jsme věděli, že ho nikdy nedoženeme s těma vodovkama, že tam umí dát během pár minut něco, co my neumíme. Ale to jsou výjimky.

Když jsem s Prokopem Tomáškem mluvil, tak si postesknul, že lidi, které má v ateliéru neskicují.

K tomu postesknutí by mělo patřit říct - a kdo jinej než Kopča by si měl postesknout. Už ve druháku, nebo snad i v prváku jsme věděli, že Kopča excelentně kreslí, že třeba i může zapomenout jak je to navrženo, ale pěkně to nakreslí.

U něj by se dalo říct, že se to trochu podobá vizualizacím, které taky nejsou pravdivé. Že se člověk nechá ošálit tou krásou provedení.

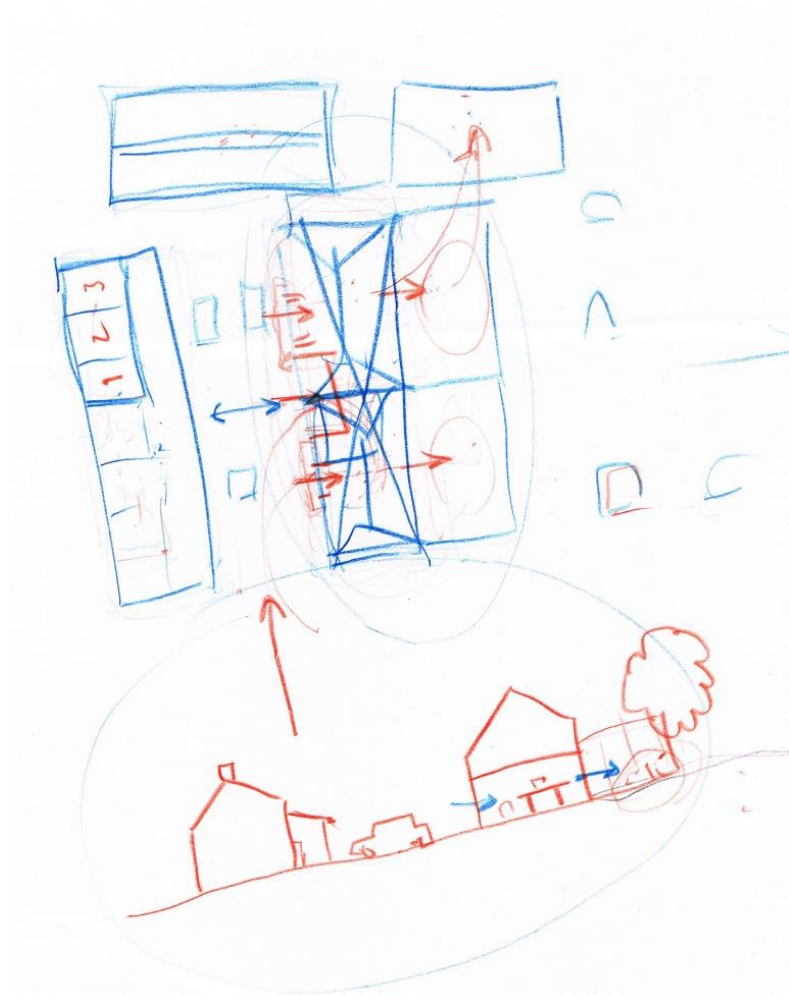
Já si nemyslím, že krásou, spíš emocí. Že on tím dokáže vytáhnout jen to důležité, což je super. A to je důvod proč my v polovině studentům ukazujeme malíře místo vizualizací. Ukazujeme, že oni ten obraz nekreslili, aby nakreslili realisticky garáž tak to vzbuzuje nějakou emoci jako smutek. Garáž, prší, těch garáží je dvacet, je tam nějaké křoví. Je to podobné tomu co studenti navrhují. A říkám jim. Ta navrhovaná perspektiva má vzbuzovat nějakou emoci. V reálu to nikdy není postavené bez emoce.

Skica 49 - George Shaw - The National Game

Ještě jsem Vám chtěl ukázat jednu věc. Proč vlastně nemůžu nic říkat proti skicování. My jsme dělali dětský domov pro Německou nadaci, která financovala dětský domov v Čechách i v Německu. A oni potřebovali sehnat peníze od veřejnosti a to se dělalo pomocí RTL a museli jsme dokumentovat i postup práce a sdílet to s těmi dětmi. My jsme byli mezi

děťmi z dětského domova a já jsem měl vymyšleno, že tam přijdu, nenajdu svojí tužku, oni mi musí najít svoje tužky, já jsem si vybral a na jejich stole jsme jim museli všechno vysvětlit. A to pak zapomenete, že skica musí nějak vypadat, že může být pastelkami. A ty děti tomu musí rozumět. Co existuje, co je nové, tady mají zahrádku, že tady ve dvoře budou jezdit auta a tady je ulice. Takže jako architekt se skic nezabavím, ani nechci. Ale toto není zrovna skica, která by se dala vystavovat. Ale připadá mi důležité, že se architekt musí vypořádat s tím, že se baví s lidmi. Že to ani nijak jinak nejde. Ale toto byl extrém. Bylo potřeba udržet pozornost patnácti dětí, z toho je deset cikáňat, které mají v životě velké problémy. Ale mluvily mnohem víc k věci než nějaký jiný stavitel. Bylo to hodně zajímavé a zůstalo mi to hodně v hlavě.

Skica 50 - Michal Kuzemský - dětský domov Lazec u Příbrami

Používali jste následně tuto skicu, vlastně je to spíš ilustrace, ve smyslu ukotvení?

Ne. To bylo jinak. My už jsme to měli trochu vymyšlené. To není vymýšlečí obrázek. To je obrázek, když už jsme to měli vymyšlený. Skica mi přijde dobrá pro laiky, vysvětlovat svojí práci je strašně důležité. A naučit se zkratku. A některé unfair hry jako půjčit si od nich

tužku. Ale sám pro sebe, že bych si pro sebe schovával svoje skici, já bych si připadal jako kretén. Já se omlouvám všem, kteří to dělají, ale nedovedu si to představit. Představte se, že je vám 20, 30 a připravujete se na svojí první realizaci a teď si schováváte svoje skici co když ta realizace bude krásná a slavná, tak ty skici budou také slavné. Tak si je dáte někam do tvrdých desek. Nedovedu si to představit. Je to něco jako kdybych byl sám svůj rodič. A archivoval si svoje obrázky: „až budeš velkej Míšo, rád se na ně podíváš“.

A máte skici po dobu stavby?

Většinou ne.

Nebo alespoň ty lístečky? To jsou také skici.

Po dobu stavby ne, to se pak uklízí.

A po dobu projektu? I když během stavby se přece také mění spousta věcí.

Po dobu projektu ano. Já jsem měl vždycky v kanceláři bordel. Mám rád kolem sebe věci, fotky, reference, bigbít, prostě cokoliv. Cokoliv mě zajímalo vizuálně, ať mi to přišlo do schránky, nebo kamkoliv, tak si to dávám kolem sebe. Nejsem schopný pracovat ve sterilním prostředí. Někteří lidé to musí mít pořádkem, ale jsou skvělé čistící mechanismy. Když je parta lidí, nás je pět, dalších pět zaměstnáváme, takže nás je deset a vždycky po každém projektu nastane čistka. Když se to odevzdá, tak se několik hodin chodí a vyhodí se všechno. Takže to jde do koše úplně všechno bez rozdílu. Není to kam dávat. Když jsme se stěhoval z ateliéru, kde jsem byl sám s Davidem, tak jsem vybral jen to co potřebuji a o zbytek jsem požádal jedny pány, aby to celé dali do auta a odvézt na sběrný dvůr.

Nežijte nostalgií?

Moc ne.

Když si vybavím ateliér Josefa Pleskota, jeho kamrdlík, tak ten je obložený do stropu různými věcmi.

Je to jeho není tam v nájmu, nakládá s tím jak chce. Ale já jsem vždycky všude byl v nájmu a pak se nechoval jako když jsem v nájmu a pak když jsem se měl přestěhovat, tak jsem zjistil, že jsem ve stavu jako kdybych tam zarostl. To jsem přestal dělat. To se nedalo stěhovat. Já jsem nostalgik. Určitě. Ale bráním se tomu. Já jsem měl doma ohromné množství šuplíčků a protože jsem dělal grafické výstupy všeho druhu, tak jsem měl všechny různé motivy co jsem našel. Prostě cokoliv grafického a bylo toho spousta. A když jsem se naučil na počítači, tak jsem si říkal, super do takové krabičky se to všechno vejde. Tak jo, všechno jsem vyhodil a řekl jsem si, že začnu znovu v počítači. Ale počítač se našťastí jednou za pár let rozbije. Tak ho hodím do koše a jedu znovu. Je strašně dobré nemít nic.

Miroslav Šik vydával knížku a chtěl po mě jeden projekt. Napsal mi krátkou větou jestli mu můžu poslat projekt v digitálním formátu. A já jsem mu napsal „to se moc omlouvám, já to vůbec nemám“. A on si myslel, že provokuju, nebo že jsem to vyhodil ve vzteku, nebo rozšlapal. Pak jsme se o tom bavili a on říkal „jak to můžete udělat, to je hrozně neprofesionální“. No ale já jsem v tu dobu neměl peníze na digitalizaci ani na skladování. Prostě normální reálné okolnosti mě donutily věci bez milosti vyhodit. A on říkal „to už ale nikdy nebudete mít“ a já jsem odpovídal „to já ale chápu“. On nedokázal pochopit jak jsem to mohl oželet a nejenom to, říkal „teď byste byl v té knize“ tak jsem odpověděl „anebo bych byl mrtvej“.

No ano život jde dál i bez skic.

Přesně tak, taková zajímavá situace. Obejít se bez toho skladování. No, není to dobře. Myslím, že studenti a architekti by měli mít nějakou vnitřní kulturu, že nezahazují všechno. Ale mě to pomáhá.

Každý to dělá jinak.

Já občas záměrně proklamativně provokuju. V zásadě jako reakci, když někdo říká hlava – ruka – tužka. Já si vždycky říkám, ale tužka nic nevymýšlí. Mám tendenci trochu zpochybňovat, že to vyšmudlám na papíře. Když nemám myšlenku tak nic nevyšmudlám. Prostě se nadužívá, že je nutné skicovat, no není to nutné, opravdu je to jenom pracovní nástroj. Mozek je důležitější, vymyšlení v hlavě je důležitější. To je jako kdybychom se bavili o programech v počítači, to je také důležité. Také to ovlivňuje výsledek. Vidím na studentech, když se každý učí trochu jiný program, tak to moduluje výsledek. Když si zvolí blbý neohebný nebo těžko pochopitelný program, tak to první dva roky dělá tak, že se vyhýbá některým věcem, třeba kulatému, protože ten program umí špatně kulaté. Je příšerné, když se to dostane do této roviny. Vlastně mě vždycky bavilo rozdělovat obsah a instrumentář. Třeba zajímavé je, když chcete jiný výsledek práce, tak dejme tomu si zadáte sobě, nebo studentům, udělej to z hlíny z tvrdé šamotky. A zjistíte, že s tím nejde nic jiného udělat než silnou špachtlí a tím pádem výsledný domy jsou celé těžké a když se postaví tak to tak vypadá.

To je pak konceptuální navrhování.

Vlastně které není. Jenom jsme si zvolili koncept, který nám rodí trochu průměr. Dejme tomu, že některé metody nás nakopnou. Takže ono to ovlivňuje výsledek.

Děkuji za rozhovor.

ROZHOVOR – LADISLAV LÁBUS
16.1. 2019, FA ČVUT**Myslíte si, že se architektura bude někdy navrhovat bez skicování?**

Co bude, to nevíme. Je pravda, že studenti už moc neskicují a rovnou pracují v počítači. Ale já pořád věřím ruce a skicuji, i když čím dál méně a čím dál méně v prezentovatelné podobě. Voskovkami už neskicuji, to bylo v době, kdy jsme dělali Langhans. Dnes většinou používám propisku. Nejde o efekt, ale je to vlastně vyjádření vyabstrahované myšlenky nebo nějaké tendence, kterou chcete do projektu zahrnout. Já to pořád považuji za hodně zásadní věc. Jsou dva druhy skic. Když někdo prezentuje architekturu ex-post skicou a nakreslí od ruky výsledek. Anebo skici, které jsou dělané v době, kdy se projekt vymýšlí. Jsou to jakési zkratky, nebo vyabstrahované koncepce těch domů.

Používáte skicu v iniciační fázi?

Především v iniciační fázi. Možná jsme dříve občas něco chtěli doplnit skicou, ale popravdě se to dělá velmi těžko, protože na iniciačních skicách je vidět, že opravdu vyjadřují podstatu konceptu. Když skicuji, tak vůbec nemyslím, jak to vypadá, ale na to, co tím chci říct.

Myslíte - dodatečně, zpětně - že se dá těžko skicovat?

Ano, protože už tam není to napětí. Je to také tím, že nejsem kdovíjaký kreslíř. Samozřejmě člověk, který je perfektní kreslíř, tak může prezentovat projekt skicou dodatečně. Ale já v tom pak už nemám to napětí, nebo ten iniciační prvek a vlastně tím, že nejsem skvělý kreslíř, tak to pak většinou nedopadne dobře. Myslím více na to, jak to bude vypadat a tudíž méně na to o co jde.

Toto byla vlastně taková mezipoloha (pozn. Ladislav Lábus ukazuje na barevnou skicu řezu domu Langhans). Když jsme dělali Langhans, tak jsme kreslili spoustu dílčích skic. Teprve když už jsme měli koncepci vymyšlenou, tak jsme si najednou uvědomili, že nemáme jen dvě fasády, uliční a dvorní, ale že je to vlastně pět domů za sebou a každý má dvě fasády a nejen dvě, ale další vnitřní průčelí dvoran, takže musíme vymyslet skoro dvacet fasád. Jednou to byla fasáda původního domu, podruhé zcela nová fasáda dostavby a potřetí konglomerát těch dvou možností, včetně fasád různě formovaných nástaveb. Právě když jsme vynesli podélný řez z fasádami krčků mezi jednotlivými objekty orientovaných do dvorků s různou atmosférou a významem, uvědomil jsem si, že vnesený řez je třeba nejdříve naskicovat. Bylo třeba zachytit charakter jednotlivých vnitřních prostorů domu, řez domem nešlo jen tak rovnou mechanicky narýsovat, jako nemůžete návrh začít rýsováním v jednom rohu stavby. Potřeboval jsem nejdříve naskicovat ty různorodé vnitřnosti toho domu, vytvářející jeho specifickou vnitřní atmosféru. Před tím jsme dlouho kreslili koncepční i proporční verze fasád do ulice nebo do zahrady, ale po narýsování řezu

jsem si uvědomil, že musíme dát charakter celé té složité struktuře, která svoji složitostí připomíná spíše město, než jeden dům. Tehdy nás velice okouznil ten labyrint postupně živelně dostavovaných fotografických ateliérů Langhans, který je v obecné rovině typický pro tradiční města a nechtěli jsme, aby se rekonstrukcí vytratil. Adice a různorodost se stala hlavním motivem projektu, jako apoteóza rostlých měst i fotografických ateliérů.

Skica 51 - Ladislav Lábus – rekonstrukce a dostavba paláce Langhans

Ale ta kresba vypadá už dost rozmyšlená, skoro jako definitivní, ne jako hledání.

Bylo to hledání formy a detailů dílčích částí stavby a nakonec to třeba ani tak nedopadlo. Není to skica od ruky, bylo to kreslení na vynesení řez v obrovském měřítku 1:50. V recepci Langhansu to mají pořád vystavené. Byl to výkres přes celý stůl. Když jsem to kreslil, lezl jsem po stole. Byla to noční práce, nešlo to dělat při denním shonu a slézat ze stolu k telefonům. Když jsem viděl, že kolegové přes den kreslí řez a nemá to ducha v koncepční úrovni, tak jsem do rána lezl po stole.

Používali jste tehdy kresbu jako myšlenku projektu?

Používali, byla to opravdu iniciační skica, i když už byla kreslená na narýsované řezy.

Zjistil jsem, že dalším významem skic je, že na papíře je vždy jednoznačně vidět v jakém vztahovém měřítku navrhované věci jsou. Naproti tomu, v počítači se to poznat nedá.

To je pravda, počítač vlastně máte, můžete si to zvětšit, zmenšit. Když vymýšlím dům, tak často dělám skici základních hmot. Když si nakreslíte hmotu domu a do něj vykousete

díru, nebo část domu uděláte jako lehkou nástavbu, tak ta hmota vypadá jinak. Dům je třeba nejdříve formovat v základním objemu a pak teprve dělat třeba okna, protože silueta domu je nadřazená nad okny.

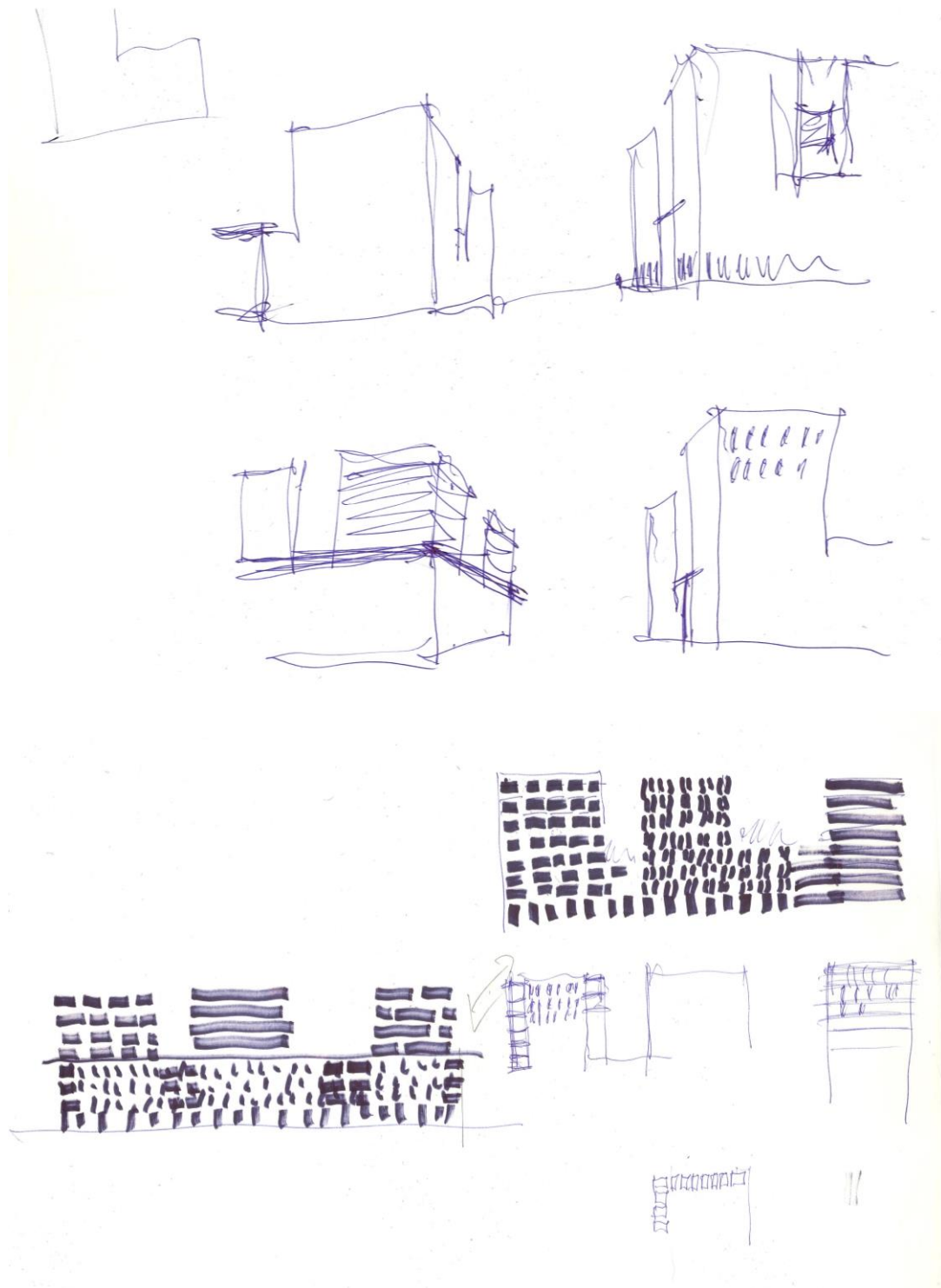
Jenže studenti nemají zažité kreslení ve správném vztahovém měřítku.

Ano, skicování je důležité i v rámci technických stavebních detailů. Nejdřív si nakreslím detail a pak ho teprve vynáším, protože nemůžu začít vynášet detail, když nemám v hlavě srovnání, jak na sebe třeba izolace mají navazovat.

Zároveň musím říct, že když jsem si prohlížel knihu skic a byl konfrontovaný s ostatními, tak jsem se trochu styděl, jaké jsem dal podklady. Třeba tato skica byla hodně publikovaná (pozn. skica řezu domu Langhans), kdežto toto jsou opravdu jen poznámky o základních objemových koncepcích (pozn. skici Smíchov City Sever). Záměrně jsem do knihy dal pracovní skici, kde si člověk jednoduchým způsobem, fixou nebo propiskou, vyjádří ducha stavby, základní objemovou koncepci a základní koncept řešení oken, jestli jsou pravidelné nebo jsou horizontální nebo rozházené. A to je strašně důležité, že na takové rychlé pracovní skice vidíte, co potřebujete, je totiž dobře čitelná.

Dnes mají i moji kolegové tendenci všechno kreslit do detailu v počítači, i deset variant. Ale tím, že tam je nakresleno všechno včetně tloušťky rámů, tak se ta základní informace, kvůli které ty varianty kreslíte, ztratí. Takže skica má smysl, že abstrahuje problém a ukazuje jen to podstatné, co právě v dané úrovni rozhodujete. Pak jdete o patro níž a uděláte si skicu pro nějaký detail. Čili skica je v tomto nenahraditelná, protože nezobrazuje všechno, ale ukazuje podstatu a základní principy. A to je na tom jednoznačně vidět.

Tohle je skica ze soutěže na novou blokovou bytovou zástavbu Smíchova. Byla tam dána relativně vysoká regulace vzhledem k rovněž zadaným poměrně malým blokům. Tak jsme se snažili proděravět ty bloky věžovitou horní částí domů a navrhli jsme použít dva systémy. Věže sochařsky tvarované z jedné hmoty anebo nebo vrstvením hmot a objemů na sebe. A ty dva principy skici ukazují. Řešili jsme i relaci dvou bloků, jestli má být každý jiný, nebo mají být oba dva ve stejném principu. Nakonec jsme návrh udělali tak, aby tam byly prezentovány oba dva systémy. Projekt se dělá podle jiného návrhu, bloky se zvětšily a zástavba radikálně snížila, ale nakonec si nás vybrali. Spolu s dalšími ateliéry a investorem se pokoušíme vytvořit tradiční různorodou městskou zástavbu. Děláme tam tři bytové domy, ale ne vedle sebe, každý je v jiné ulici. Přitom se snažíme do toho zahrnout koncepci té zajímavé věžovité siluety, ale v menším měřítku.

Skica 52 - Ladislav Labus - Smíchov City sever

Takže původní idea je v tom obsažena?

Ano snažíme se jí použít, i když ne v měřítku bloků, ale v měřítku jednotlivých domů.

To dokládá význam skici, ale jak je možné, že studenti skicování tak vytěsňují?

Na druhou stranu, třeba Michal Krištof, pro mě představitel mladších architektů, mi říkal, že v ateliéru skicují do vytištěných plánů. Zajímavé ale je, že si plány netisknou v konkrétním měřítku. Prostě to vytisknou tak, jak se to vejde na papír.

To mi opravdu vadí. A taky nerad konzultuji na obrazovce tabletu. Chci, aby mi to vytiskli, ale oni to vytisknou na A4 nebo A3 tak, aby se jim to tam vešlo celé a co největší, ale je to často v úplně nesmyslném měřítku. Když to je v měřítku, tak poznám, jestli je návrh kvalitní nebo ne, vidím to na první pohled, bez měřítka v tom plavete.

Protože to máte zažité, tak to vidíte hned, ale oni to zažité nemají.

Třeba když je něco nakreslené v padesátině, tak hned vidím, když to někde skřípe. Když je to bez měřítka, tak to samozřejmě taky poznáte, ale studenti se musí naučit měřítko vidět a navrhovat v měřítku. Oni mají problém, že ztrácí rozlišovací schopnost. Jak s velikostí domu, tak detailu. Přijde mi strašně důležité, jestli madlo je trubka s průměrem tři centimetry, nebo čtyři, nebo osm a už se nedá chytout. To je obrovský rozdíl. Kdežto když to mydlí v počítači, tak to nevidí. Nebo co mě taky vadí, když se zeptám jak je to veliké, tak oni nevědí. Dodnes si pamatuji základní rozměry mých prvních projektů, dokážu z paměti říct, jak byly ty stavby veliké.

To souvisí zřejmě s další věcí, kterou ovlivňuje to, jestli se skicuje rukou na papír nebo v počítači. Neurofyziologové zjednodušeně řečeno potvrzují, že když člověk něco dělá rukou, tak si to zapamatuje víc, než když stejný úkol řeší ve virtuálním prostředí počítače.

Možná to bude také tím, že když něco rýsujete rukou, je to pracnější. Děláte to déle a taky se více soustředíte, aby jste neudělal chybu, nebylo snadné ji odstranit. Mělo to v sobě také více logiky, dříve se projektovalo a kreslilo na pauzáky a vlastně to trochu kopírovalo samotný systém stavění. Nejdřív se vynesly osy a potom se začalo, ne od výkopů, ty se dělaly až na konec, ale začalo se suterénem a na něj se dalo přízemí a pak patro, pak další patro a pak ustupující patro. Kreslilo se to samozřejmě nad sebou, nevynášelo se to pokaždé znovu. Další patro se kreslilo podle toho spodního a obtahovaly se nosné zdi a sloupy. A když byla jiná dispozice, tak se změnily příčky, ale nosné konstrukce držely ten dům pohromadě. Nejen fyzicky, ale i v mentální rovině tím, že jste neustále myslel na to, co máte o patro níž. Studenti mají na obrazovce jednotlivé plány a necítí souvislosti, a tudíž někdy nemají nosné zdi nad sebou.

Další otázka je, jestli skicování může ovlivňovat míru kreativity. Napadlo mě, že když se dům konstruuje v hlavě a pak se vizualizuje na skice, tak člověk možná hlouběji přemýšlí o jednotlivých vazbách. Tím pádem si je víc vžije, automatizuje a dá do podvědomí a následně s nimi může kreativněji nakládat. Oproti tomu počítač nabízí

možnosti řešení a související přemýšlení o návrhu se realizuje v úplně jiné úrovni hloubky přemýšlení o detailu, respektive o celku.

Ano, je zde zřejmě hierarchie, věcná i časová. Návrh se rodí se v hlavě, vyvěrá ze srdce, prostřednictvím tělesného nástroje „myslící ruky“, použiju-li výraz architekta Pallasmaa, je převeden do skici a dalšími nástroji se upřesňuje rýsováním. Ale to je můj pohled, ti co jsou od narození obklopeni digitálním světem a počítači, již dnes skicují na obrazovce vlastně také „myslící rukou“ a následně převádí návrh do exaktní řeči třeba rovnou do 3D. Skica osvobozuje a rozvíjí vaše touhy, myšlenky a představy, bez ní nelze dům začít rovnou ručně rýsovat ani vkládat do exaktní řeči počítače.

Má to však ještě jiné souvislosti. Dnes máme obrovskou svobodu ve vyjadřovacích prostředcích i technologických možnostech, srovnával jsem to kdysi s poezií. Tradiční domy se obdobně jako básně, stavěly v historických kánonech a stylech, protože to bylo dané. U staveb to také vyplývalo z technických omezení, protože z cihel neuděláte konzoli dvacet metrů, jako v betonu nebo v oceli. Než přišla moderna, tak se stavělo podle kopií dle vzorových známých staveb, ve kterých hledali lidé poučení. Dneska je zakázané kopírovat, ale přitom není snadné potkat něčím neinspirovanou stavbu. Idolem se totiž stalo, že každý architekt je Corbusier a má pokud možno vlastní styl.

Srovnával jsem to s tím, že se dříve verše psaly v jambu nebo daktylu, v pevně svázaných šablonách. Pak přišla moderní doba a poezie se začala psát volným veršem. Báseň není stavba, která je podřízená fyzikálním a statickým zákonům, ale prostě přišla doba, která to rozvolnila tak, že nebyla podstatná forma, do které se ty verše skládají, ale rozhodující bylo, co se řekne a preferovalo se, když to každý řekne svým způsobem. To se promítlo i do architektury. Podobně je to v muzice. V šedesátých letech hudbu ovlivňovali lidi, kteří neměli klasické hudební vzdělání. Spousta lidí v rockové muzice pocházelo z výtvarných škol, takže měli řekněme umělecké zaměření, ale hudební teorii neznali, noty neuměli a tvořili bezvadnou muziku. Já jsem to srovnával se vzděláváním v architektuře, protože to platí i v architektuře. Ty nejvlivnější osobnosti, které ovlivnili vývoj moderní architektury jako Corbusier nebo Wright nebyli školení architekti a přesto se stali legendami. Ale neznám školu architektury, která by byla založená na laickém pohledu. I když někdy to trochu tak je, protože se na některých školách stalo idolem nezatěžovat studenty technickými znalostmi, ale učit je jen tvůrčí práci, tudíž neučit je noty, které potřebujete, abyste složil stavbu nebo dům, ale učit je kreativě. To je pak vlastně trochu model, že učím přistupovat k tvůrčí práci laickým způsobem nezatížený technickými znalostmi, jak se správně dávají cihly na sebe.

Tak na to je skica ideální.

Ano, na to je ideální, když se vrátíme ke skicám.

Děkuji za rozhovor.

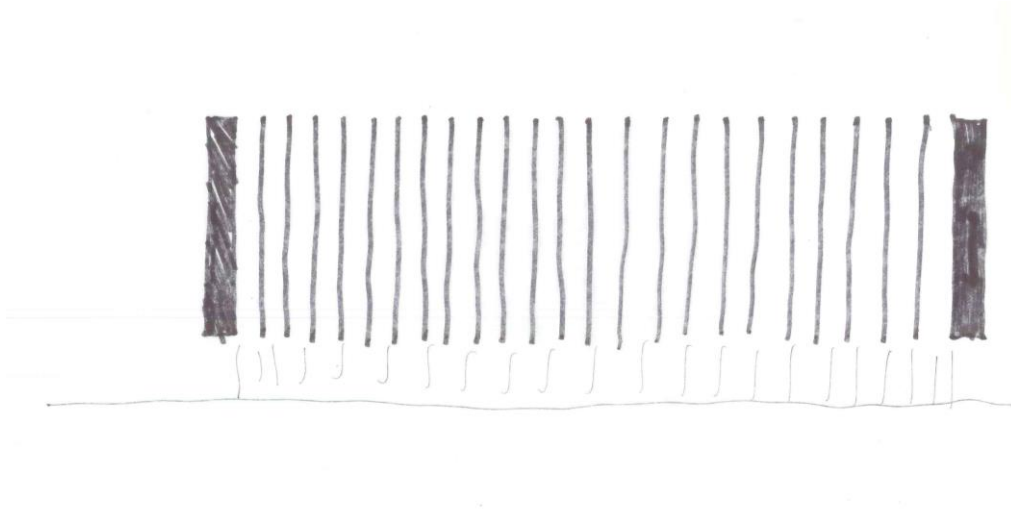
ROZHOVOR – RADEK LAMPA
27.3.2018, ATELIÉR RA15

Jak je to se skicováním na fakultě architektury?

Ruka je další myslící nástroj. O tom bylo hodně napsáno. Ruka dělá něco jiného než mozek, dost často. Je to škoda to nevyužít. Ale to není hlavní důvod. Architekti musí komunikovat mezi sebou nebo s klientem. Nelze všechno říct a je třeba při jednáních skicovat a rychle. Já jsem třeba před dvěma roky poprosil jednu studentku, aby udělala čáru od ruky a ona se rozplakala. Až tak katastrofální je to. Oni neumí dělat rovné čáry od ruky. Třeba namalovat půdorys je pro ně nepředstavitelné. My ze staré školy to vnímáme jako samozřejmost. Prazáklad problému je, že se přijímačky dělají z architektonického návrhu, ale také z té stafáže – kostky a draperie – ale to ne něco, co člověk nebude potřebovat. Na ateliéru kreslení je neučí malovat dispozice od ruky, nebo pohledy, nebo jednoduché perspektivy. Nemyslím ty skici, co jsou v knížce, ty krásné obrázky. To si architekti malují pro sebe. Já myslím skici jako pracovní nástroj.

Jako čmáranice?

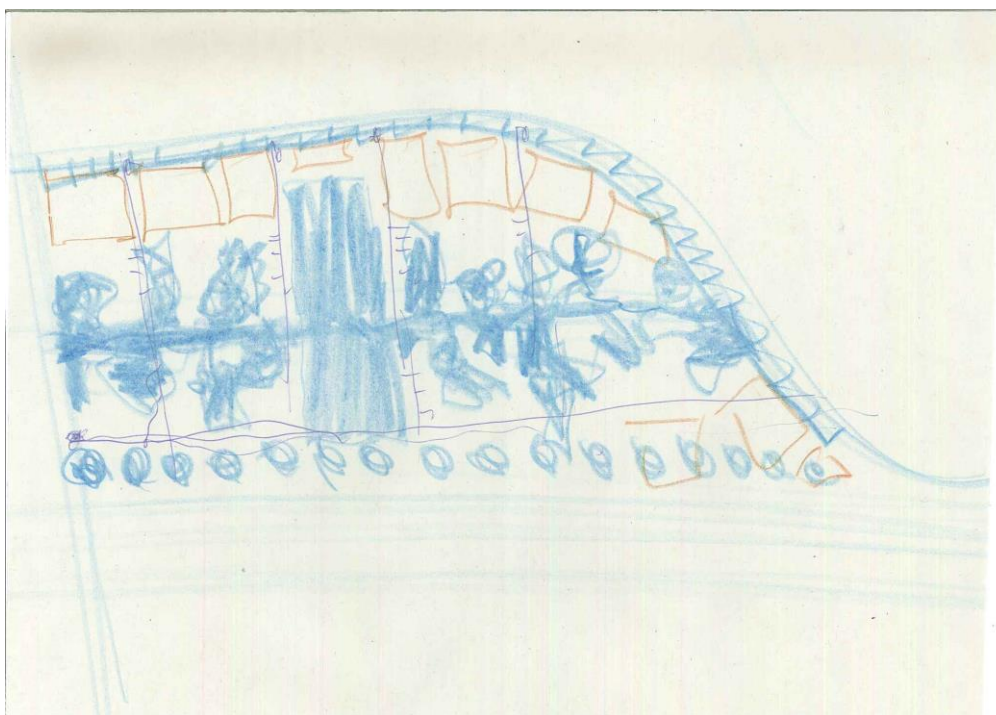
Ano jako čmáranice. Prostě je třeba udělat půdorys během pěti minut, nebo překreslit u klienta, nebo mezi kolegy – takto jsem to myslel, takto jsem to chtěl mít. Aby to bylo v proporcích, v měřítku, aby se v tom někdo vyznal. A na ateliéru kreslení oni malují motorky, vázy, prostě něco co člověk nikdy nebude malovat. A je úplně jedno, jak dobří malíři jsou, ale neumí to nakreslit jako architekt – půdorysy, řezy, pohledy, skici situace. Tak to si myslím, že je největší problém v pojmání kreslení na fakultě architektury, že se to snaží suplovat akademií výtvarných umění, ale oni mají být orientovaní na to technické kreslení.

Skica 53 - Radek Lampa – sídlo společnosti Aimtec – fasáda - Plzeň

Takže tam chybí most mezi akademickým malováním a mezi navrhováním architektury?

No a mezi technickým kreslením. Za nás to bylo rýsování redisperem. A oni vůbec nemají toto projektování od ruky. Není to skicování, ale kreslení od ruky. To co my tady děláme pořád. Od ruky skicujeme půdorys. Na to, abych někomu ukázal myšlenku je špatně to malovat na počítači. Ono se skicuje i na tabletu, taky to jde. Ale to je to samé. Na to tu ruku potřebujete a musíte to umět. Tak je katastrofa, že to neumí.

Skica 54 - Radek Lampa - urbanistická studie

A jak je to možné? Znamená to, že se učí výtvarně kreslit a pak rovnou navrhují na počítači?

Ano to také bohužel neumí pořádně. Projektování od ruky a projektování na počítači, obě dvě položky jsou strašně podceňované. Když přijdou studenti z druhého ročníku a už by to měli umět a oni to neumí a teprve se to učí. Až teprve bakalář umí navrhovat na počítači. Je tam, řekl bych zpoždění. Měli by jít do druhého ročníku už připravení, že umí kreslit kuličkovým perem. Jsou tam rozdíly obrovské. Někdo je třeba šikovný nebo má průmyslovku.

Myslíte, že je to proto, že se navrhování, tak jako všechno se zrychluje?

No, to se právě zpomaluje. Zrychluje se odevzdání studie, ale nezrychluje se tvůrčí činnost, tak tím pádem se to zpomaluje. Počkejte až já to tady vyrýsuju na počítači, jak jsem to myslel... A přitom to jde krásně naskicovat během tří vteřin.

To ale mluvíte o počáteční fázi navrhování. Ale neberou to studenti tak, že to chtějí mít rychle odevzdané?

Já je učím, aby půdorys dělali v měřítku, rychle, vyskicovali. Ne že je to myšlenka. Musí mít v ruce a vědět, jak je dlouhý metr. Ale oni to namalují tak, že postel je třikrát větší než obývací, nebo je menší než záchod. Nemají to vůbec v oku. Já po nich chci rychlé výkresy. Když děláte dispozice, tak skicování je skvělé. Protože všechno změnit na počítači je strašně pracné. To trvá několikanásobně, desetkrát déle.

To ano, ale dá se to odevzdat jako hotové.

Ale je to špatně. Protože už nemáte čas ten koncept změnit.

Počítač je dobrý, třeba když děláme dům, tak hmotové věci se mohou dělat hned a můžu si to procházet abych měl představu, tu hmotu bez oken. A do toho si skicuji. Takže probíhá skicování a navrhování na počítači paralelně. Ale studenti to dělají tak, že na začátku mají půdorys se záchodama a dveřma a na wc i mísu.

Takže to nemají rozmyšlené?

Nemají a rozmýšlet na počítači je strašně složité protože vyžaduje přesnost. A detaily, takže vás to blokuje. Mám zeď udělat tedy nebo tady? Od ruky je to rychlé. A skicuje se, i když děláte ten digitální výtvar, pořád se skicuje. Když se mění dispozice, tak si to rychle naskicuju, s kolegy, s hasičem. Je to pořád potřeba. Až do úplného závěru. Když třeba opravuji jednotlivé věci, půdorys, když je třeba vytištěný, tak je lepší ho upravit od ruky.

A čím to tedy je, že se skicování neučí?

Není koncept.

Není koncept výukový?

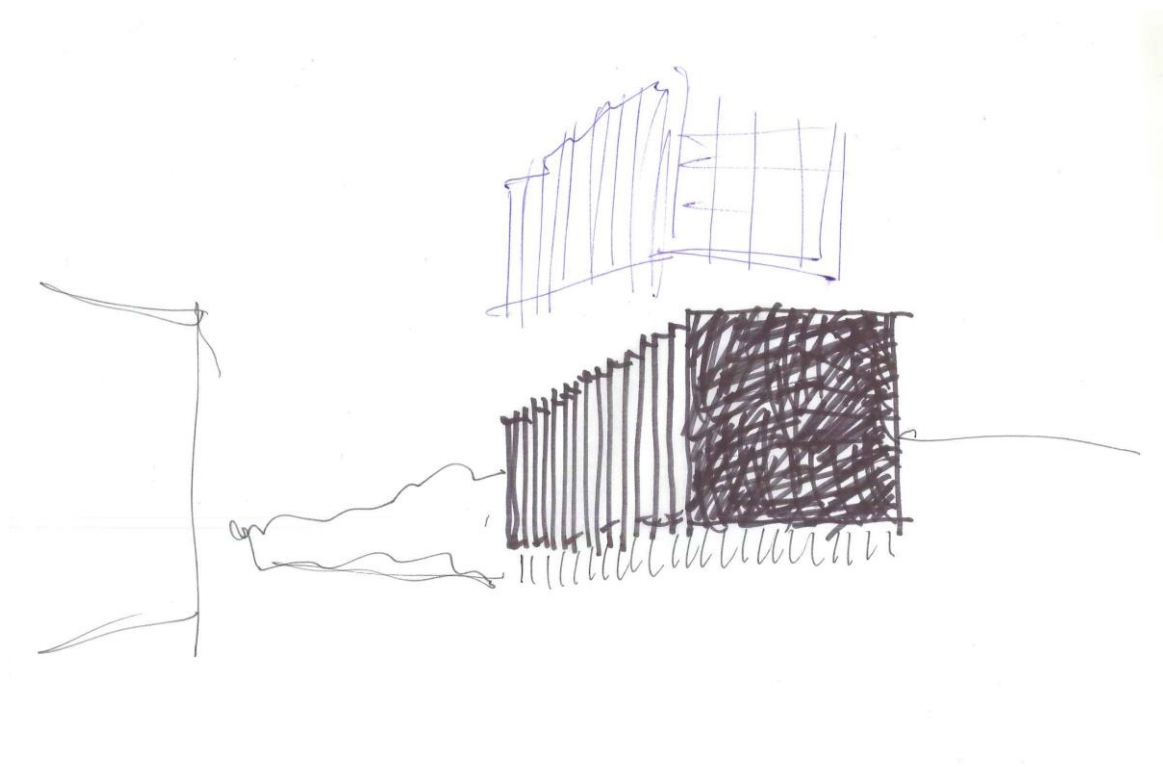
Ano výukový.

Ale vždyť skicování je součástí architektury od pradávna. Čím to tedy je? Je to vývojem počítačů, že se na skicování zapomnělo?

Asi ano. Asi se řeklo, že počítače to vyřeší a že ostatní je zbytečný. Proč to dělat od ruky, když si to vymodeluju. Ale to že to někdo namaluje, to udělá každej trouba, na počítači, ale důležitý je ten proces, vymyslet to, aby to bylo dobře.

A toto si řekli vyučující nebo studenti?

Vyučující to takto nastavili. Ke mně chodí studenti, kteří neumějí udělat půdorys. Pohled na dům, aby byl v proporcích – oni to vždycky namalují, že ten dům je třikrát vyšší nebo nižší než ve skutečnosti.

Skica 55 - Radek Lampa – sídlo společnosti Aimtec - Plzeň

Ano, to je problém počítačů, že není poznat měřítko.

Když to člověk dělal od ruky, když to rýsoval, tak si to ruka spojila, tu rýsovanou věc s tou ruční prací. Kdežto na počítači tou myší, už tam není paměť v ruce, ta se ztrácí.

Tenkrát to vlastně nebylo potřeba, protože se všechno dělalo rukou. O to víc by se dnes mělo na skicování a priori dbát. Dát tomu vyšší důležitost.

Někde jsem slyšel, že ve skandinávských zemích mají počítače první dva roky studia zakázané.

Tak to je extrém. To nemá smysl, to je takové intelektuální gesto, zbytečné.

A dá se architektura navrhovat bez skicování? Není potřeba skicování jen zažitá představa a není nyní jen taková přechodná doba, než bude nová technologie skicování v počítači?

Hodně lidí to bere tak, že skicování je zhmotňování nějaké myšlenky. Já to tak ale nevidím, pro mě je to pracovní nástroj. Po celou dobu až do konce skicuji. Ale ne, že vymýšlím nějaké chiméry. Ale skicuju, upravuju, cokoliv, fasádu, od ruky, kompozici oken, třeba. Je to prostě rychlejší. Někdy.

Nebo jenom abych sdělil věc, co chci upravit, tak to nejde prstem píchat do obrazovky, je to lepší nakreslit. Ne všechno, samozřejmě. Je to prostě nástroj, tvůrčí.

Používáte skicování při prezentacích klientům?

Také. Oni to mají rádi, víc radši než počítačové věci. Ruční práce začíná být ceněná. A hlavně vidí, že je to individualita architekta. Že to on namaloval.

Je to zkratka profese architekta.

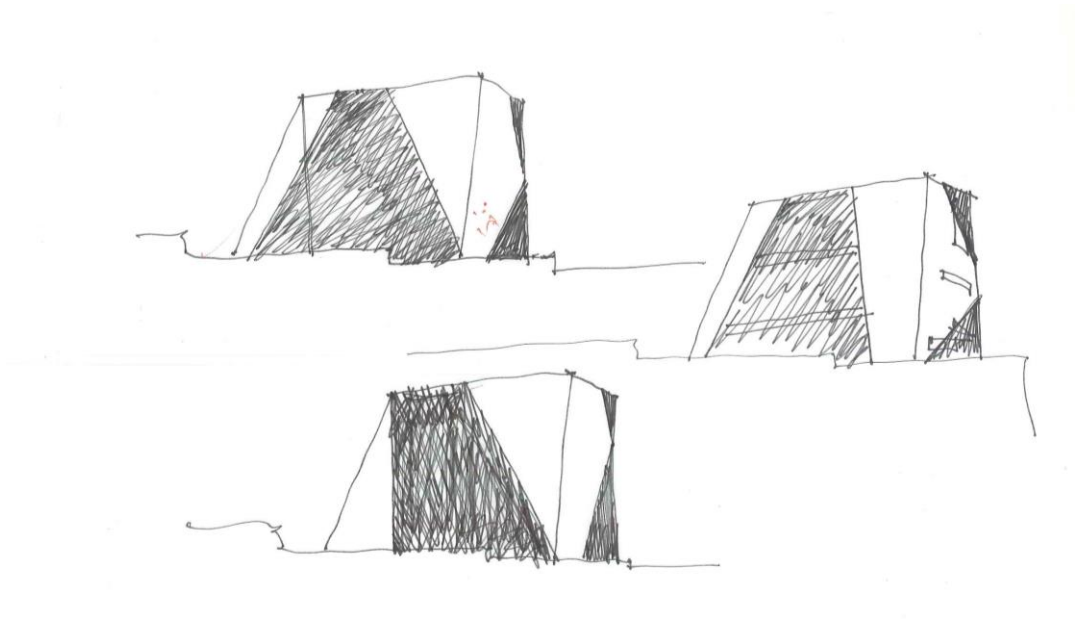
Ano vyjádření profese, niterní. To bych chtěl také zdůraznit.

Mě to připadá logické. Ale možná jsem neobjektivní. Možná je to jen dočasný aktuální pohled, protože počítače jsou nyní v dané fázi vývoje.

Tak se bude skicovat na počítači. Mě to je jedno jestli skicuji digitální tužkou na tabletu nebo na papír, na účtenky. Pořád skicuji.

Ale na počítači přece není měřítko a tím pádem fyzický rozměr.

Já to беру pragmatically. Objektivně na to nahlížím. Spousta lidí skicuje a komentuje 3D výstupy na tabletu. Pořád se skicuje, ať je to digitální svět nebo není. Jde o to rychle vyjádřit, co jsem myslel.

Skica 56 - Radek Lampa – viladům Praha 5

Dá se vyjádřit kolik procent studentů považuje za normální, že skicují, kolik jich skicování odmítá.

Kolik to považuje za normální, to nevím. Ale kolik jich umí skicovat, nebo je to baví – tak 10 %.

Tak málo?

Řekl bych desetina až pětina. Pětinu baví třeba skicovat. Spíš myslím, že to berou jako nutné zlo. Myslí si, že narýsují půdorysy v počítači a je to hotovo. Možná je chyba i na nás, na vedoucích katedry, že to víc neprosazujeme, ale takto je celá škola. Když to není ve studijním plánu, v konceptu, tak to je trochu proti proudu. Takže by měla být celoškolní diskuse. Myslím práce na počítači a skicování a co s tím.

Všichni berou, že práce na počítači je něco jako matika, nebo stavební fyzika a skicování jako předmět neexistuje. Já bych zrušil kreslení a dal bych skicování. Protože mě opravdu nezajímá, že nakreslí hezky motorku. Oni prostě musí dostat do ruky představivost, proporce a měřítko.

A mladí co sem chodí (pozn.: do ateliéru), ti neumí skicovat. Jediný kdo tady skicuje jsem já a ještě Gábina a ostatní radši pracují na počítači. Takže je nutím, ale děláme to bez toho. Neumí hovořit skicou.

Eva Jiřičná říká, že všechny v ateliéru nutí skicovat a především detaily 1:1.

To oni nechápou, co se po nich chce. Oni radši budou celý den něco dělat na počítači a na konci dne zjistí, že je to zbytečné, protože v principu je to špatně, což by zjistili skicou, rychle.

Tak uvidíme co zvítězí, jestli počítač nebo skica. Děkuji za rozhovor.

ROZHOVOR – JOSEF PLESKOT
27.5.2016, AP HOLEŠOVICE**Skicujete objemy, významy, nebo detaily?**

Do mého repertoáru patří skicování všeho. Protože když konzultuju u stolu, tak na okraji papíru kreslím detaily i koncepci nějakého uskupení částí stavby. A skicuju i objemy. Ale pravda je, že nejzásadnější teď a možná celý život pro mě byly významy. Neboli takové nějaké grafické zkratky, které mi slouží jako řeč k tomu, abych mohl předat možná daleko komplexnější informaci o tom, co chci aby vzniklo, než když nakreslím od ruky, jak by se také dalo říct, projekt (pozn. Josef Pleskot občas skicuje půdorysy a řezy, tedy jak zmiňuje projekt od ruky).

Tak to také umím a také to často dělám, ale pro sdělení mým spolupracovníkům hledám takový způsob vyjádření, aby to nebyl od ruky nakreslený projekt, aby to nebyly právě jen objemy sklady hmot, to hnusné architektonické slovo, ale aby to byly koncepty, koncepce, myšlenkové procesy. A pro to hledám vlastně i způsoby kresby, takže ty moje kresby nejsou často prostorové. Vůbec mi nezáleží na perspektivní správnosti. Nebo tu perspektivu dokonce deformuji nebo prostorové vztahy, protože mám rád takové ty středověké obrazy, kde je vyjádřen prostorový koncept v ploše. Není k tomu třeba rafinovaná renesanční nebo barokní perspektiva, ta mě vlastně od dob mého studia nezajímala. Perspektiva byl můj nenáviděný výkres.

Používáte tedy skicu tak, že si nakreslíte ideu a tu si obrazně připichnete na nástěnku a celou dobu projektu se k té myšlence vztahujete? Nejen Vy ale i tým?

Někdy to tady v ateliéru visí, ale já někdy opravdu skicuju tak, že strašně rychle modeluji nějaký kus papíru nebo kartonu, takový rychlý model, kdy něco zmuchlám nebo poskládám a na tom ukazuji co chci udělat - když mě nestačí tužka nebo jak jsem přehnaně říkal pata v písku. A je reálné, že na stavbě něco pospojuji a to je také vlastně skica.

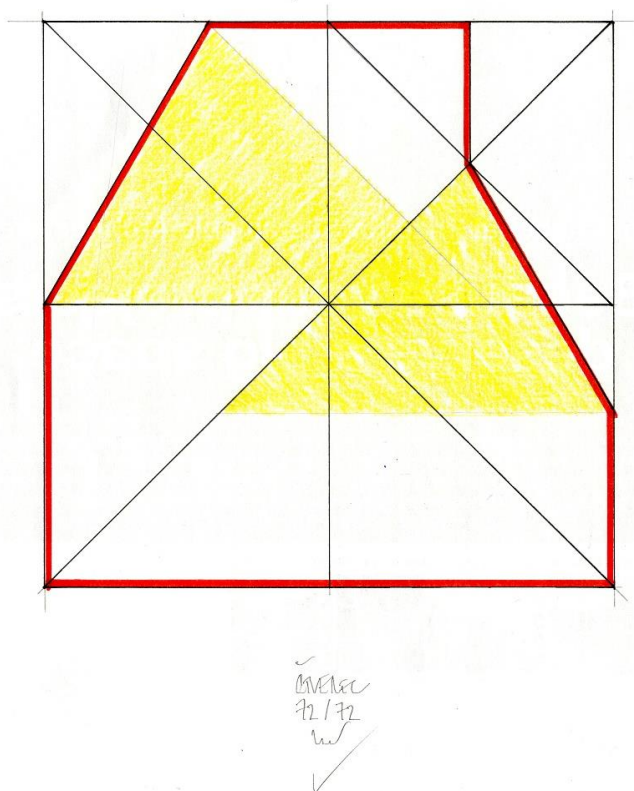
Říkal jste také, že někdy skicujete provázkem. Jak jste to myslel?

Ano v krajině si často vyskicuju objem. Rád skládám věci z trojúhelníkových ploch.

Když zmiňujete trojúhelníkové plochy tak jedna z Vašich skic je poskládána právě z trojúhelníkových ploch.

To je velmi důležitá kresba, ze které vychází všechny prostorové variace, které se zatím projektově vytvářejí k dostavbám vysokých pecí. To je vlastně řez nebo svislá řezová matrice, která vychází z toho, že je tady možnost pracovat s rozměrem 60 x 60 metrů, 60 metrů základna, 60 metrů výška a v tom čtverci jsem hledal takové geometrické vázanosti, které vystihují geometrii těch hutních aparátů. Tento úhel je například výborný úhel pro oddtah spalin z kotle. Pak je tady vložená tato poloviční úroveň, říkáme tomu + 18 metrů a

to má být ulice ve výšce 18 metrů, tak je tady zdůrazněná. To žluté je představa, že tudy by do vnitra toho objemu mohlo přicházet světlo. Takže v tomto rozboru, který vypadá jako deskriptivní hříčka, je vlastně v mé hlavě uložená informace o tom, jak chci aby do objektu procházelo světlo.

Skica 57 - Josef Pleskot - dostavba k vysokým pecím č. 4 a 6, geometrická analýza

Ty zákonitosti jste pak promítal do celého objektu?

Ano. Tamhle je třeba model, který z toho vychází. Je to projekt knihovny.

Zajímavé je, že tato skica jsou to vztahy, vlastně nepřímá myšlenka. Je to úplně něco jiného než skica vlnářství.

U vlnářství je to atmosféra, nálada, je to o pocitech, je to o vztazích, o urbanismu. V krajině, kde vlnářství je, působí několik vlivů. Sonberg je velice plochý geologický útvar, mírný krásný sluneční svah. A naproti je Pálava. Víte jak vypadá Pálava? To je prostě ...

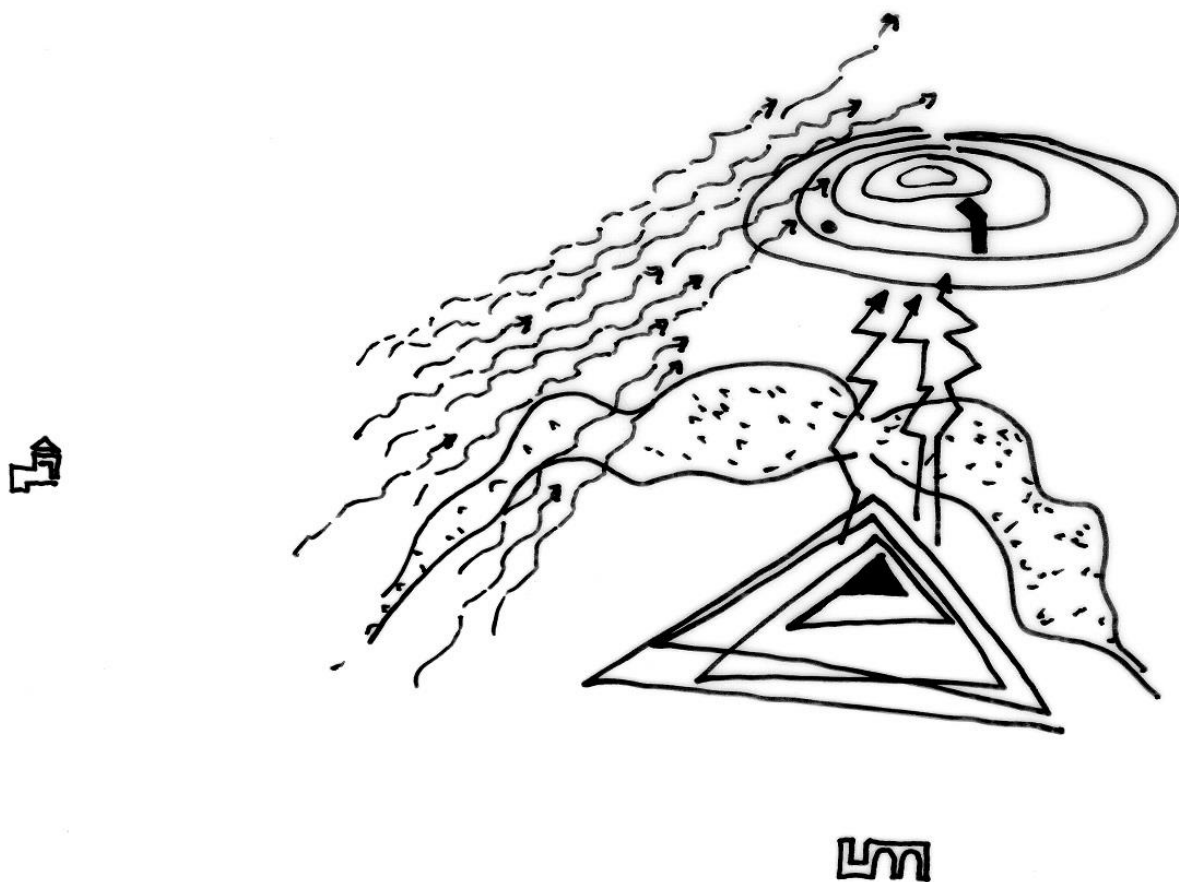
Úder.

Ano, to je úder a mezi tím protéká Dyje a Novomlýnské nádrže. A tyto dva kopce nějak vedou takový dialog mezi sebou, přičemž toto je pro mě moudrý stařec a toto sveřepá kouzelnice. Sice spravedlivá, ale drsná baba (pozn. Pálava).

Někdo akčnější.

Ano, někdo akčnější. A mezi tím něco lítá. Novomlýnské nádrže jsou mezi tím jako plíce, které to neutralizují a ty blesky můžou někdy skončit ve vodě. To jsou prostě takové pohádky, které k projektům občas mívám. A pak je tady značka Mikulova a toto je značka vinařství ještě původního ze soutěže, kdy jsem naznačoval a na tomto obrázku investorovi vysvětloval, že bych se nerad drze stavěl čelem k Pálavě. Že by to mohl být velký konflikt. A když pak oni změnili staveniště a chtěli postavení proti Pálavě, tak já jsem udělal to, že jsem sklopil střechu. Abych zase nebyl čelem drze vůči té Pálavě.

A pak je tady něco co znamená vlání Dyjsko-svrateckého úvalu. To znamená, že nikdy není prudký vítr, je pořád svěží a pořád jako čeření a to jsou ty vlnky, ze kterých se pak stala střecha.

Skica 58 - Josef Pleskot - vinařství Sonberg, ilustrace vztahů

A v které části projektu tato skica vznikla?

Úplně na začátku. Já jsem na té skice vysvětloval investorům svoje myšlenky. K tomu často ještě vzniká malá slovní esej. Příběh, který napíšu, není většinou dlouhý, nebo je v bodech. Tak to opravdu používám častěji než jiní architekti, jako například Kordovský, ten rovnou kreslí baráky a perspektivy. Ale to mě vůbec nezajímá.

Mě je styl vaší kresby bližší, protože pomáhá lépe vysvětlit myšlenku. O dokonale vypadající věci si každý udělá svůj názor a třeba špatný.

Ano přesně tak, třeba špatný. Například u schématu Dominánského kláštera. Když zadavatelé vyzívaly ateliéry, tak chtěli vybírat na základě toho, kdo jim jak nakreslí vstupní halu. A já jim říkal, na to vám kašlu, to nějak pak uděláme, vždyť já ani nevím, kde ta vstupní hala bude, tak vám nebudu kreslit nějaký křesílka a koutíčky. Uměl bych to, ale nevím o tom zatím nic. Nevím proč, vůbec nevím proč. Ale vy sledujete tuto myšlenku – tady je veřejný prostor, tady máte kostel, tady klášter. A chcete pozvat lidi z ulice dovnitř. A protože se ostýchají do kostela, tak je můžete třeba nejdříve poslat do kláštera. A když se jim to zalíbí, tak s vámi třeba budou meditovat nebo se duchovně vzdělávat. Pak je vezmete do kostela nebo oni tam sami přijdou. A pak už spojení s nějakou tou transcendentální vertikálou, zažijou sami. Takže vztah obyčejného pěšáka až po duchovno je v tomto obrázku vyjádřeno. A ještě jsem k tomu napsal, už si nepamatuju přesně, otevřít se, to je pro ně výzva, znamená nezahynout. Protože komunity když se uzavrou, tak zahynou. To je prostě konec. Takže otevřít se znamená nezahynout. Vstoupit – pro člověka na ulici, pro cizince – znamená posílit se.

V jakém stavu je rekonstrukce nyní?

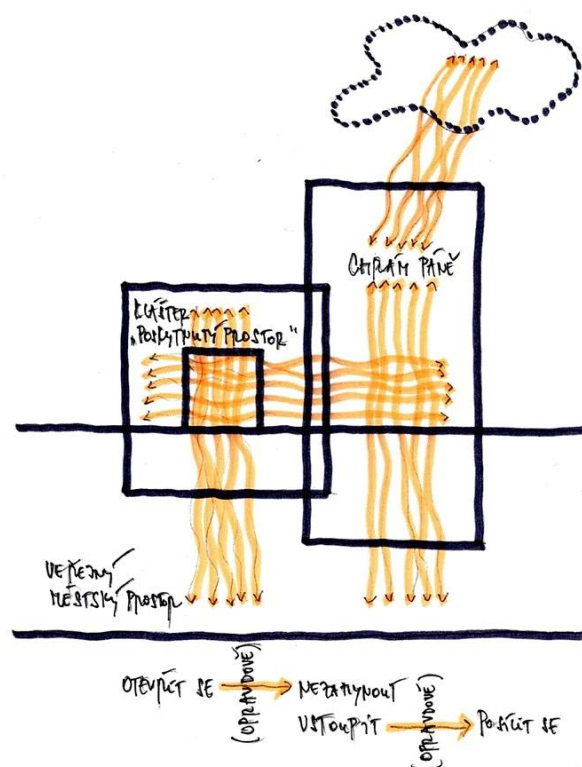
Oni když to viděli tak řekli, toto chceme. Jakými prostředky toho dosáhneme se vyvíjí už několik let.

A vstup má být opravdu uříznutý?

On je uříznutý, protože tam vedla stará cesta. V tom seříznutí teď děláme nový vstup. Ale tehdy jsem neměl ani ánung, že by měl být vstup tam, na to jsme přišli až po delší práci.

Když to tak říkáte, tak vstup pro ně byl od začátku důležitý.

Ano, oni si tom schématu uvědomili, co vlastně chtějí. Protože od té doby se slovo „Otevřít se“ stalo heslem celého projektu. Otevřít klášter, prolomit zdi kláštera.

Skica 59 - Josef Pleskot - klášter dominikánů, schéma koncepce

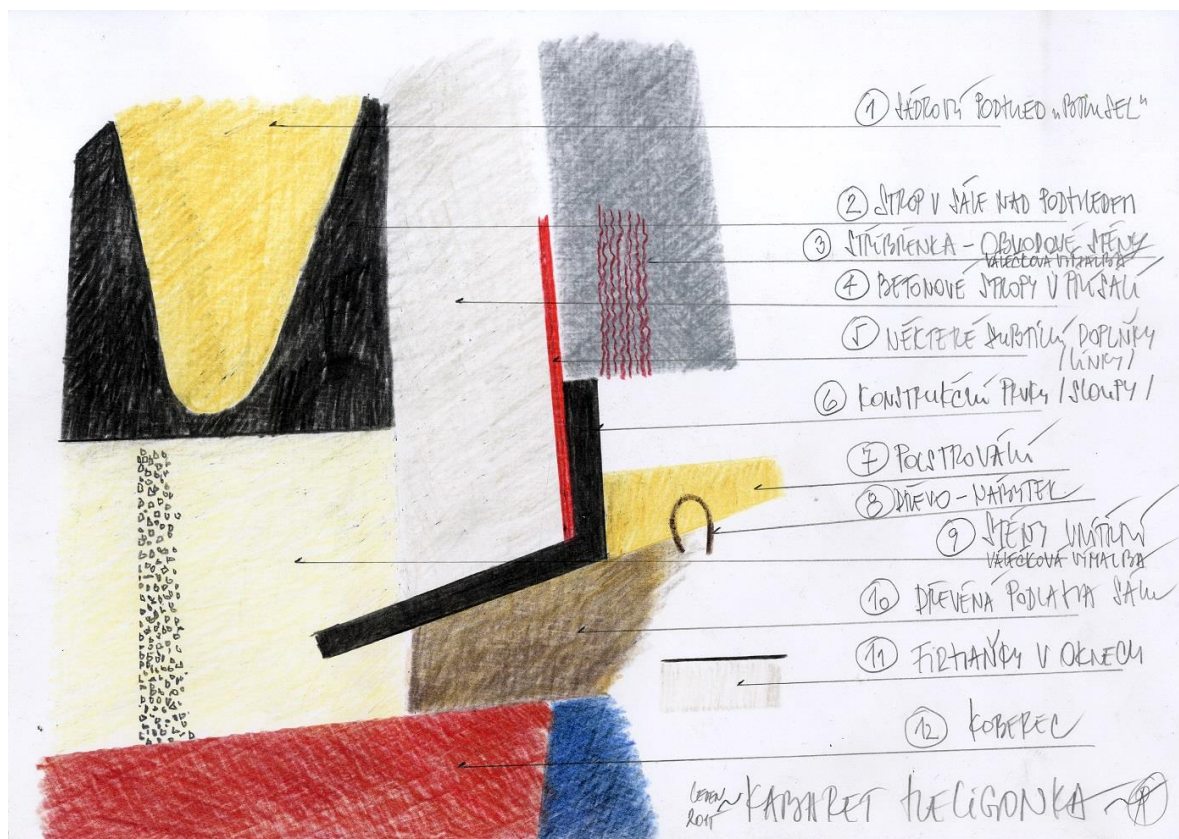
To by se vizualizací nedalo ukázat ani náhodou. Musíte ale používat vizualizace? Doba to přece vyžaduje.

S velkou neradostí používám vizualizace.

A používáte ty navoněné dokonalé nebo do jisté míry neurčité, aby to nebylo tak zavazující?

Co nejméně určité, co nejvíce abstraktní, v těch je více pravdy než v těch vymydlených a dokonalých, ve kterých pak ve výsledku není nic. Není to ani fotka, ani projekt, ani obnažená myšlenka, je to prostě blbý. Vizualizace nesnáším.

Když jsem třeba dělal interiér pro Jarka Nohavicu, tak jsem mu ukazoval tento obrázek, on nechtěl žádné vizualizace. Je v tom nakreslený celý interiér. Do jaké míry si to dokázal představit to nevím, ale každopádně řekl: „Josef, mě se to líbí tak dělej. Ty mě do písniček nekecáš, já Ti do toho taky nebudu kecat.“

Skica 60 - Josef Pleskot - Kabaret Heligonka, nálada interiéru

Za skicování se v architektuře dá označit cokoliv. Kreslená forma má svoje významy. Schováváte si svoje skici?

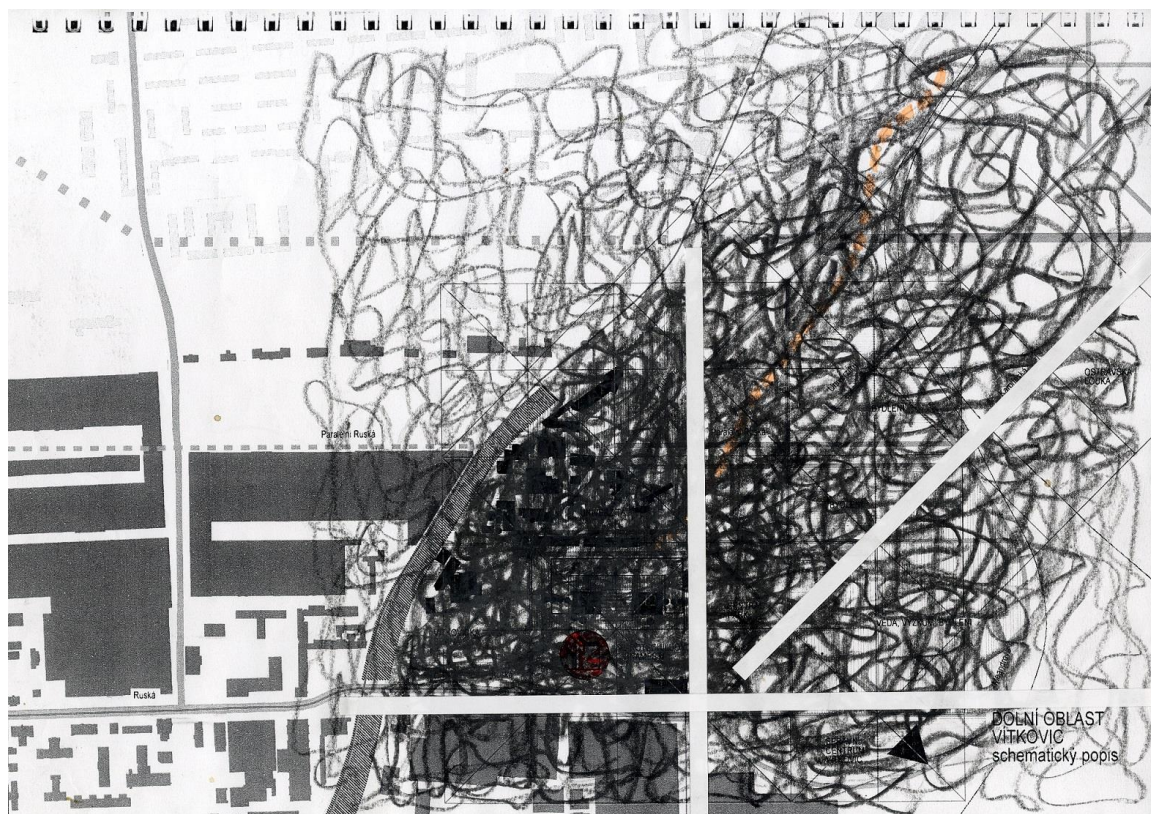
Moje skici většinou končí v koši. Některé si chovám, některé ne. Většinou skončí támhle na stole jako inspirace. Já na nich moc nelpím, tak často skončí v koši. Tohle jsou například shodou okolností skici, které dělám, když si s někým povídám a kreslím. Když se na to podíváte, tak Vám to moc neřekne, ale když vyprávíte a k tomu děláte takovéto rychlé skici, tak si každý hned dovede věci představovat.

Na jedné skice máte takové hledání, je to pohled na město na dvou skicách.

To je zase kresba, která souvisí s urbanismem, je to vlastně výkres, který jsem udělal, že jsem začmáral mapu a tím jak jsem jí začmárával dlouhou dobu, tak jsem si při tom něco uvědomoval.

Což je další význam skic, když si někdo nápad jakoby doluje. Jako skici Jana Jehlíka. Ten má obsah, řekl bych, vydobytý. Tak dlouho „čárá“ až je z toho nějaká myšlenka.

To byl milion čar. Má to další navazující skicu s vlepanými proužky, to jsou pak východiska.

Skica 61 - Josef Pleskot - „bezradnost“ a navazující „východiska“ – industriální areál Dolní Vítkovice

Je to tedy skica pro hledání?

Ne, to je skica pro terapii. Tohle není skicování, to je jako když třeba točíte palcema. Prostě sedíte v křesle a mimochodem takto děláte. To je vlastně strašně důležitá věc. Jako když se modlíte pořád dokola otčenáš a zdravas, to je strašně důležitý, nebo když Arabové počítají korálky. Tak to je tohle.

Pak jsou nejrůznější podoby skic. Tohle jsou zase vztahové věci, tohle jsou přírodní věci. Tohle lidské produkty, dejme tomu stavby, tak je vidět, že je trochu hranatější. Tohle byla skica ke světu techniky v Ostravě, nějakým způsobem se ty přírodní a technické elementy setkávají.

Než to dostane takovýto tvar, předchází tomu nějaká skica? Už je to hodně rozmyšlené.

Ne, to už jsem věděl, že tady bude zrcadlo, že do toho přicházejí další vlivy.

Často jsou důležité texty, které si píšu a slepuju, to jsou vlastně také skici. Je to záznam, který si třeba kroužkuju, pospojovávám a vznikají z toho takové diagramy.

A každý dělá také schémata. Na tomto jsem vysvětloval panu Světlíkovi, jak budeme zacházet s dolem Hlubina v Ostravě. A on to pochopil.

Nebo mám pro stavby všelijaké značky, kdy si je třeba nějakým způsobem srovnávám a třídím. Je toho spousta. Mám i ty objemy, ale to často dělám bez jakéhokoliv úmyslu, tak jako ideu často doma. Mám takové papírky.

Co si myslíte o tom, že mladí architekti ve škole moc neskicují. Radši pracují rovnou na počítači.

Já tu mám mladé lidi, kteří pracují výborně s počítačem. Ale je vidět, že všichni ti architekti co jsou v časopisech mají nějakou jinou metodu než je ta počítačová. A třeba vůbec neskicují. Jean Nouvel prý vůbec nebere tužku do ruky, ale protože má schopnost mluvit a vytvářet obrazy pomocí příběhů a slov, tak to nepotřebuje dělat. On je prý u stolu a gestikuluje a přitom vypráví.

Když jsem začínal dělat rozhovory s architekty, snažil jsem se jim manipulativně podsouvat otázku, zda si myslí, že kdo neskicuje, není pořádný architekt. Ale ukazuje se, že tak jednoduché to není.

No ona je taky otázka, kdo je pořádný architekt.

Já jsem to myslel spíš profesí. Pochopil jsem, že skicování by mělo být součástí profese architekta.

Je to dobré když umí kreslit, ale co je dobré kreslení? Kreslit zátiší to jsme všichni dělali, taky to pořád ještě umím, ale nakreslit stromy? Je to úplně jedno. Corbusier udělal takhle čárku a bylo to hotové. Přes kresbu, to je myslím hodně důležité, se lépe porozumí lidem, které mají spíš vizuální vjemy, než ty abstraktní. Tak když ten strom studují, realisticky, tak

mají šanci pochopit jak je to s jeho skeletem, se statikou, vzrůstem a tak dále. Proto já bych tomu naturalistickému kreslení přikládal docela velký význam, ale už to vůbec nedělám. Já to opravdu pro nic nepotřebuju.

Ale říkal jste, že si na roh papíru nakreslíte detail.

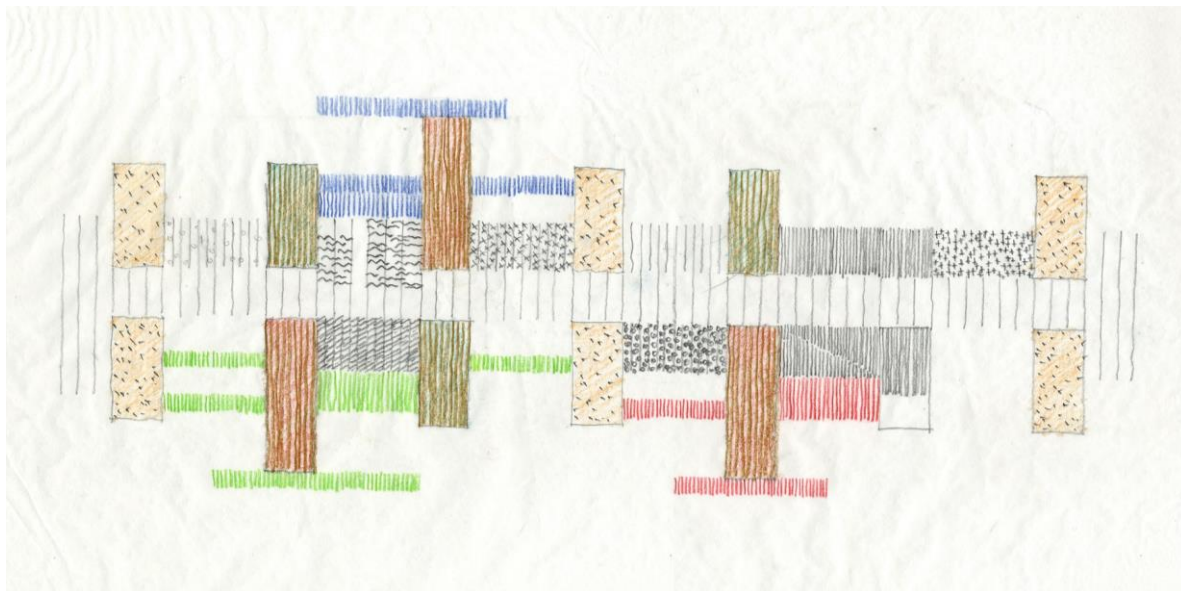
Detail nakreslím, to je jasné. Nakreslím třeba skladbu materiálů. Nebo třeba tento projekt rodinného domu, ten vzniknul rovnou během jednoho odpoledne (pozn. rodinný dům v Praze Podolí). A pak se postavil.

Takto jste to tedy vyprojektoval od ruky?

Ano. Ale u každého projektu je to jiné. Já jsem dlouho vzdoroval, nechtěl jsem ten projekt dělat a investor mě pořád uháněl. Tak jsem si řekl, že bych se na ten pozemek mohl podívat a jednou v neděli jsem jel kolem a tak jsem si ho odkrokoval a říkal jsem si, tady by se asi mohl vejít dům paladiánského typu, takový sevřený, no a řekl jsem si, že bude složený z 9 čtverců. Pak jsem hledal vztahy mezi těmi čtverci a stanovil jsem si, co bude hala a jak tam půjde světlo.

A jaké bylo zadání. Dostal jste nějaké?

Absolutně žádné. Já jsem potom investorovi ukázal tyto skici a vzniknul model, papírový, spíchnutý špendlíkama. A on řekl to chci.

Skica 62 - Josef Pleskot - ústředí ČSOB, struktura zahrady

Co má vyjadřovat skica zahrady na střeše ČSOB? Energetické zóny?

Trochu asi ano, ale taky hlavně struktury, protože struktura křížků se materiálově musí naplnit jinak než struktura vlnek. Já jsem neuvažoval, že něco bude dřevo, něco tráva, kov nebo něco takového, ale uvažoval jsem, že v těch zónách by například tady měly být kolečka.

Takže je to o pestrosti?

Ano o pestrosti a pak se k tomu hledá, z čeho to bude. Takže forma je nositelem myšlenky a barva je nositelem myšlenky.

A používal jste tuto kresbu při prezentaci v bance?

Ano. Těchto kreseb vznikla pro banku celá řada. A ke svému údivu jsem zjistil, že když jsme měli konzultanta, nějakého britského inženýra, který měl přesah k architektuře, tak ho zajímaly tyto kresby a ne nějaké obrázky v počítači.

A pak mám rád všechny modelové skici. Taktovými malými modýlky pak vzniká třeba deset, dvacet, padesát. Na tom výborně vidíte, jak proniká dovnitř světlo. A o světlo jde v první řadě vždycky. Když stavíte model, tak je to skoro jako když stavíte dům. Když ohýbáte papír, tak víte, že to potřebuje nějakou energii, která není úplně samozřejmá a na té stavbě se to taky bude muset nějak udělat.

Četl jsem, že skica rozhodla o výběru architekta. Mělo to být na jednání mezi developerem Irvinem Sellarem a Renzo Pianem, kde Piano naskicoval představu o mrakodrapu. Myslíte, že to tak mohlo být?

Toho investora určitě neohromila ta skica samotná, ale to vystupování Piana. Jasnost myšlenky. Že to jde z hlavy a ruka to zaznamenává. To nemusí být žádná velká věc.

Děkuji za rozhovor.

ROZHOVOR – MARTIN RAJNIŠ

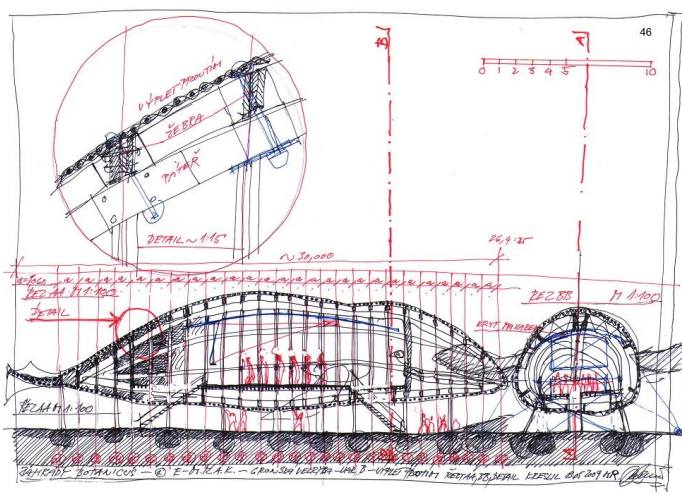
13. 3. 2018, ATELIÉR - HUŤ ARCHITEKTURY

Lze navrhovat architekturu bez skicování?

Jde, ale těžko. To nejpodstatnější nejsou ty skici sami o sobě, ale ten obraz co si dělá člověk v hlavě. A dobré skici jsou jako určitá výpověď o vnitřním obrazu jednotlivých věcí. Já často celé hodiny skicuju ve 3D uvnitř hlavy a teprve když si myslím, že to k něčemu rozumnému vede, tak udělám skicu. Ta skica není identickým obrazem toho, co mám v hlavě, ale je určitým přiblížením se k vlastnímu konceptu, který člověk v hlavě má a potvrzením jestli ten koncept skutečně k něčemu je, anebo není. Ale většinou jsem v hlavě do té míry obeznámený s věcmi, že se málokdy zásadním způsobem seknu. Člověk se sekne spíš na papíře. A skicování je především příjemné.

Ano to jste zmiňoval v naší knize, že byste si nemohl odpustit potěšení skicovat. Ale jak vnímáte fakt, že někteří studenti si to potěšení nedopřávají?

Lidi, kteří na školách, a jsou tací, vystačí jen s počítačem a někteří jsou vyučující, tak to svědčí o tom, že jsou neprůstřelně pitomí. Mám pocit, že dost značné procento pánů kolegů vůbec netuší, která bije. Vlastně, to jak se architektura začala rozpadat na kusy před 150 roky, tak oni nikdy nechytili nit' o čem architektura je. A spousta technických disciplín ještě dál a dál zdůrazňuje něco, co rozhodně architektura není a co s architekturou nemá skoro vůbec nic společného. Je to jakési technické kreslení čehosi, co vůbec nepostihuje podstatu věci. A je to mezi jiným dané tím jak odtaziťte jsou prostředky, kterými se ten finální produkt dělá.

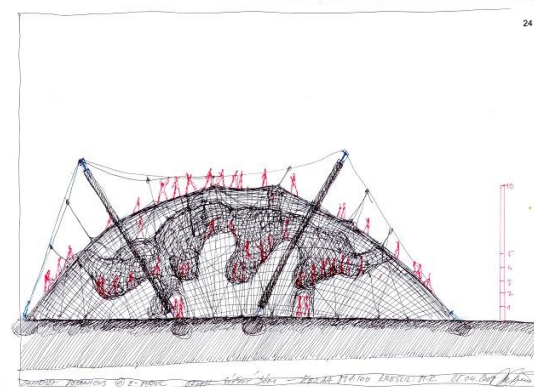
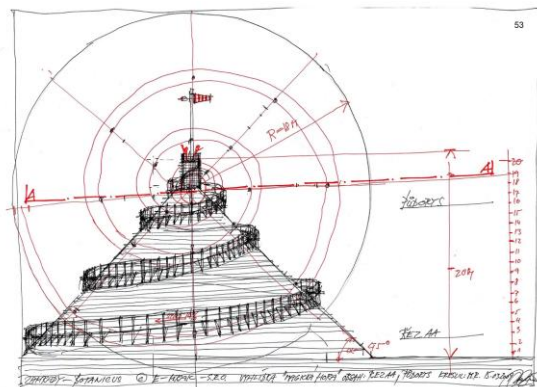
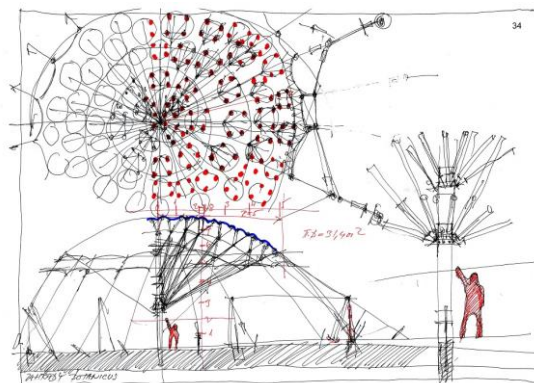
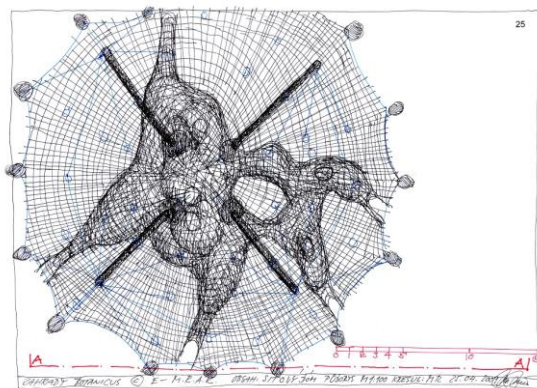

Skica 63 - Martin Rajniš - zahrady Botanicus

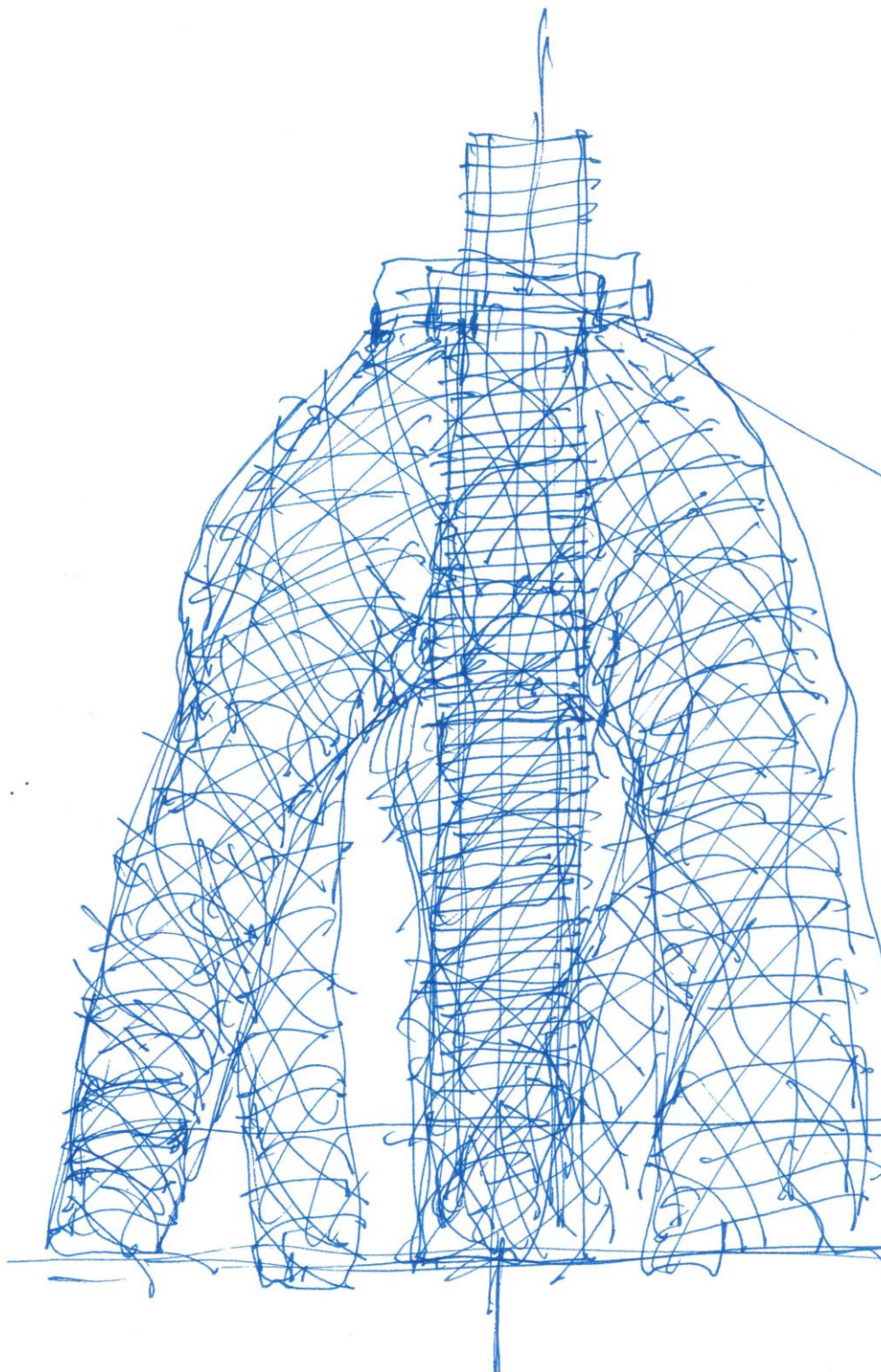
No tak to je právě zapojení počítačů.

Nejen počítačů, ale je to především představa o světě, který je formulovaný technicky. A řada pánů architektů si skutečně myslí, že souborem různých vlastností jako je: teplo, chlad, vlhko, sucho, míra osvětlení, akustické vlastnosti a podobné věci, se vytváří architektura.

Pokud by se měla vzepnout architektura, tak by to chtělo sabatica, to znamená jednou za čtyři roky hodně dobře placený rok volna. Příjem profesora nebo docenta architektury by se zhruba měl pohybovat asi na německém standardu, to znamená 7 tun dobrého bílého chleba by měl být roční příjem. To znamená kilo dobrého bílého chleba je tak asi za 60 korun, tuna je za 60.000, čili příjem by se měl pohybovat přes půl milionu. To je minimum. A ty sabatika, by mohli být kromě jiného o malování a kreslení. Můj kamarád Luboš Loibl, na mou radu, se dal dohromady s nejlepším kreslířem a učitelem kresby v Čechách Borisem Jirků. A úplně se mu přeměnilo myšlení, protože hledání formy a její zaznamenávání rukou na papír vede k obrovským změnám v mozku, vidění proporcí, vidění vztahů, vidění stínů, světel. Všechno toto je úplně jiné, než když to člověk jen pozoruje.

Skica 64 - Martin Rajniš - zahrady Botanicus

Skica 65 - Martin Rajniš - rozhledna Doubravka

A chcete po lidech v ateliéru, aby skicovali?

Nechci aby skicovali, protože pracuji s takovými, kteří to umí.

Jak dalece je skicování součástí práce?

Já nemám zaměstnance, jsou to moji společníci a kamarádi. Já se k lidem nechovám jako k námezdní pracovní síle. Já si myslím, že tím, že nás čeká neuvěřitelný úkol znovu postavit architekturu na nohy, tak se k sobě potřebujeme chovat s velkou péčí a s velkým ohledem. Ale oni kreslí bezvadně. David Kubík má střední uměleckou školu, má 6 let sochařiny na akademii a 6 let architektury u Emila Příklada a potom dalších 12 let naší spolupráce, takže myslím, že tam je skutečně na co navázat. A já nabídnu spolupráci jednomu ze sta.

A posuzujete to podle toho, zda daný kandidát bere skicování jako součást práce?

Ne, nemůžete to brát takto mechanicky. Každý máme trochu jiný pohled na život a na to co se má dělat, takže bych byl v tomto tolerantní a každý si hledá svojí vlastní cestu a jsou lidi, kteří vidí architekturu přes určité spíš matematické a vztahové věci a není úplně vyloučené takto dělat architekturu. Ale ta podstata není ve skicování, ta podstata je v úžasné síle magického myšlení. Jestliže má někdo toto (M. R. ukazuje na návrhy na papírech po stěnách kolem), tak to může dělat skoro jakýmkoliv způsobem, protože co je podstata architektury – magie. Ty kecy, které vedli takoví levičácký šmejdi jako Corbusier a z čeho jsou živé fakulty jsou pro mě výsměchem toho, jak se dělá architektura. Ať jde se svou architekturou do prdele. Protože on si dělal malování a v tom byl dobrý, dělal si některé výtvarné věci a zbytek je tak bohapustý bolševický žvástání o světě, který s tím pravým štavnatým magickým světem, který má cenu žít, nemá co společného. Můžete mě citovat, doslova. A Corbusier uměl kreslit a měl výtvarné nadání, o tom není sporu, ale by úplně posedlý levičáckejma technokratickejma postupama, které jsou úplně vražedné pro architekturu.

Že dobro je možné vnutit?

Jasně a že vlastně forma sleduje účel, nebo funkci. Ta největší prdel je, že architektura vůbec „nefunguje“. Co to je za kravinu. Tohle funguje nebo nefunguje (M. R. ukazuje na radiátor), tohle funguje nebo nefunguje (M. R. ukazuje telefon) a toto (M. R. ukazuje prostor ateliéru) je určitéj soubor pocitů a rozhodně není odvozený od fungování. Takto se dá popsat stroj. To je ryze technická pomůcka, ale ne architektura. Architektura je v podstatě to čím se obklopujeme a co je náš největší spojenec ve světě. A skicování je nádherné přiblížení k této věci. Protože k magické věci lze používat magické cesty a to je architektura.

O tom, že nejbližší vyjádření myšlenky je skica, nikdo nepochybuje. Ale při diskusích o skicách jsme se dostali k otázce, zda používání skic není jen rutina starší generace a zda

Ve Vaší knize o skicách píšete, že jste začal svobodně skicovat, až když jste si uvědomil, že můžete skicovat jakkoli. Jak je to myšleno?

Já jsem se dostával dost pracně k tomu, abych si uvědomil, že skutečně mám dost velkou svobodu v tom, skicovat způsobem, který mě nejvíc vyhovuje. Že se nemusím ohlížet na všechny možné kraviny, které mi říkali ve škole. A je pravda, že mě ničili a kazili mi styl. Já jsem potřeboval 30 let na to, abych se, pokud to bylo jen trochu možné, z větší části zbavil toho, co do mě cpali. Bohužel už jsem hrozně starý, takže teď když tuto fázi dokončuji a konečně mám pocit, že už bych mohl na plný pecky dělat, tak ta schránka už není taková jaká by měla být. A hlava funguje, až na jména. Ale já jsem se narodil do špatné doby. Cpali do mě nesmysly a ta nesmyslnost byla od první třídy, kdy jsem nesměl psát levou rukou, kdy moje dyslexie byla brána, jako že jsem poloviční idiot. A takovéto věci mě strašným způsobem zdržely. Kdybych nemusel chodit do školy, tak jsem na některé věci přišel o 20 až 30 let dříve než po těch totálních průserech. A to všechny typy školy včetně vyučujících. Já prakticky nemůžu říci, že bych měl někoho, kdo mě učil, rád. S jedinou výjimkou a to byl Hubáček. Ale to byl obdiv spojený s lehkou hrůzou, on byl hrozně mohutná a silná osobnost a já se bál že mě zakousne. Ale nakonec jsme se hrozně skamarádili.

Kdy všechno to navrhování stíháte?

My děláme jeden až tři projekty týdně. A jsme čtyři. Věž Esther jsme postavili za 19 dnů.

Děkuji za zajímavé povídání.

ROZHOVOR – VLADIMÍR SITTA
18. 4.2016, FACVUT**Někdo skicuje významy, koncepty, objemy, konstrukční detaily. Jak skicujete Vy?**

Já si myslím, že to je taková forma terapie. Někdy skicuji nápad, abych ho nezapomněl, Myslím, že člověk spíš čmárá, aby nezapomněl. Možná, že to je taková databáze. Možná že v okamžiku krize a je to taky okamžik hrůz, protože někdy si člověk říká, že na něco přišel, když se podíváte na skicu 20 let starou a tak se říkáte tady už jsem byl a vidíte, jestli se člověk posouvá. Je to diagnóza různých myšlenkových pochodů a situací. A někdy je to motivované projektem, takže to má téma a někdy je to prostě jen tak, co vás napadne. Že si člověk hraje, že to není nějaká ambice nebo že by to mělo něco znamenat, ale je to takové cvičení. Pořád musíte masírovat mozkové buňky. Jinak když nic neděláte, tak ztrácíte ohebnost v ruce. On si člověk stejně vytvoří jakýsi přístup a po letech se těžko mění. Když zabrousíme někam jinam, tak nakonec, vědomě a nevědomě, používáte techniku, která vám vyhovuje. Jeden člověk, který psal o skicích v Austrálii, tak říkal „ty máš všechno zprava doleva nahoru“. No to je proto, že se mi to tak dobře kreslí. Je to tak, jako pravákovi se mi takto jednodušeji kreslí než na druhou stranu. On v tom hledal nějaké významy. Tak já jsem mu říkal „to nehledej, protože nejsem levák“.

Vaše skici vypadají jako hotová věc. Někdo si ale nakreslí třeba srdce a řekne si, že od toho odvíjí navazující vymýšlení. Anebo skicujete detaily, aby jste si vyjasnil, jak to bude fungovat?

Ono to je trochu nemoc, protože když stavíte tak trošku podvědomě, přemýšlíte o tom jak by se taková věc dala udělat. A to je třeba velký rozdíl oproti mému bývalému australskému kolegovi, on si napsal scénář a technologie jak by se to stavělo ho v podstatě nezajímaly. Ale ono to jde ruku v ruce. Není to tak, že by to byl oddělený proces, že vlastně do určité míry přemýšlíte o materialitě výsledku, takže to má určitý stupeň realizovatelnosti. A když už, tak jsem si napsal text, ale ne, že bych si maloval srdíčka.

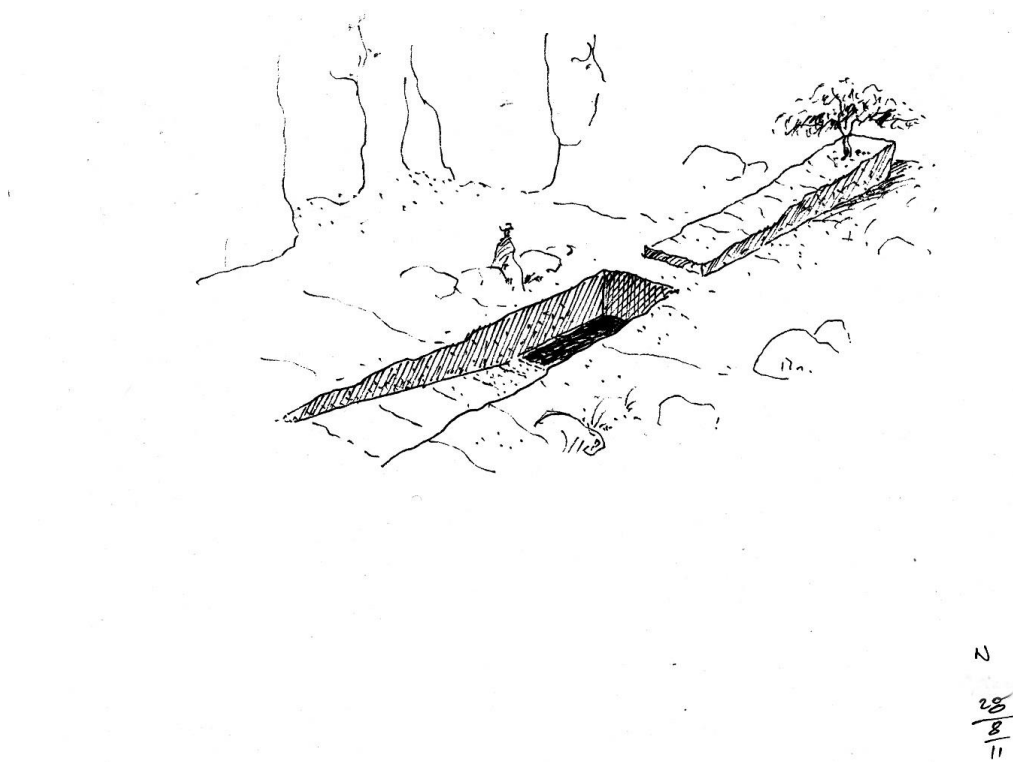
Archivujete si kresby

Ne že by to byl výsledek nějakého narcistického chování, ale v podstatě do archivu šahám když dělám soutěž.

Máte vždycky u sebe tužku a papír?

Samozřejmě tahám tužku a papíry s sebou. Je to vlastně trochu takový pocit viny, když nečmáráte ten den, že nic neděláte. Ale ono to někdy nejde, to máte prázdnou hlavu. Člověk by chtěl, ale nejde to. Já můžu skicovat jen v konfliktních situacích. Já jsem přišel na to, že když vezmu skicování do přírody, zvláště australská příroda je divočina, ne jako se divočina v Čechách, tak to je tak intenzivní zážitek, že vlastně ztrácíte důvod to dělat. Protože je to v podstatě nekonfliktní situace, protože to má takovou sílu a taková jakási prastarost na

vás dýchá z té přírody. Tam jsou místa, kterých se nedotkla lidská noha, to v Čechách nenajdete, tady je každý čtvereční centimetr několikrát obrácený. To v Austrálii není, srdce Austrálie je nedotčené, protože se každý tlačí k pobřeží, kde je to příjemnější.

Skica 67 - Vladimír Sitta - podzemní arabské lázně

Myslíte, že ten zážitek je tak silný, že vás neinspiruje něco dělat?

Ztratíte důvod, protože najednou jste v situaci, která je tak intenzivní. A na druhou stranu musíte trochu dávat pozor, protože jste v divočině. Samozřejmě je to trochu mýtus ti jedovatí hadi a pavouci, ale není to tak jako tady kdy když si lehnete do trávy, tak na vás maximálně vleze klíště nebo vás počůrá pes. Kdežto tam přece jen je člověk trochu víc ve střehu a posloucháte ptáky. Možná to je ten důvod, že se dostanete z toho konfliktního světa měst pryč. Je to nádherná země a ne že by si toho všichni Australané vážili, to je trochu tragédie. Je to vlastně takový globální pocit, člověk preferuje přítomnost před budoucností. To jak se další generace vypořádají s tím naším sajrajtem to v podstatě naše současníky moc nezajímá, taková nějaká zodpovědnost k budoucnosti neexistuje. Možná toho ani člověk není geneticky schopen.

Skicují studenti?

Je to pravda že málokteří mají schopnosti se vyjádřit skicováním. Oni samozřejmě klikají, ale takové ty pokusy nebo myšlenkový proces se jim stává cizí. Ale přitom je to nejintuitivnější. To co můžete mít mezi tužkou a mozkiem je daleko větší synergie než mezi klikáním. Nakonec počítač dělá jen to, co dokáže, tam se eliminuje náhoda, tedy pokud u toho neusnete. Ale jinak mám skoro pocit, že studenti mají strach z náhody. Počítač z vás dělá někoho, kdo je posedlý kontrolou. Ona ta čára má falešnou autoritu. Ona je třeba blbě, ale vypadá precizně a pak vznikají nepostavitelnosti. Pak když se podíváte na dokumentaci, tak zjistíte, že oni třeba vůbec nepřemýšlí o tom, že to někdo musí dát dohromady a že lidská ruka má určité dimenze a ono to vypadá velice precizně. Ale jak třeba ten obklad uděláte, když je zavěšený, jediné pak všechno lepit. Anebo ten dělník by musel cestovat betonem. Jeden kolega v kanceláři vymyslel takovou lavici, která se dá odklápět a on tam dal šestimetrovou osu, ale ten dvorek měl osm metrů. A jak jí tam tedy dát, půjdeš k sousedům provrtat díru do kuchyně?

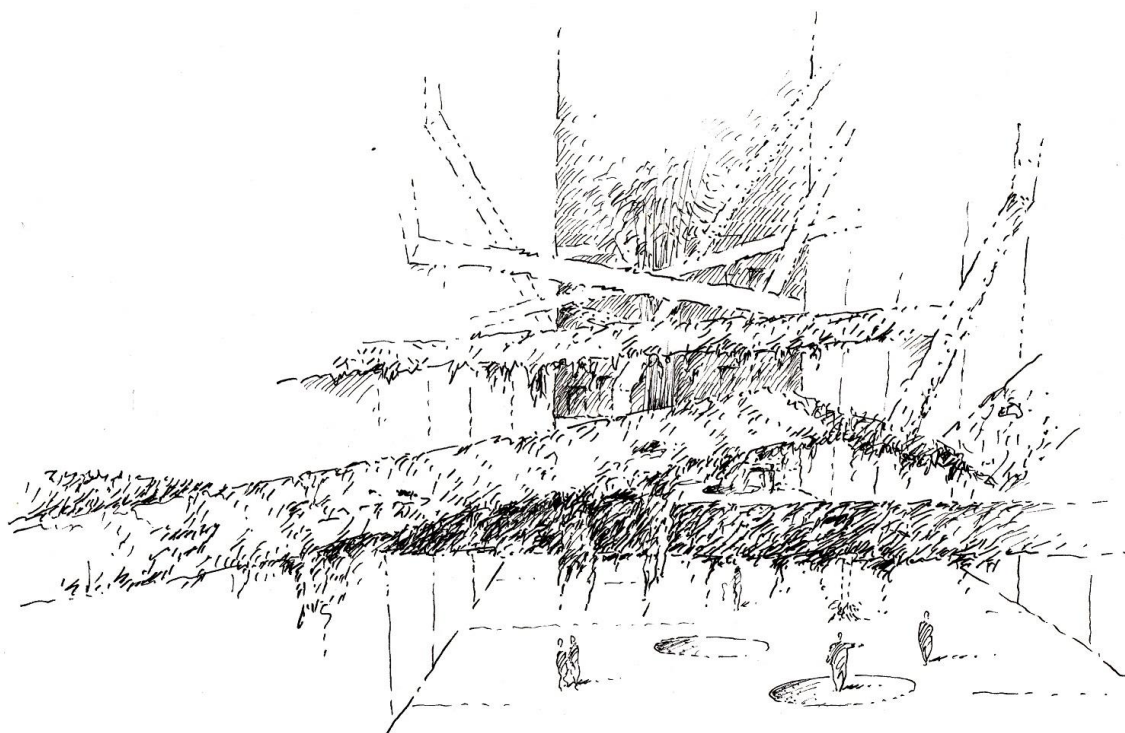
To se totiž musí kontrolovat. Když se to kreslilo ručně, tak člověk víc přemýšlí, jak se to bude dávat dohromady. Na počítači to vypadá perfektně. My jsme měli třeba fontánu, no ale jak to smontujete, to ten člověk proleze potrubím? To vůbec nešlo udělat. Protože počítač není intuitivní, dělá to, co mu říkáte, že má dělat. Kdežto tužka, ona se třeba vysmekne a kolikrát něco začnete skicovat a přestanete a pak zjistíte, že to máte třeba vzhůru nohama a že to vypadá lepší, tak pokračujete s tím obráceným natočením. Ale to v počítači nejde.

Nevzniká teď takové dilema doby? Všechno zrychluje, je tlak všechno udělat rychleji a počítače ruční pomalou práci vytěsňují, protože výsledek z počítače je zdánlivě rychlejší.

No já tomu říkám dog food. Je to psí konzerva, kde vidíte šťavnaté maso a přitom uvnitř jsou sračky. Je to taková forma propagandy. A Photoshop je ďábelský program, protože v tom se dá fantasticky lhát když to umíte. A dneska se nemůžete prosadit v soutěži, když nemáte vizualizace, ať porota dělá co chce. Já sním o tom, že by se všechno dělalo černobíle, jenže to politikům nebo veřejnosti neprodáte.

Já si myslím, že je iluzorní, že je to pomalé. Ono to není pomalé, ono je to podle mě daleko rychlejší než na počítači. Ale samozřejmě pak z vás počítač odstraní takovou tu opakující se nudnou práci. Ale podívejte se, prakticky všechny architektonický superhvězdy kreslí. Gehry je extrémní případ. Jak to může někdo interpretovat? On něco naskicuje a ono to vzdáleně něco připomíná, ale musíte mít velkou fantazii abyste to interpretoval. On tedy také samozřejmě skicuje modely. Třeba nějaké vinařství, nějakou pomačkanou krabici, pak si to vyfotí. Tak to je takový zvláštní přístup k architektuře. To je obalová technika, že máte krabici a na to se nasybou věci a fasáda vůbec neodráží co je uvnitř. Třeba American Centre

v Paříži, to byla taková rozevlátá fasáda, ale uvnitř to byla normálně krabice, taková jen povrchní dekorace.

Skica 68 - Vladimír Sitta - pavučina, propojení několika hmot pomocí zelených vzdušných mostů

Ano u muzea v Bilbao jsem slyšel, že ho nezajímá co je uvnitř.

Ale je to museum, kde se má vystavovat a myslím, že přece jen tam trochu dochází k tomu, že to co je venku se odráží uvnitř, že je to taková kůže. Ale v některých případech, třeba Zaha Hadid v Římě. To je museum, ale ono je vlastně o sobě, protože architektura je tak důležitá, že to co se vystavuje tam téměř zavazí. Tam si kurátor musí rvát vlasy, protože jak se v tom dá něco vystavovat? To je jako v Guggenheim, protože to je rampa, tak buď ten obraz se vám zdá nakřivo nebo vy stojíte nakřivo. Takže je to takové že člověk se těžko dostává do kontemplativní nálady, protože vám trochu vadí vaše fyzická pozice.

Ale vraťme se k těm studentům. Je to takový svátek, když občas někdo kreslí. Máme tady třeba studenty z Portugalska, ti nemají dovoleno vůbec řídit na počítači první dva roky, a to znamená, že jejich schopnosti kreslit jsou na vyšší úrovni. A pak vidíte i v prezentacích, že to má takovou jakousi větší logiku a čistotu. Že to není zamlženo různými věcmi jako nereálné nebe a zelenější stromy a nekonfliktní svět Photoshopu. Bohužel škola se na tomto mýtu a jak bych to řekl povrchnosti, taky vybíjí. Když máme ateliérový týden, tak v podstatě to je také taková, neříkám oslava, ale takové tapetové orgie. Vlastně se všechno

schovává za pěknou prezentaci. Pak proletí porota za tři hodiny celou školou a známkuje. A to je také absurdní.

Mě napadlo, že vizualizace jsou více reklama než architektura.

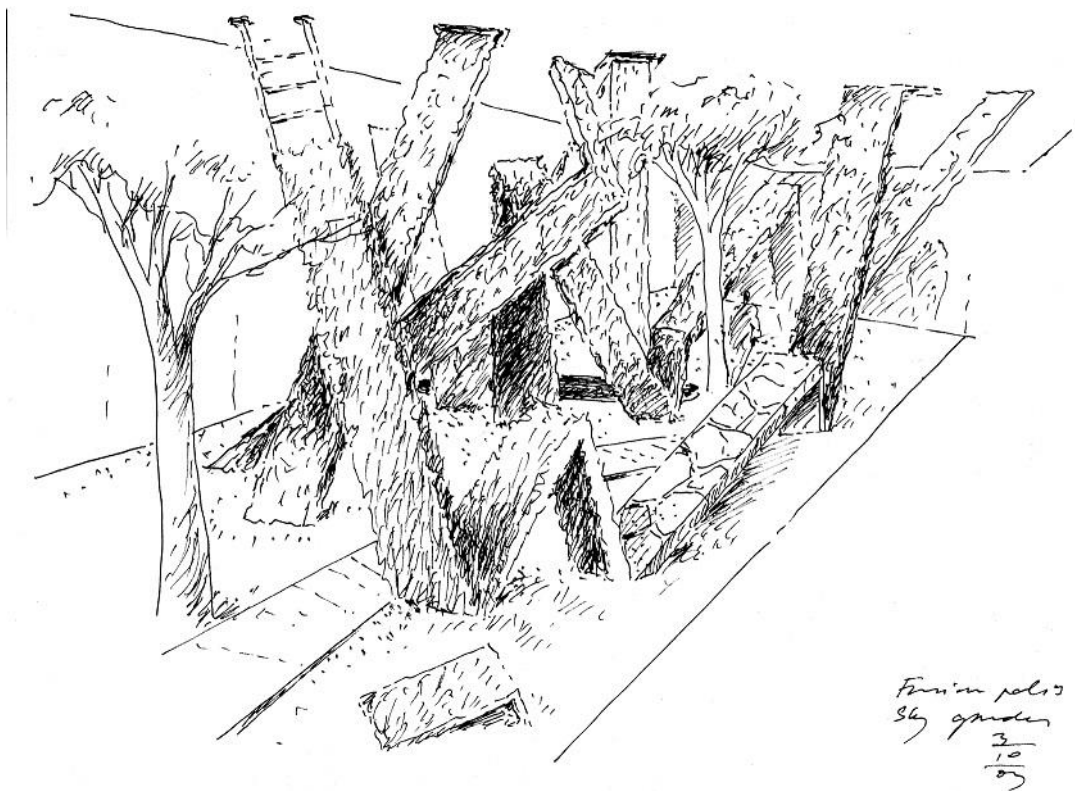
Absolutně. A co všechno se cenzuruje, škaredý sloup, vedení, tak pryč s ním, nebo tady to máme nedořešený, tak tam strčíme strom i když tam vůbec v realitě být nemůže, nebo člověk, nějaká hezká holka. Když to připravují kluci, tak tam sekaj sexy slečny.

To jsou podvědomé impulsy. Když je v reklamně pěkná slečna, tak funguje lépe.

No ono to vede k tomu, že se vám dívá do tváře, že často nejste vtahovaný do toho obrázku, ale díváte se na tu holku. No je to takový v podstatě marketing.

A používáte Vy skici při prezentacích pro investory.

Ano. Musím říct, že většina klientů k tomu měla pozitivní postoj, protože oni si do toho představují určité věci, kdežto vizualizace jsou doslovné. To je vylepšená realita, ono to tak hezky pravděpodobně nikdy vypadat nebude, tak idylická atmosféra. Takže kreslím přímo na meetingu. To jsem zažil jsem v Singapooru, že najednou nešel počítač, uprostřed meetingu se něco stalo a prezentace se zastavila, tak máte tabuli, kde kreslíte a nějak se vyplňuje čas. Ale to musí člověk být schopen věci nakreslit, protože když má jen tu digitální konzervu (pozn. počítač) a když se pokazí, tak to jsou trapné okamžiky.

Skica 69 - Vladimír Sitta - visuté zahrady Fusionopolis

To byla prezentace projektu Fusionpolis?

Ano to byl zrovna případ, kdy se nám to zaseklo. Pak se to zaseklo ještě jednou v Pekingu. V Singapooru alespoň mluví anglicky, ale v Pekingu to byl úplný trapas, protože jim to nešlo a máte 20 Číňanů, se kterými nemůžete mluvit, protože se všechno překládá. Je jeden, který překládá do čínštiny, pak si něco řeknou a zase to překládají. Takže sedíte na meetingu celý den, ale v podstatě, kdyby to byla normální komunikace, tak by to bylo vyřízené za hodinu. No a pak se stane ž.

Ale vizualizace také děláme. Dneska jsou v porotách politici a musí návrhy také představit veřejnosti. Lidi jsou zvyklí na vizuální signály.

To je vlastně jako se současným filmem. Dneska už ani neexistuje film, který je natočený bez efektů v počítači.

Taky si toho ve filmech moc nepředstavujete, to je polopatismus. Když dnes někomu ukážete filmy od Orsona Walesse, to byly pomalé filmy, třeba detektivka, ale pomalá, on staví informace postupně, kdežto teď je to vizuálně rychlé a mladá generace má s tou pomalostí problém. Oni chtějí, aby tam byla akce.

Ale zpět ke skicování. Skicovat na počítači prostě nejde, neexistuje tam náhoda nejsou zatím tak intuitivní, i když jsou tablety, ale já tablet mám a myslím, že to jsou vyhozené peníze. Vektorizovali jsme třeba strom, aby nevypadal jako z databáze, kterou má každý. Ale že by mě to nějak bavilo, to ne. Ono to tak nějak divně klouže a musí se to nastartovat. S tužkou můžete kreslit na záchodě nebo v hospodě. My jsme jeden projekt prezentovali klientovi na táckách od piva a vzniknul na táckách od piva.

A koupil to ten klient?

No nekoupil, ale to bylo z jiných důvodů. On na něj spadnul kůň.

Aha, nejdříve tácky, pak kůň.

Měla to být aboriginská galerie. A on byl tak trochu dobrodruh, hrál polo na koních a to je tvrdá a rychlá hra. Když v hokeji sletíte, tak pořád padáte menší vzdálenost, ale z koně padat je dost. A ještě kůň spadnul na něj, takže byl nějakou dobu v kómatu.

Tak snad nebudou skici také v kómatu. Děkuji za rozhovor.

ROZHOVOR – JINDŘICH SMETANA

1. 10. 2018, UMPRUM

Myslíte si, že se dá architektura navrhovat bez skicování?

Tohle je otázka, která je naprosto, řekl bych, obecná. A to že, tak jako se v dětství vyvíjí abstraktní aparát a když se nějaké procedurální věci opomenou, tak se mozek potom vůbec nepřipraví. A já říkám, že architektonická skica, na rozdíl od kresby jako produktu, je něco co je mozkomíšního. To je spojení ruky a hlavy. A je to přes ně tak jako logopedi vědí jak vůbec mluva pracuje s mozkem a když lidi spí a zdají se jim věci, tak zachytávají artikulační impulzy a také jak vůbec různé jazyky vedou k různým systémům abstraktního myšlení.

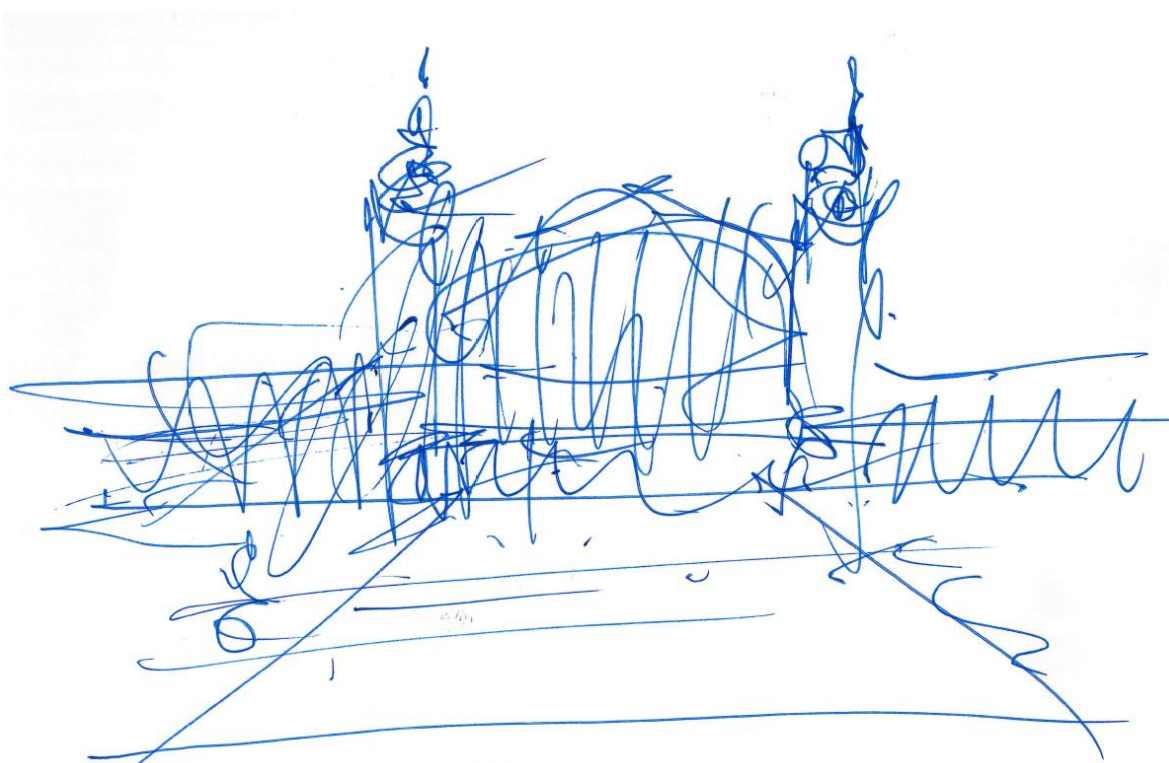
Ale já mluvím o mozkomíšním spojení ruky a hlavy a nebo dokonce obou rukou. Já jsem přeučený levák a tam je záměna hemisfér a ono to má i v tomto ohledu dopad. Když někdo přemýšlí nahlas, nebo například když jsem konzultoval, tak jsem měl vždycky štos průklepáků a aniž bych ruku kontroloval, tak jsem se studenty rovnou mluvil také kresbou. Proto ta zkratka, která je nekontrolovaná a je živá, tak je mnohdy úplně fascinující a jsou to takové kaligramy, tak jako je těsnopis, tak je to těsnovizualizace nebo rychlá vizualizace. A zkratka někdy se to myšlení bez vizuální stránky neobejde. Protože to nemá vůbec šanci o tom člověk přemýšlet.

Ano to říkají všichni starší architekti, ale ve škole jsou nyní studenti, kteří mají zažité, že všechno je v počítači a skicování nepotřebují.

Ale podstata celé věci je, že ten aparát abstraktní formulační a vizualizační, pak nemá vůbec šanci se dobře vyvíjet. A zejména jde o abstrakci, o abstraktní myšlení (nezaměňovat s abstraktní malbou) což je zcela jiný proces asociačního kombinování. Ale chtěl jsem říct ještě jednu věc, která s tím mimořádně souvisí. Je to kreslení nazpaměť, jenom v hlavě. A to je také strašně důležité pakliže chce člověk tvořit. Musí mít také velmi dobře vycvičenou a trénovanou obrazotvornost. Pamatuji si třeba u těžkých deskriptivních úloh, které nám pedagog zadával kreslením na tabuli, složitější průniky nějakých speciálních funkcí a křivek, tak jsme s jedním kolegou soutěžili kdo dřív řekne výsledek ještě dřív, než bude na tabuli. A ono je to skutečně zvláštní, že každý z nás má promítací plátno v hlavě a když to trénuje tak mu ten film nějakým způsobem probíhá.

A kameramani dělají toto (pozn.: Jindřich Smetana ukazuje prsty vytvořené okénko) - kukr, který přesně ukazuje. A oni se takto koukají, protože ono to vypadá trošinku jinak přes ten kukr než jak je to v realitě. A opět ta fotogeničnost, neboli ten hudební cit pro záběr, ten musí být také trénovaný a proto ten abstraktní aparát musí mít trénink. A za chvíli dojde ke kresbě. Hluchému nevysvětlíte proč falešně zpívá. On to nemá ohmatané. A někteří nahluchlí rádi řvou a zpívají a jsou nesnesitelní. A stejný segment jsou ti co mají vizuální

hudební sluch. Oni se podívají a vidí. A to měl třeba Štecha. Říkalo se že fotograf Štecha je nejlepší architekt. On si prošel prostor a automaticky věděl kam foťák dát a bylo to s naprostou jistotou to dal na správné místo. A říkalo se, že jsou místa v Praze, kde jsou díry od stativů a že šikovní kameramani, jako například Jaroslav Kučera, tak stejně neomylně jako ten Štecha věděli, že pro tenhle účel to musí být tady odtud. A ten cit má smysl i se skicováním a jakmile začnete to dělat instrumentálně a začnete to konstruovat a zdůvodňovat si to racionálně, ono by to bylo dobré kdyby to zabralo ještě toto a pak toto. A začnete racionalizovat estetiku, tak to je obvykle známka úplného zoufalství a nedopadne to dobře. A když se na skicu podíváte, na tuto záznamovou, která nemá mít výtvarné hodnoty, tak právě podstata oproti fotografii je, že ručně kreslené věci mají licenci priorit. Že potlačíte to, co je zbytečné a vytahujete to, co je, třeba pro kompozici, podstatné. A to dělá rovnou ruka. A proto ti co se snaží o realistickou kresbu, nebo dělají fotografické veristické záběry, tak to je zoufalství. Protože oni neumí udělat hierarchii problému. A ve skutečně pravdivé autentické skice je nejkrásnější ta hierarchie problému, že je to prodestilované na samou podstatu, že to hledá vzorec, že nešumujete, nestínujete a je to o tom co má být vpředu, co má být vzadu a něčím se už nezdržujete.

Skica 70 - Jindřich Smetana - skica vzniklá během rozhovoru - Veletržní palác

Já právě považuju za strašnou chybu, že lidi, kteří ztratili víru ve svůj mozek a jedou v těch softwarech. V podstatě jenom listují v katalozích, tak pak to je jiný druh komunikace. To je jako kdyby hráli na hudební nástroj už rovnou harmonie, že nemají jednotlivé tóny, ze

kterých si vyberete, ale rovnou ty figury. Jako děti když si koupí varhany a ono jim to hraje, tohle a tohle. Tak to je řekl bych základní.

A důležité je, aby si to vše dávali lidi dohromady od dětství také s pozorovacím talentem. Pozorovací talent také pomůže říct co je podstatné. Skica je vlastně když mluvíte, skicujete a nepřemýšlíte o tom a ruka jede. Ale musíte vědět kam, protože čerpá ze zásobárny vjemů od dětství. Takže v tom je tajemství skici.

Stejně tak mají architekti modelovat. To je také skica. Důležitý je ale procesní model, ne ten finální vyšperkovaný a absolutizovaný. Důležité je dělat modely z jednoduchých hmot a umět modelovat. Některý materiál poslouží lépe pro vyjádření toho poselství. Modelováním si vše opět ověřujete a ověřováním si vše zase ukládáte. A ještě jedna věc. Pro obrazotvornost je důležité mít vizuální paměť a umět zacházet s pamětí deduktivně.

Já jsem vždycky dával u talentovek jednu záležitost. Bavili jsme se a třeba na stole byla „korbíková“ židle a pak jsem jí nechal odnést a řekl a teď to nakreslete, první záznam a pak z toho vydedukujte ortogonální promítání jak si myslíte, že jsou proporce, protože to se už dělá v hlavě – jak to vypadá v řezu, v pohledu v půdorysu. A to samé je u dispozice. Zkušený člověk když projde bytem nebo nějakou architekturou, tak musí vědět jak to zaznamená. Když třeba naskicuje půdorys, tak jsem řekl a teď udělejte řez touto hmotou. A oni už musejí cítit protože to co si pamatují si ten vnitřní počítač otočí a třeba to nemá úplně přesné proporce, ale ze zapamatovaného vydedukují jak je to asi v řezu. A to je analytická kresba, kterou jsem také dával jako úkol.

Že má skica mnoho významů a rolí je jasné, ale je opravdu nepostradatelná? Nenacházíme se nyní ve fázi, kdy počítače budou po papíru novým médiem, na kterém se bude odehrávat navrhování?

To je o něčem jiném. To je jiný nástroj a musím, říct, že třeba vizualizace z počítače mě vůbec nezajímají, ale já jsem velký uživatel počítače. Právě kvůli deskriptivním věcem některých funkcí s rotací, protože v počítači je obrovská šance skicovat. Je to přesně ten procesní model. Já si to vynesu a přeukládám a přeukládám. Já nejsem žádný zázračný uživatel počítače, používám jenom lineární kresbu, ale mě zajímají optické problémy a v počítači je přesná geometrie a viditelnost. A je to něco fascinujícího, že ta exaktnost je neuvěřitelně důležitá informace, kterou potom používáte substitučně dál a dál. A tyto věci umí počítač dokonale a může pomoci. V případě viditelnosti je to logaritmická funkce a to se dá nádherně modelovat a konstruovat převýšením.

A není to ovšem jen rozvíjení prvotního nápadu, jeho ověřování?

No ono je to tak složité a má to tolik vstupů, že když si je dáte dohromady a podíváte se na to, tak pak najednou víte co s tím udělat. To není, že ten nápad dokončím, ale to konstruování mě dovede k tomu, že to udělám ještě trochu jinak.

Skica nebo počítač?

Skica v počítači. Je to jako sparing partner. Vy to uděláte a najednou pochopíte a jenom na to koukáte a pochopíte co to potřebuje. Teprve takto se dostáváte k návrhu složitých věcí. Já jsem byl fascinovaný když jsem měl možnost vidět deskriptivní věci vidět u inscenačních prostorů.

Skica 71 - Jindřich Smetana - skica vzniklá během rozhovoru - figura v prostoru

Je v architektuře důležité mít znalost a cit pro měřítko?

No určitě, protože vždycky musíte v návrhu vidět figuru.

To je jedna z věcí, kterou zmiňovalo hodně architektů, že mladí architekti jak neskicují tak nemají cit pro měřítko.

Přesně, oni nevidí perspektivu a nechápou prostor. Právě teď děláme nový blog výtvarných disciplín, dělá to Milan Salák a jde o to, že lidskou figuru musí poznat částečně anatomicky a zároveň ergonomii co všechno figura může dosáhnout, to je důležité pro design, a pak v prostoru v perspektivě umět udělat i pohybovky ve zkratce přiměřené vzdálenosti. Že vzadu je to jiný přístup k detailu než když je to vpředu.

No počítač má pořád stejný detail.

Ano to je přesné. Protože to jsou ty lidské filtry, rozlišovat to co je podstatné, to co je vpředu se liší od toho co je vzadu. A udělat stafáž v pohybech a znát anatomické a ergonomické dispozice lidského těla a jak se projevuje ženské a jak mužské tělo je zase podobné jako u těsnopisu, je to jenom zkratka.

Ale takováto skica není určena pro zarámování a pověšení na zeď. Skica je důležitá pro dialog mezi mozkiem papírem a rukou což architekti potřebují. Nyní do procesu navrhování přibývá počítač, což je jiné médium, ale není určeno na děláni fotografií.

Studenti ve škole ale skicovat nechtějí. Všichni pracují v počítačích a skicuje sotva 10 %. Jaké to může mít důsledky?

Že to postihne jejich tvořivost. Že je to trochu vykastruje.

Takže nevyužívání skici je tvůrčí omezení?

Ano, protože vnitřní tvorba, vnitřní promítací plátno musí zákonitě zakrnět. Protože skutečnost jenom přijímáte tak jak je.

A může to znamenat, že se architekti rozdělí na ty, co budou masově produkovat návrhy v počítačích a na ty co budou mít vnitřní představitost a budou lepší?

To je otázka omezování architektonických žánrů. Architektura je mnohem komplexnější než jen o hmotě, je to o prostoru mezi hmotami o chování člověka mezi hmotami. Figura tam musí být. Jakmile používáte stafáže z knihovny, jen jako razítka, tak to vůbec není o chování. A je to také o sdělení při navrhování. Architekt, podobně jako designer dělá návrh, to není realita. Socha je realita. Obraz je realita. Ale návrh architektury a designu je pomůcka k něčemu co bude existovat. To je předzvěst reality. A právě jakožto návrh to musí umět prezentovat právě ty kvality, které jsou přednostní. A musí toto zapojit, zaangažovat mozek konzumentů, aby si na základě návrhu byli schopni představit, jak to bude vypadat v budoucnosti.

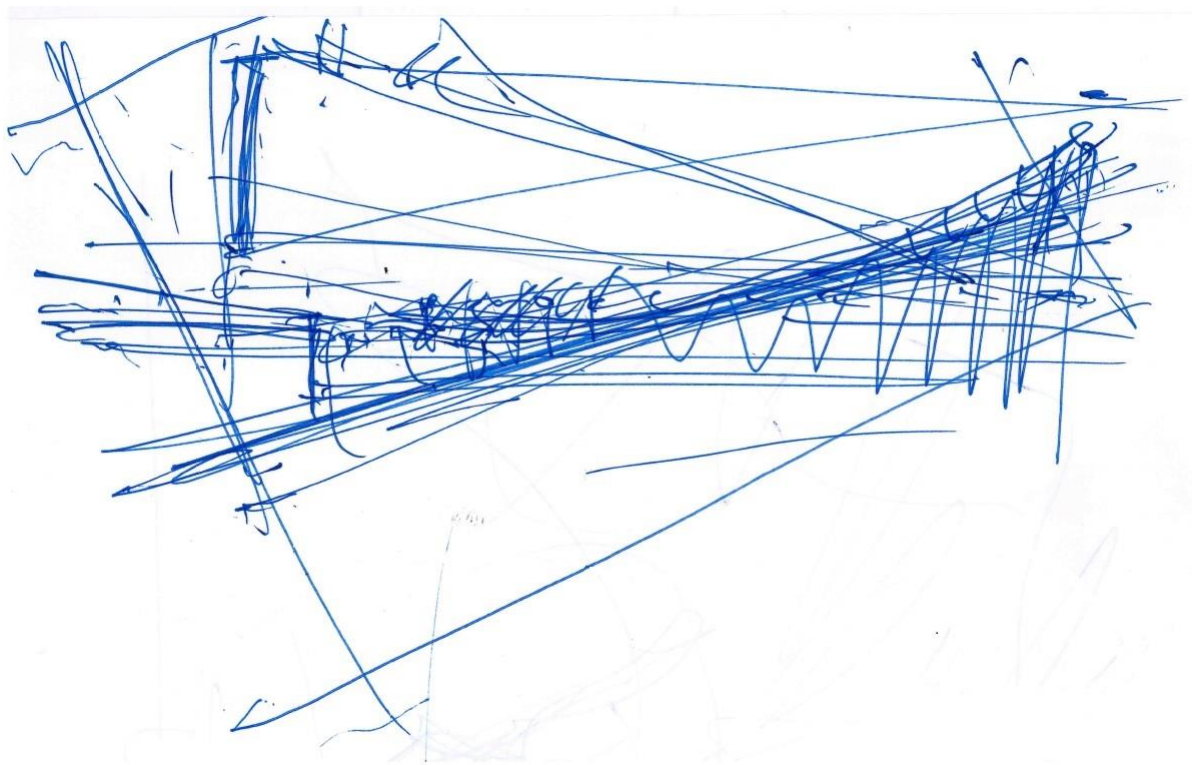
Já jsem hodně dělal v Perském zálivu a zjistil jsem, že Arabové nemají žádnou představitost. Vizualizace pro ně dokonce není vůbec směrodatná a pořád se v tom nevyznají. Vidí v tom jen jakousi výtvarnou koláž což pro ně není prostředek k vnitřnímu přesvědčení, aby si dokázali představit, jak se pak v realitě v té věci budou pohybovat. Pro ně je nejpodstatnější fyzický model, v tom se najdou, ale zase tam chtějí panáčky.

A může to být tím, že od mala nejsou trénováni ve zobrazování reality?

Já si myslím, že oni by měli mít skvělé abstraktní umění, ornamenty a deskriptivu což je pohyb planet. Oni dělali také gnómony a sextanty a byli skvělí matematici. Ale mechanicky aplikovaná ideologie, že se nesmí zobrazit to co je neuchopitelné i lidská figura, jim zabránila v rozvoji, aby se pak asociace a dedukce pohybovala ve výtvarné poloze.

A ještě je jiná věc zajímavá. Literatura je fantastická záležitost v tom, že tam jsou nějaké fabule, scénérie a já se v podstatě domývám, že tak je to u všech, ale možná je to pokaždé jinak, tak teď vám běží film, který jedete po písmenkách a to je vrchol abstrakce, a v hlavě vám běží ten film a to je zase náznak, symbol toho co chcete do reality dostat. A velmi často se stává, já tomu říkám poločas rozpadu knihy, že na tu knihu zapomenu a pak když knihu čtu tak ten film probíhá jinak. Jiné prostředí, jinak vypadají lidi. Ale k tomu je třeba mít knihovny obrazů v sobě. Film je mnohem banálnější, protože už to rovnou servíruje se vším všudy, ale zase jen film umí pracovat s časem. Licence je ve střihu a v jiných kvalitách, protože každé médium má svoje kvality.

Myslím si, že člověk, který chce rozumět prostoru, ve kterém se pohybuje a umět ho jenom číst. Třeba čtení krajiny. Tak že je nutné to trénovat. A ještě vyšší stupeň takového tréningu, třeba kunst historici, které když vezmete a postavíte před barák, který třeba neměli jako kategorii v knize a je to nové tak oni nepoznají jestli je to dílo dobré nebo špatné. Protože koukají na to a nejsou schopni vidět souvislosti prostorové a pohybové. A k tomu jsou ještě třeba i asociace jako třeba i slohové, že ten kdo má hudební sluch tak pochopí, že třeba část stavby předstírá, že je to z nějakého prostředí. Anebo to můžou být záměry.

Skica 72 - Jindřich Smetana - skica vzniklá během rozhovoru - vztahy hlediště - jeviště

Doba nyní takovému chápání nahrává. Nyní nemusí být na první pohled poznat, jestli je to něco geniálního nebo úplná blbost.

Já jsem se kdysi zabýval asi před patnácti lety posouzením kvality. Byl jsem požádán o posouzení liniové stavby v krásném krajinném prostředí jestli daná stavba krajinu zraní, málokdy ji povýší anebo jestli zachová ty hodnoty, které očekáváme. A dostal jsem se k použití EIA (Environmental Impact Assessment) kde jsou věci měřitelné a vážitelné, kvantifikovatelné parametry. Podstata celé věci je posuzování každé větší stavby jakým způsobem zasahuje do prostředí a jestli je to možné povolit. Využívá to celá Evropa, k nám se to dostalo v devadesátých letech. Vedle měřitelných a vážitelných parametrů jako je hydrologie, botanika, emise, hluk, je samostatná kapitola a to jsou estetické hodnocení. Na to je nejlepší metodika posuzování anglosaská, která je založená na teorii kontrastů a má několik skupin kontrastů, asi sedm. A co je zajímavé na EIA, že všechny kategorie estetického vnímání dostává až na dřen. Když se strukturují, tak je metodika schopna vybalancovat subjektivní parametry, je schopna je zúžit natolik, že zůstává hodnocení lidmi, kteří mají kulaté razítko. A to si myslím, že to je naprostý základ, že když to víte a kouknete se na krajinu a dojdete k závěru proč toto má být zachováno v určité kvalitě.

U nás i na školách architektury se opomíjí jedna disciplína. Když se hodnotí třeba klauzury, tak já jsem používal ne EIA, ale svých pět parametrů, invenční náboj a odvaha hledání, upřímné hledání, dobrat se podstaty věci, pak architektonická gramotnost, že je žák schopen návrh převést do komponent, které souvisejí s konstrukcí, se stavařinou, pak jsem měl ještě dvě kritéria a pak schopnost sdělení. Schopnost sdělení jaký mají záměr a je úplně na nich jakým způsobem to sdělí. Můžou o tom natočit film, můžou cokoliv a můžou použít jakékoliv vizuální médium, aby řekli, oč jim jde a co je smysl. A najít to podstatné nasměrování sdělení jak má projekt vypadat. Tak to je ta podstata a nejvyšší kvalifikace architektonická. Najít jak to zprostředkovat tím, že to není hotové a nemůžu je tam poslat, tak jak to zprostředkovat tak aby věděli, že mě jde o toto a není to mýlka. Takže ta schopnost sdělení je také důležitá.

Což je vidět, že ti úspěšní architekti jsou osobnosti, kteří dokážou přesvědčit.

Ano dokážou přesvědčit, ale může to být často verbálně. A je to strašně důležité. I projev a dramaturgie u obhajoby, že to neužvaní, že zvolí správný timing. Tak to k tomu patří. Ale schopnost sdělení je, že někdo může udělat projekt klidně jenom jednu perspektivu od ruky a je to ono a nemusí ani dělat moc půdorysy. Ale závisí komu je to sdělováno. A pořád si myslím, že se bavíme o skicování v myšlení a cena skici je neskutečná.

Zajímavé by bylo vědět, jestli je možné sledovat rozvoj mozku právě díky skicování.

Určitě. Protože tímto se formuje. Říká se, že pro abstraktní myšlení je důležité jaký zvolit postup matematiky. Že to nejsou jen hokynářské počty, ale i ta elementární matematika je strašně důležitá pro rozvoj abstraktního myšlení. A pakliže děti jsou o to připravené, tak to budou postrádat. A ještě k té vizualizaci Vám řeknu, že mnoho lidí, kteří dělají jen

s počítačem, tak jejich základní problém je, že nevědí kam kameru dát. A pak to skončí na sběru samorostů, že jdu po lese a říkám si, tohle by mohlo upoutat.

Myslíte, že pak teprve hledají podstatu?

Oni v hlavě musí vědět, když koncipují vizualizaci, ten záběr, perspektivu, tak musí vědět kam ten stativ postavit. A to musím mít nejdřív v hlavě a to sbírání samorostů je, že si vodí kameru a zkouší to.

No ono to jde rychle to vyzkoušet. A svádí to k tomu. A je to pohodlnější než přemýšlet, to víc bolí.

Přesně, ale je o to povrchnější.

No tak uvidíme, jak to s architekturou dopadne. Děkuji za rozhovor.

ROZHOVOR – ALENA ŠRÁMKOVÁ
5. 9. 2018, JENŠTEJN**Myslíte si, že se dá architektura navrhovat bez skicování?**

Myslím, že každý jak umí a já si představuji to, co dělám, abstraktně. Já už neumím skicovat, já už neudělám rovnou čáru.

Ale kreslíte pořad.

Ne, nekreslím, neskicuji, protože jsem úplnej dobytek. Tohle vůbec neumím.

Takže to co jste dělala, to co máme v knize jsou staré skici?

Ano, to jsou moje skici, těch mám dost. Vlastně jsem rozmýšlela při skicování. A teď už to neumím. Teď si to představuji a to je strašné a je to dost složité. Vlastně se mi to pořád nelíbí. Je to takové těžké, aby se mi to líbilo.

V těch představách?

Ano.

Takže skica Vám pomáhala?

Ano, abych si něco zafixovala.

Jako, že když je to v představách, tak se to může pořad měnit?

Ano, když je to v představách tak nemám nic pevného. A v tom je skicování důležité. Že si představuji a můžu pokračovat dál, protože něco mám zafixované nakreslením.

Takže se pak můžete vztahovat k jedné myšlence?

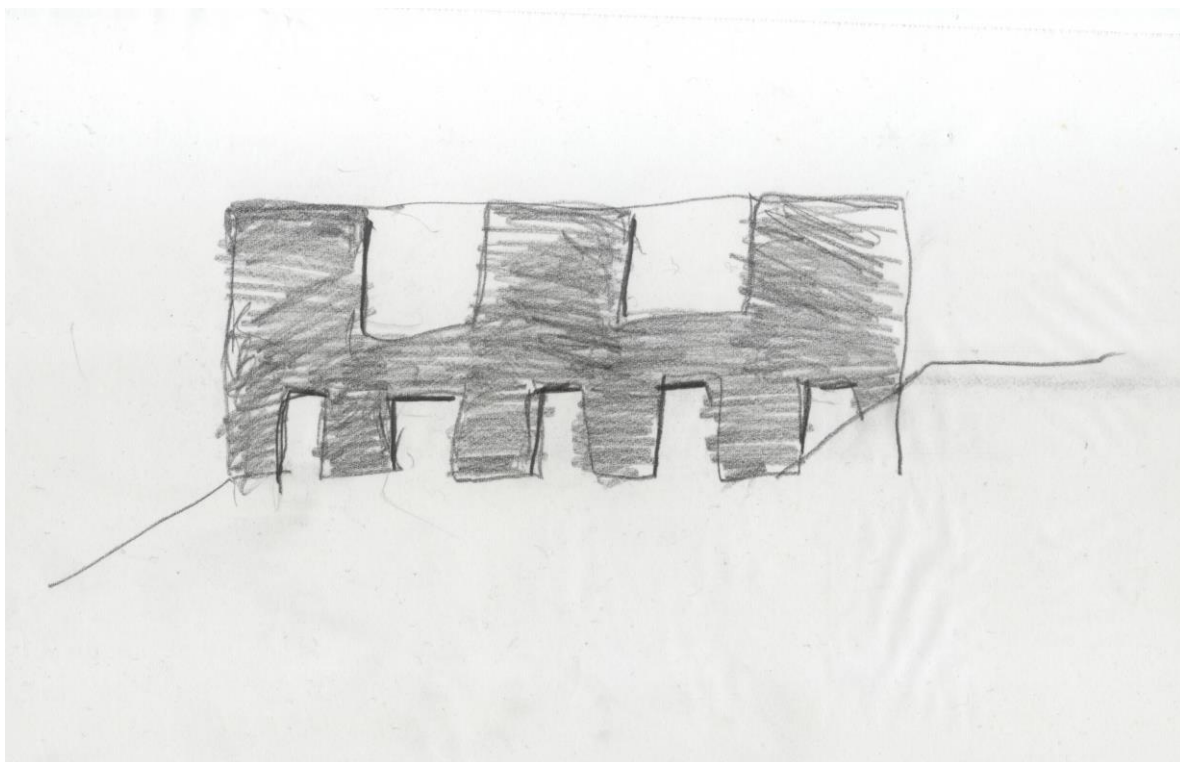
Ano k něčemu pevnému, což je ta skica. Já myslím, že skicování je hodně důležité. Já kreslím jako prase, ale vlastně je to můj projev.

Vaše skici vypadají trochu jako ilustrace?

Schematické, ale je to důležité, hodně.

Schematické, ale v proporcích. Já jsem totiž zjistil, že možná největší nedostatek procesu navrhování rovnou v počítači je, že mladí architekti nemají vůbec zažité měřítko.

No to také. I když nemůžu říct, že tato skica je v měřítku (pozn. skica rodinného domu Troja – obr 57). Ale je to symbol, do kterého to potom člověk kope. Toto je jasné. Toto jsou prostě názory. V této skice je názor na dům, který de facto vypadá úplně jinak. Ale je v tom, já ho v tom cítím.

Skica 73 - Alena Šrámková - rodinný dům Troja

To jsem si uvědomil, když jsem třídil skici ke knize, že stačí pár čar a je z toho poznat konkrétní dům, jeho charakter, i když to může být čmáranice.

No bodejť. To já jsem taky nikdy neuměla kreslit.

A používali jste ty schematické skici, tak že jste je, obrazně řečeno, dali na nástěnku, aby všichni viděli k čemu směřovat, k čemu se vztahovat?

Ne, pro někoho jiného nemá ta skica význam. Ta má význam pro mě. Já myslím, že to nejde sdělit skicou.

Takže pro komunikaci jste nepoužívala skici, to bylo jenom pro Vás.

Ano.

Třeba toto je spíš jako pohled, to už není moc skica. Tak to už jste měla hodně rozmyšlené.

No, to už byla třetí věž ve stejných proporcích. Ta poslední. To je škoda, že se nerealizovala.

Skica 74 - Alena Šrámková - dům věž

Používáte skici pro komunikaci?

Ano. Hlavně s někým komu do toho něco bylo a s někým s kým jsem se cítila, že mi rozumí.

A s investory?

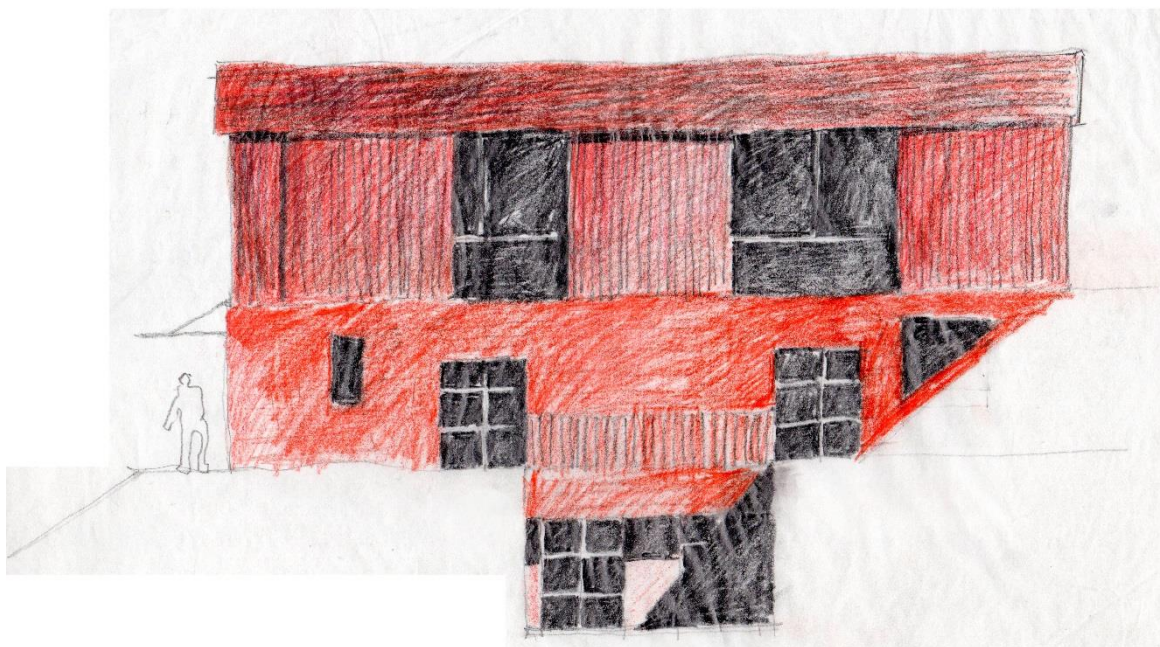
Méně, ty tomu obvykle nerozumí.

Co byste tedy poradila mladým studentům?

Že musí kreslit. Co jim říct, aby člověk obhájil skicování, to nevím.

Dřív se rýsovalo tužkou, nebo perem na prkně takže všichni měli v paměti měřítko. A teď když mluvím s architekty co mají ateliéry, tak všichni říkají, že čerství architekti nemají zažité měřítko na papíře, protože všechno mají v počítači. Myslíte, tedy, že je třeba nejdřív si zažít tu rutinu kreslení na papír, aby člověk dostal to do hlavy proporce? A potom teprve může začít skicovat? Nebo může kdykoliv začít a pro sebe si kreslit myšlenky, třeba jako je tato skica (skica domu v Troji)?

Toto už byl výsledek několika uvažování a dost dlouhých pokusů. To už bylo zjednodušení, které potřebovalo mít předehtu. A ta byla taková dramatická.

Skica 75 - Alena Šrámková – rodinný dům Troja

A to znamená, že už jste měli půdorysy, nebo jen přemýšlení v hlavě?

Zhruba půdorysy. Už jsem věděla, že toto bude obývací a tady že budou menší pokoje. A že se musí srovnat.

Proč tedy, když už jste měla půdorysy, k čemu je taková skica dobrá?

Moc jsem jich neměla, jenom představu, že tam bude jeden velký prostor, že to bude obývací.

A to byly půdorysy od ruky?

Ano od ruky.

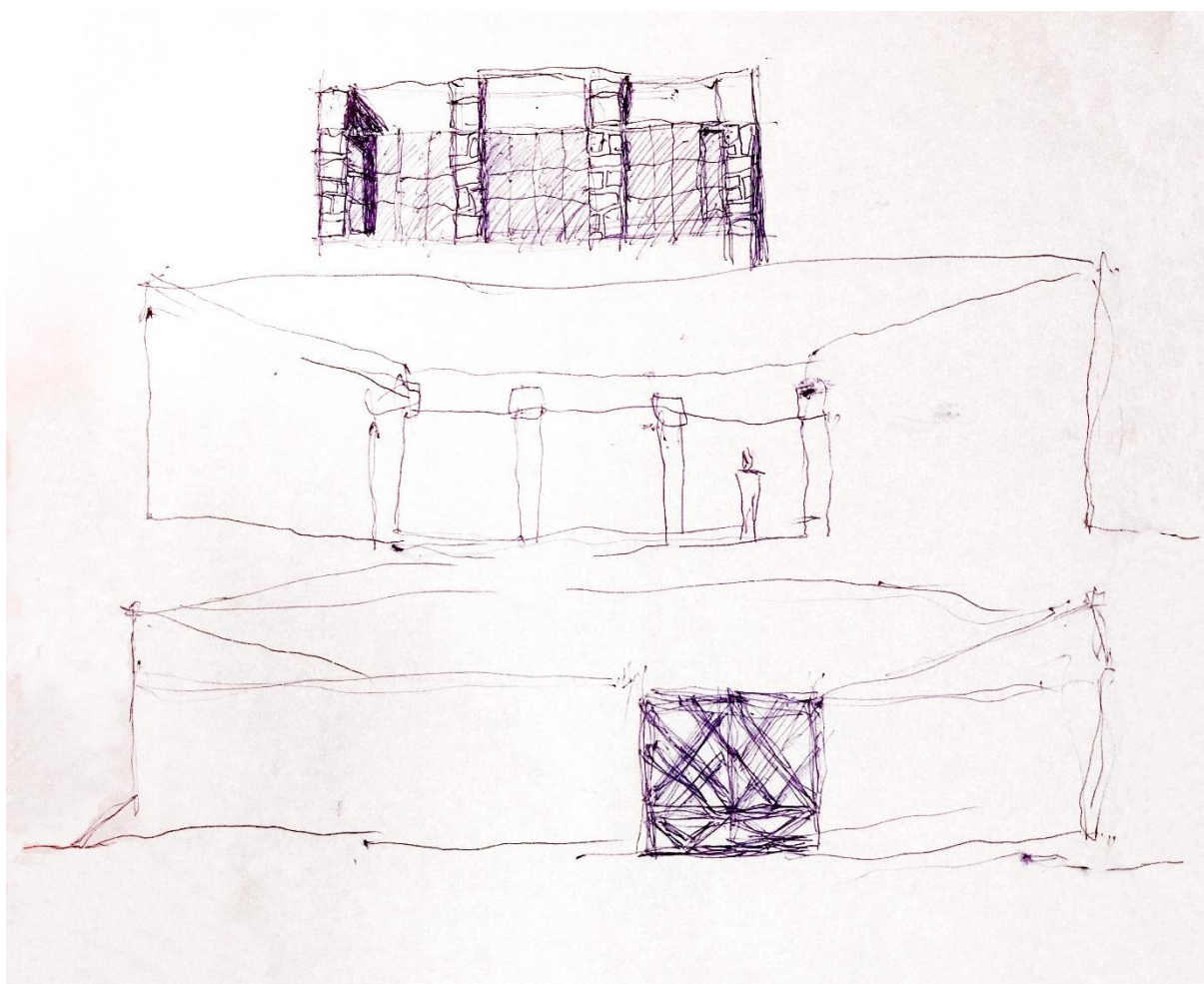
Pak je otázka, jestli je nutné nejdřív získat cit pro rozměry?

Asi ano.

A je nutné nejdřív umět rýsovat na papíře, ne v počítači? Což je zastaralá metoda, kreslit něco tužkou na papír.

No, tam je měřítko dané. To je otázka.

Ted' jsem dělala takový dům tady do Jenštejna. Vybavila jsme si řecké domy s atriem a začala jsem dělat takové atrium a z toho jsem potom vydedukovala dispozici. A nešlo mi to vůbec rýsovat. Už mi nejde udělat čáru podle pravítka. Ale představu atria jsem měla a měla jsem zaměření pozemku a stávající dům. Takže jsem svojí představu - atrium okolo, kterého je dispozice - začala cpát do toho pozemku. Nevěděla jsem jak to bude veliké a najednou se mi to muselo vejít na plochu pozemku. Tak nevím jestli jsem to dělala podle velikostí věcí. Ale můžu říct, že mám ty dispozice hotové a že jsou úplně knap, že tam není metr zbytečný, že je to naprosto přesné. Nakonec jsem to složila. Ale to už je taky asi rutina, za 60 let už si člověk navykne.

Skica 76 - Alena Šrámková – atriový dům v Jenštejně

A kolega šel s počítačem po mě. Ten si nosil skici do práce a dával to do počítače a pak mi to přinesl a já jsem pak na tom mohla pokračovat.

Takže to děláte tak, že uděláte půdorys?

No, představu.

A pak oni to překreslí a přinesou Vám to na korekci?

Ano a já pokračuji.

A když jste říkala, že už neskcujete, tak jak ostatním předáváte ty představy a půdorysy.

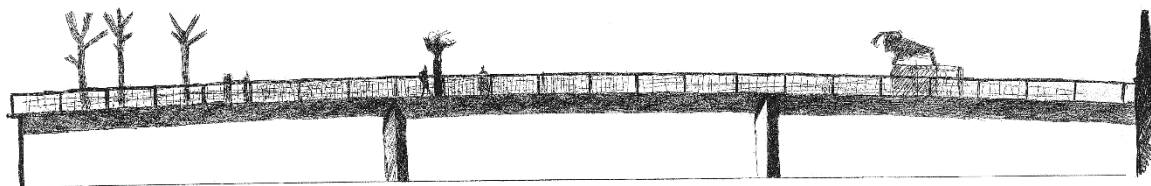
No bajo, něco skicuju.

Schováváte si skici?

Já ne. Oni mi je schovávají kluci v práci. Říkali že jich mají stovky, tak jsem se divila, kde je vzali.

V jaké fázi projektu vznikla třeba tato skica (lávka v Přerově)

To nebyla skica, to bylo dodatečně. Ba ne musela to být skica. Skic jsem měla k té lávce plno. To byly chytrí zadavatelé. Městský úřad v Přerově byl moudrý. A taky tomu vůbec nerozuměli, ale bylo to postaveno na důvěře a to je zapotřebí. Musí ty klienti mít trochu důvěru. Vybrat si někoho a potom mu důvěřovat.

Skica 77 - Alena Šrámková - Most v Přerově

To Češi moc neumějí.

Neumějí, každý by to nejradsí patlal sám.

Protože jsou zvyklí ze socialismu, že doktor filosofie si musel umět taky postavit dům vlastníma rukama. Nepříjemné je, že nás to dědictví ovlivňuje, ten neumětelismus. A to se pak projevuje na architektuře, která ovlivňuje lidi.

Já myslím, že velice. Já čím dál víc věřím architektuře. Já jsem taky jednu dobu pochybovala, jestli je to dobré řemeslo, jestli to stojí za to. Asi když mi bylo padesát, už taky pozdě. Teď to vím docela bezpečně, že je to přímo úměrné kulturnosti lidí, kteří v tom žijí.

Měla byste nějaké doporučení pro studenty, proč mají skicovat?

Já myslím, že to bez toho nejde. Že člověk musí mít z něčeho radost a já teprve na nějaké dvacáté skice si najednou uvědomím něco, co mám ráda, co je krásný, co mě vzrušuje. A to se stane při skicování. Na tom je něco vzrušujícího, takto to bude.

Otázka je jestli to teď nenahrazují vizualizace, kde je jako vidět jak to bude pěkné.

Vizualizace jsou absolutní kravina.

A není to podvědomá potřeba chtít vidět jak to bude vypadat?

Ale oni to nepotřebují vidět, vůbec. Oni to jenom zkrášlují. Chtějí to ukázat klientovi nějak. A chtějí mu to tou vizualizací nějak vnutit. Myslí si, že to ten klient pochopí, protože ten to vidí v reálu, kdežto skice nerozumí, protože je blbej, nevidí, že by v tom byla síla, to vůbec nevidí. Ani ten chytrej kluk co mu dělám to atrium. Neví to, dělá to jen z důvěry.

To nemusí být špatně.

To není.

Dá se tedy nějak shrnout význam skici?

Myslím, že skici jsou nutné, aby si člověk sám zafixoval smysl toho domu. V tom to je. Protože kolikrát malá skica je přesně ten výsledek. I když to má třeba jinde sloupy a jinde nohy a něco jinde. Ale obsahuje to smysl.

Že se na skice odhalí důvod, proč a co se má dělat?

Ano.

Děkuji za rozhovor

ROZHOVOR – PROKOP TOMÁŠEK

3. 11. 2017, ATELIÉR A69

Než se dostaneme k Vašim skicám, zeptám se na něco jiného. Myslíte si, že je pravda, že studenti architektury neskicují?

Myslím, že to je pravda. Když přijdou mladí čerství architekti, tak je to výjimka když má někdo šmírák na stole a začne svoje myšlenky doprovázet tužkou. A nedá se říct, že je to degradace, že je to něco špatného, prostě se to posouvá někam jinam. Pro mě je to odchod ze světa, kterému rozumím, který je pro mě jasný. Jak jsem psal v té knížce – kresba pro mě znamená interakci v rámci přemýšlení o problému, protože tam dochází k nějaké zvláštní vazbě myšlenky a toho jak jede ruka, která tvoří a mnohdy tato interakce různých věcí, které se do toho procesu zapojují, nevím kde se berou, jsou hrozně inspirativní. Mám pocit, že lidi, kteří koukají jen do počítače se o ten moment ochuzují. Možná, že nějaká příští robocopí generace si dokáže tento vhled s počítačem vytvořit. Ale zatím, tak jak ty lidi sleduji, tomu nedůvěřuji, mám pocit, že to tam není. Ted' zrovna něco konzultujeme a oni mě nutí, abych se s nimi díval na televizi a něco tom říkají a přitom by to šlo vyjádřit velice rychle. Pak utrheme šmírák a já se takto musím dostat do problému. Tak mám pocit, že ztráta chutě a schopnost vyjadřovat se kresbou je jednoznačná. Většina nových lidí je takto nastavena.

Myslíte si, že se navrhování může evolučně změnit tak, že bude fungovat bez skicování?

Asi ano, bohužel, svět je v procesu neustálé změny, tak to asi budeme muset přijmout. Možná to působí jako takový dinosauří syndrom, ale zatím k věcem, které vznikají tímto způsobem nemám důvěru. Samozřejmě ono to věci nějak posouvá. Určité vazby, které umí 3D, že se podíváte do prostoru, že si to lidi dokážou vymodelovat a najednou si uvědomí jiné souvislosti, tak možná i to bude důsledek, kam se může navrhování obracet. Koneckonců, celé to k tomu směřuje. Ale já tomu absolutně nevěřím. Oceňuji některé věci, ale přijde mi to jak z Orwella. Je to systém kontroly věcí, které umožňují opravdu globální přístup, ale o to víc ztrátu individuality, je to prostě diktát eurodesignu. Všechny softwary k tomu nejen nabádají, oni vám prostě nedovolí nic jiného. Aplikace knihovnických prvků, které lidi používají už ze školy, jsou tak okleštěné, jsou to nasazené stroje. Já chci skleněnou stěnu, říkám dej tam sklo a oni říkají – tak jsou to dveře, nebo je to skleněná stěna, já to tady nemám - no tak udělej zed' ze skla – no ale to se nám pak bude špatně chovat, až to budeme používat - a takto se dnes tvoří dům. Takže svobodná volba se bude moci nakonec odehrávat buď jen na papíře se šustící tužkou nebo jen v našich hlavách.

Se ztrátou schopnosti vyjadřovat se kresbou souvisí, jak zjišťuji na lidech, ztráta schopnosti vytisknout výkres, na který se dá dívat. Když jdeme na jednání, tak úplně jasně vidím ty co jsou o 10 let mladší než já. Ti ještě dokážou vnímat, že výkres je výsledný produkt podle kterého je klient schopný přečíst myšlenky. Ale ti mladší, protože jsou

uzavření v monitoru, v nějakém virtuálním světě, tak oni prostě nedokážou vytisknout výkres, aby byl srozumitelný. My jdeme na jednání a nemáme řez, protože oni ho nepotřebují, oni ho mají uložený v počítači někde v tom 3D a když je potřeba, tak si ho vygenerují. Tak to je další věc a myslím, že to i trochu poškozuje obor ve své čitelnosti a jednoduchosti. Představoval bych si, že věci mají fungovat tak, že forma je propojená se způsobem myšlení. Zrovna jsme si s kolegy říkali, že jsme přišli na jednání a jedna mladá holka měla s sebou jen fragmenty vytržené z kontextu. Když se podívám na dokumentaci rodinného domu rodičů z roku 1929, jsou to dvě poskládané A2, tak jsou tam všechny informace potřebné ke stavbě. Samozřejmě řemeslo bylo na úplně jiné úrovni, takže nebylo třeba kreslit detaily 1:1 nebo dělat dílenskou dokumentaci. Ale to prostě myslím není dneska možné.

Já jsem zjistil, ještě jednu věc, že se na displeji úplně ztrácí měřítko. Uvědomil jsem si to na mapách. Když vidím mapu v telefonu, tak vůbec nevím jestli je to 100 metrů nebo kilometr.

No to je přesné. Když přijde někdo nový do kanceláře a chci po něm vytisknout výkres, tak mi říká - je to v nějakém měřítku, jedna ku třístatřicettři, nebo něco podobného, ale to že potřebuji výkres ve srozumitelném měřítku nikoho nenapadne. Oni to mají v počítači, tam je to ve skutečné velikosti.

Máte svůj displej, nebo pracujete na papíře?

Já mám notebook, ale přiznám se, já to ani na tom compu s Archicadem neumím dělat. Já si vždycky říkám, že se do toho zkusím ponořit, ale ono to už vlastně ani není reálné. Ze mě by se stejně nakonec stal kreslič a už bych neměl čas na svoje myšlenky.

Ta knížka mě vlastně donutila přemýšlet o kresbě, jak se na to dívat.

Myslím, si, že i když by se časem technicky překonal přenos myšlenky do počítače, tak to pořád bude narážet na absenci měřítka.

Je to těžké odhadnout, ale třeba když se lidi naučili vnímat perspektivu. Nebo třeba indináni – když se jim ukázala fotka jejich okolí, tak tu svojí krajinu nepoznali. Nedokázali přečíst 2D záznam v kontextu s realitou. My tohle už umíme, takže teď možná přijde zase něco jiného. Každopádně kresba v tom bude. Já když udělám takovéto schema, tak s tím dokážu něco vyjádřit. Když to budu dělat v počítači, tak to bude už jako grafická práce, která bude vyžadovat nějakou neustálou korekci. Tady to taky vyžaduje korekci, ale ta probíhá velice absolutně. Tady to třeba udělám zeleně. V počítači to budu dělat v nějakém programu, který zvolí ikony, jak je dělat a budu je někde hledat.

Skica 78 - Prokop Tomášek - revitalizace vojenského areálu Omice, koncepční skica - indiánská mapa

K Vaším skicám se chci zeptat na jednu věc. Ty skici vypadají jako od dvou autorů. Jedny jsou akvarelové a jedny jsou schémata. Kdy děláte schémata a kdy „obrázek“?

„Obrázky“, ty koláže a ty co trochu mají nahrazovat vizualizace, tak ty jsem jednak hrozně dlouho nedělal, protože existují vizualizace a vlastně mě hrozně rozčiluje dělat to takovýmto způsobem. Něco jako vizualizace – obrázek na objednávku - je to divný. Protože obrázky demonstrují proud myšlenek, třeba jako u domu v lomu a je to takové poctivé. Člověk to dělá tak, jak přemýšlí. Toto je takové kreslení – jak to bude.

Zrovna teď jsme se o tom bavili, že vizualizace je taková ďábelská záležitost. Vlastně se z toho stala taková uniformní věc. Když chceme prodávat. Třeba Michal Nohejl dělá krásné vizošky, krásně pracuje se světlem a atmosférou, to je fajn, ale může to dělat stejně pro Zahu Hadid, nebo pro Jiříčnou a vlastně se tím ztrácí ne rukopis, ale osobitost. Když se podívám na skicu Wrighta, tak je to nezaměnitelné nebo věci od Stevena Halla. Takže i v tomto nastává takový eurodesign. A dokonce to klientům vlastně nepomáhá. Oni to všichni vyžadují, protože se z toho stal jakýsi standard. Ale jak říká Standa Fiala – ten kdo chce takovéto fotorealistické vizualizace, tak by neměl stavět. Pokud klient nedokáže přečíst skicu, tak je těžké mu ukazovat všechny další věci. A pokud jsou to lidi, kteří potřebují všechno takto vidět, tak vlastně nemají názor.

Skica 79 - Prokop Tomášek - koncept městského prostoru

No, ale dneska jsou všichni zmatení tím, že všechno musí vypadat rovnou dokonale.

Ano, ale stejně si pak musíte ty věci odžít a žádná vizualizace nepomůže. Ano můžete se do něj zamilovat, že to vypadá hezky. Na druhou stranu, když neodhadnete očekávání klienta a dáte na stůl kytku s jiřinami a fešanda co s klientem přijde je nesnáší, tak to pak poškodí celý návrh. Skica je blbuvzdornější, protože je abstraktnější a umožňuje širší výklad.

A používáte skici při prodávání návrhů?

Ano používám. Tedy spíš při konzultacích, to určitě.

A skici připravené dopředu, nebo na místě?

Mnohdy je to spíš konglomerát. Někdy to máme připravené a pak se přes to třeba hodí šmírák a je to interaktivní.

A jak to bylo třeba s domem v lomu? Tam jste měli vizualizace?

K tomu Michal Nohejl udělal vizošky, svoje pracovní, protože ho to bavilo. Ale jinak jsme na to neměli takové ty úplně hodobožové vizualizace. V tomto případě byl totiž klient hrozně kultivovaný a zkušený ve stavebnictví. Jak David Adamec, tak jeho žena jsou nejenom fajn lidi, ale jsou kultivovaní a umí číst baráky. S nimi to bylo fajn. Byla to odměna za těch 23 let válčení.

Skica 80 - Prokop Tomášek - dům v lomu

Schováváte si skici? Používáte je jako myšlenkový archiv?

Ano to je dobrý archivní popud, jak v sobě vyvolat nějaký typ vzpomínky, jak to vlastně bylo. Protože projekty se táhnou, deset let dneska není žádná doba. V Praze ze statistik vyplývá, že se vydává stavební povolení 8 až 10 let, to je sebevražda. O volbách nějaký politik říkal, na co se mají ti noví připravit, že nejhorší je deziluze, protože za 4 roky se nic nedá udělat. Ale co je to v porovnání s námi? Po deseti letech – odvolání, magistrát, soud, ústavní soud, všechny ty kauzy v Praze jsou šílený. Mezi tím to investora přestane bavit, koupí si troje Porsche a přestane se s vámi bavit. Pak to po 8 letech zmaští s nějakou firmou, která mu poradí jak ušetřit. A já mám hořkou pachuč, protože to je jen zmar, ztráta času a energie. Tak akorát z toho zbyde skica.

Děkuji za rozhovor.

ROZHOVOR – VIKTOR VLACH**19. 7.2016, ATELIÉR UNDER-CONSTRUCTION ARCHITECTS****Skicujete významy, koncepty, objemy, nebo konstrukční detaily?**

Já používám skici možná i proto, že neumím žádné to tříděčko, takže ty věci potřebuju nějakým způsobem zaznamenat.

Tříděčkových náhledů je ale na Vašich stránkách spousta.

Ale to dělají kolegové. Občas se stane, že tříděčka nestačí, takže já k tomu udělám nějaký obrázek o druky. Aby ta prezentace působila živějc. A sám pro sebe. Rád si cestu myšlení začínám skicama. Už sice nehledám, formu, kterou chci do návrhu dostat, nebo tu myšlenku, tu už musím v hlavě mít. Po nějaké době zraní teprve přistupuju k papíru. Já nejsem ten jakoby čmárací, který od začátku hledá a profiluje. Trochu už vím, co chci kreslit, takže to z hlavy jde s nějakou myšlenkou. Je to vlastně vyjadřovací prostředek spíš než cesta hledání.

A skicujete proto, abyste to měl někde evidováno jako archiv? Nebo pro ostatní, kteří s tím pak pracují?

Tím jak jsme na více místech a pracujeme dohromady, tak skici skenuji a ukládám na společný Dropbox, kde máme shromaždiště dat. A než vysvětlovat na dálku co jsem tím myslel, tak skica je mnohem rychlejší a efektivnější. Skicuju na jeden formát do jedněch notýsků, takže to mám svým způsobem archivované.

Já jsem to myslel tak, jestli používáte skici jako záznam svých myšlenek.

Ano, na jednu stranu je to nějaká deníková forma. Občas jsou takové návraty k původním věcem, kdy se věci vyvíjejí, ale i pro prezentaci před investorem to používám, protože než se dostaneme ke tříděčkům, tak je rychlejší si říct nějaké to základní rozvržení. Jestli nápad vůbec funguje a má cenu takto pokračovat na to je skica úplně skvělá. A já to mám pak i ve tříděčku fyzicky, děláme takové malé modýlky. Skici a model mají stejný rozměr.

Proč děláte modely tak malé?

Já se nevejdu s těma velkejma, my máme malou kancelář. Sdílím jí s dalšími lidmi a mám takové regály na modely. Než operovat s nějakým velkým pravítkem, tak mě stačí ta hmota – najít, ověřit. Je to také rychlejší, neděláte tam okna a detaily.

A nejdříve je skica a pak model?

Ano, je to tak v 90 % skica. Občas začínám i modelem, ale to už musím mít sestavené všechno v hlavě tak, že dokážu odečíst konkrétní rozměry. Model je v něčem pravdivější než skica, která se dá trochu přiohnout.

Skica je určitý způsob archivu a ve vašich skicách jsou nejrůznější pocitové poznámky.

To ano, to tam píšu, protože když se k tomu vracím, tak v poznámkách dokážu dohledat, co jsem tím chtěl říct. A ověřilo se mi, že spousta lidí si to čte a najdou v tom pro ně rádoby vtipnou hlášku nebo příběh a pak mi to odcitují a já už ani nevím, že to tam bylo, ale přišlo mi to důležité.

Říkáte jim to jako příběh?

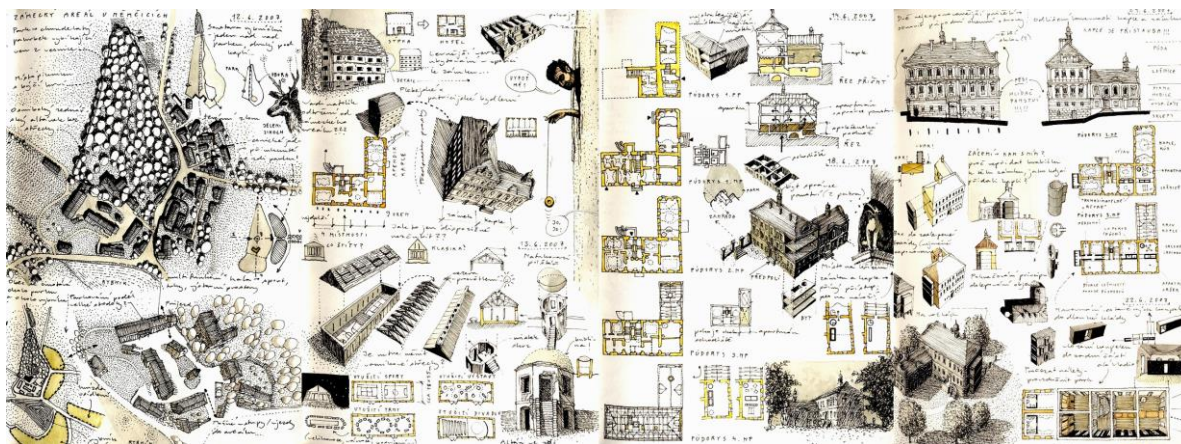
Ano, snažím se minimálně při první prezentaci vysvětlit, jak to vznikalo. Příběh je důležitý vždycky.

Dokážou si to pak lépe představit a zapamatovat?

Pro spousta lidí je konkrétní obrázek mnohem snadněji uchopitelný, než když jim ukazujete nějakou dispozici nebo něco konkrétního na centimetry vymyšleného. Zvláště pro ty manželky.

Můžete říct něco zajímavého ke konkrétním skicám?

No tohle je areál v Němčicích. Říkáme si co je pro nás důležité a co ne, tak se to snažím zaznamenat.

Skica 81 - Viktor Vlach - zámecký areál v Němčicích

Tohle ale musí chvíli trvat.

Trvá. Ono se to dá dělat i jednotlivě, pak je to rychlejší.

Je to taky o tom, že všichni spolužáci dělali už za studií mraky vizualizací, čistých pěkných obrázků a já jsem potřeboval ty plachty zaplnit, tak jsem dělal plakáty ze skic. Pro mě je to taková náplast, že si občas musím pomoci s obrázkem, který je realističtější než by měl být, než taková ta klasická skica.

Tvrdošíjně tedy 3D vizualizace neděláte.

No nedělám, umím to 2D v Autocadu. No, tvrdošíjně. Lidi tady ty to umí rychleji a líp. Tak je to jednodušší zadat a komentovat. Kolega, se kterým jsem začínal vizualizace dělal, ale taky se k nim už čtyři roky nedostal.

Myslíte, že byste se bez vizualizací obešli?

My sami asi jo, ale při prezentaci ne, protože je to nakonec ten pilotní obrázek. Je to svým způsobem trošinku lež.

Některé vizualizace máte takové výtvarnější, jsou to spíš nálady než fotky, se strukturami jako kdyby vystříženými z papíru. Chtějí lidi vidět návrh jako fotku?

Když se návrh dostává do dalších a dalších fází, tak nám i ty vizualizace dělají jako fotorealistické obrázky.

To je pravda, na téhle vizualizaci není ani poznat jestli je to fotka nebo vizualizace.

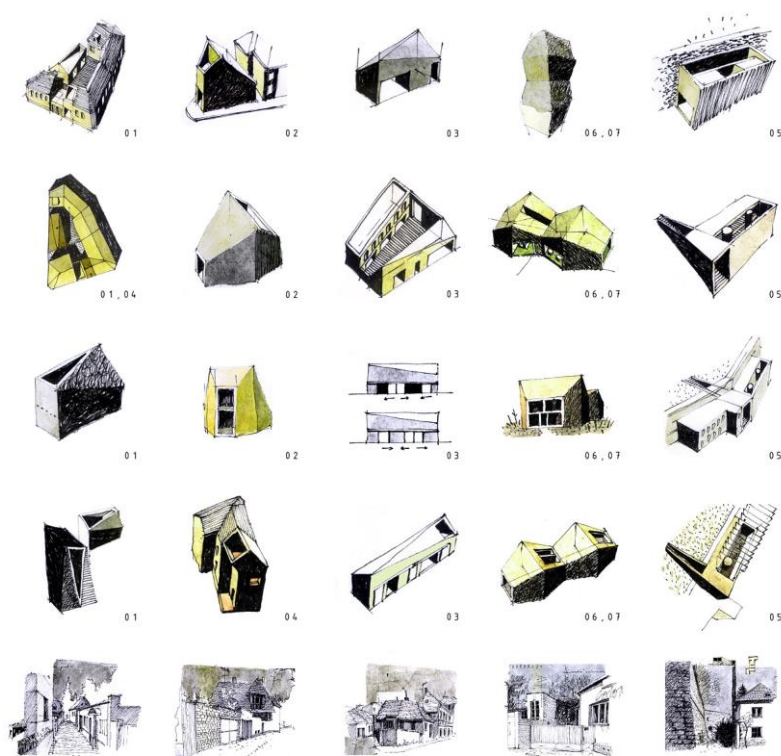
To je pro koncového zákazníka, aby přesně viděl jak to má vypadat.

Myslíte, že byste ten tendr vyhráli i bez vizualizací?

Konkrétně tohle soutěž nebyla, to nás oslovili na zkoušku, jestli se s námi vůbec dá spolupracovat a my jsme se dokázali dohodnout s lidmi okolo, s developerem, s památkovým úřadem a spolupráce se ukázala plodná a na základě toho jsme se dohodli. My sami si vizošky do soutěží neobjednáváme, protože víme kolik jeden obrázek stojí. Pro investory je to součást reklamní kampaně. Dají to do brožur a dům ještě nestojí a oni už mají zájemce o dva byty ze čtyř.

Ale zpět ke skicám. Skicujete tedy na začátku projektu, ale skicujete také v průběhu stavby?

Skicuju v průběhu, ale to jsou takové rychlo skici, to se dá srovnat s nohou do písku na stavbě. Bývá to už jen rychlý detail. Když někdo potřebuje, jak bylo myšleno tohle, když to nevyčte z výkresu. Nebo u nějakých alternativních řešení když je třeba něco doskicovat. To už není o konceptu, ale o možnostech řešení pro ten a ten materiál. Je to nejrychlejší forma jak předat informace. Vždycky se vyskytne nějaká okolnost, která něco trochu na místě pozmění.

Skica 82 - Viktor Vlach - regenerace centra Poděbrad

Stalo se Vám někdy, že byste ukázal skicu investorovi a hned jste si plácli?

Já se i na první schůzku snažím mít něco konkrétního, nejen skicu. Protože na skice se těžko vysvětluje, že to v půdorysu opravdu vyjde, že rozměr je takový a takový. A já mám zkušenost s investory v našem regionu, kde se kouká na každou korunu. To není tak, že koupí pozemek za 5 milionů a pak k tomu adekvátně postaví dům, ale je to tak, že mají louku po rodičích a teď mají tolik a tolik a nechtějí se zadlužit. A pak jde i o kompaktní formu a konstrukční řešení jednoduché, které je třeba už třeba ověřit v exaktním výkresu. Není to tak, že přišel pan umělec a hodil tam nějaký výmysl, který pak nefunguje nebo se tam nevejde koupelna. Skica je spíš jako dokreslení nálady nebo myšlenky jak má dům sedět a proč se má koukat zrovna sem.

Zjistil jsem, že skicu je možné chápat také jako určité potvrzení profese architekta. Že lidé, investoři očekávají, že architekt je někdo v černém a skicuje a když neskicuje tak to není správný architekt.

Každý má úplně jiné způsoby. Znáám spoustu architektů, co to takto z velké části dělají. Ale skicování je proces hledání, záznam myšlenek a možností.

To je vidět, že na Vašich skicách je vždycky spousta tvarových variant.

Jde o to si na začátku stanovit koncept, nebo příběh o čem to má být a pak hledání tvaru už pro mě není až tak podstatné. Podstatnější je to před tím, než přistoupím ke skicování a pak už těch možností může být víc, když to drží nějakou původní myšlenku.

Koncept si uspořádáváte v hlavě nebo na papíře?

V hlavě, ale pak tady mám tvary a to už je další krok vztahující se k jedné myšlence, takže to drží původní koncepci.

Takže nehledáte kreslením.

Ano, ideálně když je čas tak si přemýšlím a hledám cestu k tomu proč to tak má být a rozvíjení už je pak jak to má být. Jakými formami se k tomu dá dojít.

A to jsem zjistil, že studenti to takto nedělají, protože oni to rovnou zpracovávají v počítači. A počítač je pak omezuje, protože jim nepřímo vnucuje svoji logiku.

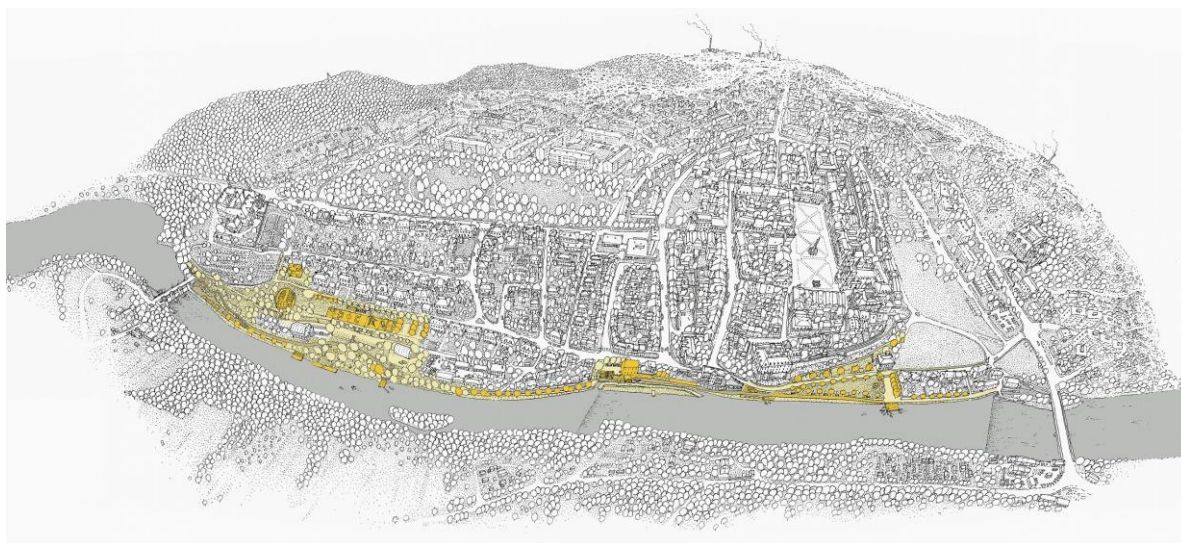
To je zvláštní protože se přece dělaly talentovky, kde kreslení bylo součástí přijímaček.

Podle Vašich skic to vypadá, že musíte pořád kreslit.

Třeba teď jsem dlouho neměl fixu v ruce. Ale je to nárazově, že to přijde a pak to třeba dva dny nepustím z ruky.

Někdo skicování používá taky jako určitou terapii.

To ano, to jsem taky dělal, to si pak třeba takto tečujete i když je to úplně zbytečný.

Skica 83 - Viktor Vlach - Kadaň, nábřeží Maxipsa Fíka

No toto je spíš umění než architektura.

To jsem třeba dělal u Michala Fišera (ve třecharchitektech), podobným způsobem jsem udělal Kadaň, kde se navrhovalo nábřeží Maxipsa Fíka a kluci ho potřebovali nějak zakotvit v souvislostech mezi řekou a městem, aby lidi pochopili kde co je a co se plánuje. Ve skice to bylo nakonec nejpřehlednější. Dělal jsem to podle leteckých fotek a fotek z místa, jel jsem prostě zleva doprava. Ale tohle tedy pro mě není terapie, pro mě je to trochu otrava. Zase je to jen jedna z forem výstupu. A není to tak, že bych si k tomu po večerech rád sednul. Ale když jsem dělal doktorát, tak jsme se dohodli (s Přikrylem), že uděláme Kuks jako téma. A se dvěma malými dětmi, po práci si večer k tomu sednout, tak pak to jako terapie fungovalo, protože jsem si kreslil věci, co tam bylo, jak to bylo, jak to fungovalo, tečičky a u toho mohl člověk vypnout - tak a teď si kreslím co tam bylo dřív a co tam chybí.

Děkuji za rozhovor.

10. Závěr

SKICU NENÍ MOŽNÉ NAHRADIT

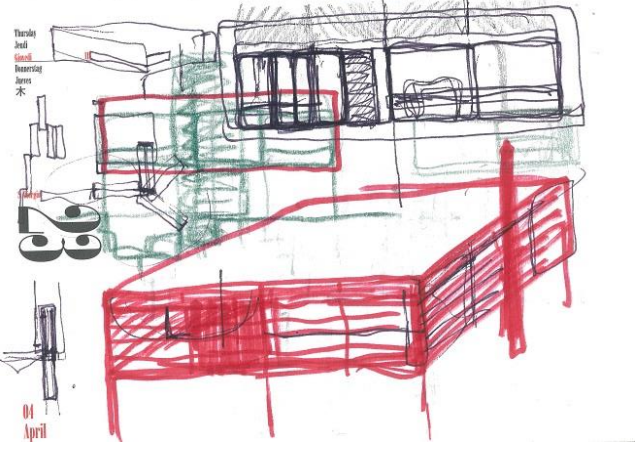
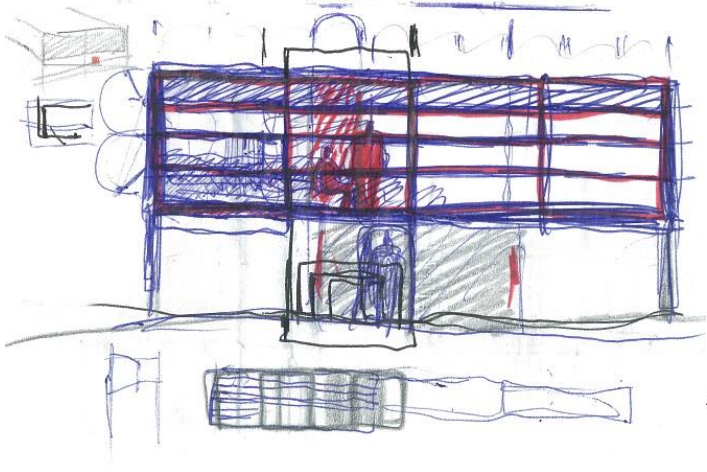
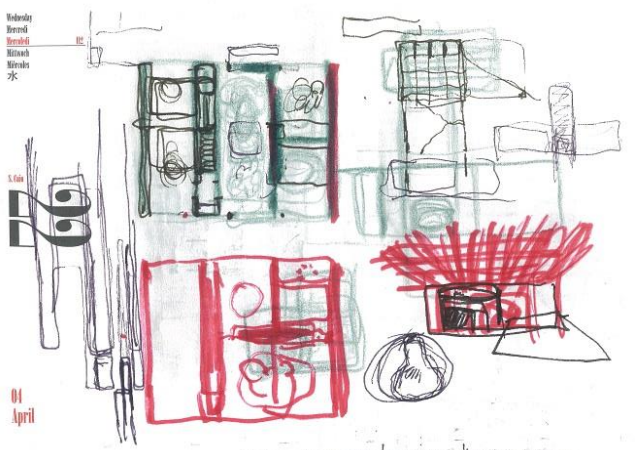
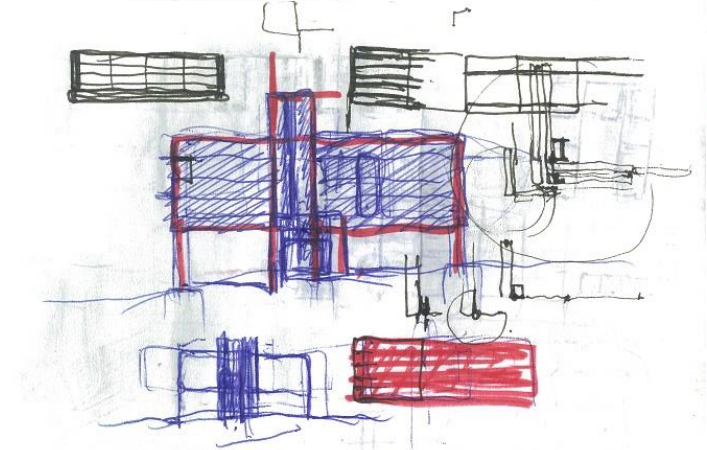
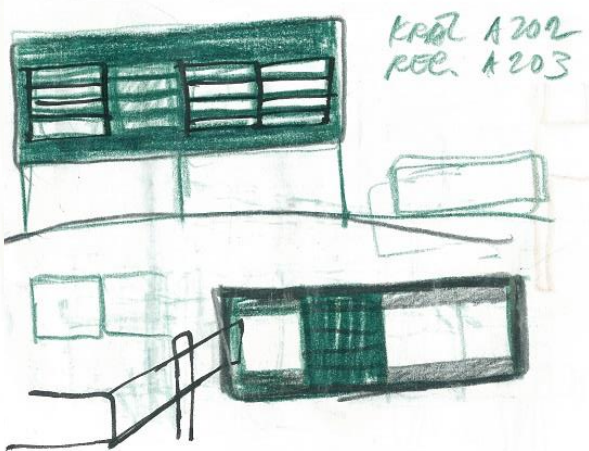
Je obtížné kategoricky shrnout postradatelnost či nepostradatelnost skici v procesu navrhování architektury. Už proto že skica má mnoho podob se dá říci, že skica je v nějaké formě přítomna při navrhování vždy. Jisté je, že je přítomna jako pracovní nástroj architekta. Je to rozhraní mezi myslí architekta a jeho okolím, fyzickým světem. Dnes je a stále více bude proces navrhování kolektivní záležitostí mnoha specialistů. Jazykem těchto specialistů je rychlá věcná skica, detail řešení či oprava do vytištěného plánu. V této formě je skica pro navrhování nepostradatelná.

Další role skici odpovídají zvyklostem práce každého architekta. Skica je velmi osobním nástrojem a tomu odpovídá i zacházení s ní. Někteří architekti svoje skici rádi prezentují, jiní si je nechávají pro sebe, skryté okolnímu světu.

Nezpochybnitelnou vlastností skici je rychlost a malé náklady na pořízení, veličiny, které jsou platné v jakékoliv době. Do každé doby se také hodí možnost svobodně vyjadřovat svoje myšlenky. Skicování není omezeno žádnými předdefinovanými prvky ani omezenými možnostmi techniky.

Budoucnost skici je nejasná jako všechno v dnešním světě, kde změny následují tak rychle, jako nikdy dříve. Vlivem internetu se změnila společnost a tím se změnily i očekávání a požadavky na navrhování architektury. Architektura je taková, jaká je společnost, ve které vzniká. S jistotou můžeme v budoucnosti očekávat architekturu, která se využitím architektonických povrchových znaků bude za architekturu pouze vydávat a je možné, že taková architektura bude vznikat bez skic. Určitě se bude dělat i architektura kde bude mít skica svojí nepostradatelnou roli, architektura pro člověka, architektura, která přetrvá více než pár let.

Skica reprezentuje v procesu navrhování architektury člověka, semknutí s fyzickým rozměrem. Člověk je unikátním projevem bytí a prozatím nenahraditelný technikou, proto ani skicu není možné nahradit jakýmkoliv technickým prostředkem. Vypuštěním skicování z procesu navrhování architektury se připravujeme o vazbu na reálný svět. Svět, pro který architekti navrhují.

Skica 84 - Jan Bočan - rekonstrukce a dostavba chaty na Slapech

11. Literatura a prameny

Seznam architektů, jejichž skici se podařilo nashromáždit a byly do výzkumu zahrnuty:

Baum Mirko
Beneš Ondřej
Binar Otakar
Bočan Jan
Brix Michal
Brix Tomáš
Brychta Roman
Buček Jiří
Burian Petr
Cajthamlová Markéta
Císler Ondřej
Cigler Jakub
Čeněk Martin
Drexler Petr
Dub Evžen
Eichler Zdeněk
Fajčík Vlado
Fiala Stanislav
Fišer Jan
Froněk Michal
Gromski Peter
Gürtler Andrej
Gürtler Ivan
Hájek Petr
Hanzlík Krištof
Havliš Filip
Heidler Jakub
Hnilička Pavel
Holna Jan
Holubec Miroslav
Horký Jan
Hradečný Tomáš
Hrůša Petr
Hybler Vojtěch
Chisholm David
Chlup Janek

Chmelař David
Jehlík Jan
Jiran Zdeněk
Jiříčná Eva
Joba Pavel
Jurkovič Peter
Kajzarová Anna
Karel Marián
Kaplický Jan
Kloda Martin
Klokočka Jiří
Knesl Jiří
Knobová Markéta
Kolařík Radek
Kordovský Petr
Kousal Radim
Kraus David
Krátký Vladimír
Kutálek Michal
Lábus Ladislav
Lacko Peter
Lampa Radek
Línek Jan
Malinský Petr
Máslo Vít
Milunić Vlado
Moráček Petr
Monhart Libor
Nasadil Pavel
Paňák Palo
Pata Luboš
Pleskot Josef
Polyák Juraj
Prikopský Ivo
Rajniš Martin
Retterová Zuzana
Rýzner Luděk
Sitta Vladimír
Schindler Jan
Schleger Eduard
Schwarzbeck Petr

Skalický Alexandr
Sládeček Svatopluk
Sodomka Marek
Starčevič Petr
Stempel Ján
Suske Petr
Svatoš Jindřich
Šabík Viktor
Šiška Michal
Škarda Václav
Škrabal Jindřich
Šrámková Alena
Štěpán Marek
Štourač Michal
Tomášek Prokop
Třináctníková Klára
Ullmann Pavel
Valouch Štěpán
Vála Jiří
Vávra David
Vlach Viktor
Vomastek Martin
Vrana Jan
Vrbata Ladislav
Zavřel Zdeněk
Závodný Juraj
Zelinka Jan

Literatura a on-line

- Architektura – historie - umění, Oldřich Ševčík, Grada Publishing, a. s., 2007, ISBN 978-80-247-2032-6
- Architects`Drawings, Kendra Schank Smith, Elsevier Ltd. 2005, ISBN 0 7506 57197
- Architektura 6/13, Richard Copans, Stan Neumann, Česká televize, ČT art, Gotická katedrála v Kolíně nad Rýnem, 24. 2. 2015,
- Architecture V4 1990-2008, Ján Stempel, nakladatelství Kant 2009, ISBN 978-80-7437-000-7
- Czech Houses/ České domy, Ján Stempel, Jan Jakub Tesař, Ondřej Beneš, nakladatelství Kant 2014, ISBN 978-80-7437-140-0
- Design Research in Architecture: An Overview, Murray Fraser and the contributors 2013, Ashgate Publishing Limited, ISBN: 9781409462170
- Eduardo Souto de Moura, Rozhovory se studenty, Anna Nufrio, Archa, 2009, ISBN 978-80-901926-9-0
- Humanistická role architektury, Pavla Melková, vydavatelství Arbor vitae, 2016, ISBN 978-80-7467-114-2
- Images and words, Towards an Architecture of Representation, Raluca Cirstoc, Dissertation, MA Architecture, 2013
- Inovation in Architecture, Alan J. Brookes a Dominique Poole, vydavatelství Spon Press, 2004, ISBN 9780415241335
- Myslící ruka, Existenciální a ztělesněná moudrost v architektuře, Juhani Pallasmaa, Archa, 2012, ISBN: 978-80-87545-09-6
- Nebezpečná mělčina, Nicholas Carr, Jak internet mění náš mozek, vydavatelství W. W. Norton & Company, 2011, ISBN 978-80-7272-780-3
- O rodinných domech: rozhovory s architektky, Jan Jakub Tesař, vydalo ČVUT v Praze, ISBN 978-80-01-05560-1
- Oxymorón a pleonasmus II, Rozhovory o kritické a projektivní teorii architektury, Monika Mitášová, Vydavatelství Zlatý řez, ISBN 978-80-903826-5-7
- Prostory a dialogy Evy Jiříčné, Karel Hvíždala, vydavatel Prostor – architektura, interiér, design, o.p.s., ISBN 978-80-87064-06-1

- Rodiče, pozor. Na děti se přenáší i vaše zkušenosti, říká známý neurobiolog a fyziolog, Rozhovor s Prof. RNDr. Františkem Vyskočilem, DrSc. v pořadu Host Lucie Výborné: Český rozhlas 30.11.2018, <https://radiozurnal.rozhlas.cz/rodice-pozor-na-deti-se-prenaseji-i-vase-zkusenosti-rika-znamy-neurobiolog-a-7693776>
- Sketches, Jan Kaplický, Alba Design Press, 2005, ISBN 80-86740-05-6
- Sketches, Jeanne Dekkers, Drukkerij Rosbeek bv, Nuth, 2005, ISBN 90-76863-22-9
- Stempel – Tesař – Jasanský, Ján Stempel, Jan Jakub Tesař, Lukáš Jasanský, nakladatelství Kant, 2019, ISBN 978-80-7437-271-1
- Talking architecture, Interviews with architects, Hanno Rauterberg, vydavatelství Prestel Publishing, 2012, ISBN 978-3-7913-4684-7
- The Book of Drawings + Sketches: Architecture, Chris van Uffelen, Braun Publishing AG, 2013, ISBN 978-3-03768-150-3
- The eyes of the skin, Architecture and the Senses, Juhani Pallasmaa, vydavatelství Wiley-Academy, vydání z roku 2008, ISBN 978-0-470-01579-7
- The Guardian/Art & Design/Architecture, Tom Lamont - Renzo Piano: my inspiration for the Shard, Sunday 30 December 2012, < <http://www.theguardian.com/artanddesign/2012/dec/30/shard-renzo-piano-inspiration> >.
- The power of architecture, Louis Kahn, vydavatelství Vitra Design Museum and Authors, 2013, ISBN 978-3-931936-92-1
- The Shard, The Official Guidebook, Thames & Hudson Ltd, 2013, ISBN 978-0-500-34284-8
- Digitální demence, Manfred Spitzer, Host – vydavatelství, s.r.o., ISBN 978-80-7294-872-7
- Martin Rajniš Skici-Sketches, Kant, ISBN 978-80-7437-213-1
- Martin Rajniš – Přirozená architektura, Zlatý řez, 2008, ISBN 978-8087068-12-0
- 99 domů, Ján Stempel, nakladatelství Kant, 2012, ISBN 978-80-7437-078-6
- 99 domů / 2, Ján Stempel, Jan Jakub Tesař, Petr Pištěk, nakladatelství Kant, 2016, ISBN 978-80-7437-207-0

12. Seznam vyobrazení

Skica 1 – předsádka - Alena Šrámková - nová budova FA ČVUT.....	0
Skica 2 - Ján Stempel - rodinný dům, Bratislava.....	1
Skica 3 - Jan Kaplický - Lord`s Media Centre, Londýn.....	3
Skica 4 - Prokop Tomášek - dům v lomu.....	5
Skica 5 - Villard de Honnecourt – skica ke katedrále v Kolíně nad Rýnem	7
Obr. 6 – Rukopisy Leonarda da Vinci / Louis Kahn – skica k Sher-e-Bangla Nagar.....	8
Skica 7 – Renzo Piano – The Shard	9
Skica 8 - Skica, Roman Brychta – Národní technická knihovna.....	11
Obr. 9 - Při vyplňování plochy tužkou na papíře a v počítači musí mozek řešit zcela odlišné operace. Zatímco tužkou na papíře je vyplňování intuitivní, v počítači nedochází k postupnému vyplňování plochy a úkol musí být počítači zadán najednou a zcela racionálně.....	15
Skica 10 - Mirko Baum - lávka přes Labe.....	18
Obr. 11 – Schema využití skici v průběhu navrhování a realizace stavby.....	20
Skica 12 - Eva Jiříčná – detail spojení, Oranžerie na Pražském hradě.....	22
Skica 13 - Michal Křištof - hotel Banská Bystrica.....	24
Obr. 14 – Jan Kaplický – Malator House / skica Selfridges	27
Obr. 15 – Eva Jiříčná – skica detailu spojení – Oranžerie / Somerset House	27
Obr. 16 – Vladimír Sitta – zahrada Eastern Suburbs, Sydney / skica pro Fusionpolis, Sky garden.....	27
Obr. 17 – Jakub Cigler – prvotní úvaha nad masterplanem Waltrovky v Radlicích/ Florentinum.....	28
Obr. 18 - Martin Rajniš – skica urbanismu Radlického údolí / Guliver	28
Obr. 19 – Josef Pleskot – skica k vinařství Sonberg / pavilon Zoo Praha.....	28
Skica 20 - Petr Hájek – studie ateliéru pro bratry Sopkovi.....	36
Skica 21 - Pavel Nasadil - Bus Rapid Transit System - návrhy mostu pro pěší, Lagos, Nigérie	38
Skica 22 - Jakub Cigler - první skica ke konceptu vlny v zeleni - Osnice	43
Obr. 23 - Jakub Cigler - rozpracování konceptu vlny v zeleni - Osnice	43
Skica 24 - Jakub Cigler - Holešovice Bubny Zátory, náměstí a park spojující ulice Dělnickou a Veletržní – urbanistická studie	44
Skica 25 - Jakub Cigler - Open Gate II - Evropská ulice - soutěžní projekt.....	45
Skica 26 - Jakub Cigler - Klokovo, nová Moskva - residenční čtvrť s vybaveností včetně obchodů, mateřských a základních škol a nemocnice	48

Skica 27 - Stanislav Fiala - Golfový klub Čertovo břemeno	53
Skica 28 - Stanislav Fiala - Golfový klub Čertovo břemeno	55
Skica 29 - Stanislav Fiala - Golfový klub Čertovo břemeno	57
Skica 30 - Stanislav Fiala - Golfový klub Čertovo břemeno	59
Skica 31 - Petr Hájek - Chameleon.....	65
Skica 32 - Petr Hájek - Chameleon.....	66
Skica 33 - Petr Hájek - dům periskop č.1, Museum Quartier, Vídeň	68
Skica 34 - Petr Hájek - dům pro pianistku.....	69
Skica 35 - Petr Hájek - KCEV vzdělávací centrum.....	70
Skica 36 - Jan Jehlík - víkendový dům Břežany	75
Skica 37 - Jan Jehlík - rodinný dům, Přerov nad Labem	76
Skica 38 - Jan Jehlík - rodinný dům - Ústí nad Labem, Brná.....	78
Skica 39 - Eva Jiříčná - Oranžerie na Pražském hradu.....	83
Skica 40 - Eva Jiříčná - autobusové nádraží Canada Water.....	84
Skica 41 - Eva Jiříčná - autobusové nádraží Canada Water.....	85
Skica 42 - Eva Jiříčná - autobusové nádraží Canada Water.....	86
Skica 43 - Michal Krištof - Innovatrics headquarters, Bratislava.....	88
Skica 44 - Michal Krištof - vila Bratislava.....	90
Obr. 45 - CHYBIK+KRISTOF - modulární jídelna KOMA.....	91
Obr. 46 - CHYBIK+KRISTOF - vývojové diagramy - modulární jídelna KOMA.....	93
Skica 47 - Michal Krištof - nájemní bydlení Brno, ulice a vnitroblok.....	95
Skica 48 - Michal Krištof - bytový komplex, Brno	97
Skica 49 - George Shaw - The National Game	105
Skica 50 - Michal Kuzemský - dětský domov Lazec u Příbrami	106
Skica 51 - Ladislav Lábus - rekonstrukce a dostavba paláce Langhans	111
Skica 52 - Ladislav Lábus - Smíchov City sever.....	113
Skica 53 - Radek Lampa - sídlo společnosti Aimtec - fasáda - Plzeň.....	118
Skica 54 - Radek Lampa - urbanistická studie	119
Skica 55 - Radek Lampa - sídlo společnosti Aimtec - Plzeň.....	121
Skica 56 - Radek Lampa - viladům Praha 5.....	122
Skica 57 - Josef Pleskot - dostavba k vysokým pecím č. 4 a 6, geometrická analýza.....	127
Skica 58 - Josef Pleskot - vinařství Sonberg, ilustrace vztahů.....	128
Skica 59 - Josef Pleskot - klášter dominikánů, schéma koncepce	130
Skica 60 - Josef Pleskot - Kabaret Heligonka, nálada interiéru.....	131
Skica 61 - Josef Pleskot - „bezradnost“ a navazující „východiska“ - industriální areál Dolní Vítkovice.....	132

Skica 62 - Josef Pleskot - ústředí ČSOB, struktura zahrady	134
Skica 63 - Martin Rajniš - zahrady Botanicus	138
Skica 64 - Martin Rajniš - zahrady Botanicus	139
Skica 65 - Martin Rajniš - rozhledna Doubravka.....	140
Skica 66 - Martin Rajniš - Vysoká pec I, filmová 3D projekce - areál Dolní Vítkovice	142
Skica 67 - Vladimír Sitta - podzemní arabské lázně.....	147
Skica 68 - Vladimír Sitta - pavučina, propojení několika hmot pomocí zelených vzdušných mostů.....	149
Skica 69 - Vladimír Sitta - visuté zahrady Fusionopolis.....	150
Skica 70 - Jindřich Smetana - skica vzniklá během rozhovoru - Veletržní palác.....	155
Skica 71 - Jindřich Smetana - skica vzniklá během rozhovoru - figura v prostoru	157
Skica 72 - Jindřich Smetana - skica vzniklá během rozhovoru - vztahy hlediště - jeviště .	159
Skica 73 - Alena Šrámková - rodinný dům Troja	165
Skica 74 - Alena Šrámková - dům věž.....	166
Skica 75 - Alena Šrámková – rodinný dům Troja	167
Skica 76 - Alena Šrámková – atriový dům v Jenštejně	168
Skica 77 - Alena Šrámková - Most v Přerově	169
Skica 78 - Prokop Tomášek - revitalizace vojenského areálu Omice, koncepční skica - indiánská mapa	174
Skica 79 - Prokop Tomášek - koncept městského prostoru	175
Skica 80 - Prokop Tomášek - dům v lomu	176
Skica 81 - Viktor Vlach - zámecký areál v Němčicích.....	179
Skica 82 - Viktor Vlach - regenerace centra Poděbrad	181
Skica 83 - Viktor Vlach - Kadaň, nábřeží Maxipsa Fíka.....	182
Skica 84 - Jan Bočan - rekonstrukce a dostavba chaty na Slapech	187

13. Kredit

PUBLIKAČNÍ ČINNOST, PŘEDNÁŠKY A AKTIVNÍ ÚČAST NA KONFERENCÍCH

Příspěvek na konferenci a recenzovaná stať ve sborníku - Inspirační vlivy, střízlivý a pestrý.

Konference Individuální bydlení v České republice ve středoevropském kontextu,
9.11.2013.

Sborník konference Individuální bydlení v České republice ve středoevropském kontextu,
ISBN 978-80-01-05372-0

Recenzovaná publikace – Skici / Sketches

počet stran 192

počet architektů 50

počet skic cca 300

doprovodné texty od čtyř autorů

recenze od dvou autorů

náklad 1000 ks

ISBN: 978-80-7437-179-0

KNIHA VZNIKLA ZA PŘÍSPĚNÍ FAČVUT V RÁMCI GRANTU IS IP2015, RPMT 2015

„Technika překonala všechny
vzdálenosti, avšak nevytvořila
žádnou blízkost.“

Martin Heidegger
